

1.4. Wiek XIX

Zadanie 101.

Źródło 1. *Odezwa legionowa, 20 I 1797 r. [fragment]*

Do współobywateli! Wierny ojczyźnie mojej do ostatniego momentu walczyłem za jej wolność pod nieśmiertelnym Kościuszką. [...]. Polacy, nadzieja powstaje [...]. Francja pozwala nam schronienia, czekając lepszych losów dla kraju naszego, idźmy pod jej chorągwie [...]. Legiony Polskie formują się [...] na tej ziemi niegdyś świątyni wolności. Już oficerowie i żołnierze, towarzysze trudów waszych i męstwa, są ze mną; już się bataliony formują; przybywajcie koledzy, rzucajcie broń, którą was nosić przymuszono; bijmy się za sprawę wspólną wszystkich narodów, za wolność, pod walecznym Bonaparte [...].

[...] Generał lejtnant polski Jan Dąbrowski.

Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 26, Warszawa 1960, s. 11.

Źródło 2. *Fragment listu polskiego legionisty z San Domingo*

Jan Wójcikiewicz do rodziny, maj 1804.

Po wypłynięciu z Genui [...] przybiliśmy do miasta Port-au-Prince [...]. Cała nasza podróż była dni 42 i dosyć szczęśliwa. [...]. Po odbytej kampanii z czarnymi, którzy się kryją w góry największe, gdzie Europejcykowi nie są w stanie dla upałów wielkich sfatygowawszy się, im nic zrobić, gdyż tak umierają w tych krajach, iż z wojska, które było do 45000 w dwa lata teraz, jak opuściliśmy kolonie nie zostało 4000, nie miałem żadnego przypadku i po górach latałem z żołnierzami jak koza [...]. To miejsce było grobem dla nas Polaków, z którego wyrwaliśmy się nie mając już nic jeść [...].

Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 26, Warszawa 1960, s. 17–18.

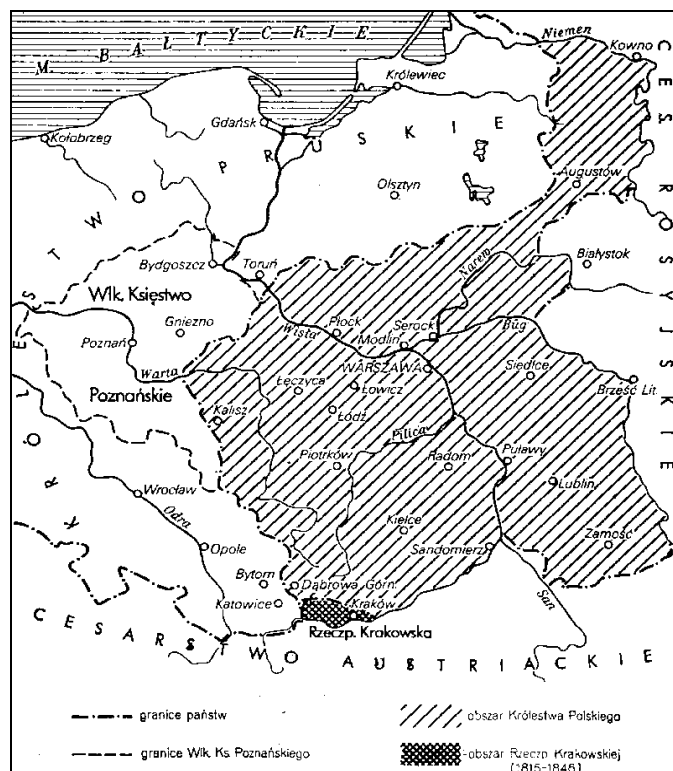
Czy źródło 2. świadczy o tym, że polska jednostka walczyła w obronie idei, o których mowa w źródle 1.? Odpowiedź uzasadnij.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Znajdź w źródle 1. ideę, w obronie której walczyły legiony. Następnie zdecyduj, czy w źródle 2. możemy znaleźć informacje potwierdzające realizację tej idei. Po dokonaniu rozstrzygnięcia sformułuj argumenty potwierdzające Twoją decyzję.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie. Ze źródła 2. wynika, że mieszkańcy San Domingo walczyli o wolność z francuskimi kolonizatorami, co przeczy ideom głoszonym w odezwie legionowej.

Zadanie 102.**Źródło 1. Mapa. Królestwo Polskie w latach 1815–1846**

Źródło: A. Galos, J. Gierowski, J. Leszczyński, *Historia dla klasy 3 liceum ogólnokształcącego. Część pierwsza*, Warszawa 1980, s. 44.

Źródło 2. Fragment wspomnień Johannya Schopenhauera¹

Im większy był w głębi kraju dobrobyt, tym większa była pomyślność miasta, które z rozbiorem Polski [...] zupełnie upadło. [...] Zajęcie [miasta] w roku 1814 przez wojska rosyjskie, przy nikłym współudziale Prus, nie przesądziło jeszcze o przyszłości miasta, gdyż sprawę granic miał dopiero rozstrzygnąć kongres w Wiedniu, na który pięciu [...] senatorów opracowało memoriał dla swego przedstawiciela, doktora Wilhelma Keidla. Wykluczano możliwość ponownego zajęcia [miasta] przez Prusy, nie chciano tworzenia wolnego miasta, ale domagano się przyłączenia do powstającego przy wsparciu Rosji Królestwa Kongresowego. W maju 1814 roku złożył Keidel carowi [...] memoriał, a następnie udał się do Paryża, gdzie zetknął się z Adamem Czartoryskim. Czartoryski zachwycony był działalnością Keidla i wyprawił go do Londynu. Tam znalazł on poparcie w kołach wielkich kupców i w stronnictwach opozycyjnych, ale premier [...] i minister spraw zagranicznych [byli mu przeciwni].

¹ Johanna Schopenhauer (ur. w Gdańsku w 1766– zm. w Jenie w 1838) – niemiecka pisarka, matka Artura Schopenhauera.

Źródło: J. Schopenhauer, [...] *wspomnienia młodości*, Gdańsk 2010, s. 342–343.

102.1. Podaj nazwę miasta, które reprezentował Wilhelm Keidl.**Wskazówki do rozwiązania zadania**

Dokonaj analizy tekstu źródłowego oraz treści mapy. Zwróć uwagę na informacje zawarte w tekście dotyczące losów miasta po rozbiorach oraz informacje dotyczące autorki wspomnień. Na ich podstawie dokonaj identyfikacji miasta.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Gdańsk

102.2. Czy z treści mapy wynika, że na kongresie wiedeńskim podjęto decyzję zgodną z oczekiwaniami Wilhelma Keidla? Odpowiedź uzasadnij.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Dokonaj analizy tekstu źródłowego i treści mapy, dobierz argumenty uzasadniające odpowiedź. Skonfrontuj informacje zawarte w treści mapy, która ilustruje sytuację polityczną ziem polskich po roku 1815, z informacjami zawartymi w tekście.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie. Gdańsk nie został włączony do Królestwa Polskiego, o co zabiegał Wilhelm Keidl.

102.3. Wyjaśnij, dlaczego misja Wilhelma Keidla w Londynie zakończyła się porażką.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Dokonaj analizy informacji zawartych w tekście źródłowym i dobierz argumenty wyjaśniające przyczyny niepowodzenia misji Wilhelma Keidla w Londynie. Rozwiązanie zadania wymaga znajomości pojęć związanych z funkcjonowaniem kongresu wiedeńskiego (równowaga sił) oraz zasad, którymi kierowała się dyplomacja brytyjska.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Angielscy politycy, zgodnie z zasadą równowagi sił, nie chcieli dopuścić do wzrostu pozycji Rosji w wyniku przyłączenia Gdańska do Królestwa Kongresowego, więc popierali dążenia pruskie.

Zadanie 103.

Źródło 1. Tabela. Rozwój terytorialny oraz posiadłości zamorskie USA w XIX w.

Rok	Terytorium (w tys. km ²)			Uwagi
	USA	Kolonie	Razem	
1790	2311		2311	
1803	4454		4454	Zakup terytorium Luizjany od Francji
1819	4642		4642	Zdobycie i zakup terytorium Florydy i szeregu innych terytoriów meksykańskich
1845	5652		5652	Aneksja Teksasu
1846	6392		6392	Podział Oregonu w porozumieniu z Anglią
1848	7762		7762	Zdobycie i zakup szeregu terytoriów, które weszły w skład stanów: Teksas, Nowy Meksyk, Kalifornia
1853	7839		7839	Zakup szeregu terytoriów meksykańskich, które weszły w skład stanów: Nowy Meksyk, Arizona
1867	9358		9358	Zakup Alaski od Rosji
1898	9358	17	9375	Aneksja Hawajów
1899	9358	324	9682	Zdobycie, po pokonaniu Hiszpanii, Filipin, wysp Guam, Wake i innych wysp na Pacyfiku oraz wyspy Puerto-Rico

Na podstawie: L. Mendelson, *Teoria i historia kryzysów i cykli ekonomicznych*, t. 2, Warszawa 1960, s. 587.

Źródło 2. Amerykański rysunek satyryczny, 1899 r.

Na podstawie: <http://overwroughtmusings.files.wordpress.com/2012/04/victor-gillam-a-lesson-for-anti-espansionists-1899.jpg> [dostęp: 16.12.2014].

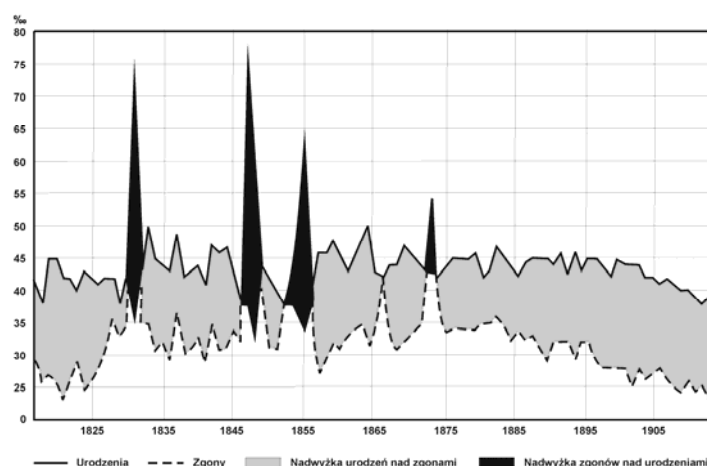
Interpretując odpowiednie elementy graficzne rysunku, wyjaśnij skutki, jakie według autora karykatury miał proces, do którego odnoszą się dane statystyczne.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Nazwij proces, do którego odnoszą się dane statystyczne. Zwróć uwagę, że dane w tabeli pokazują powiększanie się Stanów Zjednoczonych do roku 1867 oraz, od 1898, zdobywanie przez to państwo kolonii. Zauważ, że dane te można dopasować do zmieniających się pod względem gabarytów postaci na rysunku satyrycznym. Rozpoznaj w Wuju Samie, noszącym ubranie skrojone z amerykańskiej flagi, symbol Stanów Zjednoczonych. Zauważ, że każda z postaci nosi takie samo ubranie, a więc personifikuje Stany Zjednoczone w różnych okresach ich historii. Żeby wyjaśnić skutek procesu, przeczytaj napis w ostatniej ramce na rysunku i powiąż go z wyciągniętymi w kierunku Wuja Sama rękoma symbolizującymi chęć nawiązania przyjaźni.

Zadanie 104.

Wykres. Ruch naturalny ludności w Galicji w latach 1817–1913

Na podstawie: *Zarys historii Polski w liczbach. Społeczeństwo i gospodarka*, pod red. J. Łukasiewicza, Warszawa 2012, wklejka po stronie 124.

Czy na podstawie danych z wykresu możemy sądzić, że warunki życia w Galicji w ostatnim dwudziestoleceniu XIX w. poprawiły się? Odpowiedź uzasadnij.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Rozwiązywanie zadania powinno rozpocząć od interpretacji wykresu. Przedstawia on krzywe obrazujące wskaźniki narodzin i zgonów. Powinno zadać sobie pytanie, od czego (od jakich czynników) zależy przebieg tych krzywych. Spadek poziomu umieralności jest uzależniony od śmiertelności wśród dzieci. Widać z niego, że w II połowie XIX w. nastąpiło zmniejszenie się poziomu umieralności, co oznacza, że umieralność dzieci zmniejszyła się. Może to świadczyć o poprawie warunków życia mieszkańców Galicji. Dzięki tej interpretacji możliwe jest udzielenie odpowiedzi na pytanie.

Zadanie 105.

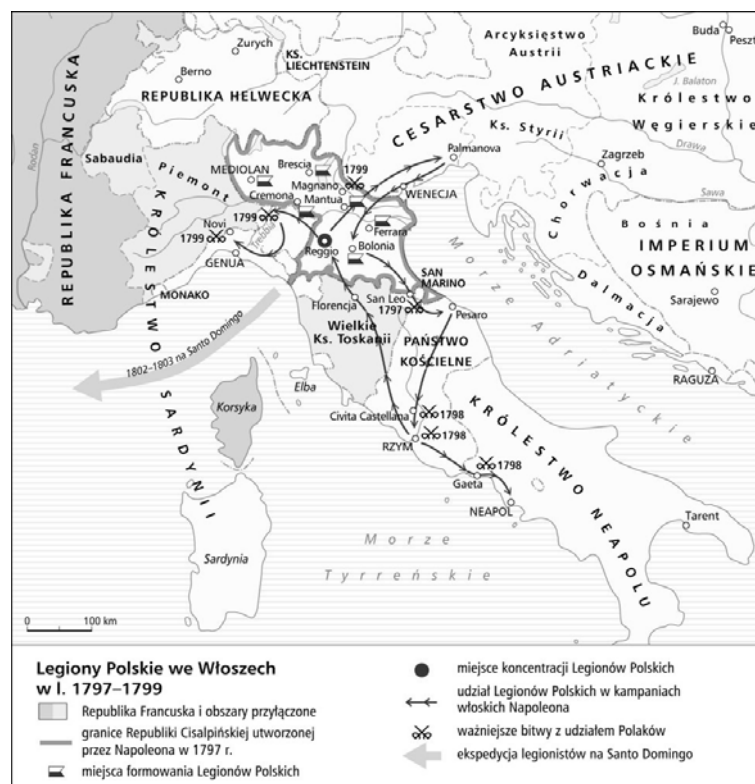
Źródło 1. *Odezwa legionowa, 20 I 1797 r. [fragment]*

Do współobywateli! Wierny ojczyźnie mojej do ostatniego momentu walczyłem za jej wolność pod nieśmiertelnym Kościuszką. [...] Polacy, nadzieja powstaje [...]. Francja pozwala nam schronienia, czekając lepszych losów dla kraju naszego, idźmy pod jej chorągwie [...]. Legiony Polskie formują się [...] na tej ziemi niegdyś świątyni wolności. Już oficerowie i żołnierze, towarzysze trudów waszych i męstwa, są ze mną; już się bataliony formują; przybywajcie koledzy, rzucajcie broń, którą was nosić przymuszono; bijmy się za sprawę wspólną wszystkich narodów, za wolność, pod walecznym Bonaparte [...].

[...] Generał lejtnant polski Jan Dąbrowski.

Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 26, Warszawa 1960, s. 11.

Źródło 2. Mapa. Powstanie i szlak bojowy Legionów Polskich we Włoszech

Źródło: <http://wlaczpolske.pl/index.php?etap=10&i=1242&nomenu=1&oe=UTF-> [dostęp: 13.02.2015].

Wyjaśnij, dlaczego legiony, o których mowa w tekście, sformowano na terenie Republiki Cisalpińskiej.

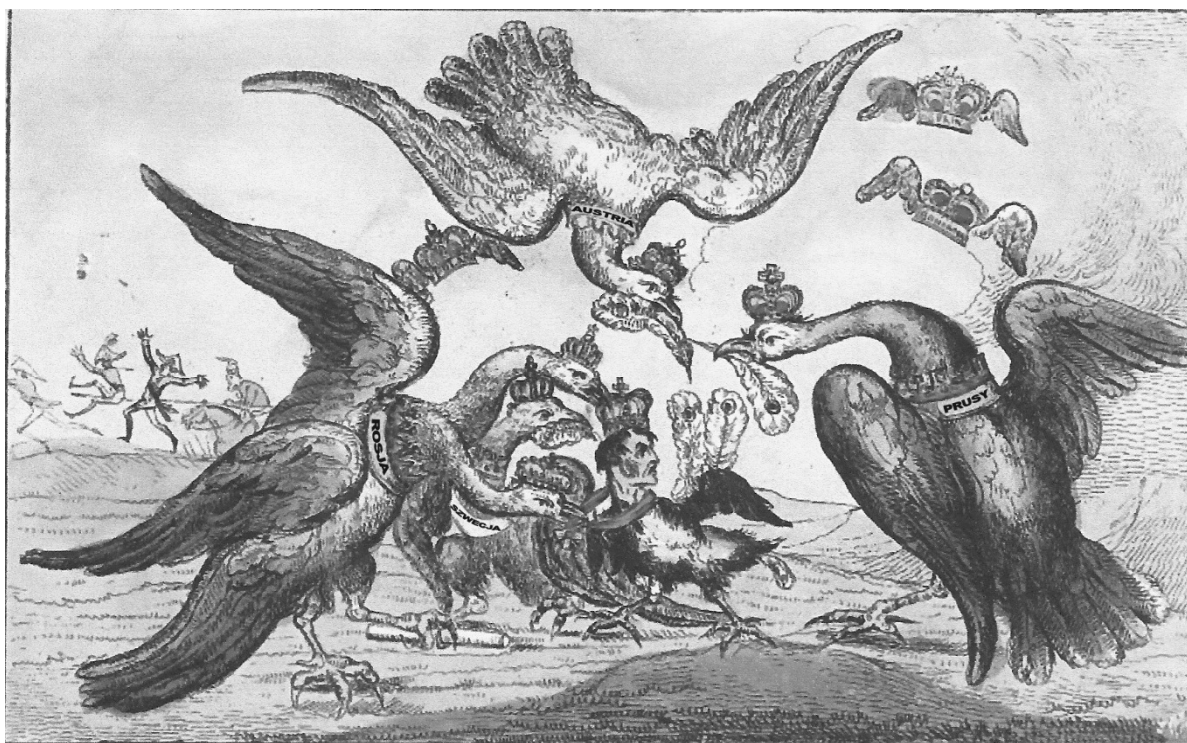
Zadanie 106.

Źródło 1. Tabela. Koalicje antyfrancuskie

Koalicja	Lata	Uczestnicy
Pierwsza	1792–1797	Austria, Prusy, Wielka Brytania, Rosja, Holandia, Hiszpania, Toskania, Neapol
Druga	1798–1802	Wielka Brytania, Rosja, Turcja, Austria, Neapol
Trzecia	1805	Wielka Brytania, Austria, Rosja, Szwecja, Neapol
Czwarta	1806–1807	Wielka Brytania, Rosja, Prusy
Piąta	1809	Wielka Brytania, Austria
Szosta	1812–1814	Wielka Brytania, Rosja, Hiszpania, Portugalia, od 1813 Prusy, Austria, Szwecja
Siódma	1815	Wielka Brytania, Rosja, Hiszpania, Portugalia, Prusy, Austria, Szwecja

Źródło: A. Chwalba, *Historia powszechna. XIX wiek*, Warszawa 2009, s. 236.

Źródło 2. Angielska karykatura, 1. poł. XIX w.

Napisy na obręczach na szyjach orłów: *Rosja, Szwecja, Prusy, Austria*.

Na podstawie: http://www.britishmuseum.org/collectionimages/AN00686/AN00686706_001_1.jpg
[dostęp: 09.12.2014].

106.1. Wyjaśnij, w którym roku najwcześniej mógł powstać rysunek.

106.2. Wyjaśnij, jak autor rysunku oceniał ówczesne położenie polityczne Napoleona I.

Zadanie 107.

Rysunek satyryczny. Autor nieznany, *Sic Transit Gloria Mundi!*, 1813 r.

Napis nad rysunkiem: *Tak przemija chwala świata!*

Napis pod rysunkiem:

Do mnie, do Rosji, przyszedłeś

Strasznie tak wielki;

Ale w drodze powrotnej do Paryża

Jak to się stało, żeś tak mały!

Źródło: http://www.europeana.eu/portal/record/9200175/BibliographicResource_3000004702092.html?start=10&query=sic+transit+gloria+mundi&startPage=1&qt=false&rows=24 [dostęp: 12.12.2014].

Wyjaśnij wymowę satyryczną rysunku, odwołując się do treści napisów oraz elementów graficznych.

Zadanie 108.

Źródło 1. Proklamacja władców Austrii, Prus, Rosji i Wielkiej Brytanii, 1815 r.

Wszyscy suwerenowie Europy żywią przekonanie, że Francja skupiona wokół swego prawowitego władcy w krótkim czasie zniweczy ten ostatni zuchwały przejaw karalnego i bezsilnego szaleństwa; mimo to, inspirowani tymi samymi nastrojami i kierowani tymi samymi zasadami, oświadczają, że jeśli wbrew wszelkim oczekiwaniom z tej sytuacji miałyby wyniknąć prawdziwe niebezpieczeństwo, będą gotowi na pierwsze żądanie udzielić królowi Francji i narodowi francuskiemu oraz każdemu innemu zagrożonemu rządowi wszelkiej niezbędnej pomocy w celu odzyskania spokoju publicznego; sięgną również po wspólne środki przeciwko tym, którzy chcieliby go naruszyć.

Na podstawie: A. Garlicki, *Historia 1815–2004. Polska i świat*, Warszawa 2005, s. 19.

Źródło 2. Rysunek angielski z sierpnia 1815 r.

**Napoleon
Bonaparte**

Ludwik XVIII

Postacie wokół Napoleona Bonaparte: monarchowie i bohaterowie wojen.
Napis na tabliczce z wyobrażeniem armaty: *zwycięstwa militarne*.

Źródło: http://www.europeana.eu/portal/record/9200105/BibliographicResource_3000006132751.html
[dostęp: 30.01.2015].

Na podstawie analizy źródła 2. rozstrzygnij, czy cele wytyczone przez autorów proklamacji zostały zrealizowane. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 109.

Karol Libelt o sytuacji gospodarczej Poznańskiego, 1858 [fragment]

Stan naszego Księstwa oplakany. Grozi mu bowiem prawie ogólna ruina majątków. Zadłużenie dóbr do 2/3 wartości jest prawie niemal powszechne. Po roku 1831 rząd konfiskaty majątkowe, za tak zwane „wejście do Polski”, zamienił na kary pieniężne wynoszące około 1/10 majątku. Obywatele zadłużali więc swoje dobra, by się z tych kar uiszczyć.

Na podstawie: *Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 227.

Wyjaśnij, dlaczego mieszkańcy Poznańskiego byli karani konfiskatą majątku za tzw. *wejście do Polski*.

Zadanie 110.**Markiz de Custine¹, *Listy z Rosji. Rosja w 1839 roku* [fragment]**

Wielcy książęta, zmuszani do wyciskania soków ze swoich ludów na korzyść Tatarów, sami wleczeni w niewolę aż w głąb Rosji, wzywani do Ordy² o byle co, panujący tylko pod warunkiem służenia za pokorne narzędzie ucisku, detronizowani natychmiast, gdy odmówili posłuszeństwa, przyuczeni do despotyzmu przez własną niewolę, spoufalili swoje ludy z gwałtami podboju, których doznali osobiście [...]. Polacy znajdują się dzisiaj wobec Rosjan dokładnie w tej samej pozycji, w jakiej ci ostatni znajdowali się wobec Mongołów za następców Batu-Chana³.

¹ Astolphe markiz de Custine (1790–1857) – francuski podróżnik, pisarz i dyplomata.

² Złota Orda – państwo mongolskie (tatarskie) istniejące w średniowieczu na Powołżu.

³ Batu-chan – władca mongolski, założyciel Złotej Ordy.

Źródło: A. de Custine, *Listy z Rosji. Rosja w 1839 roku*, b.m.w., b.r.w., s. 19.

Wyjaśnij, w jaki sposób doświadczenia historyczne Rusi wpłynęły na metody działań stosowane przez władców Rosji w XIX w.

Zadanie 111.**Źródło 1. Fragment opracowania historycznego**

W 1839 r. decyzją synodu połockiego została zlikwidowana w Rosji Cerkiew unicka [zachowano jedynie diecezję chełmską]. Przyczynił się do tego mianowany w 1833 roku unickim biskupem litewskim Józef Siemaszko, który już w 1827 r. przedstawił plan likwidacji unii. Realizowano go przez dwanaście lat, a podstawowymi celami były: uniezależnienie struktur unickich od rzymskokatolickich, rusyfikacja szkolnictwa unickiego, kasata klasztorów unickiego zakonu bazylianów i reforma liturgii unickiej mająca na celu większe upodobnienie jej do prawosławnej.

Na podstawie: R. Černius, *Unia kościelna*, [w:] *Kultura Wielkiego Księstwa Litewskiego. Analizy i obrazy*, oprac. V. Ališauskas, L. Jovaiša, M. Paknys, R. Petrauskas, E. Raila, Kraków 2011, s. 821; A. A. Zięba, *Siemaszko Józef (1798–1869)*, <http://www.ipsb.nina.gov.pl/index.php/a/jozef-siemaszko#> [dostęp: 28.01.2015].

Źródło 2. Rewers medalu wybitego na polecenie władz rosyjskich w 1839 r. w reakcji na postanowienia synodu połockiego

Napisy: *Triumpf prawosławia, 25 marca 1839.*

Źródło: <http://mkp.emokykla.lt/gimtoji/images.php?IId=638> [dostęp: 29.01.2015].

111.1. Na podstawie źródła 2. Wyjaśnij, jaki był stosunek władz Rosji do decyzji synodu, o której mowa w źródle 1.

111.2. Wyjaśnij, dlaczego władze rosyjskie odnosiły się do decyzji synodu w sposób, o którym świadczy źródło 2.

Zadanie 112.

Wydarzenia Wiosny Ludów w miastach europejskich

Paryż

Berlin

Wiedeń

Palermo

Na podstawie: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cd/Horace_Vernet-Barricade_rue_Soufflot.jpg;
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Barrikadenkampf_Alexanderplatz_1848.jpg;
http://static.ha-bsburger.net/files/styles/large/public/originale/josef_heiche_wiener_revolution_1848_barrikade_beim_alten_ma-utgebaeude_in_der_postgasse_mit_akademischen_legionaeren_lithogr_original.jpg [dostęp: 10.12.2014];
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b8/Sanesi_-_La_rivoluzione_di_Palermo-12_gennaio_1848_-_ca._1850.jpg [dostęp: 14.01.2015].

112.1. Na podstawie wszystkich ilustracji wskaż wspólną cechę wydarzeń Wiosny Ludów w Paryżu, Berlinie, Wiedniu i Palermo.

112.2. Wyjaśnij, dlaczego w okresie Wiosny Ludów do wydarzeń takich, jak przedstawione na ilustracjach, nie doszło w Petersburgu.

Zadanie 113.

Medal pamiątkowy

Napisy pod postaciami: *Lud[wig] Kossuth, Jos[eph] Bem.*

Źródło: <http://wcn.pl/foto/sklep/low/8575.jpg> [dostęp: 27.12.2014].

Wyjaśnij, kiedy najwcześniej mógł zostać wybity medal upamiętniający widniejące na nim postaci.

Zadanie 114.

Honoré Daumier, *Zmartwiony rosyjski niedźwiedź*, 1855

Objaśnienia:

Europe: *Europa*.

Russie: *Rosja*.

Constantin...: *Konstantynopol*.

Źródło: A. de Lazari, O. Riabow, M. Żakowska, *Europa i niedźwiedź*, Warszawa 2013, s. 97.

Wyjaśnij przesłanie propagandowe karykatury, interpretując jej elementy graficzne i napisy.

Zadanie 115.

Źródło 1. Włoska ilustracja propagandowa, XIX w.

Źródło: J. Wróbel, *Odnaleźć przeszłość 2*, Warszawa 2003, s. 103.

Źródło 2. Fragment opracowania historycznego

Garibaldi jeszcze przez dwa tygodnie przebywał u boku króla w Neapolu. Przygnębiała go pogarda okazywana jego ludziom przez [...] otoczenie króla. [...] Garibaldi był mocno dotknięty, ale nie umiał odmówić królowi udziału u jego boku w uroczystym wjeździe do Neapolu. W otwartej karecie przejechali obok siebie przez całe miasto do katedry. [...] Żadnych uroczystości religijnych nie było. Wiktor Emanuel był przez [Piusa IX] obłożony klątwą. [...] Ta atmosfera w katedrze, gdzie wyklęty monarcha modlił się w zupełnej ciszy i samotności, bez udziału biskupów i duchowieństwa, bez świec i kadzideł, bez muzyki i chórów, zrobiła na wszystkich przejmujące, żałobne wrażenie.

Źródło: T. Wituch, *Garibaldi*, Wrocław 1983, s. 238, 239–240.

Na podstawie tekstu wyjaśnij, dlaczego ilustrację [źródło 1.] określono jako *propagandową*.

Zadanie 116.

Źródło 1. *Preliminaria pokojowe* [...] [fragment]

Villafranca, dnia 11 VII 1859 r.

Pomiędzy Jego Cesarską Mością Cesarzem Francuzów a Jego Cesarską Mością Cesarzem Austrii ułożone zostało co następuje: Obaj monarchowie popierać będą utworzenie konfederacji włoskiej. [...] Cesarz Austrii odstępuje Cesarzowi Francuzów swoich praw do Lombardii [...]. Cesarz Francuzów przekaze terytorium odstąpione Królowi Sardynii. Wenecja tworzyć będzie część konfederacji włoskiej, pozostając własnością koronną Cesarza Austrii.

Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, Warszawa 1960, nr 36, s. 27–28.

Źródło 2. Rysunek. John Tenniel, *Prawa noga wreszcie w bucie*, opublikowany w brytyjskim tygodniku satyrycznym *Punch* w listopadzie 1860 r.

Napis na bucie: *Italia*

Napisy pod rysunkiem:

Prawa noga wreszcie w bucie.

Garibaldi: Jeśli dalej się nie uda, spróbuj nieco więcej prochu, Panie.

Źródło: <http://punch.photoshelter.com/gallery-image/John-Tenniel-Cartoons/G0000JCRWVO.C79Y/I00000VFzrar7lhg> [dostęp: 12.12.2014].

Które z poniższych zdań dotyczących źródeł 1. i 2. jest prawdziwe, a które fałszywe? Wstaw X w odpowiednie miejsca w tabeli.

Lp.	Zdanie	Prawda	Falsz
1.	Monarcha przedstawiony w źródle 2. był jednym z sygnatariuszy układu cytowanego w źródle 1.		
2.	Decyzje, o których mowa w źródle 1., oraz słowa Garibaldiiego [źródło 2.] dotyczą tego samego etapu procesu jednoczenia Włoch.		
3.	Z treści obu źródeł wynika, że jednoczenie Włoch nie zostało jeszcze zakończone.		

Zadanie 117.

Źródło 1. List otwarty Aleksandra Wielopolskiego do kanclerza Klemensa von Metternicha z 1846 r. [fragment]

Na pierwszą wieść o tej rzezi Europa zwróciła oczy ku Tobie, mości księżę. Z dawna zwykła czcić w Panu podporę, ojca porządku europejskiego [...]. Od Pana oczekiwano rozwiązania zagadki, by móc osądzić, co w tych wypadkach jest udziałem charakteru narodowego, zastarzałych stosunków międzyklasowych, a co trzeba przypisać wpływowi Pańskiego reżymu i podniecie Pańskich agentów? [...] Zapewne rząd rosyjski jest srogi dla szlachty polskiej, ale Romanow¹ jest zbyt dobrym szlachcicem, aby dać zatłuc sobie podobnych nawet spośród swych nieprzyjaciół [...]. Szlachta polska będzie pewno wołała iść wraz z Rosjanami na czele cywilizacji słowiańskiej, młodej, jędrnej i pełnej przyszłości, niż wlec się spychana, pogardzana, znienawidzona i zelżona – w ogonie waszej cywilizacji zgrzybiałej, zrzędnej i zbyt pewnej siebie.

¹ tu jako car rosyjski.

Źródło: *Zeszyty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 33, Warszawa 1958, s. 15.

Źródło 2. Fragment opracowania historycznego

Rosja szukała porozumienia z polskimi elitami, przygotowywała się do wielkich reform, w pierwszej kolejności do reformy agrarnej [...]. Dlatego wśród Polaków szukała polityków, którzy byliby skłonni uznać jej racje za zasadne i za punkt wyjścia do negocjacji na temat niezależności Królestwa. Prawie wszystkie polskie środowiska, łącznie z ziemiańskimi, nie były jednak w stanie uznać legalności rozbiorów, czyli nie były gotowe do rezygnacji z niepodległości [...]. Jedynym poważnym polskim politykiem, który był gotowy do ugody z Rosją za cenę przywrócenia autonomii Królestwu, był margrabia Aleksander Wielopolski.

Źródło: A. Chwalba, *Historia Polski 1795–1918*, Kraków 2001, s. 326.

Dlaczego Aleksander Wielopolski zdecydował się na podjęcie działań, które charakteryzuje źródło 2.? Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 118.

Źródło 1. Odezwa Apolla Korzeniowskiego¹ z 1861 r. nawołująca do udziału w manifestacji w Horodle [fragment]

Bracia Polacy, Litwini i Rusini! Ważną niegdyś uroczystość stanowił obchód rocznicy unii Litwy z Polską [...]. Dziwnem i niezwykłym w historii zdarzeniem, wzajemne sympatye i idea wolności, zastąpiły tu miejsce gwałtu i zwycięstw. Na fakt tak znakomity niepodobna nie zwrócić uwagi, niepodobna nie przydać mu właściwego w obecnej chwili znaczenia i nie uczcić go jako święto narodowe. [...] Otóż w dniu dzisiejszym odzywamy się do wszystkich trzech zjednoczonych narodów, aby one na wezwanie nasze odpowiedziały z równym sercem, jakiem to ich ojcowie uczynili na Zjeździe Horodelskim.

¹ Apollon Korzeniowski (1820–1869) – polski poeta, tłumacz i dramaturg, działacz niepodległościowy.

Źródło: M.W. Berg, *Zapiski o powstaniu polskiem 1863 i 1864 roku i poprzedzającej powstanie epoce demonstracyi od 1856 r.*, t. 2, Kraków 1899, s. 65.

Źródło 2. Manifest Rządu Narodowego, 22 stycznia 1863 r. [fragment]

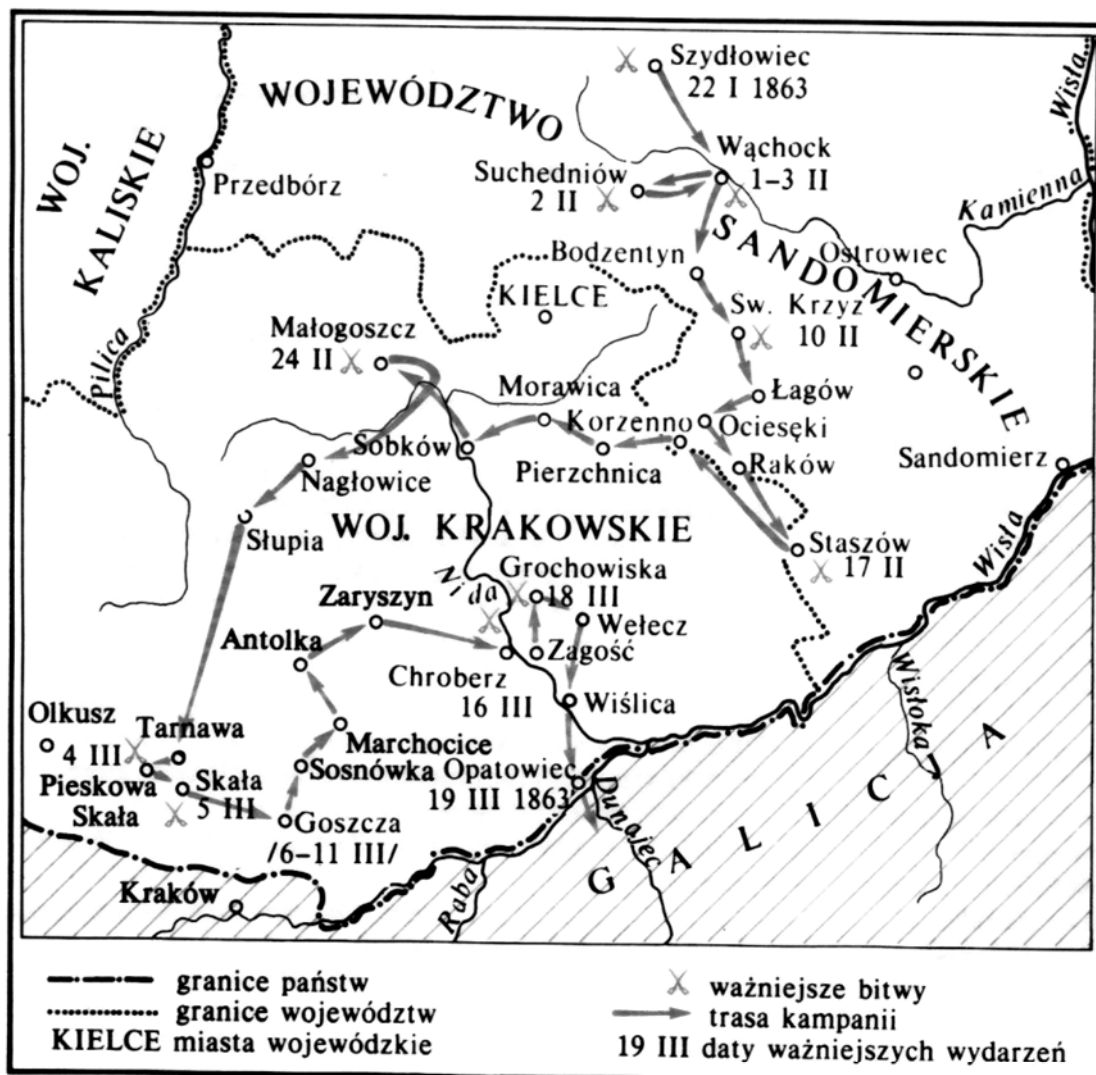
Nikczemny rząd najezdniczy, rozwścieklony oporem męczonej przezeń ofiary, postanowił zadać jej cios stanowczy: porwać kilkadziesiąt tysięcy najdzielniejszych, najgorliwszych jej obrońców, oblec w nienawistny mundur moskiewski i pognać tysiące mil na wieczną nędzę i zatracenie. Polska nie chce, nie może poddać się bezopornie temu sromotnemu gwałtowi [...]. Do broni więc, Narodzie Polski, Litwy i Rusi, do broni! Bo godzina wspólnego wyzwolenia już wybiła, stary miecz nasz wydobyty, święty sztandar Orła, Pogoni i Archaniola rozwinięty.

Źródło: *Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 2001, s. 231.

Rozstrzygnij, czy tekst odezwy Apolla Korzeniowskiego mógł być inspiracją dla autorów Manifestu Rządu Narodowego. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 119.

Źródło 1. Mapa. Przebieg działań powstańczych w województwie sandomierskim i krakowskim, 1863 r.

Źródło: <http://www.ngopole.pl/2013/01/22/greniuch-na-powstanczych-szlakach/> [dostęp: 20.01.2015].

Źródło 2. Marsz powstańców z oddziału Mariana Langiewicza, 1863 r.

Pamiętają to Moskale,
Jak dostali w skórę w Skale.
Wyginęła ich połowa,
Reszta uszła do Staszowa.

Niech pamiętają Łajdaki,
Jak dzielnie biją Polaki.
A dla naszej większej chwały,
Wiwat sztab i korpus cały!

Ze Staszowa ich wypędzimy,
Aż o Kijów się oprzemy.
A z kijowskiej okolicy,
Pójdziem prosto do stolicy.

Źródło: http://www.bibliotekapiosenki.pl/static/piesni_... [dostęp: 17.12.2014].

Udowodnij, że mapa [źródło 1.] przedstawia szlak bojowy kompanii, o której walkach opowiada tekst pieśni [źródło 2.].

Zadanie 120.

Fragment opracowania historycznego

Elementy skupione w obozie białych, lub też ciężące ku niemu, a więc posiadająca szlachta, burżuazja oraz lepiej sytuowana część inteligencji, miały jeszcze wtedy w swym ręku olbrzymią przewagę środków materialnych, fachowych kadr, praktyki i tradycji politycznej. Jak długo siły te przeciwstawiały się walce o niepodległość, tak długo mogły się zdawać bezwładne; obóz czerwonych górował swoim zdecydowaniem, energią, entuzjazmem, poparciem, jakie znajdował i w białym środowisku, zwłaszcza wśród młodzieży i kobiet. Z chwilą jednak, gdy biali przeszli na stronę ruchu, zdobyli sobie od razu przewagę nad czerwonymi.

Na podstawie: A. Garlicki, *Historia 1815–2004. Polska i świat*, Warszawa 2005, s. 104.

Czy zawarte w tekście informacje na temat ugrupowania białych pozwalają wyciągnąć wniosek dotyczący możliwych konsekwencji przejęcia przez nich władzy nad powstaniem? Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 121.

Źródło 1. Konwencja Alvenslebena podpisana między rządami Prus i Rosji 8 lutego 1863 r. [fragment]

Dwory Rosji i Prus, zważywszy, że wypadki, które zaszły w Królestwie Polskim, naruszają poważnie własność publiczną i prywatną i mogą zaszkodzić interesom porządku w prowincjach sąsiednich pruskich, umawiają się:

[...] dowódcy wojsk rosyjskich i pruskich będą upoważnieni okazywać sobie wzajemną pomoc, a w razie potrzeby przechodzić granicę dla ścigania buntowników, którzy przejdą z jednego kraju do drugiego. [...]

Niniejszy układ pozostanie w mocy tak długo, dopóki wymagać tego będzie stan rzeczy i dopóki obydwaj dwory uważać to będą za stosowne.

Źródło 2. Nota dyplomatyczna Francji w sprawie polskiej z 10 kwietnia 1863 r. [fragment]

Wystąpieniu polskiemu, Mości Księżę¹, nadaje wyjątkowego znaczenia ta okoliczność, że nie jest ono skutkiem chwilowego kryzysu. Czysto przypadkowe przyczyny nie mogą wyjaśnić wydarzeń, powtarzających się w sposób prawie jednakowy w każdym pokoleniu. Te periodycznie powtarzające się wstrząsy są przejawem zakorzenionego zła; dowodzą one bezsilności kombinacji, przy pomocy których usiłowano dotąd pogodzić Polaków z nadanym im położeniem. [...] Ponieważ Polska leży w środku kontynentu, poruszenia na jej terenie przenoszą się na kraje sąsiednie, a odbicie ich daje się odczuć w całej Europie. Działo się tak zawsze, gdy Polacy chwyтали za broń. Wydarzenia te, jak tego jesteśmy i obecnie świadkami, nie tylko niepokojąco podniecają umysły, lecz gdy potrważą dłużej, mogą naruszyć stosunki między rządami i wywołać najsmutniejsze powikłania. Jest zatem w interesie wszystkich mocarstw stanowcze zażegnanie stale powtarzającego się niebezpieczeństwa.

¹ Adresatem noty był rosyjski minister spraw zagranicznych, książę Aleksander Górczakow.

Źródło: *Zeszyty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 35, Warszawa 1959, s. 35, 36–37.

Porównaj przyczyny, które skłoniły rządy Prus i Francji do aktywności dyplomatycznej, czego efektem były cytowane dokumenty.

Zadanie 122.**Źródło 1. Ustawa uwłaszczeniowa, 1823 r. [fragment]**

Wysłuchawszy w tej mierze zdania władz prowincjonalnych i osób biegłych spośród mieszkańców klas interesowanych, [...] postanawiamy, co następuje:

1. Nie nadane dotąd prawem własności lub czynszu wieczystego, lub wieczystej dzierżawy chłopskie gospodarstwa rolnicze gospodarzom, którzy przy ogłoszeniu prawa niniejszego prawnie oneż posiadają jako dzierżawcy nadane mają być prawem własności, a ciężące na tych posadach pańszczyzna i inne dziedzicowi należące się służebności i daniny mają być okupione¹.

¹ tu jako: odkupione.

Źródło 2. Dekret uwłaszczeniowy Rządu Narodowego, 1863 r. [fragment]

Art.1. Wszelka posiadłość ziemska, jaką każdy gospodarz dotąd tytułem pańszczyzny, czynszu, lub innym tytułem posiadał wraz z należnymi do niej ogrodami, zabudowaniami mieszkalnymi i gospodarskimi tudzież przywilejami i prawami do niej przywiązanymi, od daty niniejszego dekretu staje się wyłączną i dziedziczną dotychczasowego posiadacza własnością bez żadnych jakichkolwiek obowiązków, danin, pańszczyzny, lub czynszu, z warunkiem jedynie spłacania przypadających z niej podatków i odbywania należnej służby krajowej.

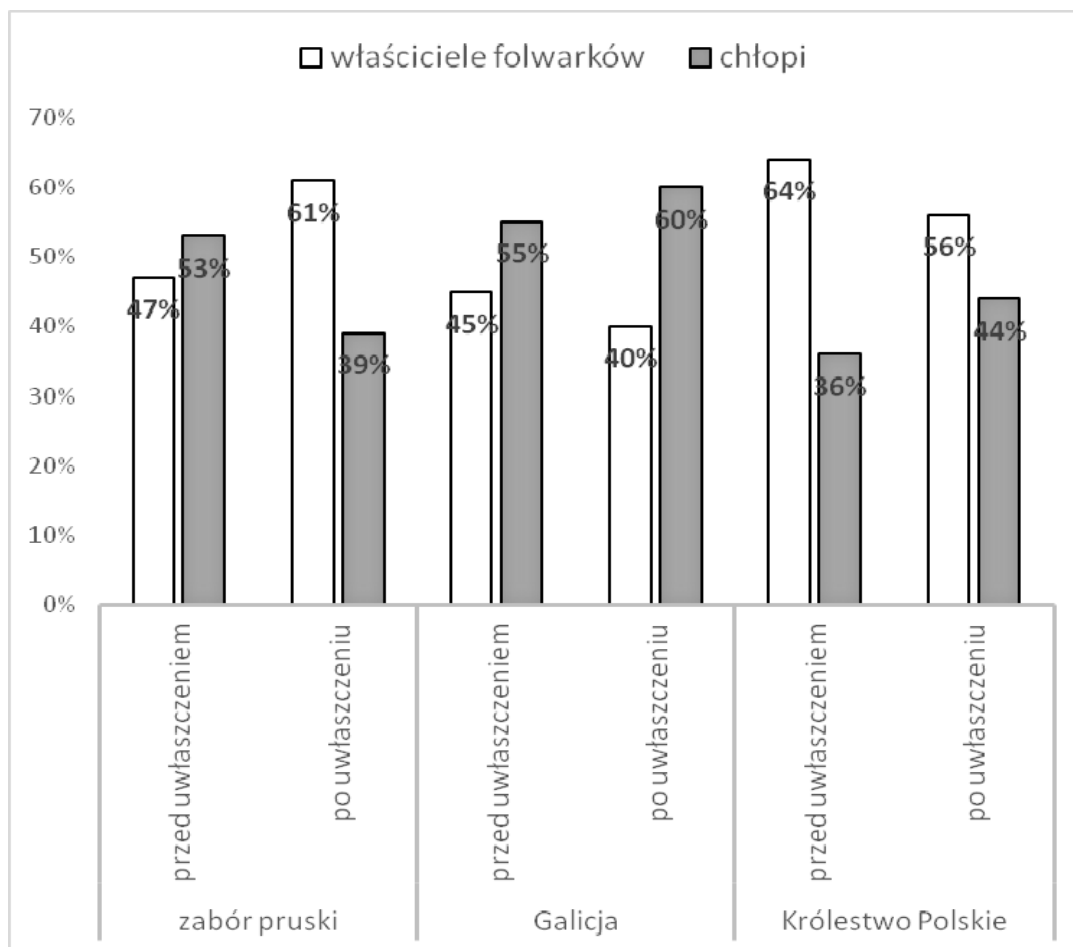
Źródło: *Zeszyty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 34, Warszawa 1958, s. 8, 37.

122.1. Który z cytowanych dokumentów przewidywał rozwiązania korzystniejsze dla chłopów? Odpowiedź uzasadnij.

122.2. Wyjaśnij polityczny cel wydania dokumentu cytowanego w źródle 2.

Zadanie 123.

Diagram. Zmiany w strukturze własności ziemi uprawnej przed i po uwłaszczeniu na ziemiach polskich w XIX w.

Na podstawie: J. Skodlarski, *Historia gospodarcza*, Warszawa 2014, s. 92.

Czy proces uwłaszczenia ludności chłopskiej w XIX w. doprowadził do zwiększenia jej stanu posiadania? Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 124.

Źródło 1. Fragment opracowania historycznego

Powstanie styczniowe spowodowało zaostrzenie cenzury, z Komitetu [Cenzury] rugowano Polaków, a w 1869 r. został on bezpośrednio podporządkowany [petersburskiemu Ministerstwu Spraw Wewnętrznych]. Kontrola sięgała nawet do mieszkań. Na przykład w 1867 r. policja w Warszawie sporządziła spis 73 obrazów, których „nie wolno trzymać w lokalach prywatnych i zakładach publicznych”. Był w nim i *Jan III Sobieski pod Wiedniem*, i *Berek Joselewicz pod Kockiem*¹ [...].

¹ Berek Joselewicz – zorganizował pułk żydowski w powstaniu kościuszkowskim, a w armii Księstwa Warszawskiego był oficerem 5 Pułku Ułanów; zginął w potyczce z Austriakami pod Kockiem w 1809 r.

Źródło: A. Paczkowski, *Cenzura*, [w:] *Węzły pamięci niepodległej Polski*, pod red. zespołową, Kraków 2014, s. 123–124.

Źródło 2. Fragment opracowania historycznego

Urodził się w 1865 roku na Pomorzu [...]. Matka Kulerskiego była Niemką, ojciec [...] Polakiem, jednak zupełnie zgermanizowanym. [...]

Rok 1883 okazał się przełomowy w życiu Kulerskiego. Przypadała wtedy 200 rocznica bitwy pod Wiedniem. Uczniowie szkół średnich mieli odgórny zakaz udziału w obchodach tej rocznicy. Kulerski zignorował go i wziął udział w uroczystościach, które odbyły się w restauracji Concordia w Grudziądzu, wygłosił nawet po niemiecku wykład na cześć króla Jana III Sobieskiego. W konsekwencji został relegowany z uczelni.

Źródło: S. Drej, *Wiktor Kulerski i fenomen „Gazety Grudziądzkiej”*, „Mówią Wieki”, 11/2014, s. 84.

Źródło 3. Tablica pamiątkowa

Tablica umieszczona na zachodniej ścianie kościoła mariackiego w Krakowie dla uczczenia 200 rocznicy bitwy wiedeńskiej.

Napis:

*W dwóchsetletnią rocznicę odsieczy Wiednia na cześć króla Jana III miasto Kraków.
XII września MDCCCLXXXIII.*

Źródło: J. Paprocka-Gajek, *Monumentalne pamiątki obchodów rocznic odsieczy wiedeńskiej na terenach ziem polskich*, [w:] *Primus inter pares. Pierwszy wśród równych, czyli opowieść o Janie III*, red. Muzeum Pałac w Wilanowie, Warszawa 2013, s. 209.

Na podstawie źródeł 1., 2. i 3. porównaj cele działań zaborców wobec społeczeństwa polskiego w drugiej połowie XIX w.

Zadanie 125.**Źródło 1. Fragment artykułu zamieszczonego w czasopiśmie historycznym**

Uwłaszczenie było jednym z przejawów konsekwentnie podejmowanych przez pruskie władze działań modernizacyjnych, które łączyły się ściśle z równie konsekwentnym wspieraniem niemczyzny. Kolejny, wielki skok cywilizacyjny stał się udziałem Niemiec po zwycięstwie nad Francją i powstaniu zjednoczonej Rzeszy. Dotknął on także Poznańskiego, które stało się areną przemian demograficznych. Sytuację skomplikowało powstanie Komisji Kolonizacyjnej (1886) – pruskiej agencji państwowej, mającej na celu wykupywanie ziemi w Poznańskim i na Pomorzu Gdańskim, by następnie parcelować ją między niemieckich chłopów. Polską odpowiedzią było tworzenie spółek parcelacyjnych, które pokazały siłę polskiego chłopca.

Na podstawie: P. Matusik, *Strategia przetrwania. O samoorganizacji Polaków w Poznańskim w wieku XIX*, „Mówią Wieki”, 12/2008, s. 22–27.

Źródło 2. Tabela. Struktura narodowościowa ludności Wielkiego Księstwa Poznańskiego w r. 1846 i 1910 [fragment]

Rejencja Poznań	Polacy w % ogółu ludności	
	1846	1910
Powiat		
Środa	93,0	87,4
Kościan	87,5	85,9
Ostrzeszów	98,1	84,3
Pleszew	97,1	82,6
Śrem	90,6	82,6
Odolanów	96,9	82,0
Września	99,0	80,6
Poznań	86,5	64,8

Źródło: *Historia Polski w liczbach*, zeszyt 1, pod red. A. Jezierskiego, Warszawa 1990, s. 96.

Źródło 3. Tabela. Obrót ziemią w zaborze pruskim w latach 1896–1913

Łącznie w latach 1896-1913	Liczba gospodarstw	Powierzchnia gospodarstw w tysiącach hektarów
POLACY		
kupili	85 016	517
sprzedali	68 675	421
NIEMCY		
kupili	70 126	706
sprzedali	86 467	802

Źródło: *Historia Polski w liczbach*, zeszyt 2, pod red. A. Jezierskiego, Warszawa 1991, s. 96.

Na podstawie źródeł 2. i 3. oceń efekty polityki rządu pruskiego w wymienionych w tekście dziedzinach:

- a) wspierania niemczyzny,
- b) wykupu ziemi z rąk polskich.

Zadanie 126.

<p>Tekst 1. Fragment programu politycznego</p> <p>Jak wszędzie, tak i u nas rozwija się coraz większe uzależnienie mas pracujących od garstki swoich i obcych wyzyskiwaczy. Wywłaszczenie masy włościańskiej, skoncentrowanie w miastach mas proletariatu, zdziesiątkowanie tak zwanej klasy średniej, są u nas zjawiskami z życia codziennego, towarzyszącymi nowemu ukształtowaniu się sił wytwórczych kraju.</p>	
<p>Tekst 2. Fragment artykułu prasowego</p> <p>Zamykamy nasz program w następujących granicach: uznanie odrębności narodowej, etnograficznej i kulturalnej i wynikających stąd konsekwencji, zrównanie praw Polaków z prawami wszystkich poddanych państwa, przyznanie Królestwu tych instytucyj, z których korzystają gubernie wewnętrzne, z naszej zaś strony: [...] szczere poczucie się do jedności państwowej i sumienne pełnienie obowiązków państwowych.</p>	

Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 44, Warszawa 1961, s. 20, 36.

126.1. Przyporządkuj tekstom odpowiednie nazwy orientacji politycznych w społeczeństwie polskim pod koniec XIX w. Wpisz literę we właściwy wiersz tabeli.

Orientacje polityczne

- A. Socjaliści.
- B. Ludowcy.
- C. Lojaliści.
- D. Nacjonałiści.

126.2. Podaj jeden argument uzasadniający dokonany wybór w odniesieniu do tekstu 1. oraz w odniesieniu do tekstu 2.

Zadanie 127.

Fragment tajnego memorandum Eyre Crowe'a¹, Londyn, 1907

Tymczasem marzenie o imperium kolonialnym głęboko zakorzeniło się w świadomości Niemców. Cesarz, mężowie stanu, dziennikarze, geografowie, ekonomiści, domy handlowe, przedsiębiorstwa żeglugowe i ogół wykształconej i niewykształconej opinii publicznej woła w dalszym ciągu jednogłośnie: Musimy mieć prawdziwe kolonie, gdzie niemieccy emigranci mogliby się osiedlać i rozpowszechniać narodowe ideały ojczyzny, i musimy mieć flotę i stacje węglowe, aby utrzymać kolonie, które nabędziemy. [...] Nie od rzeczy będzie w związku z tym wskazać na cały szereg cesarskich maksym, które od czasu do czasu przyczyniły się do krystalizacji zasadniczych uczuć Niemców i z których pewne można zamknąć w powiedzeniach: „Nasza przyszłość leży na morzu”, „Trójzab musi być w naszych rękach”, „Niemcy muszą zdobyć znowu dziedzictwo panowania na morzach, niegdyś niepodzielnie znajdujące się w rękach starej Hanzy”, „Żadne zagadnienie polityki światowej nie powinno być rozwiązane bez zgody niemieckiego cesarza” itd.

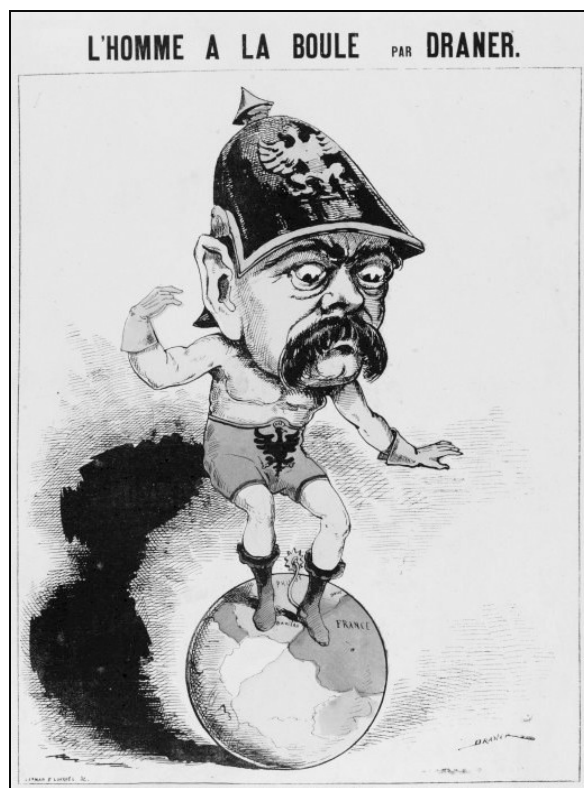
¹ Eyre Crowe – w latach 1906–1912 urzędnik brytyjskiego ministerstwa spraw zagranicznych.

Źródło: *Sprawy międzynarodowe 1870–1914. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, Warszawa 1960, s. 16–18.

Które z państw europejskich było najważniejszym przeciwnikiem politycznym Niemiec w osiągnięciu celów scharakteryzowanych w źródle? Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 128.

Źródło 1. Jules Renard [Draner], *Człowiek z piłką*. Rysunek satyryczny opublikowany we Francji w latach 1870–1871

Napis na piłce: *Francja*.

Źródło: <http://collections.vam.ac.uk/item/O185785/lhomme-a-la-boule-print-renard-jules/> [dostęp: 12.12.2014].

Źródło 2. Pamiętniki [...] [fragment]

Byłem w Berlinie i co chwila oczekiwałem telegramu. Zaprosiłem na obiad Moltkego¹ i Roona², aby rozmawiać z nimi o sytuacji, coraz groźniejszej. Kiedy siedzieliśmy przy stole, nadszedł drugi telegram. Mógł zawierać około dwustu wyrazów. Przeczytałem go głośno; nagle zmieniła się twarz Moltkego, zgarbił się; czynił wrażenie człowieka nagle postarzałego, załamanego. Z telegramu jasno wynikało, że jego królewska mość ustępował roszczeniom Francji. Zwróciłem się do Moltkego z pytaniem, czy cokolwiek nastąpi możemy się spodziewać zwycięstwa. „Tak”, odpowiedział. „A więc, rzekłem, zaczekajcie chwilę”. Usiadłem przy stole, wziąłem telegram królewski i skułem dwieście wyrazów w dwadzieścia, nic nie zmieniając ani dodając. Był to ten sam telegram [...]. Był tylko krótszy, zwięzły i stanowczy. W ten sposób zreagowaną depezę podałem Moltkemu i Roonowi. „Jak wam się teraz podoba?” zapytałem. „Znakomita, zawołali: doskonała”. I Moltke zmartwychwstał. Wyprostował się, był młody i świeży: miał wojnę, odżył...

¹ Helmut von Moltke (1800–1891) – pruski generał, feldmarszałek, szef sztabu generalnego.

² Albrecht von Roon (1803–1879) – pruski generał, feldmarszałek i minister wojny.

Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, Warszawa 1960, nr 40, s. 5–6.

Wyjaśnij, jaką rolę w wydarzeniach opisanych w źródle 2. odegrał polityk, którego dotyczy źródło 1.

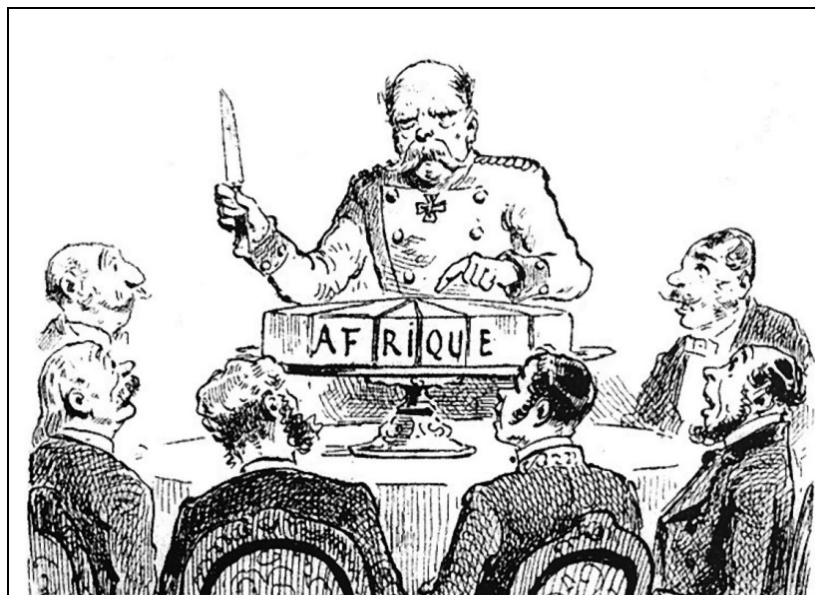
Zadanie 129.

Źródło 1. Anton von Werner, *Proklamacja Rzeszy Niemieckiej w Sali Zwierciadlanej pałacu wersalskiego*

Źródło: <http://chateau-versailles.npage.de/1-1-5-seit-1789.html> [dostęp: 20.02.2015].

Źródło 2. Rysunek satyryczny

Źródło: *Ilustrowana historia powszechna*, pod red. P. Deliusa, Berlin 2005, s. 424.

W jakiej roli związanej z historią Niemiec został przedstawiony Otto von Bismarck w źródle 1., a w jakiej w źródle 2.?

Zadanie 130.

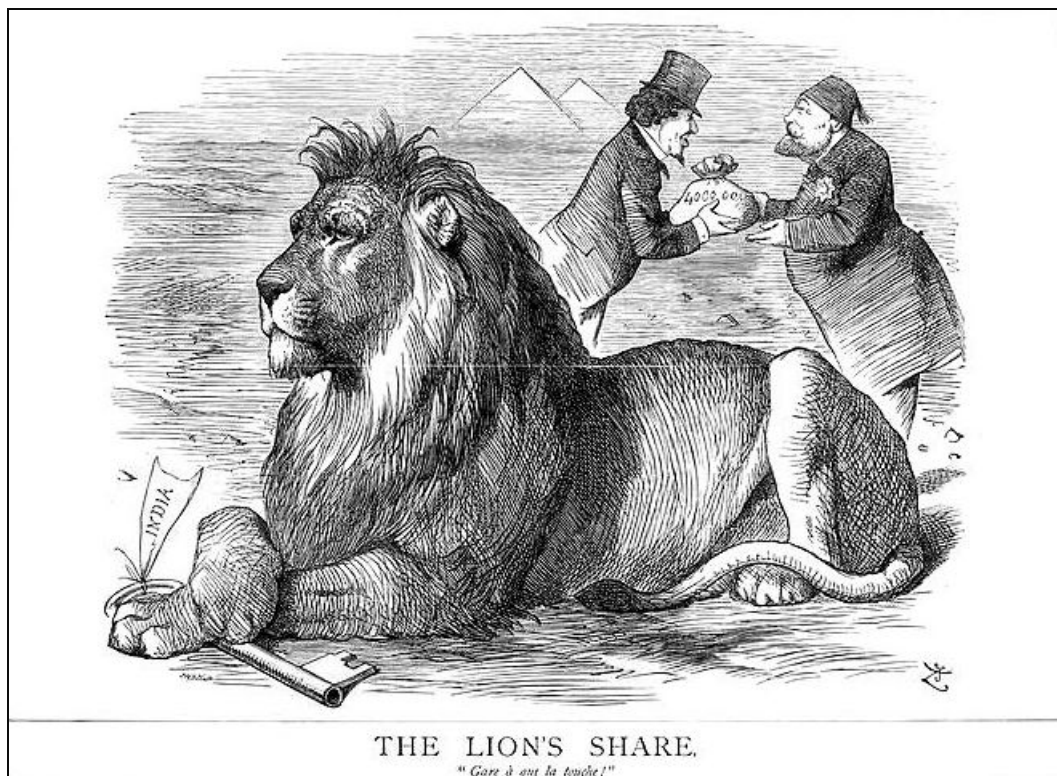
Źródło 1. Nota Lorda Derby, ministra spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii, do hr. Piotra Szuwałowa, ambasadora rosyjskiego w Londynie, przesłana w maju 1877 r. [fragment]

Na pierwszym miejscu wśród [...] [interesów angielskich] stoi konieczność utrzymania otwartej, nienarażonej na szkody i nieprzerwanej komunikacji przez Kanał Sueski¹. Próba blokady lub w innej formie zakłócenia ruchu na samym kanale lub na jego przyległych terenach, musiałyby być uważane przez [...] [Anglię] za zagrożenie [...] i wyrządzenie ciężkich szkód handlowi światowemu. Z tych dwóch przyczyn każdy taki krok [...] nie dałby się pogodzić z utrzymaniem przez Anglię postawy biernej neutralności [...].

¹ Otwarcie żeglugi na Kanale Sueskim nastąpiło w 1869 roku. W listopadzie 1875 roku rząd angielski wykupił 44% akcji Towarzystwa Kanału Sueskiego i dzięki temu został jego największym akcjonariuszem.

Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, Warszawa 1960, nr 40, s. 25.

Źródło 2. Rysunek nieznanego autora *Lwia część*, opublikowany w brytyjskim tygodniku satyrycznym *Punch* w 1876 r.

Podpis pod rysunkiem: *Lwia część. Strzeż się!*

Napis na worku: 4 000 000 £

Napis przy kluczu: *Indie*

Postać po lewej: Benjamin Disraeli – premier Wielkiej Brytanii w latach 1868 i 1874–1880

Postać po prawej: Ismail Pasza – wicekról Egiptu w latach 1863–1879

Źródło: <http://punch.photoshelter.com/gallery-image/Victorian-Era-Cartoons/G0000czGdMEOaVXY/I0000eqT1Pn5E1hQ> [dostęp: 12.12. 2014].

Na podstawie analizy źródeł 1. i 2. wyjaśnij, na czym polegało zagrożenie, o którym mowa w źródle 1.

Zadanie 131.**Karykatura. Sprzedaż opium przywiezionego przez Anglików z Indii**

Źródło: *Ilustrowana historia powszechna*, pod red. P. Deliusa, Berlin 2005, s. 416.

Wyjaśnij, jak autor rysunku satyrycznego ukazał metody stosowane przez Wielką Brytanię w kontaktach z Chinami.

Zadanie 132.**Henryk Sienkiewicz, *Listy z podróży do Ameryki* [fragment]**

Pytanie jest [następujące]: czy koleje prowadzone przez kraje puste do jakichś placówek cywilizacji, jak np. fort Yuma, opłacają się przedsiębiorcom? – ale i na to pytanie niepodobna inaczej odpowiedzieć, jak twierdząco. Przede wszystkim są przedsięwzięcia obliczone na lata. Przedsiębiorcy liczą na to, że np. Arizona przestanie być pustym krajem, gdy kolej ułatwi do niej drogę. Wiedzą dobrze, że bogactwa naturalne tego kraju, niewyczerpane kopalnie srebra, ściągną mnóstwo górników, że za górnikami pójdą handlujący, za tymi kolejno rolnicy, że powstanie przemysł. Jednym słowem: w Ameryce koleje otwierają ogromne przestrzenie [...]. Toteż zarządy [...] sprzedają rokrocznie setki tysięcy akrów kolonistom [z Europy, którzy] zapuszczają się w nieznanne strony nie lękając się ani Indian, ani odległości, byle znaleźć ziemię urodzajną, dostatek wody i drzewa. Z czasem też dochodzą do zamożności i prowadzą życie spokojne. W ten sposób na pustyniach Wielkiego Zachodu powstają miasta [...], a terytoria zmieniają się z wolna w stany.

Źródło: *Stany Zjednoczone Ameryki Północnej 1865–1914. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 38, oprac. W. Michowicz, Warszawa 1959 s. 14.

Udowodnij tezę, że rozwój kolei odegrał w USA rolę integrującą państwo. Podaj argumenty z tekstu.

Zadanie 133.

Amerykański rysunek satyryczny, 1879 r.

Napis u góry: *Chińczycy muszą odejść.*

Podpis (czerwonoskóry gentleman mówi do żółtoskórego gentelmana): *Blade twarze obawiają się, że zdominujecie ich, tak jak kiedyś oni zdominowali nas.*

Na podstawie: <http://www.latinamericanstudies.org/19-century/nast2-8-1879.jpg> [dostęp: 01.12.2014].

Wykorzystując elementy graficzne rysunku, wyjaśnij jego satyryczne przesłanie.

Zadanie 134.

Źródło 1. Fragment opracowania historycznego

Indianie stale byli spychani na zachód, pozbawiani praw i ziemi. Ustawa z 1830 r. dozwala usuwać ich z terytoriów do rzeki Missisipi. Amerykańscy osadnicy uważali Indian za przeszkodę na drodze postępu. [...] Konflikt interesów często prowadził do wojen [...]. Za ostatni epizod walk białych z Indianami uznaje się masakrę nad potokiem Wounded Knee, dokonaną przez 7 pułk kawalerii [w 1890 roku] na bezbronnych Dakotach podczas Tańca Duchów. Paradoksem było, że Amerykanie dążący do wolności, nie chcieli udzielić jej innym.

Indianie byli myśliwymi, szybko umierali, gdy pozbawiono ich terenów łowieckich. Dziesiątkowały ich choroby, jak ospa, odra, gruźlica. W konfrontacji z Amerykanami nie mieli szans. Pod koniec XIX wieku Indianie żyli w rezerwatach, acz byli pozbawieni praw politycznych.

Na podstawie: A. Chwalba, *Historia powszechna. Wiek XIX*, Warszawa 2008, s. 438.

Źródło 2. Moneta amerykańska po raz pierwszy wyemitowana w 1860 r. przez bank centralny Stanów Zjednoczonych.

Napisy na awersie: (na otoku) *Stany Zjednoczone Ameryki*, (na nakryciu głowy) *Wolność*.
Napis na rewersie: *Jeden cent*.

Źródło: <http://www.prophecykeepers.com/penny.jpg> [dostęp: 20.12.2014].

Na podstawie informacji zawartych w źródle 1. udowodnij, że treści zawarte na monecie miały charakter propagandowy.

Zadanie 135.

Fragment opracowania historycznego

Właściciele fabryk w Anglii długo uważali, że ich sprzęt jest lepszy od każdego produkowanego gdzie indziej i przez wiele lat mieli całkowitą rację. Pierwsze ziarno wątpliwości zostało zasiane podczas Wielkiej Wystawy w 1851 roku. Kiedy Cyrus McCormick¹ zaprezentował tam swoją żniwiarkę, londyński „Times” początkowo ją wyśmiał, ale kiedy została zademonstrowana, zdobyła nagrodę, a „Times” przeproszał. Przykłady amerykańskiej myśli technicznej tak zaimponowały Brytyjczykom, że w 1853 roku liderzy przemysłu brytyjskiego wysłali znanego inżyniera i producenta urządzeń mechanicznych, Josepha Whithwortha, do Stanów Zjednoczonych [...]. Donosił [on, że] „robotnik wita wszystkie mechaniczne nowości z entuzjazmem, ponieważ dzięki swej wiedzy potrafi docenić ich wagę i znaczenie, jak na przykład fakt, że uwalniają go od harówki, jaką jest praca niewykwalifikowanej siły roboczej”. [...] Whithworth przemawiał z pozycji człowieka wyraźnie zainteresowanego mechanizacją na większą skalę. Maszyny były jego życiem, projektował je i konstruował. Im więcej maszyn kupili pracodawcy, tym był szczęśliwszy. Ale w Anglii, chociaż dalekowzroczni pracodawcy chcieli wyposażyć swoje fabryki w najnowsze urządzenia, pracownicy wcale tego nie chcieli i przeciwko temu walczyli.

¹ Cyrus McCormick – amerykański konstruktor i wynalazca maszyn rolniczych.

Źródło: R. Brandon, *Singer i maszyna do szycia. Miłość, marzenia, kapitalizm*, Warszawa 2006, s. 135–136.

Wyjaśnij, w jaki sposób – zdaniem autora tekstu – postawa robotników mogła wpłynąć na postęp techniczny w przemyśle brytyjskim i amerykańskim w połowie XIX w.

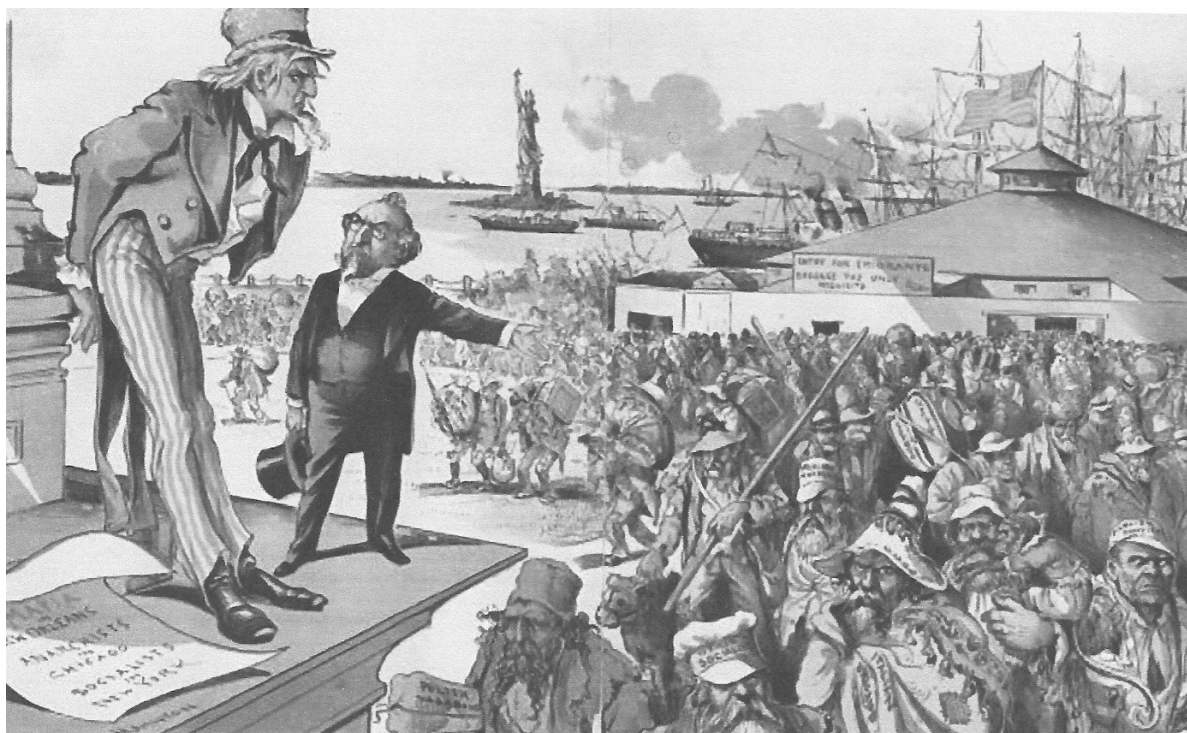
Zadanie 136.

Źródło 1. Tabela. Imigracja do Stanów Zjednoczonych w latach 1820–1890

Lata	Liczba
1820–1830	151 824
1831–1840	599 125
1841–1850	1 713 251
1851–1860	2 598 214
1861–1870	2 341 824
1871–1880	2 812 191
1881–1890	5 246 613

Źródło: A. Walaszek, *Imigracja*, [w:] *Ameryka. Społeczeństwo, kultura, polityka*, pod red. T. Płudowskiego, t. 1, Toruń 2008, s. 101.

Źródło 2. Amerykański rysunek propagandowy, 1891 r.

Napis na kartce: *Mafia w Nowym Orleanie, anarchiści w Chicago, socjaliści w Nowym Jorku.*
Napisy na czapkach i tobołkach: *Niemiecki socjalista, Rosyjski anarchista, Polski włóczęga, Włoski bandyta, Angielski skazaniec, Irlandzki biedak.*

Na podstawie: <http://i.imgur.com/LwNP3.jpg?1> [dostęp: 05.10.2014].

Wyjaśnij, na jakie możliwe konsekwencje zjawiska, którego dotyczy źródło 1., wskazuje autor rysunku satyrycznego.

Zadanie 138.

Brytyjski rysunek satyryczny, maj 1904 r.

Podpis pod rysunkiem: *Strateg. Rosyjski niedźwiedź (chyrze): „Ucieczka? Ani trochę. Ja tylko chcę ich zwabić”.*

Źródło: <http://portsmouthpeacetreaty.org/process/war/images/48BearPunch04Lg.jpg> [dostęp: 15.07.2013].

Wyjaśnij przesłanie rysunku satyrycznego, interpretując zastosowane rozwiązania graficzne i napisy.

Zadanie 139.

Karykatura przedstawiająca Ludwika Pasteura¹, 1886 r.

Napis na strzykawce: *Jad wścieklizny.*

¹ Ludwik Pasteur (1822–1895) – francuski chemik i prekursor mikrobiologii.

Źródło: <http://images.fineartamerica.com/images-medium-large/1-louis-pasteur-1822-1895-granger.jpg>
[dostęp: 30.12.2014].

Wyjaśnij wymowę karykatury, odwołując się do napisu i elementów graficznych.

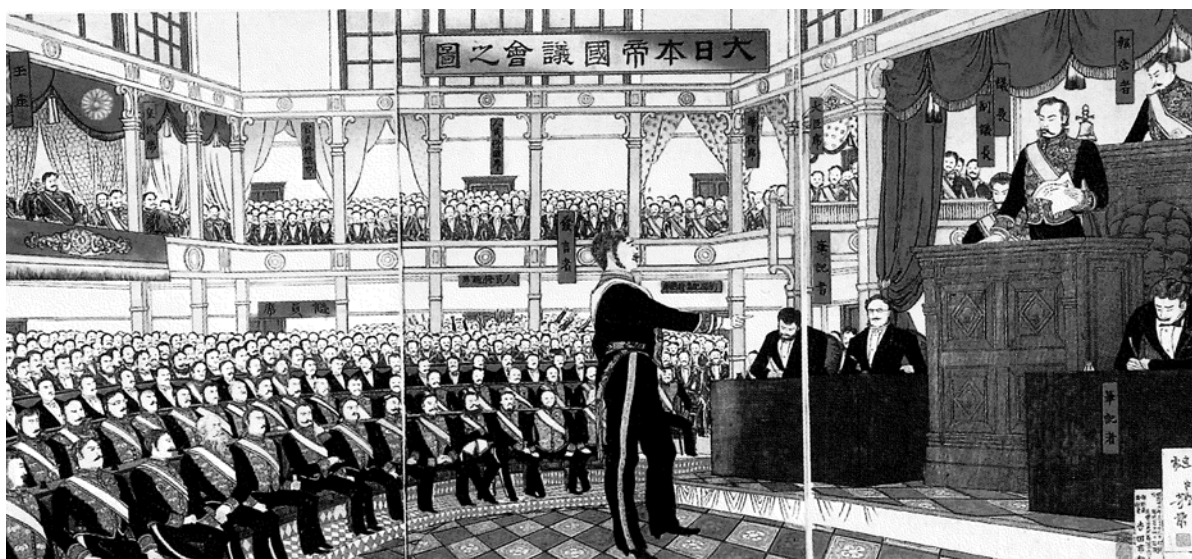
Zadanie 140.

Źródło 1. Fragment proklamacji cesarza japońskiego Mutsuhito z 1868 r.

1. Zwołane będą zgromadzenia obradujące i wszystkie sprawy państwowe rozstrzygane będą na podstawie opinii publicznej.
2. Wszystkie klasy społeczne, zarówno rządzący, jak i rządzeni, zjednoczą się we wspólnym wysiłku dla kraju.
3. Wszystkie klasy społeczne będą mogły realizować swoje aspiracje.
4. Odrzucane będą niecywilizowane obyczaje przeszłości i wszystko zostanie oparte na zasadach sprawiedliwości i praworządności.
5. Wiedza będzie poszukiwana na całym świecie, dzięki czemu wzmocnione zostaną podstawy cesarstwa.

Na podstawie: A. Garlicki, *Historia 1815–2004. Polska i świat*, Warszawa 2005, s. 147.

Źródło 2. Rysunek japoński z 1890 r. przedstawiający obrady parlamentu

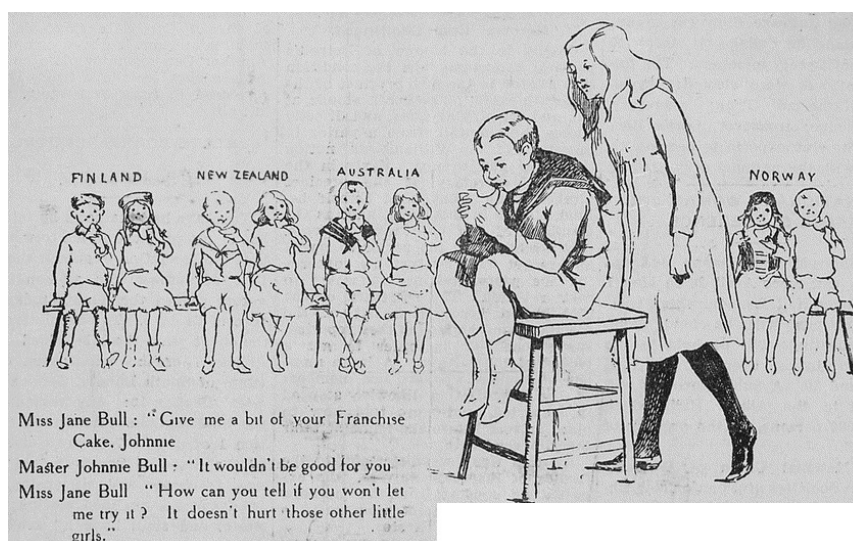

Źródło: J. Greń, *Barbarzyńcy i samuraje*, „Mówią Wieki”, 2011, nr 10, s. 34.

Czy źródło ikonograficzne ilustruje realizację którejś z zapowiedzi zawartych w proklamacji z 1868 r.? Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 141.

Źródło 1. Brytyjski rysunek satyryczny, 1909 r.

Napisy nad parami dzieci, od lewej: *Finlandia, Nowa Zelandia, Australia, Norwegia*.

Napis w lewym dolnym rogu:

Panna Jane Bull: „Daj mi kawałek swojego ciastka z prawem wyborczym, Johnnie”.

Panicz Johnnie Bull: „To by nie było dla ciebie dobre”.

Panna Jane Bull: „Jak możesz to stwierdzić, jeśli nie dasz mi spróbować? Tym innym dziewczynom ono nie szkodzi”.

Źródło: [http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=rbcmil&fileName=scrp5014801/rbcmilscrp5014801.db&recNum=0&itemLink=h?ammem/rbcmillerbib:@field\(DOCID+@lit\(rbcmiller002054](http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=rbcmil&fileName=scrp5014801/rbcmilscrp5014801.db&recNum=0&itemLink=h?ammem/rbcmillerbib:@field(DOCID+@lit(rbcmiller002054)
[dostęp: 30.12.2014].

Źródło 2. Tabela. Daty uzyskiwania czynnych praw wyborczych przez kobiety

Nazwa państwa/terytorium	Data
Nowa Zelandia	1893
Australia	1901
Norwegia	1901 ¹
Finlandia	1906
Wielka Brytania	1918 ²

¹ Pierwotnie było ono ograniczone cenzusem majątkowym, powszechne prawa wyborcze nadano w 1913 r.

² Przepisy z 1918 r. wprowadzały dla kobiet wyższy cenzus wieku niż dla mężczyzn, a także uwzględniały cenzus majątku i wykształcenia. Pełną równość przyniosły dopiero zmiany prawne z 1928 r.

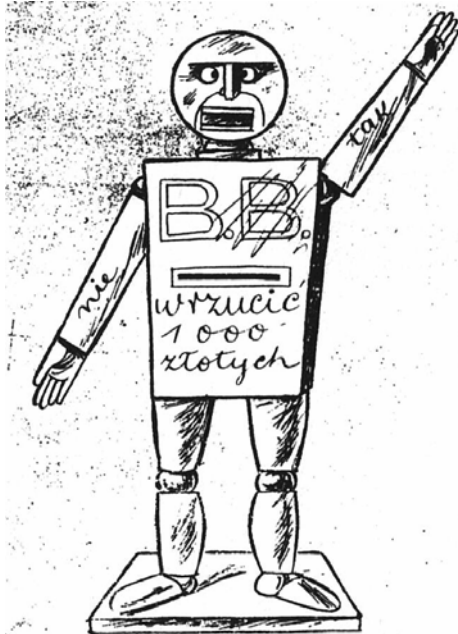
Na podstawie: http://womenshistory.about.com/od/suffrage/a/intl_timeline.htm, http://www.norway.org/News_and_events/Embassy/Norwegian-womens-suffrage-/#.VKL7DV4DRA [dostęp: 30.12.2014].

Jaką ideę propaguje rysunek satyryczny? Odpowiedź uzasadnij, podając dwa argumenty odwołujące się do napisów i elementów graficznych źródła 1. oraz do treści źródła 2.

1.5. Wiek XX

Zadanie 142.

Źródło 1. Rysunek satyryczny. Maja Berezowska, *Robot sejmowy – Made of Bebe*, 1932 r.

Źródło: *Prosto z Wiejskiej. Sejm i Senat II Rzeczypospolitej w karykaturze i satyrze*, Wrocław 1990, s. 154–155.

Źródło 2. Wiersz satyryczny z 1932 r. [fragment]

Pytał się chłop-wyborca raz z „sanacji” posła,
Na czym polega w Sejmie jego rola wzniosła,
A poseł, że był wtedy troszkę „pod gazem”,
Mówił śmiało: „Iść zgodnie z rządowym rozkazem –
To znaczy: siedzieć cicho i nie robić wrzawy,
Kiedy rząd odczytuje projekt swej ustawy,
A potem – kiedy ma przyjść chwila głosowania
Trzeba pilnie uważać na rozkaz do wstania”.

Źródło: *Prosto z Wiejskiej. Sejm i Senat II Rzeczypospolitej w karykaturze i satyrze*, Wrocław 1990, s. 154–155.

Rozstrzygnij, czy źródło 1. i źródło 2. podobnie oceniają pracę parlamentarzystów z Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem w 1932 r. Odpowiedź uzasadnij, podając argumenty odnoszące się do obu źródeł.

Wskazówki do rozwiązania zadania

W obu źródłach wyszukaj informacje charakteryzujące pracę parlamentarzystów. Źródło 1. porównuje parlamentarzystów do głosującego za pieniądze robota. W źródle 2. odzyskasz fragment o bezmyślnym głosowaniu zgodnie z zaleceniami rządu.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Oba źródła w negatywny sposób oceniają pracę parlamentarzystów. Źródło 1. ukazuje posła jako maszynkę do głosowania, sugerując, że jest on skorumpowany. Według źródła 2. zadaniem posła jest głosowanie zgodnie z intencją rządu.

Zadanie 143.**Źródło 1. Uchwała Biura Politycznego Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) z 5 marca 1940 r. [fragment]**

I. Polecić NKWD ZSRR: 1) Sprawy znajdujących się w obozach dla jeńców wojennych 14.700 osób, byłych polskich oficerów, urzędników, obszarników, policjantów, agentów wywiadu, żandarmów, osadników i służby więziennej, 2) jak też sprawy aresztowanych i znajdujących się w więzieniach w zachodnich obwodach Ukrainy i Białorusi 11.000 osób, członków różnorodnych k[ontr]r[ewolucyjnych] organizacji, byłych obszarników, fabrykantów, byłych polskich oficerów, urzędników i uciekinierów – rozpatrzyć w trybie specjalnym, z zastosowaniem wobec nich najwyższego wymiaru kary – rozstrzelanie. Sprawy rozpatrzyć bez wzywania aresztowanych i bez przedstawiania zarzutów, decyzji o zakończeniu śledztwa i aktu oskarżenia [...].

Źródło: A. Dziurok, M. Gałęziowski, Ł. Kamiński, F. Musiał, *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989*, Warszawa 2010, s. 131.

Źródło 2. Fragment artykułu Józefa Mackiewicza opublikowanego w prasie wileńskiej, 3 czerwca 1943 r.

Na światło dnia tej wiosny, wydobyte jest z grobu wszystko, co było [ich]: zgniecione zapalki, ostatnie nie wypalone papierosy, pieniądze, medaliki i legitymacje, ordery portmonetki, książeczka do nabożeństwa obok gazety sowieckiej, świadectwa szczepienia w Kozielsku, pamiętnik i fotografie, a nade wszystko listy. Drogie, przechowywane zawsze listy. Atrament i chemiczny ołówek najczęściej nie wytrzymują próby wilgotnego grobu. Natomiast świetnie zachowuje się pisane ołówkiem zwykłym słowo drukowane. [...].

Kartka pocztowa doskonale zachowana. Stempel pocztowy wskazuje datę. Białystok 14 I 1940 r. W bocznej kieszeni *Głos Radziecki* z dn. 29 marca 1940 r. Druk przebija wyraźnie poprzez lepką wilgoć: *Towarzysze. Idziemy ku lepszemu jutru. Przychodzą nowi ludzie, którzy naszą ojczyznę ... Towarzysz Stalin ...*no itd. Następny. List do Kozielska. Nazwisko nieczytelne. [...].

Kochany Tatusiu. Jesteśmy niespokojni, bo nie mamy wiadomości ani listu. Wysłaliśmy 100 rubli i paczkę rzeczy, o które tatuś prosił. My jesteśmy zdrowi i na tym samym miejscu. Proszę się o nas nie bać. Gdy się zobaczymy....

Podpisane: Twoja Stacha. 15 lutego 1940 r.

Źródło: J. Malewski, *Wyrok na Józefa Mackiewicza*, Londyn 1991, s. 60–61.

143.1. Czy decyzje, o których mowa w źródle 1. miały wpływ na los adresatów listów cytowanych w źródle 2.? Odpowiedź uzasadnij.**Wskazówki do rozwiązania zadania**

Zapoznaj się z decyzjami władz sowieckich przedstawionymi w źródle 1. Rozstrzygnij, czy mogły one wpłynąć na życie adresatów listów cytowanych w źródle 2. Zwróć uwagę na to, że listy oraz inne opisane przedmioty wydobyto z grobu. Odczytaj, z którego roku jest cytowany artykuł opisujący groby, w których spoczęli adresaci listów.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Źródło 1. dotyczy decyzji o rozstrzelaniu polskich jeńców wojennych – adresatów listów cytowanych w źródle 2. – którą podjęto i wykonano w 1940 r. Sowietki mord został ujawniony przez Niemców w 1943 r. Wówczas rozpoczęto ekshumację ciał zamordowanych. W czasie jej wykonywania znajdowano przedmioty wymienione w źródle 2. W tekście znajdujemy także informacje o miejscu pobytu jeńców, Kozielsku, oraz daty wskazujące na początek 1940 roku, kiedy dokonano zbrodni.

143.2. Czy znaleziska, o których mowa w źródle 2. mogły służyć jako dowody dokonania zbrodni, nie przez Niemców – jak głosiła sowiecka propaganda, a przez Rosjan? Odpowiedź uzasadnij.

Wskazówki do rozwiązania zadania

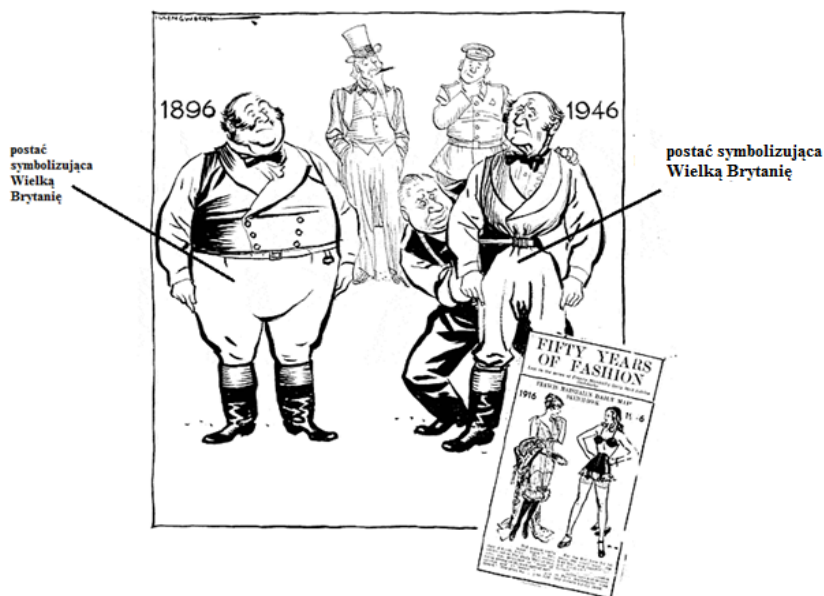
W źródle 1. znajdziesz informacje dotyczące losów polskich oficerów – jeńców wojennych, którzy znaleźli się w ZSRR. Źródło 2. informuje o przedmiotach wydobytych razem z ekshumowanymi ciałami. Zwróć uwagę na to, z którego roku pochodziły fragmenty gazet, dokumenty, listy. Rozstrzygnij, czy w tym roku zbrodni mogli dokonać Niemcy. Przypomnij, kiedy Niemcy dokonali agresji na teren ZSRR.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak, gdyż na 1940 r. kończą się wszystkie wydobyte podczas ekshumacji zapiski, datacja artykułów z prasy, listów, a Niemcy w okolicach Smoleńska znaleźli się dopiero w roku następnym – 1941, kiedy III Rzesza zaatakowała ZSRR.

Zadanie 144.

Rysunek satyryczny z brytyjskiego dziennika *Daily Mail* z 1946 r.

Napis na ulotce dołączonej do rysunku: *Pięćdziesiąt lat mody.*

Źródło: <http://www.forum.phw.org.pl/viewtopic.php?f=61&t=2264> [dostęp: 20.12.2014].

Wyjaśnij, jak w ciągu pół wieku zmieniła się pozycja państwa, którego dotyczy rysunek, oraz jakie były przyczyny tej zmiany.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Zwróć uwagę na ukazaną na rysunku zmianę w wyglądzie mężczyzny uosabiającego Wielką Brytanię. Zinterpretuj symboliczny sens tej zmiany. Na podstawie wiedzy własnej wyjaśnij, jakie przemiany zaszły w latach 1896–1946 w światowej pozycji państwa, którego dotyczy źródło. Rozpoznaj postaci na drugim planie i wyjaśnij ich funkcję w wymowy politycznej przedstawionej sceny. Na podstawie wszystkich ustaleń sformułuj odpowiedź.

Zadanie 145.

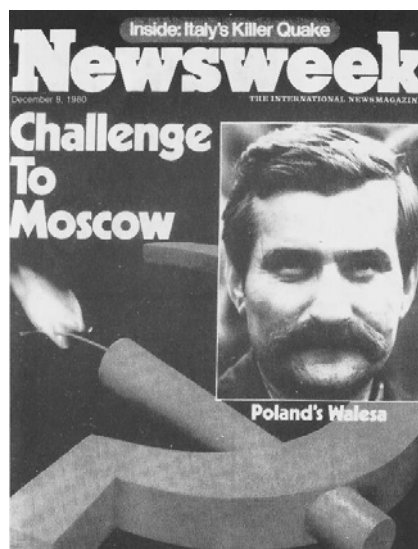
Źródło 1. Okładka zachodnioniemieckiego tygodnika *Der Spiegel* z 1980 r.

Postać ze sztangą: Lech Wałęsa
Napis na dole: *Polski akt siły.
Rewolucja w bloku sowieckim.*

Na podstawie: http://acienciala.faculty.ku.edu/hist557/lect18a_files/PolishRevolutionSpiegel.jpg [dostęp: 18.12.2014].

Źródło 2. Okładka amerykańskiego tygodnika *Newsweek* z 1980 r.

Napis pod tytułem: *Wyzwanie dla Moskwy.*

Na podstawie: L. Wałęsa, *Droga nadziei*, t.1, Warszawa 1988, il. 15 po s. 41.

Wyjaśnij rolę polityczną, jaką według zachodnich mediów, odegrał w 1980 r. Lech Wałęsa.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Przeczytaj nagłówki w magazynach i zwróć uwagę na to, że akcentują trudne położenie, w jakim znalazł się ZSRR, a pierwszy z nich wyraźnie wskazuje, iż źródłem tych trudności są wydarzenia w Polsce. Zestaw treść nagłówek z rysunkami. Na pierwszym rozpoznaj w niedźwiedziu symbol ZSRR i zauważ, że jest on podnoszony przez sztangistę wyobrażającego Lecha Wałęsę. Zinterpretuj fakt, że na drugim rysunku w godle ZSRR młot zastąpiono palącą się laską dynamitu, co sugeruje możliwość eksplozji, a obok umieszczono portret Wałęsy.

Zadanie 146.

Źródło 1. Fragment relacji Józefa Piłsudskiego

Mobilizacja rosyjska się powiodła; jeszcze teraz, z terenów, przez które przechodzimy, uciekali ludzie do swoich, do rosyjskiego wojska. Wielkie dwory są bezwzględnie wrogie; po wsiach panuje strach zabobonny i ślepe przywiązanie do istniejącego dotąd panowania i bata. Przed kilku dniami wchodziliśmy do jednej z podkieleckich wsi. Pustka na ulicy; okna i drzwi domów zabite deskami; ani jednego człowieka, ani bydłęcia czy kury; po prostu wieś cała na pierwszą pogłoskę o naszym przyjsciu zamknęła się i padła przed nami jak martwa. Dowódca kompanii, wstrząśnięty tym widowiskiem, kazał odbijać pierwsze wrota; wszyscy byli zdrowi, cali i z dobytkiem, tylko się ukrywali przed Polakami; zrobiono wtedy wyjątek i podczas gdy wszędzie płacono za wszystkie dostawy, tu rozkazano zabrać wsi wszystko.

Na podstawie: A. Garlicki, *Historia. Polska i świat 1815–2004*, Warszawa 2005, s. 193.

Źródło 2. Fragment pieśni

Legiony to — żebracza nuta,
Legiony to — ofiarny stos,
Legiony to — żołnierska buta,
Legiony to straceńców los!
My, Pierwsza Brygada,
Strzelecka gromada,
Na stos rzuciliśmy — swój życia los,
Na stos, na stos! [...]

Nie chcemy już od was uznania,
Ni waszych mów, ni waszych łez!
Już skończył się czas kołatania
Do waszych serc — do waszych kies!
My, Pierwsza Brygada...

Źródło: http://bibliotekapiosenki.pl/Pierwsza_Brygada [dostęp: 10.12.2014].

146.1. Wybierz właściwe zakończenie zdania.

Do wydarzenia opisanego w źródle 1. doszło w roku

- A. 1914.
- B. 1917.
- C. 1918.
- D. 1920.

146.2. Wyjaśnij związek między wydarzeniami opisanymi w źródle 1., a nastrojami, których odzwierciedleniem jest przytoczony fragment pieśni.

Zadanie 147.

Edward Słoński, *Ta co nie zginęła*, 1914 r. [fragment]

Rozdzielił nas, mój bracie
Zły los i trzyma straż –
W dwóch wrogich sobie szańcach
Patrzymy śmierci w twarz.

W okopach pełnych jęku,
Wsluchani w armat huk,
Stoimy na wprost siebie –
Ja – wróg twój, ty – mój wróg!

Źródło: http://www.bibliotekapiosenki.pl/Ta_co_nie_zginela [dostęp: 21.12.2014].

Wyjaśnij polityczne przyczyny sytuacji Polaków, o której mowa w wierszu.

Zadanie 148.

John B. Partridge, plakat brytyjski *Podnieś miecz sprawiedliwości*, 1915

Tłumaczenie tytułu:
*Podnieś miecz
sprawiedliwości*

Tonący statek

Pływający
rozbitkowie

Źródło: <http://www.loc.gov/pictures/item/2004666197/> [dostęp: 19.02.2015].

Wyjaśnij przesłanie propagandowe brytyjskiego plakatu, odwołując się do widocznego na nim napisu oraz dwóch elementów graficznych.

Zadanie 149.

Józef Rapacki, rysunek *Akt 5 listopada 1916 r.*

Źródło: *Kronika powstań polskich 1794–1944*, red. M. B. Michalik, Warszawa 1994, s. 324.

Wyjaśnij, jakie elementy graficzne świadczą o tym, że rysunek zawiera negatywną ocenę propozycji skierowanych do Polaków w Akcie 5 listopada.

Zadanie 150.

Pastor B. Rathke, *Księga pamiątkowa z okazji obchodów 500. rocznicy istnienia Elku* [fragment]

Także w Elku i w okolicach o kampanii Polaków [1920 r.] mówiono jednogłośnie: *z nimi nic nie zyskamy!* Mieszkańcy pobliskich wsi powtarzali wówczas często: *po tamtej stronie są wszy, przez co chcieli wyrazić powszechnie podzielaną opinię: wyższa forma życia nie może przylączyć się do niższej [...].* Przed dworcem przystrojono girlandami bramę powitalną z napisem: *Wschodnioprusacy, bardzo na Was liczę. Paul von Hindenburg.*

Na podstawie: M. Olszewski, R. Żyteniec, *Elk. Spacerownik po niezwykłym mieście*, Elk 2012, s. 19.

150.1. Wyjaśnij, o jakiej propagandowej kampanii Polaków prowadzonej w lipcu 1920 r. pisał autor tekstu.

150.2. Wyjaśnij, dlaczego mieszkańcom Elku oraz osobom przyjeżdżającym do miasta przypomniano postać zwycięskiego dowódcy w bitwie stoczonej w 1914 r. pod Tannenbergiem¹.

¹Tannenberg to niemiecka nazwa Stębarku, między Stębarkiem i Grunwaldem rozegrała się bitwa 15 VII 1410 r.

Zadanie 151.**Źródło 1. Plakat propagandowy z 1920 r.**

Źródło: <http://www.rempex.com.pl/events/81-129-aukcja-sztuki-dawnej/lots/8662-plakat-propagandowy-1920>
[dostęp: 20.01.2015].

Źródło 2. Rozkaz wydany przez władze bolszewickie okręgu kijowskiego z dnia 22 maja 1920 r. [fragment]

Ostatnie wypadki na różnych odcinkach polskich frontów, nasze stałe posuwanie się w głąb okolic polskich i wzrastający opór Polaków zmuszają nas do dania wskazówek członkom partyjnym co do organizowania władz sowieckich w pomienionych odcinkach.

Niezbędne jest, biorąc pod uwagę doświadczenia nabyte w wojnie domowej, zabrać się do bezlitosnej i bezwzględnej walki z całą polską ludnością przez jej doszczętne wymordowanie. Żadne kompromisy są niedopuszczalne. Dlatego należy:

1) Zastosować masowy terror, gwałt i ucisk przeciw polskim włościanom, wybijając ich do nogi; zacząć stosować masowy terror względem ogółu Polaków, biorących jakikolwiek udział w walce przeciwko władzy sowieckiej. [...]

3) Wszystkimi sposobami postarać się o udzielenie pomocy emigrującej do Polski biedocie rosyjskiej, organizując kolonizację, gdzie tylko można.

Źródło: <http://www.1920.muzhp.pl/spoleczenstwo/63/jak-bolszewicy-chca-sie-zabrac-do-chlopow.html>
[dostęp: 20.01.2015].

151.1. Podaj nazwę konfliktu, podczas którego powstały obydwie źródła.

151.2. Czy rozkaz władz zawierał treści, które potwierdzały przypuszczenia autora plakatu dotyczące sposobu traktowania ludności polskiej przez bolszewików? Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 152.

Źródło 1. Rysunek satyryczny

Niemcy udają się na międzynarodową konferencję do Spa, 1920

Pojechali *gross und wild*¹

Powrócili *klein und mild*²

¹gross und wild – wielcy i dzicy.

²klein und mild – mali i łagodni.

Źródło: *Kocynder*³, nr 5, Mikołów 1920.

³ Kocynder – górnośląski miesięcznik humorystyczno-satyryczny wychodzący w latach 1920–1939 oraz po wojnie w latach 1946–1958.

Źródło 2. Fragment wiersza *Echa wojny*

Burzył Krzyżak, burzył,
 Ku światowej wojnie;
 Dostał, co zasłużył;
 Natrzęśli mu hojnie.
 [...]
 Miał rozbroić wojsko
 Wydać broń, strzeliwo,
 Flotę wietrzną, morską
 Wykręca się żywo.
 [...]

Teraz o Śląsk Górny
 Chce się też targować,
 o pokój powtórny,
 A dług – zlikwidować.
 [...]

Źródło: *Kocynder*, nr 5, Mikołów 1920.

152.1. Czy w źródle 2., zostały podane cele dyplomacji niemieckiej na konferencji, której dotyczy źródło 1.? Odpowiedź uzasadnij.

152.2. Wyjaśnij, jak rysunki satyryczne [źródło 1.] przedstawiają rezultat konferencji dla dyplomacji niemieckiej.

Zadanie 153.**Komunikat Tymczasowego Komitetu Rewolucyjnego Polski z 1920 r.**

KOMUNIKAT.

Na terenach Polski, wyzwolonych z pod jarzma kapitału, powstał Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski, w którego skład wchodzi t. t. Julian Marchlewski, Feliks Dzierżyński, Feliks Kon, Edward Próchniak i Józef Unszlicht.

Komitet Tymczasowy, ujmując rządy w swe ręce stawia sobie za zadanie:

Aż do chwili utworzenia stałego rządu robotniczo-włościańskiego w Polsce klasę podwaliny pod przyszły ustrój Sowieckiej Socjalistycznej Republiki Rad. W tym celu Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski:

- a) pozbawia władzy dotychczasowy rząd szlachecko-burżuazyjny,
- b) odbudowuje i na nowo organizuje komitety fabryczne w miastach i folwarczne na wsi,
- c) powołuje do życia miejscowe komitety rewolucyjne,
- d) ogłasza za własność narodu fabryki, majątki ziemskie oraz lasy i oddaje je pod zarząd Komitetów robotniczych miejskich i wiejskich,
- e) gwarantuje nietykalność ziemi włościan,
- f) powołuje do życia organy bezpieczeństwa, gospodarcze i aprowizacyjne,
- g) gwarantuje obywatelom, lojalnie wykonywającym rozkazy i polecenia władz rewolucyjnych, zupełne bezpieczeństwo.

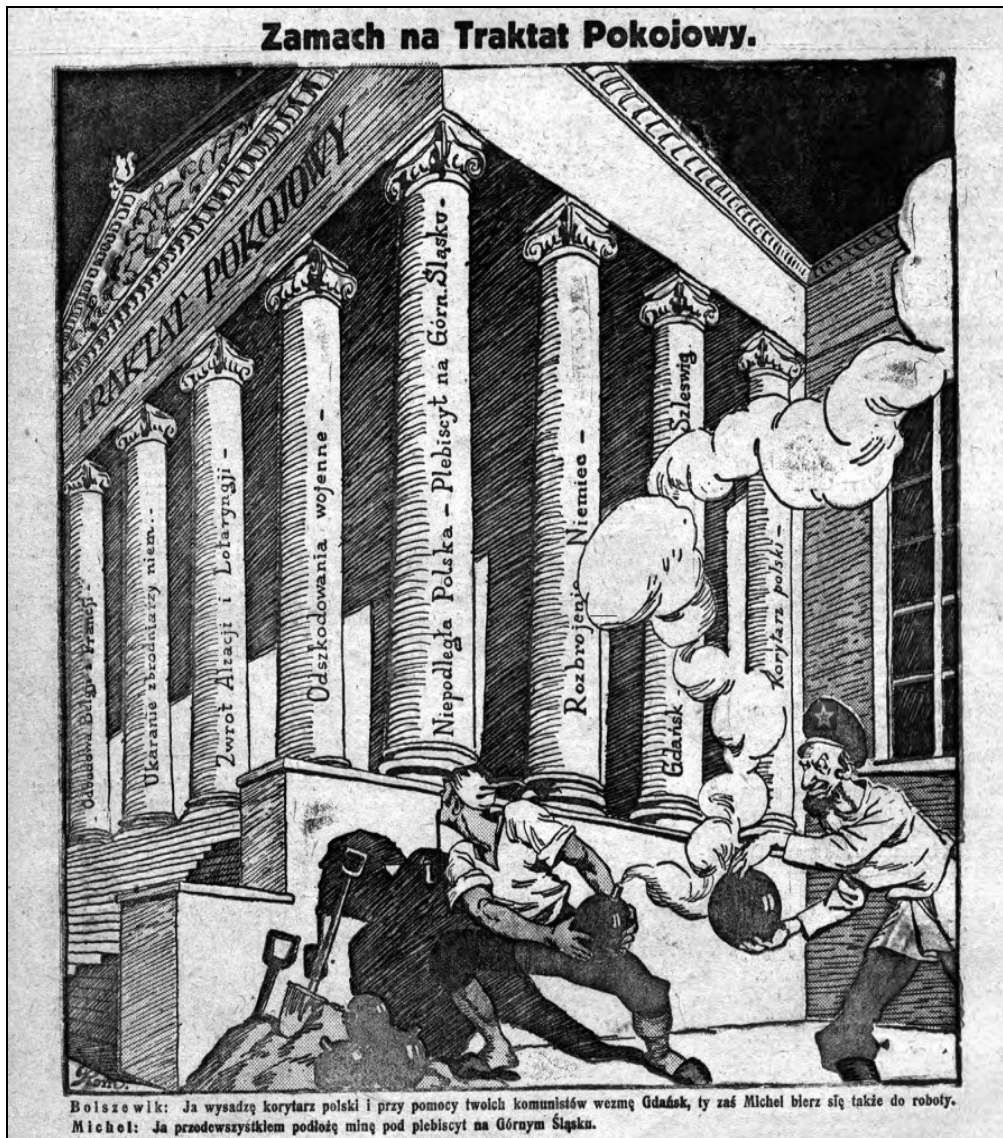
Białystok
30 lipca 1920 r.
*Tymczasowy Komitet
Rewolucyjny Polski.*

Źródło: <http://www.archiwa.gov.pl/en/aktualnoci-edu/205-aktualnoci-edu/1754-tymczasowy-komitet-rewolucyjny-polski-wystawa-multimedialna-w-biaymstoku.html> [dostęp: 20.01.2015].

Wyjaśnij, jakie przemiany społeczno-gospodarcze zapowiadał Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski.

Zadanie 154.

Rysunek satyryczny z 17 sierpnia 1920 r. zamieszczony w czasopiśmie *Kocynder*¹

Objaśnienie:

Michel – postać stereotypowego Niemca.

¹ *Kocynder* – górnośląski miesięcznik humorystyczno-satyryczny wychodzący w latach 1920–1939 oraz po wojnie w latach 1946–1958.

Źródło: *Kocynder*, nr 5, Mikołów 1920.

154.1. Wyjaśnij, co, według autora rysunku, stanowiło zagrożenie dla systemu wersalskiego.

154.2. Wyjaśnij, czy w dniu ukazania się czasopisma *Kocynder* z zamieszczoną ilustracją niebezpieczeństwo, do którego komentarzem był rysunek satyryczny, zostało zażegnane. Odpowiedź uzasadnij.

154.3. Podaj, które postanowienia traktatu wersalskiego ukazane na rysunku dotyczyły Francji.

Zadanie 155.

Źródło 1. Fotografia Placu Saskiego w Warszawie na początku lat 20. XX w.

plac
Piłsudskiego

Objaśnienie:

Plac widoczny na ilustracji w wieku XX nosił kolejno nazwy: plac Saski / Saksońska Płocznadź (do 1912), plac Soborowy / Sobornaja Płocznadź (do 1915), plac Saski (do 1928), plac Marszałka Józefa Piłsudskiego (do 1939), Plac Saski / Sachsenplatz (do 1940), Plac Adolfa Hitlera / Adolf-Hitler-Platz (do 1944), plac Saski (do 1946) plac Zwycięstwa (do 1990), ponownie plac Marszałka Józefa Piłsudskiego (do 2012) i Plac marsz. Józefa Piłsudskiego.

Źródło: <http://niezломni.com/wp-content/uploads/2014/01/510.jpg> [dostęp: 26.06.2014].

Źródło 2. Fotografia Placu Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie w latach 30. XX w.

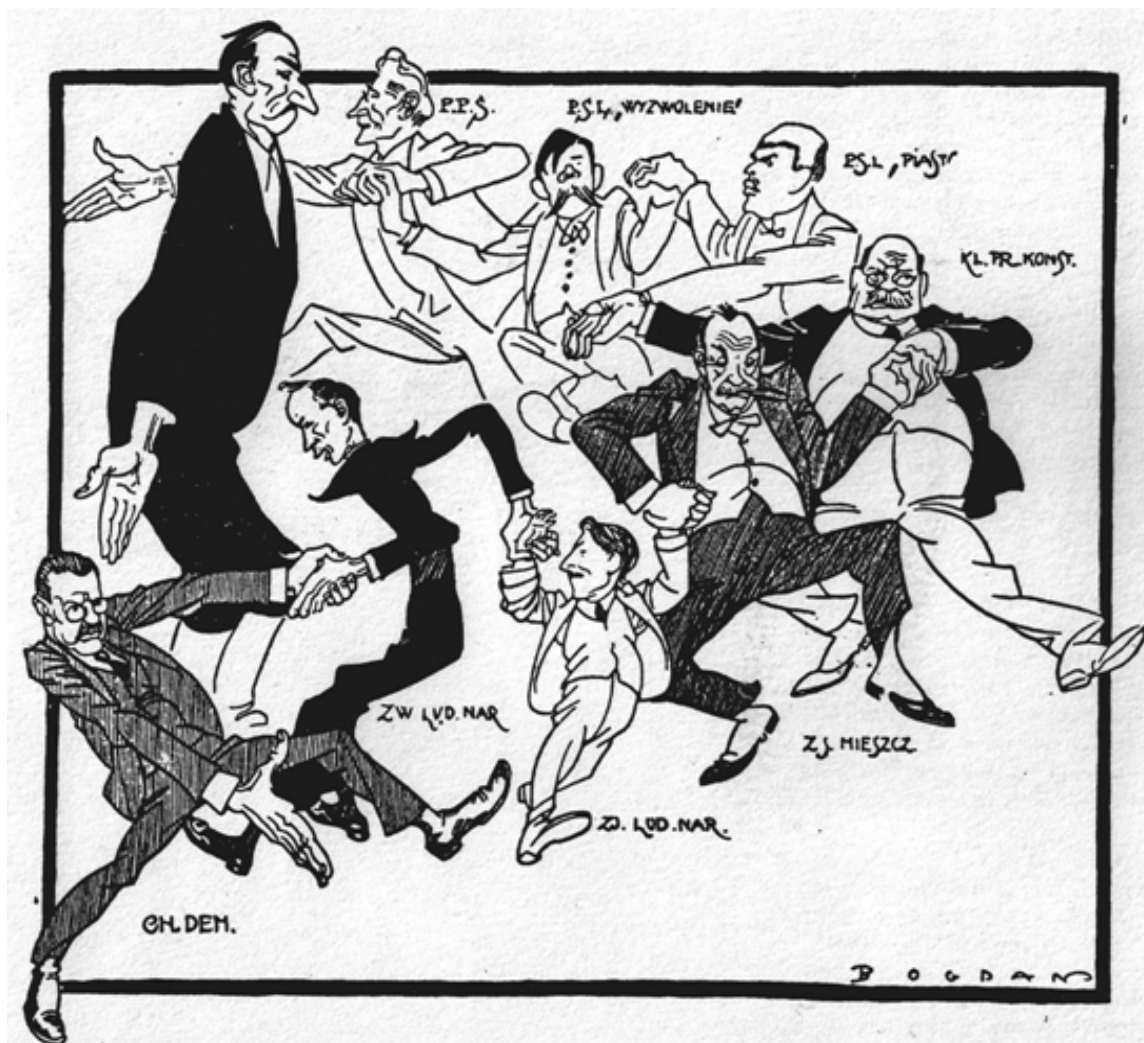
plac
Piłsudskiego

Źródło: http://www.dsh.waw.pl/galerie_photo/_20140108144812/6_PL_PILSUDSKIEGO_van_de_Poll.jpg [dostęp: 26.06.2014].

Wyjaśnij polityczną przyczynę zmian dokonanych w zabudowie placu przedstawionego na fotografiach.

Zadanie 156.

Niesforni tancerze, rysunek satyryczny z 1921 r.

Premier Witos¹: *Ani rady z tymi tancerzami sejmowymi. Tańczą każdy sobie, jeden na ksobkę, drugi na odsiebkę. Zjesz diabła, człeku, jeżeli z tych podrygałów porządne koło taneczne utworzysz.*

Wyjaśnienie skrótów:

PPS – Polska Partia Socjalistyczna,

PSL Wyzwolenie – Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie”,

PSL Piast – Polskie Stronnictwo Ludowe „Piast”,

KL. Pr. Konst – Klub Pracy Konstytucyjnej,

ZJ. Mieszc – Zjednoczenie Mieszczańskie,

ZJ. Lud. Nar – Narodowe Zjednoczenie Ludowe,

Zw. Lud. Nar – Związek Ludowo-Narodowy,

Ch. Dem – Chrześcijańska Demokracja.

¹ Wincenty Witos (1874–1945) – premier rządu polskiego, sprawował funkcję od 24 lipca 1920 do 13 września 1921.

Źródło: „Mucha”, nr 26, 1921.

Wyjaśnij satyryczną wymowę rysunku, interpretując jego elementy graficzne.

Zadanie 157.

Rysunek z 27 marca 1921 r. zamieszczony w czasopiśmie *Kocynder*¹

¹ *Kocynder* – górnośląski miesięcznik humorystyczno-satyryczny wychodzący w latach 1920–1939 oraz po wojnie w latach 1946–1958.

Źródło: *Kocynder*, nr 27, Bytom 1921.

Wyjaśnij, czy wymowa rysunku jest zgodna z oficjalnymi wynikami plebiscytu. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 158.

Tabela 1. Udział Niemiec w handlu zagranicznym Polski (w procentach)

Lata	Import	Eksport
1924	34,3	42,4
1925	31,0	43,2
1926	23,6	25,3

Na podstawie: Z. Klimiuk, *Stosunki handlowe Polski i Niemiec w okresie międzywojennym (1918–1939)*, Lublin 2011, s. 248.

Tabela 2. Udział Polski w handlu zagranicznym Niemiec (w procentach)

Lata	Import	Eksport
1924	5,0	6,0
1925	3,7	4,5
1926	3,0	2,5

Na podstawie: Z. Klimiuk, *Stosunki handlowe Polski i Niemiec w okresie międzywojennym (1918–1939)*, Lublin 2011, s. 248.

158.1. Sformułuj wniosek wynikający z porównania udziału Niemiec w handlu zagranicznym Polski, z udziałem Polski w handlu zagranicznym Niemiec.

158.2. Podaj przyczynę zmian udziału Polski w handlu zagranicznym Niemiec w latach 1925–1926. Odpowiedź uzasadnij.

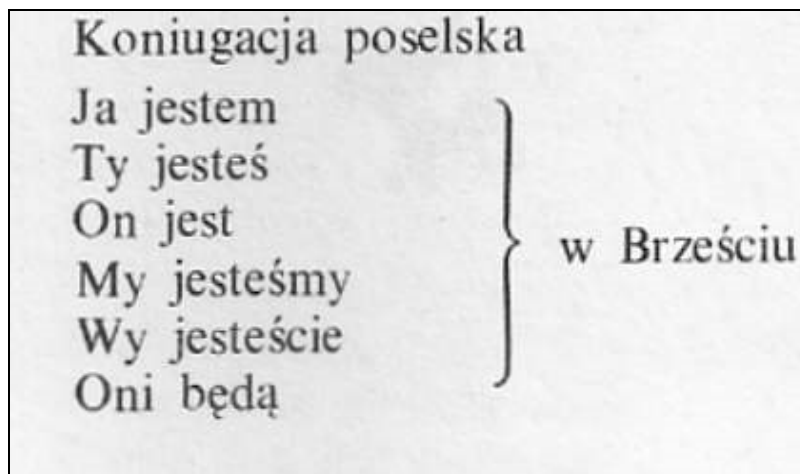
Zadanie 159.

Źródło 1. Rysunek satyryczny

Źródło: „Mucha”, nr 3, Warszawa 1930.

Źródło 2. Rysunek satyryczny

Źródło: „Mucha”, nr 42, Warszawa 1930.

159.1. Wyjaśnij, w jaki sposób źródło 1. koresponduje ze źródłem 2. Odpowiedź uzasadnij.

159.2. Wyjaśnij, jakie zmiany na polskiej scenie politycznej przyniosły wydarzenia, do których odnoszą się źródła 1. i 2.

Zadanie 160.**Fragment raportu posła Rzeczypospolitej Polskiej w Londynie**

[...] co do ustosunkowania się samego Rządu Angielskiego do wypadków w Polsce, to z bardzo ostrożnych [...] oświadczeń tutejszego Ministerstwa Wojny wobec naszego attaché wojskowego muszę wyciągnąć wnioski następujące: powrót marszałka Piłsudskiego do czynnego [...] stanowiska w polskim życiu państwowym był przez Anglików przewidywany i odpowiada ich życzeniu.

- 1) Bezład naszego Sejmu, niezdolność wytworzenia trwałego rządu w Polsce – były to przeszkody do stabilizacji stosunków i gwarancji bezpieczeństwa w naszej części Europy.
- 2) Opinia silnego przeciwnika Sowieców, która otacza marszałka Piłsudskiego, robi jego cennym dla tych, którzy Sowiety uważają za główne niebezpieczeństwo i główne źródło przyszłych trudności w Europie.
- 3) Notowano tutaj raczej z zadowoleniem oznaki, które by wskazywały, że marszałek Piłsudski i rząd pod jego wpływem będący, byłoby bardziej skłonni do porozumienia się z Niemcami.

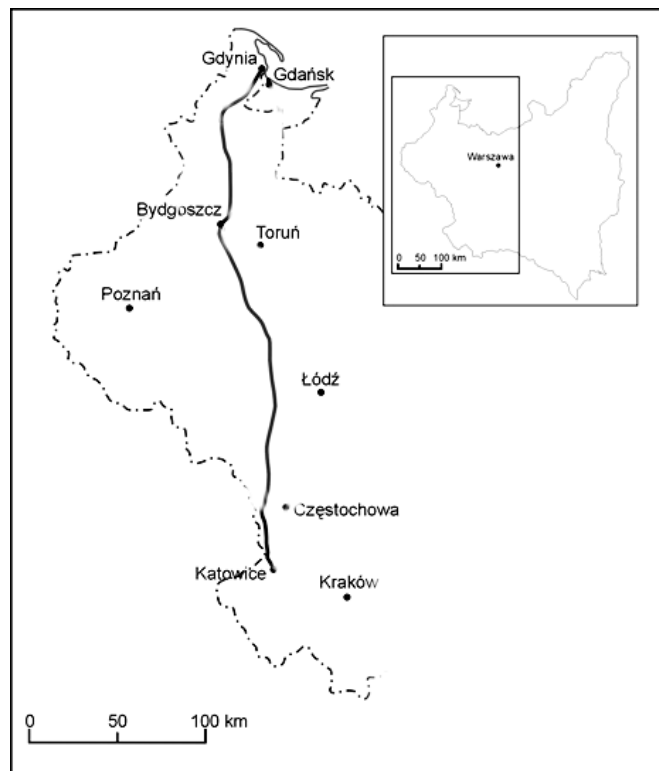
Źródło: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 160–161.

160.1. Podaj nazwę wypadków w Polsce, których skutki spotkały się z aprobatą rządu angielskiego.

160.2. Wyjaśnij, dlaczego wydarzenia w Polsce spełniały oczekiwania rządu angielskiego.

Zadanie 161.

Źródło 1. Mapa przedstawiająca jedną z linii kolejowych II RP

Źródło: [http://railwayparadise.blox.pl/resource/\[...\].jpg](http://railwayparadise.blox.pl/resource/[...].jpg) [dostęp: 10.01.2015].

Źródło 2. Plakat z 1936 r.

Źródło: Z. Szczerek, *Rzeczpospolita zwycięska*, Kraków 2013, s. 97.

Wyjaśnij znaczenie Gdyni dla realizacji zarówno inwestycji, której dotyczy źródło 1., jak i postulatu zawartego w treści źródła 2.

Zadanie 162.

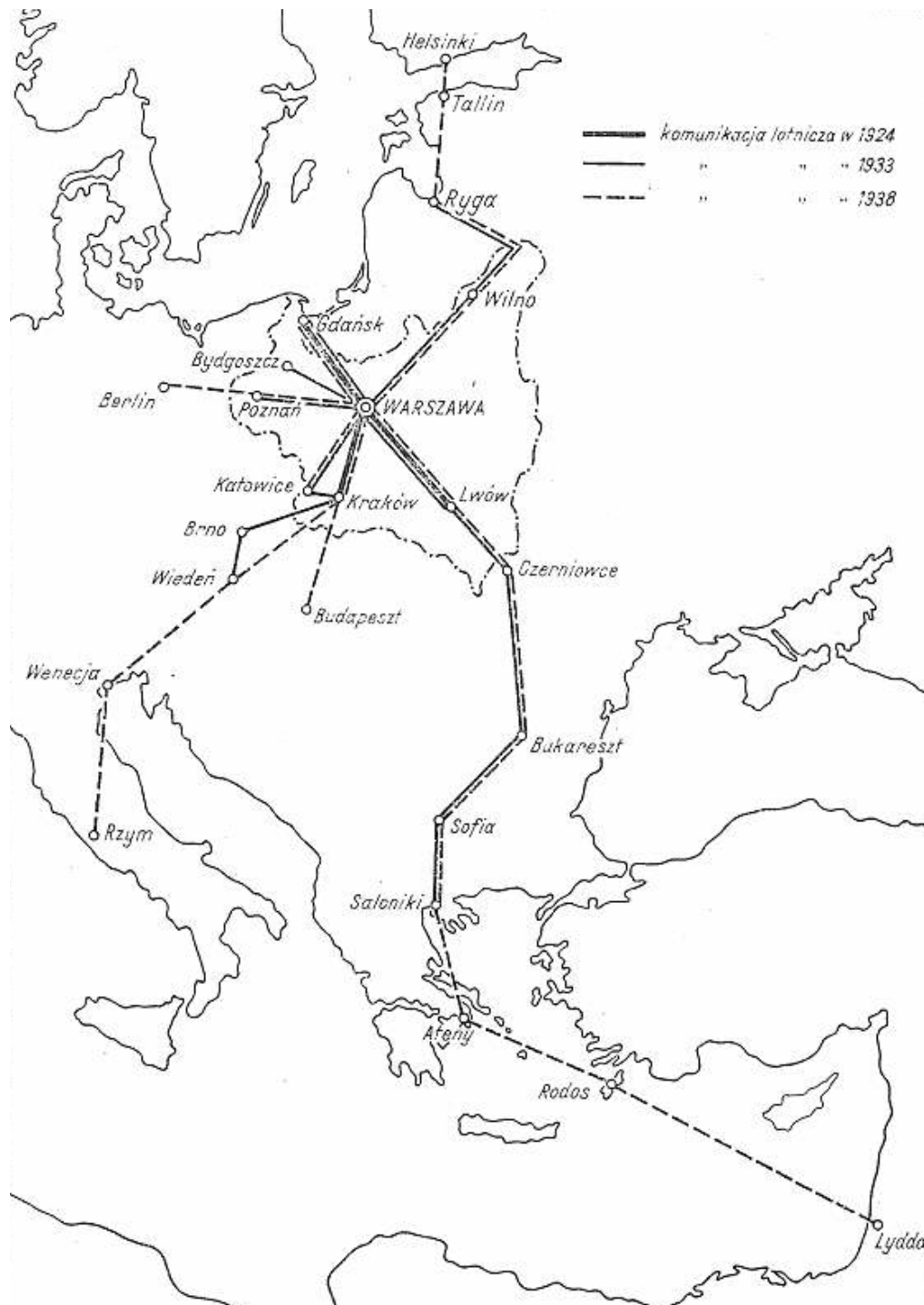
Fragment tekstu publicystycznego z początku lat dwudziestych XX w.

Pociąg biegnący z Warszawy do Zebrzydowic¹ znajdował się najprzód przez 300 km pod opieką kodeksu Napoleona i przepisów prawa rosyjskiego, na Śląsku podpadał przez 60 km prawodawstwu niemieckiemu, wreszcie ostatnie 40 km przebywał w sferze prawodawstwa austriackiego. Mniej więcej analogicznie wyglądały administracja, eksploatacja i przepisy techniczne. Nie można zapomnieć o trzech odrębnych sposobach sygnalizacji i urządzeniach zabezpieczających, o trzech systemach hamulca zespolonego (niepozwalającego łączyć w jedną całość taboru osobowego z trzech zaborów), o 160 typach parowozów.

¹ Zebrzydowice – miejscowość na Śląsku Cieszyńskim, blisko granicy z Czechami.

Na podstawie: A. Garlicki, *Historia. Polska i świat 1815-2004*, Warszawa 2005, s. 259.

Wyjaśnij, na czym polegało główne zadanie władz II Rzeczypospolitej w dziedzinie, której dotyczy tekst.

Zadanie 163.**Mapa połączeń Polskich Linii Lotniczych LOT w latach 1924–1938**

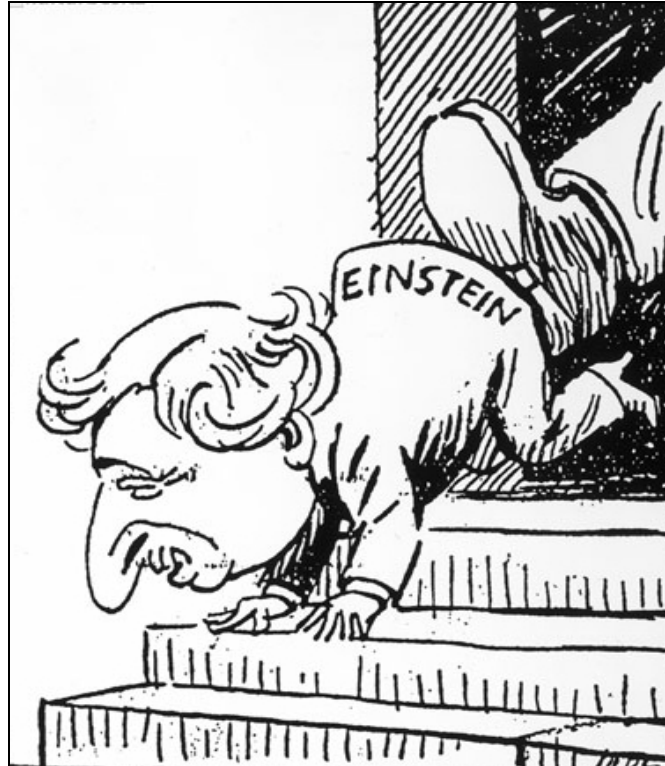
Źródło: *Encyklopedia historii gospodarczej Polski*, Warszawa 1981, t. 2, s. 107.

163.1. Rozstrzygnij, czy sieć połączeń lotniczych (PLL LOT) w 1938 r. obejmowała wszystkie państwa graniczące z Polską. Odpowiedź uzasadnij.

163.2. Wyjaśnij, jakie czynniki polityczne mogły mieć wpływ na uruchomienie połączenia lotniczego z Lyddą w Palestynie.

Zadanie 164.

Rysunek satyryczny z *Deutsche Tageszeitung*, 1 kwietnia 1933 r.

Wyjaśnienie:

Albert Einstein – słynny naukowiec pochodzenia żydowskiego, twórca ogólnej i szczególnej teorii względności.

Źródło: https://kierul.files.wordpress.com/2012/11/einstein_leers.jpg [dostęp: 14.01.2015].

Wyjaśnij, dlaczego polityka prowadzona przez rząd niemiecki okazała się szkodliwa dla interesów Niemiec.

Zadanie 165.

Źródło 1. Fragment opracowania historycznego

W dniu 28 lutego 1926 r. wystąpił führer wobec około 400 zebranych w eleganckim hotelu „Atlantic” hamburskich notabli: kupców, przemysłowców, bankierów i armatorów, aby wygłosić dwupółgodzinne przemówienie, którego treść stanowi jeden z najciekawszych przyczynków do historii NSDAP [...]. Hitler zaczął, jak zawsze, od poszukiwania winnych klęski [...]. Ale później wszystko się zmienia: tym razem führer koncentruje się wyłącznie przeciw jednemu wrogowi – marksizmowi, to znaczy głównie przeciwko komunistom. [...] Pomija nawet ulubione powiązanie: Żydzi – komuniści. [...] Nie ma też gwałtownych oskarżeń partii mieszczańskich [...]. Odwrotnie, bardzo łagodnie odnosi się führer do partii prawicy [...]. Wreszcie próżno szukać wycieczek w stronę obu kościołów, sług kościoła i etyki religijnej, stałych dotąd obiektów napaści i drwin. A szczyt zręczności taktycznej to chyba konsekwentnie omijanie pojęcia „rasa” [...].

Źródło: *Źródła i materiały do nauczania historii*, pod red. S. Sierpowskiego, Warszawa 1998, s. 223–224.

Źródło 2. Fragment opracowania historycznego

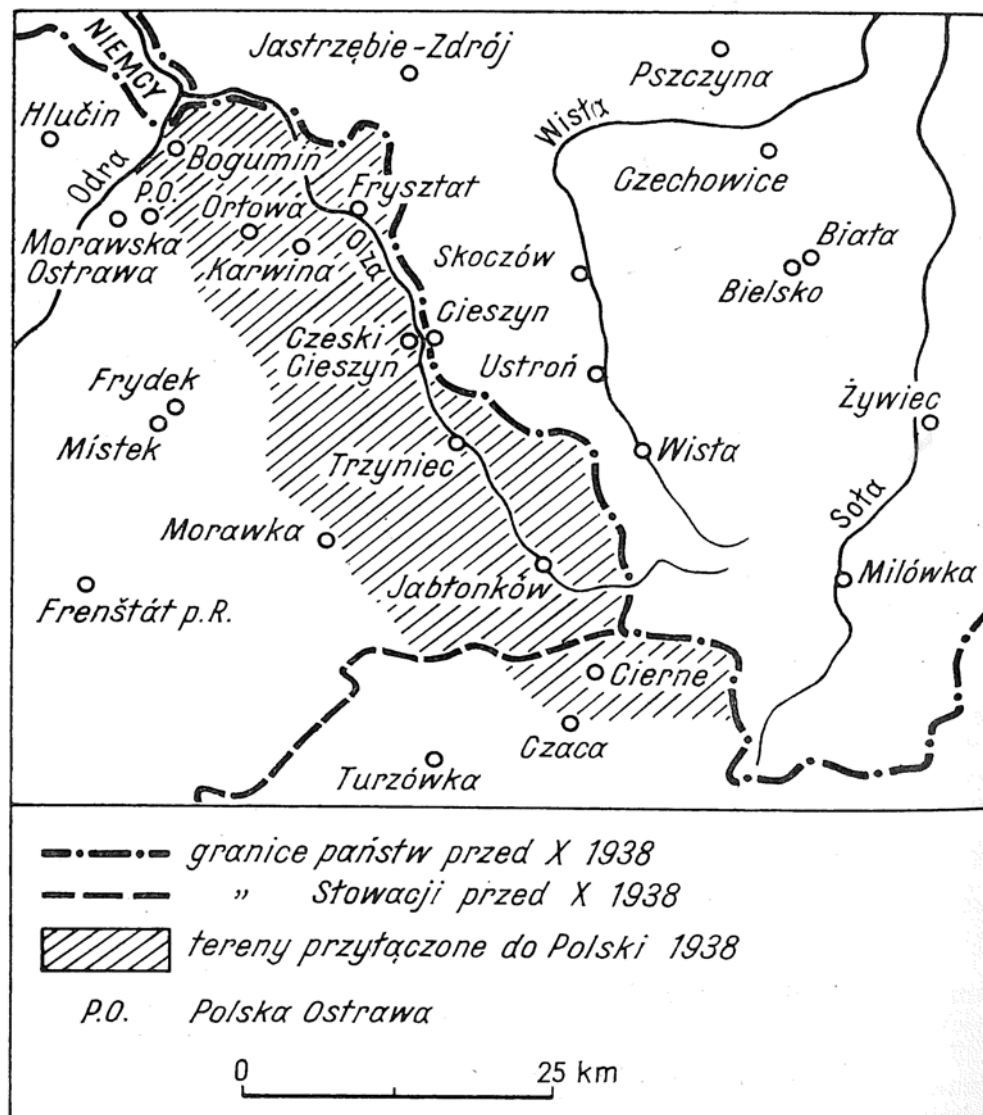
Spotkanie hamburskie zapoczątkowało serię nowych kontaktów Hitlera z przedstawicielami sfer przemysłowych. [...] Wyrazem zaufania kół wielkoprzemysłowych było wstąpienie do NSDAP (1 sierpnia 1927 r.) znanego przedsiębiorcy Emila Kirdorfa i przekazanie 100 tys. marek na fundusz partyjny. Wiosną 1927 r. uczynił to samo dyrektor zakładów chemicznych Wilhelm Keppler, który wkrótce został doradcą Hitlera do spraw ekonomiki. Redaktor Otto Dietrich, dzięki powiązaniom z wydawcą „Rheinisch-Westfälische Zeitung”, przyczynił się do rozszerzenia wpływów NSDAP w sferach gospodarczych Zagłębia Ruhry. [...]

Źródło: K. Grünberg, *Adolf Hitler*, Warszawa 1989, s. 78–79.

Jakiemu celowi była podporządkowana zmiana w taktyce propagandowej NSDAP, o której mowa w źródle 1.? Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do obu źródeł.

Zadanie 166.

Źródło 1. Mapa

Źródło: *Encyklopedia historii gospodarczej Polski*, Warszawa 1981, t. 2, s. 542.

Źródło 2. Komunikat pochodzący z prasy czechosłowackiej [fragment]

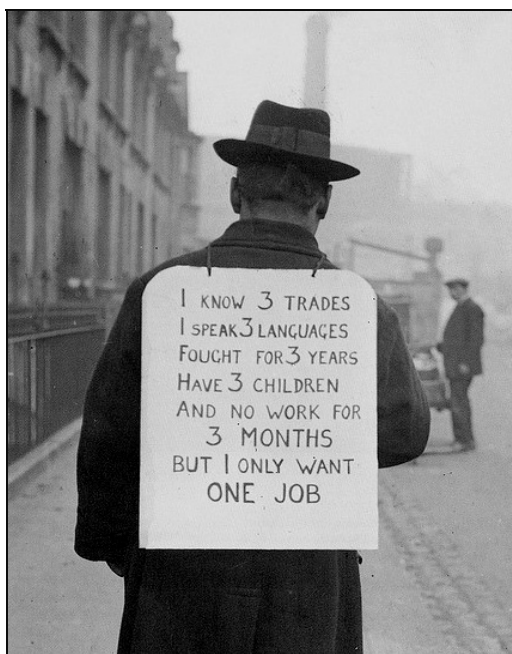
Dziś w nocy minister spraw zagranicznych dr. Chvalkovsky powiadomił rząd Republiki o wynikach rozmowy, którą miał w Berlinie kanclerz Rzeszy Adolf Hitler z prezydentem republiki dr. Emilem Hachą w obecności ministra spraw zagranicznych Rzeszy von Ribbentropa [...]. Poinformował, że rozmowa zakończyła się decyzją kanclerza Rzeszy Hitlera, iż terytorium ziemi czeskiej i morawskiej zostanie w dniu dzisiejszym zajęte przez siły zbrojne Rzeszy. Zajmowanie zacznie się o godzinie 6 rano ze wszystkich stron, przez przygotowane siły zbrojne. W tych okolicznościach rządowi Republiki nie pozostało nic innego, jak podporządkować się decyzji, którą podjął prezydent Republiki w Berlinie, w świadomości, że jakkolwiek opór oznaczałby zgubę narodu.

Źródło: A. Garlicki, *Historia. Polska i świat 1815–2004*, Warszawa 2005, s. 310.

Rozstrzygnij, czy przedstawione na mapie wydarzenia były konsekwencją decyzji, o których podjęciu informuje źródło 2. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 167.

Fotografia nieznanego autora wykonana w latach trzydziestych XX w. w Stanach Zjednoczonych

Treść napisu:

Potrafię wykonywać 3 zawody

Mówię 3 językami

Walczyłem przez 3 lata

Mam 3 dzieci

Od 3 miesięcy jestem bezrobotny

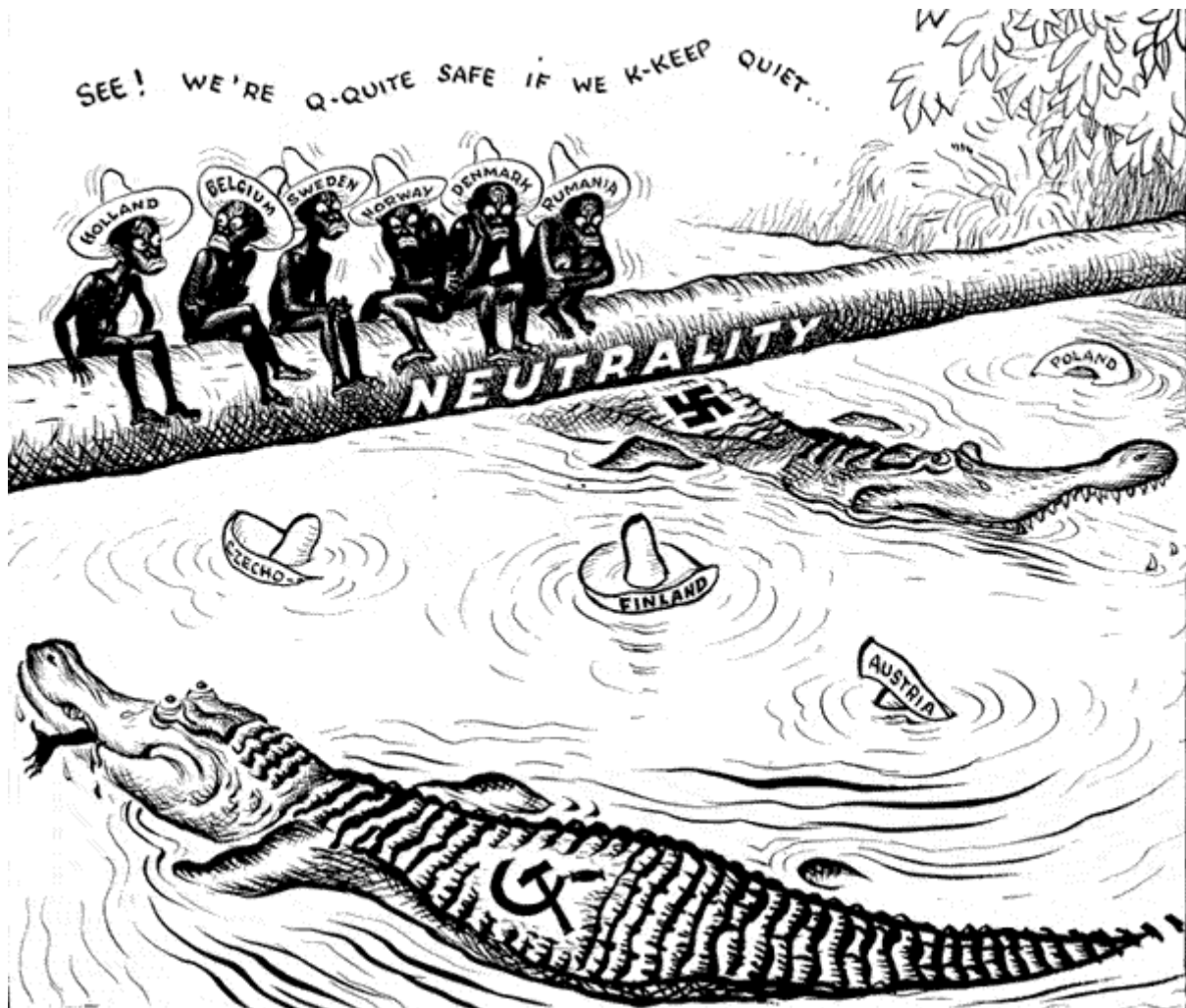
ale chcę tylko jednej pracy

Źródło: <http://www.anonymousartofrevolution.com/2012/08/i-know-3-trades-i-speak-3-languages.html>
[dostęp: 12.12.2014].

Podaj stosowaną w historiografii nazwę zjawiska gospodarczego, którego dotyczy źródło.

Zadanie 168.

Rysunek satyryczny z brytyjskiej gazety *Daily Mail*

Napis na górze: *Patrzcie! Jesteśmy raczej bezpieczni, jeśli będziemy siedzieli cicho...*

Napisy na kapeluszach postaci siedzących na przewróconym drzewie: *Holandia, Belgia, Szwecja, Norwegia, Dania, Rumunia.*

Napis na przewróconym drzewie: *neutralność.*

Napisy na kapeluszach w wodzie: *Czechosłowacja, Finlandia, Austria, Polska.*

Źródło: <http://www.forum.phw.org.pl/viewtopic.php?f=61&t=2264> [dostęp: 20.12.2014].

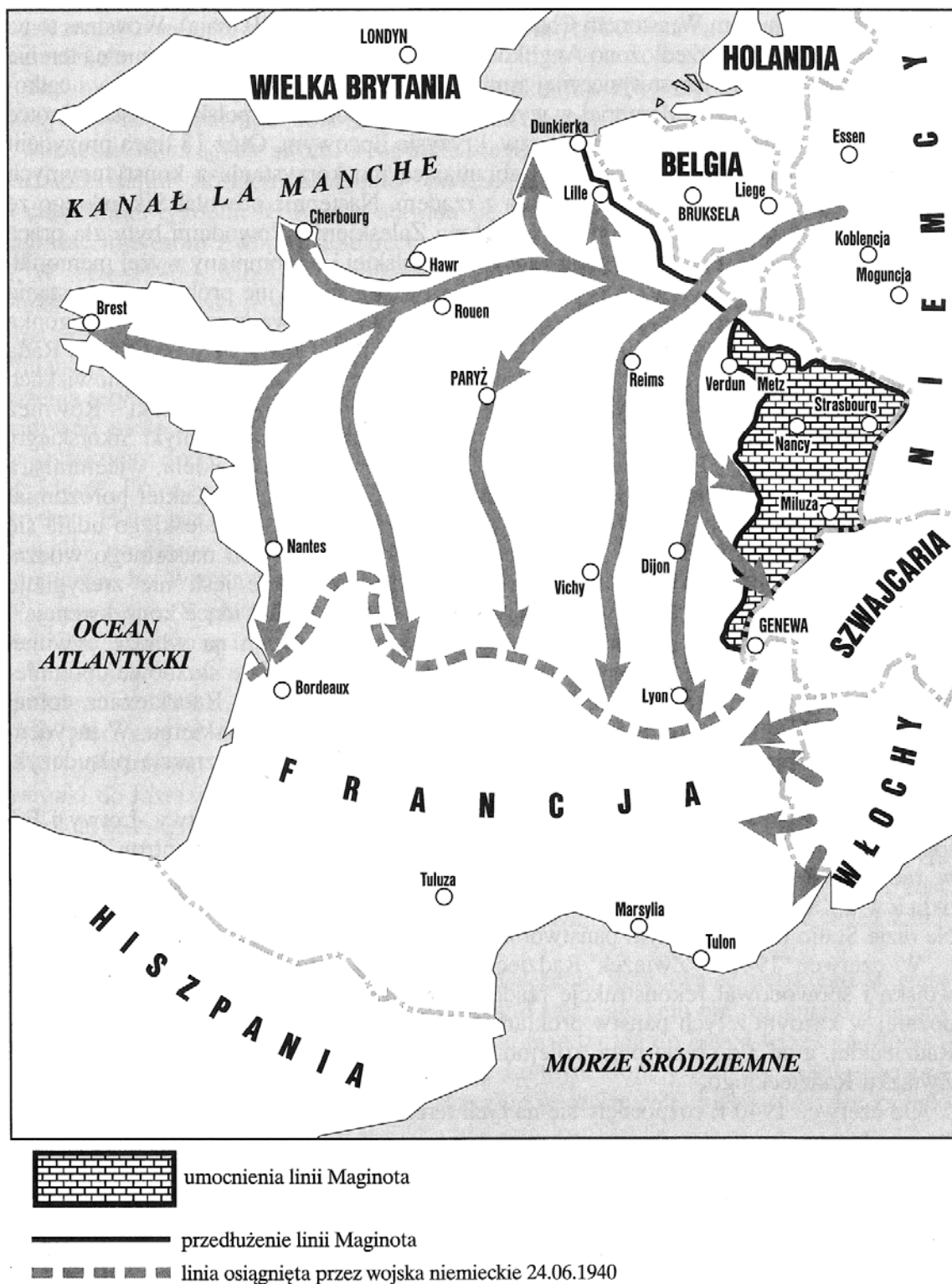
Wybierz właściwe zakończenie zdania. Uzasadnij swój wybór, podając argumenty odnoszące się do treści rysunku.

Treść rysunku odnosi się do sytuacji politycznej w Europie przed

- A. konferencją w Monachium.
- B. podpisaniem paktu Ribbentrop-Mołotow.
- C. wojną radziecko-fińską.
- D. bitwą o Narwik.

Zadanie 169.

Źródło 1. Mapa

Źródło: A. Garlicki, *Historia. Polska i świat 1815–2004*, Warszawa 2005, s. 350.

Źródło 2. Rysunek satyryczny z 1940 r., zamieszczony w brytyjskim dzienniku *Daily Mail*

Napis na karcie: *Zawieszenie broni.*

Źródło: <https://lh4.googleusercontent.com/-sMko9Q7wEIw/TYimjUZSw8I/AAAAAAAAHEk/cH-rt6xUujE/s640/ww2-cartoons-illingworth-fall-france-armstice.jpeg> [dostęp: 10.10.2014].

Czy treść mapy dotyczy działań zbrojnych, których rozstrzygnięcie zostało skomentowane przez autora rysunku satyrycznego? Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 170.

Źródło 1. Główne etapy prześladowań i eksterminacji Żydów europejskich w latach 1935–1945

- Ogłoszenie i wcielenie ustaw norymberskich w Niemczech.
- Pogromy tzw. nocy kryształowej w Niemczech.
- Utworzenie w podbitej Polsce sieci małych gett jako izolowanych miejsc koncentracji Żydów.
- Wywózka Żydów z podbitej Europy Zachodniej do wielkich gett w Europie Wschodniej.
- Akcja Reinhard – likwidacja gett i deportacja Żydów do obozów zagłady.
- Likwidacja obozów zagłady i zbrojne wystąpienia ostatnich więźniów.

Na podstawie: R. Szuchta, P. Trojański, *Holokaust. Zrozumieć dlaczego*, Warszawa 2003.

Źródło 2. Mapa

Źródło: A. Radziwiłł, W. Roszkowski, *Historia dla maturzysty. Wiek XX*, Warszawa 2006, s. 141.

Któremu z wymienionych etapów prześladowań i eksterminacji Żydów europejskich odpowiadają informacje na mapie? Wybór uzasadnij.

Zadanie 171.

Źródło 1. Zofia Nalkowska, *Medaliony* [fragment]

[Żydówka] leżąca przy torze należała do odważnych. Była trzecią z tych, którzy zstąpili w otwór podłogi. Za nią stoczyło się kilku. W tej samej chwili nad głowami podróżnych rozległa się seria strzałów [...].

Gdy się rozwidniło, kobieta, ranna w kolano, siedziała na zboczu rowu kolejowego, na wilgotnej trawie. Ktoś zdołał uciec, ktoś dalej od toru, pod lasem, leżał bez ruchu. [...]

Ona jednak została tak – ani żywa ani umarła [...].
Stara wieśniaczka [...] podeszła blisko, wyjęła spod chustki blaszany kubek mleka i chleb. Nachyliła się pospiesznie włożyła to w ręce zranionej i zaraz odeszła, by tylko popatrzeć z daleka.

Źródło: *Zagłada Żydów polskich w czasie II wojny światowej*, oprac. A. Puławski, A. Jaczyńska, D. Libionka, Warszawa 2005, s. 16.

Źródło 2. Obwieszczenie Generalnego Gubernatora z 1941 r. [fragment]

Artykuł 1

W rozporządzeniu o ograniczeniach pobytu w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 13 września 1940 r. [...] wstawia się po § 4a następujący § 4b:

§ 4b

- 1) Żydzi, którzy bez upoważnienia opuszczają wyznaczoną im dzielnicę, podlegają karze śmierci. Tej samej karze podlegają osoby, które takim Żydom świadomie dają kryjówkę.
- 2) Podżegacze i pomocnicy podlegają tej samej karze jak sprawca, czyn usiłowany karany będzie jak czyn dokonany. W lżejszych wypadkach można orzec ciężkie więzienie lub więzienie.

Artykuł 2

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Źródło: *Zagłada Żydów polskich w czasie II wojny światowej*, oprac. A. Puławski, A. Jaczyńska, D. Libionka, Warszawa 2005, k. 6.

Wyjaśnij, czy prawo ustanowione przez niemieckiego okupanta mogło mieć wpływ na postawę starej wieśniaczki, ukazaną w źródle 1. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 172.

Rysunek satyryczny z grudnia 1941 r. zamieszczony w brytyjskim dzienniku *Daily Mail*

Napis na pałacu: *Moskwa*.
Napisy na górach (kolejno od dołu): *Ural*,
Wielka Brytania, *Stany Zjednoczone*.

Źródło: <http://www.forum.phw.org.pl/viewtopic.php?f=61&t=2264> [dostęp: 20.12.2014].

Wyjaśnij przesłanie rysunku satyrycznego interpretując elementy graficzne i napisy.

Zadanie 173.

Rysunek satyryczny z brytyjskiego dziennika *Daily Mail*

Napis nad zniczem: *Wolność świata.*

Napis na ręce w kajdanach: *Europa.*

Źródło: <http://www.forum.phw.org.pl/viewtopic.php?f=61&t=2264> [dostęp: 20.12.2014].

W którym roku najwcześniej mógł powstać ten rysunek? Wybierz właściwe zakończenie zdania. Uzasadnij je, podając argumenty odnoszące się do treści rysunku.

- A. 1939.
- B. 1940.
- C. 1941.
- D. 1942.

Zadanie 174.

Źródło 1. Rysunek satyryczny z lipca 1941 r. zamieszczony w brytyjskim dzienniku *Daily Mail*

Źródło: <http://www.canadahistory.com/sections/voyager/2012/August/Cartoon%20Images/ww2-germany-russia-britain-stalin-hitler-cartoon.jpg> [dostęp: 20.10.2014].

Źródło 2. Rysunek satyryczny zamieszczony w dzienniku amerykańskim *New York Daily News* w grudniu 1941 r.

Napis: *Klatki dużo kosztują. Kupuj obligacje wojenne.*

Źródło: <http://ekernchapter16.blogspot.com/2013/05/world-war-ii-my-blog-is-about-chapter.html> [dostęp: 10.10.2014].

174.1. Wyjaśnij, co symbolizuje scena przedstawiona na rysunku w źródle 1.

174.2. Na podstawie analizy obydwu źródeł wyjaśnij, w jaki sposób zmieniała się strategiczna sytuacja III Rzeszy w drugiej połowie 1941 r.

Zadanie 175.

Rysunek satyryczny *Klin* z 1943 r. zamieszczony w brytyjskim dzienniku *London Evening Standard*

Postać z lewej:
gen. Władysław Sikorski.

Postać z prawej:
Joseph Goebbels.

Napis na drzewie:
jedność brytyjsko-rosyjsko-amerykańska.

Napis na mundurze generała:
Krótkowzroczna dyplomacja.

Napis w gazecie:
Polskie groby. Zmowa.

Źródło: J. Tebinka, *Warszawski wyrzut sumienia*, „Mówią Wieki” 2004, nr 1, s. 23.

Rozstrzygnij, czy brytyjski rysunek satyryczny zawiera pozytywną, czy też negatywną ocenę reakcji rządu polskiego na ujawnienie informacji o odkryciu grobów oficerów polskich w Katyniu. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 176.

Źródło 1. Mapa

Źródło: *Wielka historia Polski*, t. 9, Kraków 2003, s. 556.

Źródło 2. Mapa

Źródło: *Wielka historia Polski*, t. 9, Kraków 2003, s. 593.

Rozstrzygnij, które z poniższych zdań zawierają informacje prawdziwe, a które fałszywe. Wstaw X w odpowiednie miejsca w tabeli.

Lp.	Zdanie	Prawda	Falsz
1.	Z porównania obu map wynika, że terytorium okupowane przez Niemców wzrosło po rozpoczęciu realizacji planu Barbarossa.		
2.	Podział ziem polskich przedstawiony na mapie nr 1, był konsekwencją przegranej przez Polskę kampanii wrześniowej.		
3.	Podział ziem polskich przedstawiony na mapie nr 2 wynikał z paktu Ribbentrop-Mołotow.		
4.	Porównując obie mapy, możemy stwierdzić, że porażka Niemiec na froncie wschodnim doprowadziła do zmniejszenia obszaru GG.		

Zadanie 177.**Ballada podwórzowa śpiewana w okresie okupacji niemieckiej na ulicach Warszawy [fragment]**

Był [...] Benitem zwany,
Odstawiał fason waśniakiem,
Razem z Adolfem i faszystami
Chciał zapanować nad światem
O nim to właśnie jest ta opowieść,
Bo wielka była tam draka,
Kiedy przyleciał z Anglii bombowiec,
To wszystkim napędził stracha.

Żona Benicie robi rabany,
Z talerzy skorupy lecą,
A dzieci płaczą: Tatuś kochany,
Skończże, och skończże z tą hecą.

Benito krzyczy: Zwariuję z wamy! [...] I zaraz leci do króla¹ [...]

A król go rugnął temy słowamy
I sklął jak jasna cholera,
Kiedyś, powiada, był taki cwany,
To idź się radzić Hitlera [...].

¹ Wiktor Emanuel III – król Włoch w latach 1900–1946.

Źródło: Z. Adrjański, *Złota księga pieśni polskich*, Warszawa 2010, s. 266.

177.1. Rozpoznaj postać, której dotyczy ballada.**177.2. Podaj, w którym roku mogła powstać zacytowana ballada. Odpowiedź uzasadnij.**

- A. 1939.
- B. 1940.
- C. 1943.
- D. 1945.

Zadanie 178.**Ilustracje. Napisy zamieszczane na murach Warszawy w 1943 r.**

Napis: 26 październik '43
cztery lata Generalnego Gubernatorstwa

Napis: 26 październik '43
tylko cztery lata Generalnego Gubernatorstwa

Źródło: W. Bartoszewski, *1859 dni Warszawy*, Kraków 2008, s. 127.

Wyjaśnij, jaki cel miała zmiana treści napisu na murze.

Zadanie 179.

Fragment skierowanej do polskich żołnierzy niemieckiej ulotki propagandowej z czasów II wojny światowej

Otwarte pytania do żołnierzy

- 1) Dlaczego dowódcami wojska polskiego są bolszewicy oficerowie rosyjscy? [...]
- 3) Dlaczego nie ma w wojsku polskim żadnego oficera polskiego z dawnej armii polskiej?
- 4) Dlaczego przechodzi wielu żołnierzy wojska polskiego na stronę niemiecką?

Na podstawie: N. Davies, *Od i Do. Najnowsze dzieje Polski według historii pocztowej 1939–2005*, t. 2, Warszawa 2008, s. 351.

Wybierz właściwe zakończenie zdania. Uzasadnij dokonany wybór.

Ulotka skierowana była do żołnierzy

- A. 1 Armii Ludowego Wojska Polskiego.
- B. II Korpusu Polskiego we Włoszech.
- C. Armii gen. Władysława Andersa w ZSRR.
- D. 1 Dywizji Grenadierów we Francji.

Zadanie 180.

Kartka wielkanocna przygotowana przez więźniów obozu koncentracyjnego Stutthof dla współwięźnia w 1944 r. [fragment]

Źródło: <http://stutthof.org/node/171> [dostęp: 30.12.2014].

Wyjaśnij wymowę rysunku, interpretując dwa przedstawione na nim elementy graficzne.

Zadanie 181.

Władysław Krawiec, *Karykatura w Dzienniku Chicagowskim*, 1944

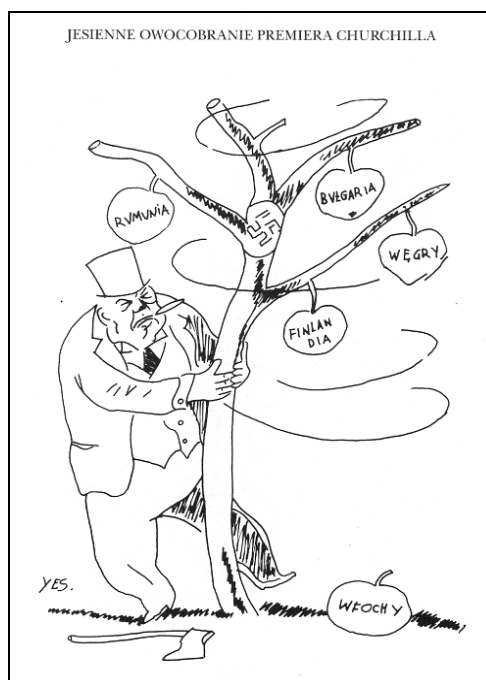

Źródło: A. de Lazari. O. Riabow, M. Żakowska, *Europa i niedźwiedź*, Warszawa 2013, s. 221.

Podaj dwa argumenty potwierdzające, że zamieszczona karykatura była komentarzem do sytuacji politycznej, w której znalazła się Polska w końcu 1944 r.

Zadanie 182.

Źródło 1. Rysunek satyryczny z polskiej prasy podziemnej

Źródło: *Satyra w konspiracji 1939–1944*, oprac. K. Załęski, Warszawa b. d., s. 196.

Źródło 2. Obraz Jana Rylke, *Priwiet iz Jalty*¹, 1983 r.

¹ Pozdrowienia z Jalty.

Źródło: *Polonia, Polonia*, Galeria Sztuki Współczesnej Zachęta, Warszawa 2000, s. 102.

Z treści źródeł 1. i 2. wynikają różne oceny działalności politycznej Winstona Churchilla w czasie II wojny światowej. Uwzględniając czas wydarzeń przedstawionych na ilustracjach oraz ich polityczną treść wyjaśnij przyczynę tej różnicy.

Zadanie 183.

Źródło 1. *Karta Atlantycka* [fragment]

Deklaracja Wspólna Prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki i Premiera p. Churchilla, reprezentującego Rząd Jego Królewskiej Mości w Zjednoczonym Królestwie, którzy, spotkawszy się, uważają za słuszne ogłosić pewne wspólne zasady w zakresie polityki narodowej ich obu krajów, na których opierają oni swe nadzieje osiągnięcia lepszej przyszłości dla świata.

Po pierwsze, ich kraje nie dążą do żadnego rozrostu ani pod względem terytorialnym, ani pod żadnym innym względem.

Po wtóre, nie pragną oni zrealizować żadnych zmian terytorialnych, które by nie zgadzały się ze swobodnie wyrażonymi życzeniami ludów zainteresowanych.

Po trzecie, szanują oni prawo wszystkich ludów do wybrania sobie formy rządów, pod jaką chcą żyć.

Źródło: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 205.

Źródło 2. Sprawozdanie z konferencji jaltańskiej z 11 lutego 1945 r. [fragment]

Nastąpiła nowa sytuacja w Polsce na skutek jej zupełnego oswobodzenia przez Armię Czerwoną. Wymaga to utworzenia tymczasowego Rządu Polskiego, który będzie mógł być oparty na szerszej podstawie, niż to było możliwe przed niedawnym oswobodzeniem Polski zachodniej. Działający obecnie w Polsce Rząd Tymczasowy powinien być wobec tego przekształcony na szerszej podstawie z włączeniem przywódców demokratycznych z samej Polski i od Polaków z zagranicy. [...]

Ten Rząd Tymczasowy Jedności Narodowej będzie miał obowiązek przeprowadzenia możliwie najprędzej wolnych i nieskrępowanych wyborów, opartych na głosowaniu powszechnym i tajnym. [...]

Zwierzchnicy trzech rządów uważają, że wschodnia granica Polski powinna biec wzdłuż linii Curzona z odchyleniami od niej w pewnych okolicach o pięć do ośmiu kilometrów na korzyść Polski.

Źródło: Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 226–227.

Z którą zasadą Karty Atlantyckiej było sprzeczne ustalenie z konferencji w Jalcie zawarte w cytowanym fragmencie sprawozdania? Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 184.

Plakat polski z 1945 r.

Źródło: Z. Szczerek, Rzeczpospolita zwycięska, Kraków 2013, s. 97.

Wyjaśnij, jakie uzasadnienie dla polskiej obecności nad Bałtykiem sugeruje treść plakatu.

Zadanie 185.

Ulotka WiN [Wolność i Niezawisłość]

Źródło: A. Dziurok, M. Gałęziowski, Ł. Kamiński, F. Musiał, *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989*, Warszawa 2010, s. 204.

Uzasadnij tezę, że treść ulotki stanowi komentarz do sytuacji politycznej Polski po II wojnie światowej.

Zadanie 186.

Źródło 1. Fragment noty biograficznej

Działacz niepodległościowy, współpracownik Piłsudskiego. Po kryzysie przysięgowym (1917) aresztowany i więziony w Magdeburgu. W czasie II wojny światowej przeciwnik treści układu polsko-sowieckiego z 1941 roku; zdecydowany przeciwnik nawiązania współpracy z ZSRR przed unormowaniem stosunków politycznych. Po śmierci Sikorskiego Naczelnny Wódz (1943–1944). Jeden z przywódców polskiej emigracji po zakończeniu wojny.

Na podstawie: *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 25, Warszawa 2001, s. 382.

Źródło 2. Fragment noty biograficznej

Działacz ruchu ludowego. W czasie II wojny światowej walczył w kampanii wrześniowej 1939, internowany na Węgrzech, następnie na emigracji we Francji i Wielkiej Brytanii. Uznał publicznie wyniki konferencji jałtańskiej 1945, za co był potępiany przez większość polityków emigracyjnych. W latach 1945–1947 wicepremier [Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej], współzałożyciel PSL (1945).

Na podstawie: *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 17, Warszawa 2001, s. 418–419.

Źródło 3. Fragment noty biograficznej

Polityk początkowo zbliżony do ND, później zwolennik polityki J. Piłsudskiego. W latach 1930–1935 senator z listy BBWR, marszałek senatu. Od 30. 09. 1939 do śmierci prezydent Rzeczypospolitej na uchodźstwie. Przeciwnik układu Sikorski-Majski z lipca 1941, a w latach 1944–1945 ustępstw na rzecz ZSRR.

Na podstawie: *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 23, Warszawa 2001, s. 43.

Źródło 4. Plakat związany z referendum w 1946 r.

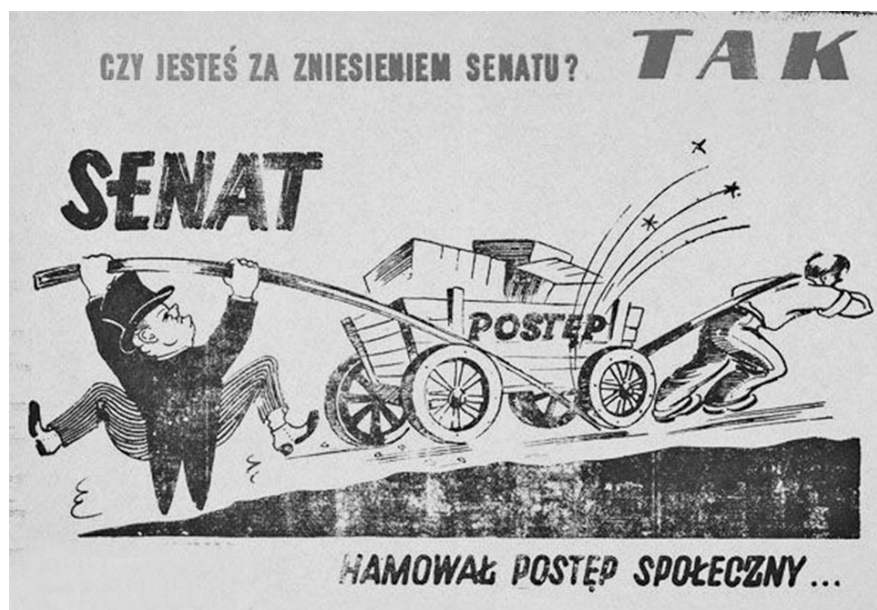
Źródło: http://www.herder-institut.de/fileadmin/user_upload/quellen/Volksrepublik_Polen_1945_89/006_2_001_Ertrinkender.JPG [dostęp: 29.12.2014].

Uzupełnij zdanie. Uzasadnij swój wybór, odwołując się do treści źródeł.

Plakat przedstawia postać scharakteryzowaną w źródle numer

Zadanie 187.

Źródło 1. Plakat z 1946 r.

Źródło: <http://oops.pl/wp-content/uploads/2013/01/referendum-ludowe-3-x-tak-plakat-senat.jpg> [dostęp: 12.01.2015].

Źródło 2. Plakat z 1946 r.

Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Referendum_ludowe [dostęp: 12.01.2015].

Rozstrzygnij, czy oba plakaty wyrażają poglądy tego samego obozu politycznego. Odpowiedź uzasadnij, podając argumenty odnoszące się do obu źródeł.

Zadanie 188.

Wyborczy plakat propagandowy

Źródło: <http://blogmedia24.pl/node/32852> [dostęp: 30.10.2013].

188.1. Podaj nazwę wydarzenia, którego dotyczy plakat.

188.2. Wybierz właściwe zakończenie zdania.

Plakat ten mógł być wydany przez zwolenników

- A. PPR.
- B. PSL.
- C. NSZ.
- D. WiN.

Zadanie 189.**Źródło 1. Przemówienie Winstona Churchilla na temat sytuacji międzynarodowej [fragment]**

Od Szczecina nad Bałtykiem do Triestu nad Adriatykiem w poprzek kontynentu opadła „żelazna kurtyna” – powiedział. "Poza tą linią leżą wszystkie stolice odwiecznych państw Europy centralnej i wschodniej. Warszawa, Praga, Wiedeń, Budapeszt, Belgrad, Bukareszt i Sofia, wszystkie te sławne miasta i ludność wokół nich znajdują się teraz w czymś, co nazwać muszę radziecką strefą, i wszystkie są przedmiotem, w takiej czy innej formie, nie tylko radzieckiego wpływu, ale bardzo wysokiego, a w wielu wypadkach wciąż rosnącego stopnia kontroli bezpośredniej z Moskwy. Ateny jedynie – Grecja z jej nieśmiertelną chwałą – ma swobodę decydowania o swojej przyszłości w wyborach przy udziale brytyjskich, amerykańskich i francuskich obserwatorów. Zdominowany przez Rosjan polski Rząd został zachęcony do dokonania ogromnych i bezprawnych najazdów na Niemcy, i mają teraz miejsce masowe wysiedlenia milionów Niemców na godną pożałowania i nieprawdopodobną skalę.

Źródło: L. Mularska-Andziak, *Historia powszechna 1919–1991. Wybór tekstów źródłowych*, Pułtusk 1999, s. 129.

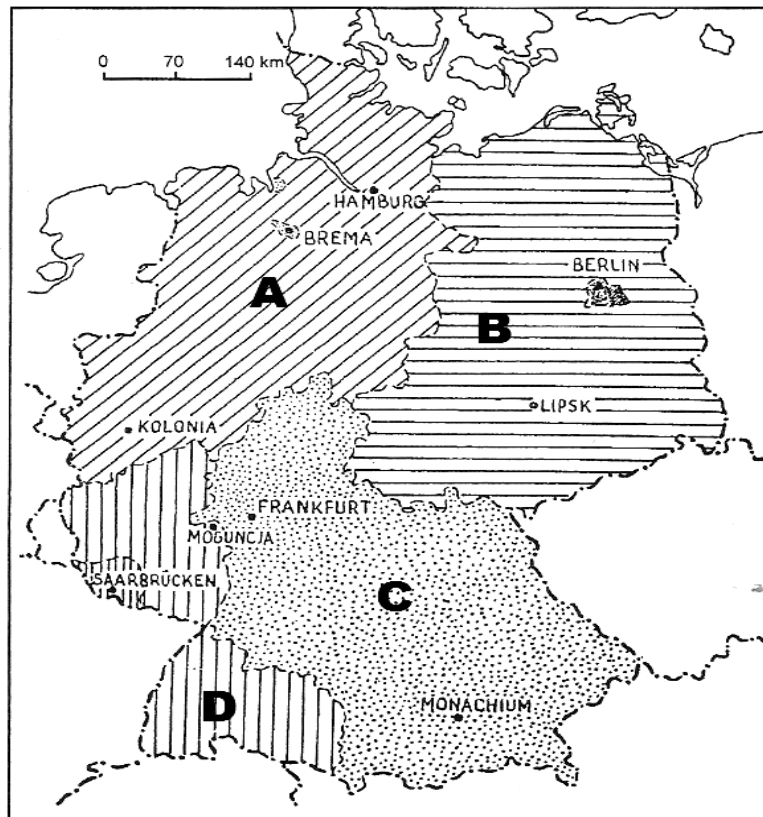
Źródło 2. Schemat kartograficzny

Źródło: J.M. Roberts, *Ilustrowana historia świata. Wieki pary i atomu*, Łódź 1991, s. 326.

Czy treść mapy potwierdza przebieg linii politycznego podziału Europy, o której mówił Winston Churchill? Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 190.

Źródło 1. Schemat kartograficzny. Podział Niemiec na strefy okupacyjne

Źródło: J. Krasuski, *Historia Niemiec*, Wrocław 2002, s. 505.

Źródło 2. Fragment opracowania historycznego

12 września 1949 r. Zgromadzenie Federalne złożone z członków Bundestagu i delegatów parlamentów krajowych wybrało liberała, prof. Theodora Heussa, na prezydenta. 15 września Adenauer większością jednego głosu został przez Bundestag wybrany na urząd kanclerza. W skład rządu weszli chrześcijańscy demokraci, liberałowie i przedstawiciele prawicowej Partii Niemieckiej.

Na podstawie: J. Krasuski, *Historia Niemiec*, Wrocław 2002, s. 528.

Źródło 3. Fragment opracowania historycznego

18 marca 1949 r. Rada Ludowa uchwaliła projekt konstytucji. 7 października uznała się ona za Tymczasową Izbę Ludową. 11 października na prezydenta został wybrany Wilhelm Pieck, a następnego dnia utworzono rząd pod prezesurą Ottona Grotewohla. Rząd radziecki przekazał nowemu państwu władzę przysługującą dotychczas radzieckiej administracji wojskowej, zastrzegając sobie tylko uprawnienia związane z wykonaniem Układu Poczdamskiego.

Na podstawie: J. Krasuski, *Historia Niemiec*, Wrocław 2002, s. 528.

190.1. Uzupełnij zdanie.

Państwo, którego dotyczy źródło 2., powstało z połączenia stref okupacyjnych oznaczonych na schemacie kartograficznym literami

190.2. Podaj pełną nazwę państwa, o którym mowa w źródle 3.

Zadanie 191.**Źródło 1. Tabela. Ludność wybranych województw w 1950 r. (w procentach)**

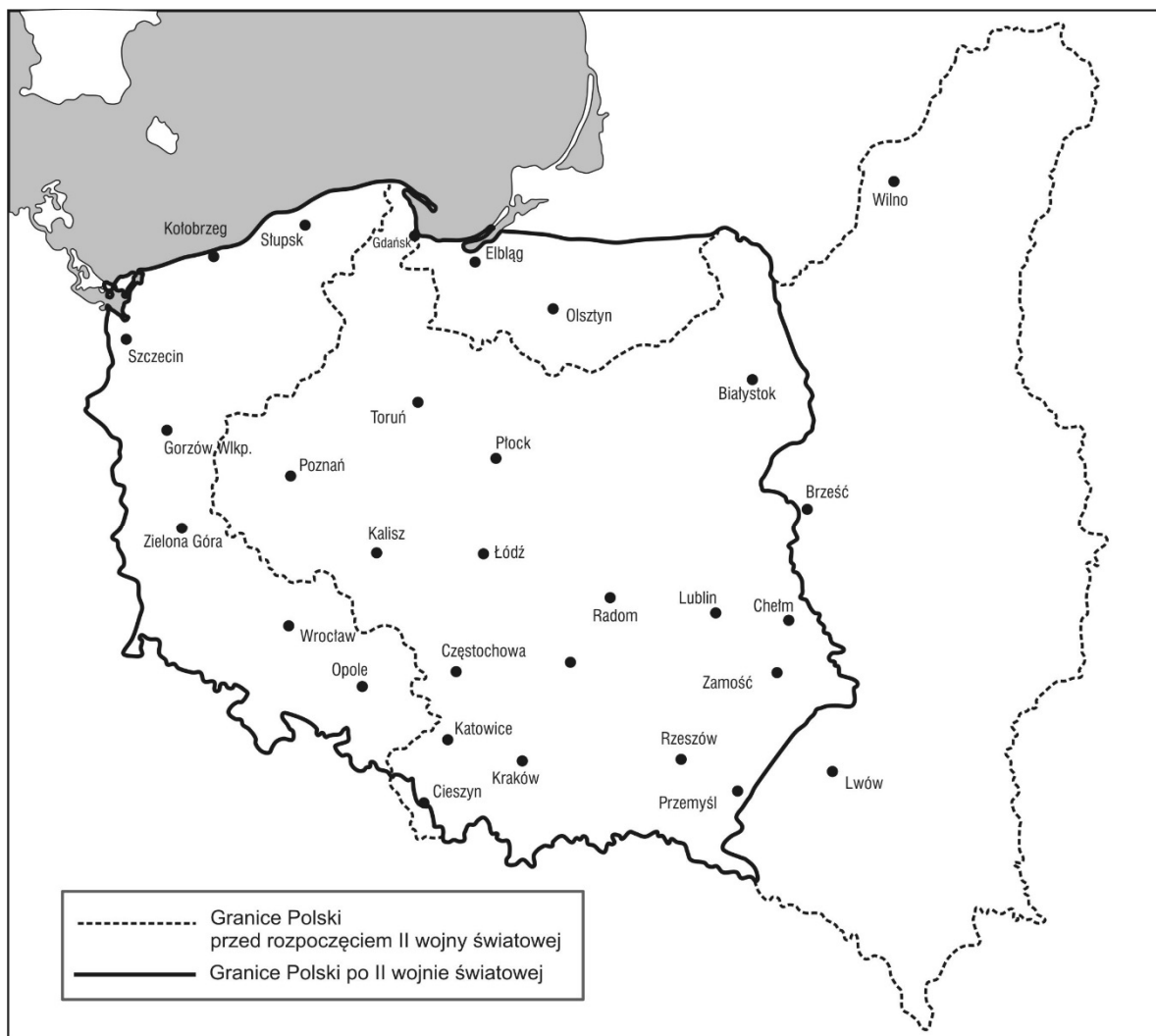
Województwo	Autochtoni ¹	Przesiedleńcy ²	Repatrianci ³	Inni
zielonogórskie	3,2	51,8	43,7	1,3
wrocławskie	5,7	53,1	39,9	1,3
katowickie	62,7	19,5	15,9	1,9

¹ Autochtoni – ludność miejscowa.

² Przesiedleńcy – ludność, która napłynęła z centralnej Polski.

³ Repatrianci – Polacy z Kresów Wschodnich, którzy wskutek zmiany granic Polski po II wojnie światowej opuścili rodzinną ziemię.

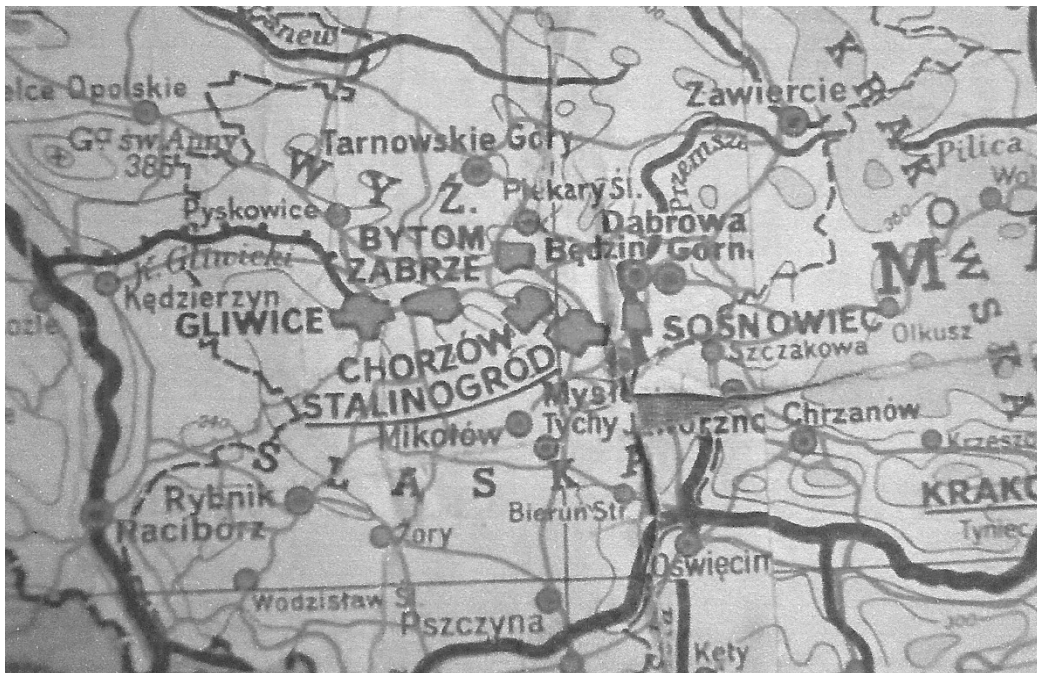
Źródło: B. Ociepka, *Deportacje, wysiedlenia, przesiedlenia – powojenne migracje z Polski i do Polski*, Poznań 2001, s. 19.

Źródło 2. Mapa. Zmiana granic Polski po II wojnie światowej

Wyjaśnij, dlaczego po II wojnie światowej doszło do migracji różnych grup ludności na teren województw wymienionych w tabeli.

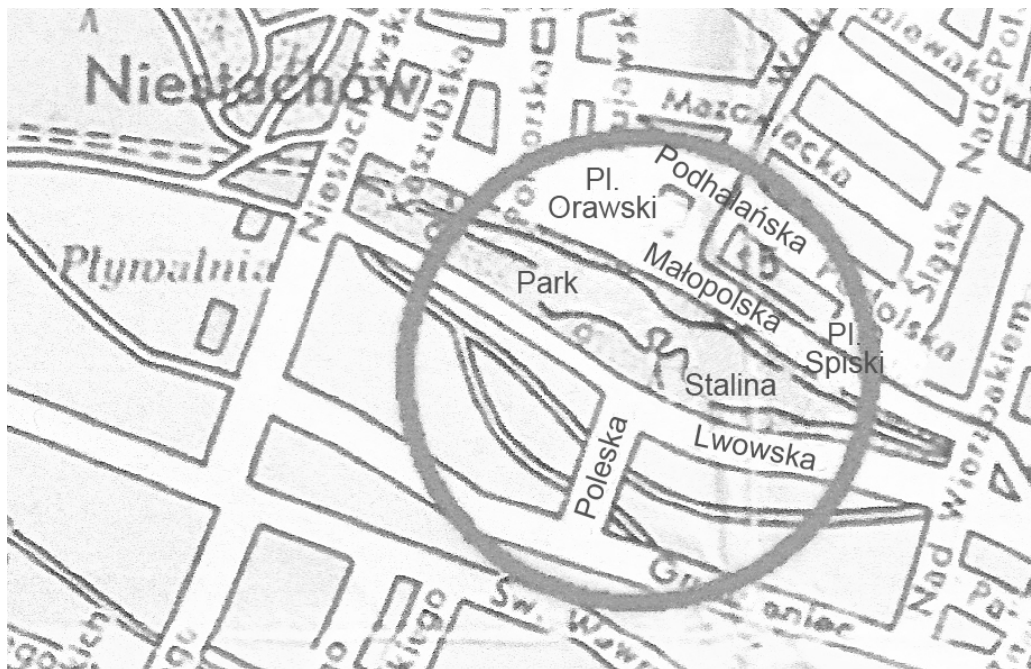
Zadanie 192.

Źródło 1. Fragment mapy Polski

Na podstawie: <http://www.mmzielonagora.pl/sites/igc3/files/imagecache/600-wide/images/wwwmmzielonagorapl/7534/katow3.jpg?m7a64u> [dostęp: 16.12.2014].

Źródło 2. Fragment planu Poznania

Na podstawie: <http://r-scale-c3.dcs.redcdn.pl/scale/o2/tvn/web-content/m/p1/i/8fb5f8be2aa9d6c64a04e3ab9f63feee/3979f720-5ac7-11e4-94a60025b511229e.jpg?type=1&srcmode=0&srcx=1/1&srcy=1/1&srcw=51/100&srch=51/100&dstw=640&dsth=360> [dostęp: 16.12.2014].

Rozstrzygnij, czy mapa i plan pochodzą z tego samego okresu. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 193.

Fotografia. Urodziny przywódcy

Źródło: A. Dziurok, M. Gałęziowski, Ł. Kamiński, F. Musiał, *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989*, Warszawa 2010, s. 131.

Z jakim okresem w powojennej historii Polski związana była uroczystość przedstawiona na fotografii? Odpowiedź uzasadnij, podając cztery argumenty.

Zadanie 194.

Fotografia

Na podstawie: <http://bi.gazeta.pl/im/6/5923/z5923366X.jpg> [dostęp: 02.12.2014].

Wybierz właściwe zakończenie zdania. Uzasadnij swój wybór.

Fotografia przedstawia ulicę polskiego miasta w XX wieku. Pochodzi ona z lat

- A. trzydziestych.
- B. czterdziestych.
- C. pięćdziesiątych.
- D. sześćdziesiątych.

Zadanie 195.

Tekst piosenki pt. *Zetempowiec* autorstwa Jacka Bocheńskiego¹ [fragment]

Kto się młota i ognia nie lęka,
kto upartą ma wolę i dłoń,
kto przed wrogiem tchórzliwie nie klęka,
kto ludowi budować chce dom

Ten jest z nami, ten nasz brat,
ten jest zuch, ten jest chwyt,
ten niełatwą drogę obrał i ten wie,
że jest jedna droga dobra: ZMP

Kto przymierza dotrzyma narodom,
które walczą lub wolne są już,
i kto siłę poświęcić chce młodą
dla budowy, dla fabryk, dla zbóż:
ten jest z nami, ten nasz brat...

¹ Jacek Bocheński (ur. 1926) – polski pisarz, publicysta, autor tekstów piosenek.

Źródło: <http://www.bibliotekapiosenki.pl/Zetempowiec> [dostęp: 30.12.2014].

195.1. Wskaż trzy elementy treści utworu, które pozwalają określić ten tekst jako typowy dla socrealizmu.

195.2. Określ, jakie cele stawiał młodzieży autor tekstu.

Zadanie 196.

Ilustracja zamieszczona na okładce książki Stanisława Brodzkiego pt. *Titowszczyzna*

Źródło: <http://ksiazki.antykwariat.biz/object/index/id/29449> [dostęp: 20.02.2015].

Wyjaśnij, jaki stosunek do zagadnienia będącego tematem książki został zaprezentowany na ilustracji zamieszczonej na okładce.

Zadanie 197.**Źródło 1. Istvan Bibo¹, *Oświadczenie ministra z dnia 4 listopada 1956 r.* [fragment]**

Węgry nie mają zamiaru prowadzić antyradzieckiej polityki. Pragną jedynie żyć w społeczności narodów Europy Wschodniej, które chcą swoje życie organizować we wspólnocie, którą rządzi wolność, równość i brak wyzysku. [...] Naród węgierski powstał jedynie przeciw obcej armii zwycięzcy i własnym oddziałom oprawców. [...] Twierdzenie, że sytuacja wymagała uzasadnionego wezwania do kraju wielkiej obcej armii, jest cyniczne i nieodpowiedzialne. Przeciwnie, obecność obcej armii na naszej ziemi jest główną przyczyną niepokoju i rozprężenia.

¹ Istvan Bibo (1911–1979) – minister w rządzie Imre Nagya, skazany w 1958 r. na karę śmierci, zamienioną na dożywotnie więzienie, zwolniony na mocy amnestii.

Źródło: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, opr. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 341.

Źródło 2. Wiktor Woroszyński, *Dziennik węgierski 1956 r.* [fragment]

Ze strony radzieckiej udział w walce biorą zupełnie nowe oddziały, sprowadzone w ostatnich dniach z głębi kontynentu. Stwierdziliśmy to wielokrotnie sami, potwierdzają to obserwacje wszystkich naszych informatorów. Bardzo młodzi chłopcy w burych szynelach (najczęściej spotykany rocznik: 1937) nie zawsze wiedzą, dokąd ich przywieziono, często słabo władają rosyjskim, ale zawsze są głęboko przeświadczeni o jednym, że w mieście tym gromią podłych, zdradzieckich faszystów.

Na podstawie: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, opr. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 344.

Porównaj dwa spojrzenia na wydarzenia na Węgrzech w 1956 r.: ocenę przedstawioną przez ministra Istvana Bibo i opinię żołnierzy radzieckich cytowaną przez Woroszyńskiego.

Zadanie 198.**Źródło 1. Fragment artykułu z *Tygodnika Powszechnego*, 1959 r.**

Mniej więcej od roku w dziedzinie mody damskiej dzieją się rzeczy straszne, bo przeciwne naturze. Suknia-worek, suknia trapez, suknia-balon [...] – to są rzeczy potworne. [...] Głównym winowajcą tego wszystkiego jest 22-letni Yves Saint Laurent, od roku dzierżyciel berła w królestwie mody. [...] Gdybym nie był chrześcijaninem i przeciwnikiem kary śmierci, sądziłbym, że pana Saint Laurent należałoby zastrzelić, bowiem zbrodnia dokonywana na kilkudziesięciu milionach kobiet [...] zasługuje na najwyższy wymiar kary. [...] Wolno się spodziewać, że ten okres błędów i wypaczeń w królestwie mody wkrótce przeminie, że zdrowy rozsądek i lud [żeński – i męski także, bo któż tu właściwie jest bardziej pokrzywdzony?] upomną się o swe prawa.

Źródło: <http://www.tygodnik.com.pl/numer/275012/musial1.html> [dostęp: 03.01.2015].

Źródło 2. Rysunek satyryczny. Anna Gosławska-Lipińska, *Na Ciuchach*¹, 1959 r.

- Dlaczego ten sweterek jest dwa razy droższy?
- Bo dochodzi jeszcze cena strachu.

¹ Ciuchy – potoczna nazwa warszawskiego bazaru, na którym sprzedawano przede wszystkim ubrania, w tym sprowadzane z Zachodu (nie zawsze drogą legalną).

Źródło: *Smaczki i zapachy PRL. Karykatura z lat 1944–1989*, Warszawa 2008, s. 144.

198.1. Wyjaśnij, dlaczego opisane w źródle 1. zjawisko w dziedzinie mody autor określił jako *okres błędów i wypaczeń*.

198.2. Na podstawie źródła 2. określ sposób przenikania do PRL najnowszych trendów mody, o których mowa w źródle 1.

Zadanie 199.

Źródło 1. Eksport Związku Radzieckiego do Chin (w mln rubli)

		1957	1958	1959	1960	1961	1962
Calkowity eksport do Chin		556	576	881	761	262	190
w tym	wyposażenie zakładów przemysłowych	245	174	310	283	55	9
	sprzęt wojskowy	121	78	79	72	12	11
	nowe technologie	7	31	122	104	12	30

Źródło 2. Eksport Chin do Związku Radzieckiego (w mln rubli)

		1957	1958	1959	1960	1961	1962
Całkowity eksport do ZSRR		672	809	1006	737	483	441
w tym	wyroby przemysłu i surowce	223	234	218	183	140	116
	przetworzone produkty rolne	227	346	460	383	304	296
	nowe technologie	223	229	328	168	40	30

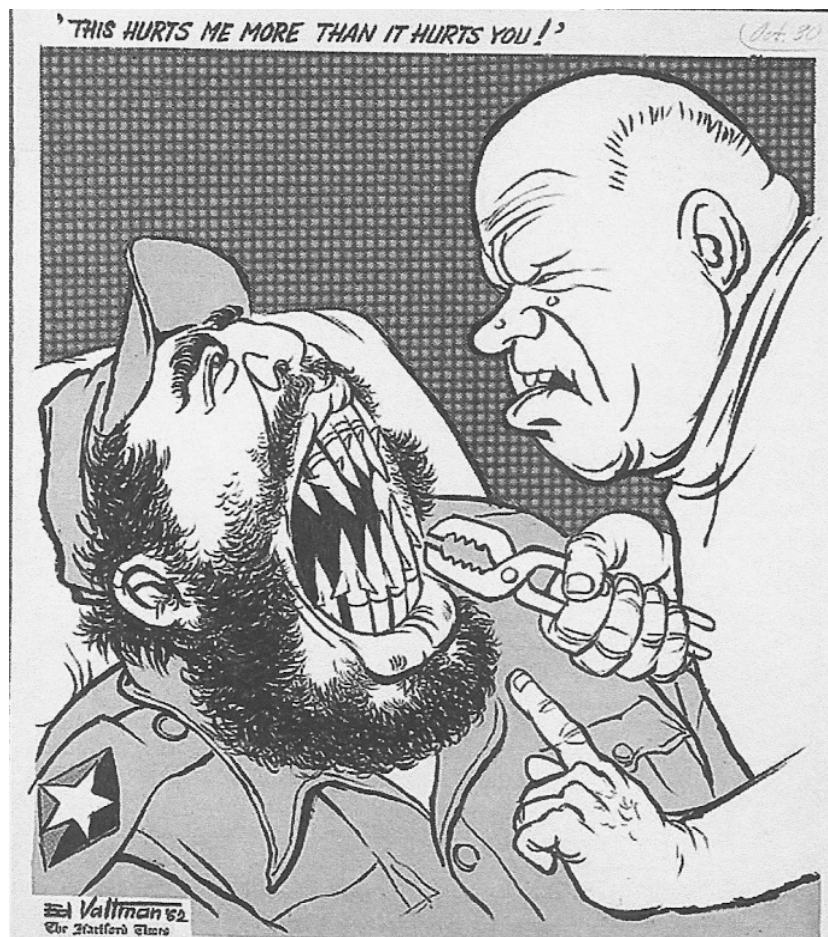
Uwaga: dane w tabelach nie sumują się.

Na podstawie: F. Dikötter, *Wielki głód. Tragiczne skutki polityki Mao 1958–1962*, Wołowiec 2013, s. 151, 154.

Na podstawie danych statystycznych sformułuj wnioski na temat dynamiki kontaktów handlowych między Chinami a ZSRR. Podaj przyczynę zaobserwowanych zmian.

Zadanie 200.

Rysunek satyryczny opublikowany 30 października 1962 r. w amerykańskim piśmie *The Hartford Times*

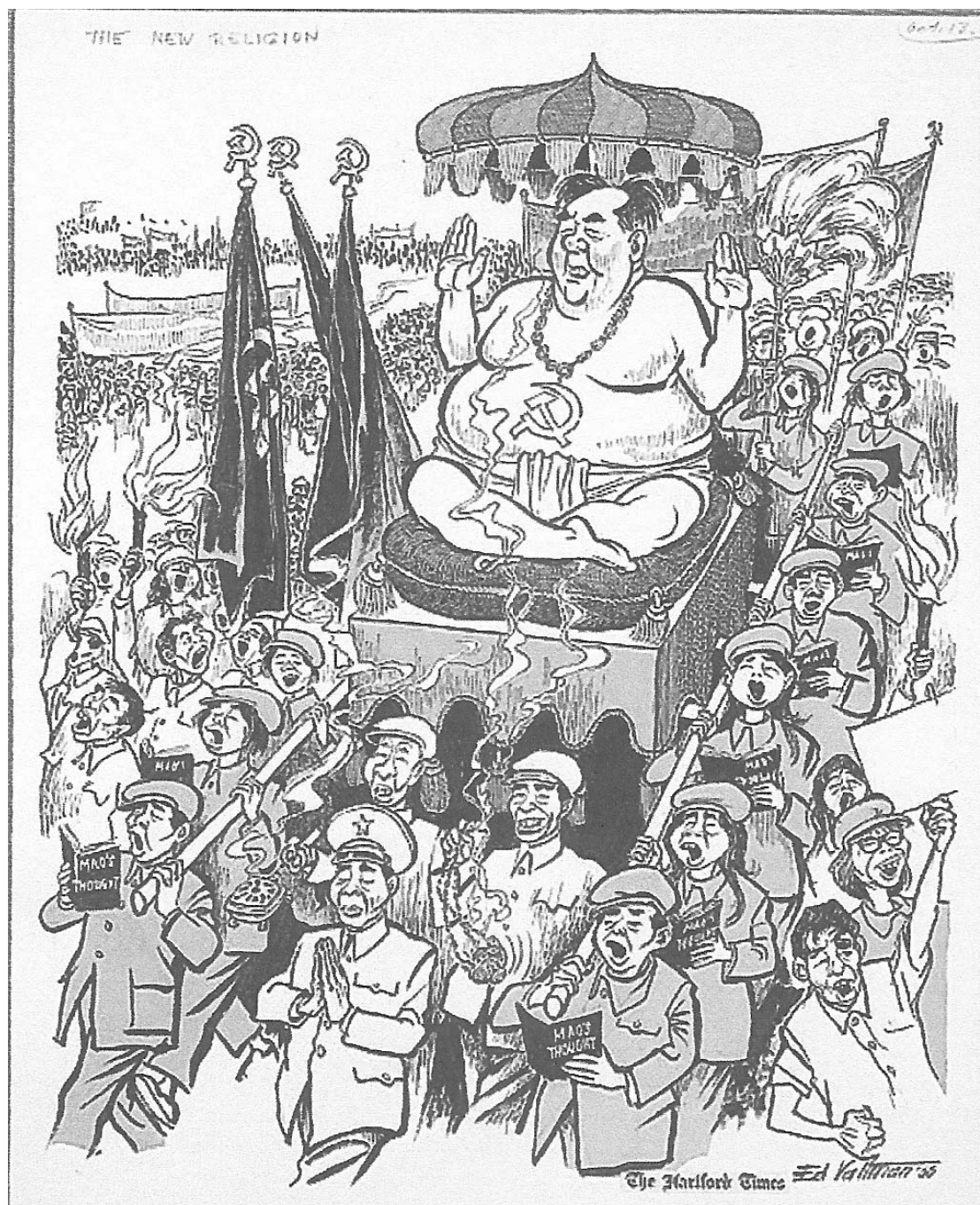
Napis nad rysunkiem: *Mnie to boli bardziej niż Ciebie.*

Na podstawie: <http://www.loc.gov/rr/print/swann/valtman/images/valt04-th.jpg> [dostęp: 08.12.2014].

Wyjaśnij treść rysunku satyrycznego, interpretując jego elementy graficzne i napis.

Zadanie 201.

Rysunek satyryczny z amerykańskiego pisma *The Hartford Times*, 1966 r.

Napis w lewym górnym rogu:

Nowa religia.

Napis na książkach: *Myśli Mao.*

<http://www.loc.gov/rr/print/swann/valtman/images/valt05.jpg> [dostęp: 08.12.2014].

Rozstrzygnij, czy rysunek satyryczny ukazuje religiopodobny charakter komunizmu w Chinach. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 202.

Źródło 1. Rysunek satyryczny Karola Ferstera z lat 60. XX w.

Źródło: *Smaczki i zapachy PRL. Karykatura z lat 1944–1989*, Warszawa 2008, s. 86.

Źródło 2. Rysunek satyryczny. Karol Ferster, *Zjazd rodzinny czyli kosynierzy*, lata 70. XX w.

Źródło: *Smaczki i zapachy PRL. Karykatura z lat 1944–1989*, Warszawa 2008, s. 86.

Wyjaśnij, do jakich przemian społecznych nawiązują rysunki satyryczne.

Zadanie 203.

Fragmety listów słuchaczy do redakcji audycji radiowej

List 1.

Orędzie biskupów polskich wstrząsnęło mną do głębi, że my Polacy mamy przeproszać Niemców i rzekomo niesłusznie są im narzucone granice. Być może, że to moja wina, gdy miałem 8 lat jak Niemcy napadli na nasz kraj. [...] Dlatego ja mam prosić Niemców o przebaczenie! Cała Polska mówi, że biskupi polscy za orędzie otrzymali od Niemców 100 milionów marek. Taki nam prezent zrobili nasi biskupi na „Millenium”. Postąpili z nami jak Judasz, który sprzedał Chrystusa za 30 srebrników.

14 grudnia 1965 roku
Stanisław Z. z Łodzi

List 2.

My katolicy w Polsce przeżyliśmy miniony tydzień pod znakiem oszczerczej propagandy i nagonki na nasz katolicki episkopat. Do całej tej prasowej bzdury i bezprawnej napaści dołączyła się jeszcze w niedzielę [wasza audycja]. Z audycji tej można było wywnioskować, że redakcja [...] już była z góry do tego ataku przygotowana, gdyż na listy [dotyczące] codziennych spraw i krzywd oraz zażaleń Obywateli trzeba czekać na odpowiedź nieraz przez kilka tygodni, a w tym wypadku od razu ruszył atak z całej państwowej maszyny propagandowej. Cóż dziwnego, że nasz episkopat zaproponował biskupom niemieckim przebaczenie i wezwał ich do zapomnienia i wybaczenia – przecież [...] katolicy biskupi [...] nie mogą rzucać słów nienawiści i odwetu.

1965

Anonim z Rybnika

Źródło: *Księga listów PRL-u, 1956–1970*, opr. G. Sołtysiak, Warszawa 2004, s. 161–162, 165.

Wyjaśnij, jak komunistyczna propaganda wykorzystała treść *Orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich*.

Zadanie 204.

Źródło 1. Znaczek pocztowy z 1966 r.

Źródło: http://www.zgpzf.pl/img/newsy/2008_krawczyk_am_01.jpg, [dostęp: 22.12.2014].

Źródło 2. Fragment opracowania historycznego

Kiedy w 1966 r. Kościół obchodził uroczyste tysiąclecie chrześcijaństwa w Polsce, władze postanowiły umniejszyć znaczenie tej rocznicy przez własne obchody „Millenium” polskiej państwowości.

Źródło: M. Tymowski, J. Kieniewicz, J. Holzer, *Historia Polski*, Warszawa 1989, s. 326–327.

Rozstrzygnij, dla której ze stron konfliktu reprezentatywna jest symbolika znaczka. Odpowiedź uzasadnij.

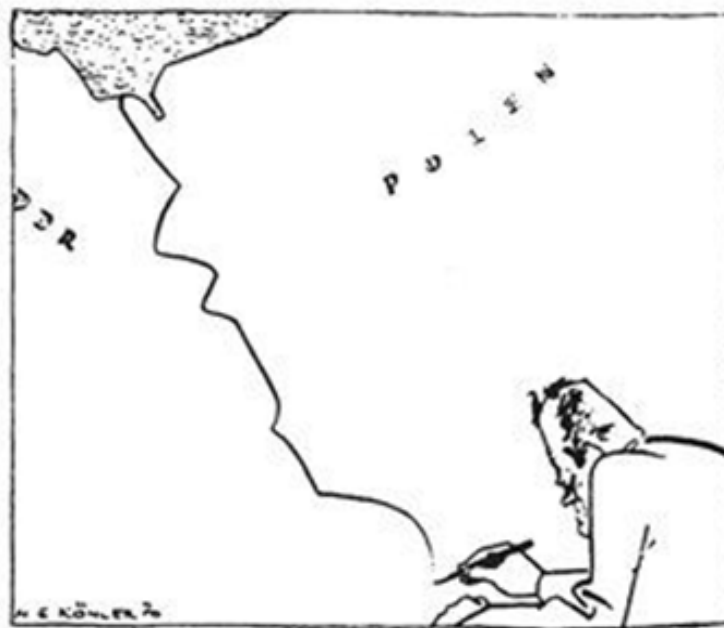
Zadanie 205.

Źródło 1. Uchwała konferencji poczdamskiej [fragment]

Trzej szefowie rządów zgadzają się, że zanim nastąpi ostateczne określenie zachodniej granicy Polski, byłe terytorium niemieckie na wschód od linii biegnącej od Morza Bałtyckiego bezpośrednio na zachód od Świnoujścia, a stąd wzdłuż rzeki Odry do zbiegu jej z zachodnią Nysą i wzdłuż zachodniej Nysy do granicy czechosłowackiej, [...] – będzie podlegać administracji Państwa Polskiego i z tego względu nie będzie uważane za część radzieckiej strefy okupacyjnej w Niemczech.

Źródło: S. Rogowski, *Historia ustroju i prawa w Polsce 1918–1989. Wybór źródeł*, Warszawa 2006, s. 255.

Źródło 2. Niemiecki rysunek satyryczny z 1970 r. komentujący wizytę kanclerza Willego Brandta w Polsce

Źródło: „Frankfurter Allgemeine Zeitung” z 8 grudnia 1970 r.

Źródło: *Polska i Niemcy w XX w. Wskazówki i materiały do nauczania historii*, pod red. U.A.J. Becher, W. Borodzieja, K. Ruchniewicza, Poznań 2001, s. 224.

Do jakiej decyzji rządu RFN dotyczącej uchwał, o których mowa w źródle 1., odnosi się rysunek satyryczny? Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 206.

Źródło 1. Tekst piosenki pt. *Biały krzyż*, muzyka i wykonanie Krzysztof Klenczon („Czerwone Gitary”), 1968 r. [fragment]

Gdy zapłonął nagle świat,
bezdrogami szli przez śpiący las.
Równym rytmem młodych serc
niespokojne dni odmierzał czas.
Gdzieś pozostał ognisk dym,
dróg przebytych kurz, cień siwej mgły.
Tylko w polu biały krzyż
nie pamięta już, kto pod nim śpi.

Jak myśl sprzed lat,
jak wspomnień ślad
wraca dziś
pamięć o tych, których nie ma.

Żegnał ich wieczorny mrok,
gdy ruszali w bój, gdy cichła pieśń.
Szli, by walczyć o twój dom
wśród zielonych pól, o nowy dzień!
Lecz nie wszystkim pomógł los
wrócić z leśnych dróg, gdy kwitły bzy.
W szczerym polu biały krzyż
nie pamięta już, kto pod nim śpi.

Źródło: http://www.sww.w.szu.pl/index.php?id=slovo_44 [dostęp: 03.01.2015].

Źródło 2. Fragment artykułu prasowego

Czy [Krzysztof Klenczon] był buntownikiem? Nie bardziej niż inni polscy bigbitowcy. Prawdziwymi buntownikami – na miarę tych z Europy Zachodniej i USA – byli wtedy studenci, którzy w marcu 1968 roku rzucili wyzwanie komunistycznej władzy. Klenczon w tym czasie komponował „Biały krzyż” – piosenkę powstałą z myślą o ojcu, byłym akowcu, ale wpisującą się w „partyzancki klimat” spod znaku Mieczysława Moczara, ówczesnego szefa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Źródło: D. Szreter, *Krzysztof Klenczon: muzyk uwielbiany i niespełniony*, Nasza historia, Miesięcznik historyczny Dziennika Bałtyckiego, 1/2015, s. 9.

Udowodnij, że tekst piosenki potwierdza tezę autora artykułu dotyczącą braku politycznego charakteru buntu Krzysztofa Klenczona.

Zadanie 207.

Karykatura. Stefan Wierzbicki, *Herkules warszawski*, 1975 r.

Źródło: *Warszawa w karykaturze*, oprac. E. Lipiński, Warszawa 1983, s. 319.

207.1. Wyjaśnij sens tytułu rysunku Stanisława Wierzbickiego.

207.2. Wyjaśnij, do jakiej cechy gospodarki PRL odnosi się źródło.

Zadanie 208.

Źródło 1. Postulaty strajkujących robotników [fragment]

1. Żądamy ustąpienia obecnej CRZZ, która nigdy nie występowała w obronie mas pracujących. Żądamy niezależnych Związków Zawodowych podległych klasie robotniczej.
2. Żądamy obniżki cen na artykuły spożywcze do wysokości z dnia [...].
5. Żądamy wyrównania strat poniesionych w związku ze strajkiem, a zwłaszcza otoczenia opieką matek i dzieci robotników, którzy zginęli w zajściach lub zostali kalekami.

Źródło: W. Roszkowski, A. Radziwiłł, *Historia 1956–1997*, Warszawa 2000, s. 180.

Źródło 2. Postulaty strajkujących robotników [fragment]

1. Akceptacja niezależnych od partii i pracodawców wolnych związków zawodowych, wynikających z ratyfikowania przez PRL Konwencji nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej wolności związkowych.
2. Zagwarantowanie prawa do strajku oraz bezpieczeństwa strajkującym i osobom wspomagającym. [...]
5. Podać w środkach masowego przekazu informację o utworzeniu się Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego oraz opublikować jego żądania.

Źródło: W. Roszkowski, A. Radziwiłł, *Historia 1956–1997*, Warszawa 2000, s. 335.

Rozstrzygnij, które ze źródeł wyraża postulaty robotników strajkujących w 1970 r., a które robotników strajkujących w 1980 r. Odpowiedź uzasadnij, podając argumenty odnoszące się do obu źródeł.

Zadanie 209.

Polski plakat z 1981 r.

Źródło: http://www.poster.pl/poster/mlodozieniec_piotr_solidarnosc/pl [dostęp: 20.11.2014].

Określ stosunek autora plakatu do upamiętnionej na nim rocznicy. Uwzględnij czas powstania plakatu oraz jego treść.

Zadanie 210.

Amerykański rysunek satyryczny

Napis na górze: *Echa wrogości.*

Napisy okrzyków i haseł na transparentach: *Powstańcie! Maszerujcie! Demonstrujcie! Palcie karty poborowe! Studenci, powstańcie! Wietnamska akcja protestacyjna.*

Źródło: http://hti.osu.edu/sites/hti.osu.edu/files/styles/raw-image/public/AV_6.jpg?itok=ITUHnxi0
[dostęp: 20.11.2014].

210.1. Wyjaśnij, kto – według autora rysunku – był odpowiedzialny za inspirowanie wystąpień amerykańskiej młodzieży.

210.2. Wybierz właściwe zakończenie zdania.

Treść rysunku satyrycznego dotyczy okresu, gdy przywódcą ZSRR był

- A. Józef Stalin.
- B. Nikita Chruszczow.
- C. Leonid Breżniew.
- D. Michaił Gorbaczow.

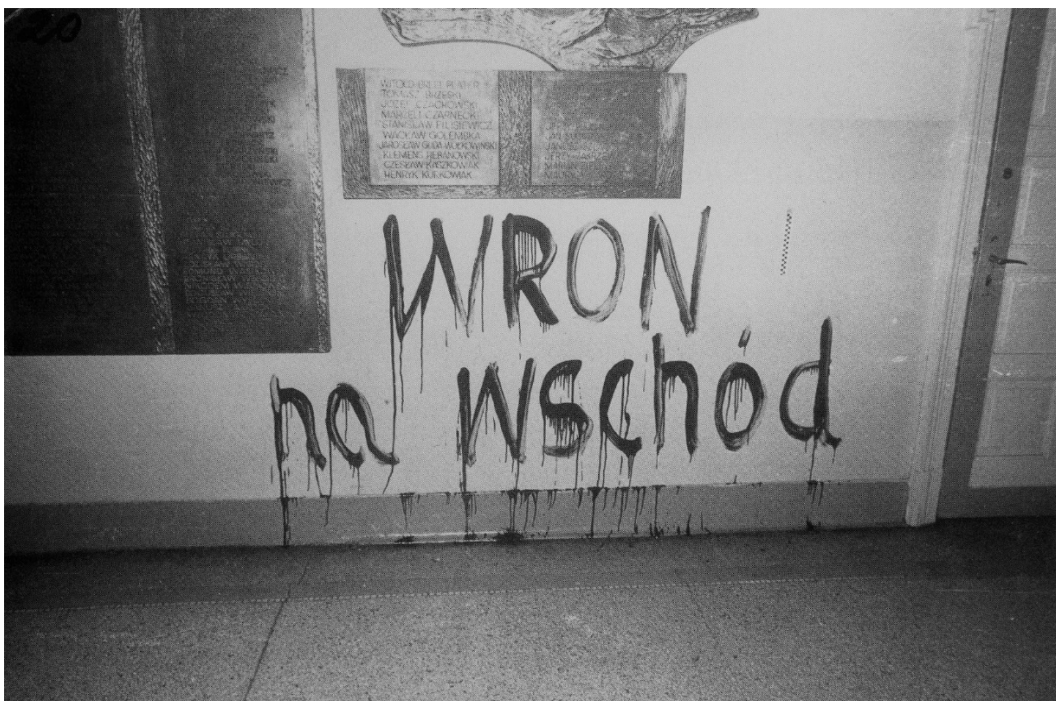
Zadanie 211.

Źródło 1. Rysunek satyryczny

Źródło: *Teki edukacyjne IPN*, Warszawa 2003, s. 43.

Źródło 2. Napis na ścianie w VII LO w Poznaniu

Źródło: *Teki edukacyjne IPN*, Warszawa 2003, s. 45.

Udowodnij, że oba źródła dotyczą stanu wojennego.

Zadanie 212.

Jacek Fedorowicz, *Zwykły obywatel Lech Wałęsa na rybach*, rysunek z 1984 r.

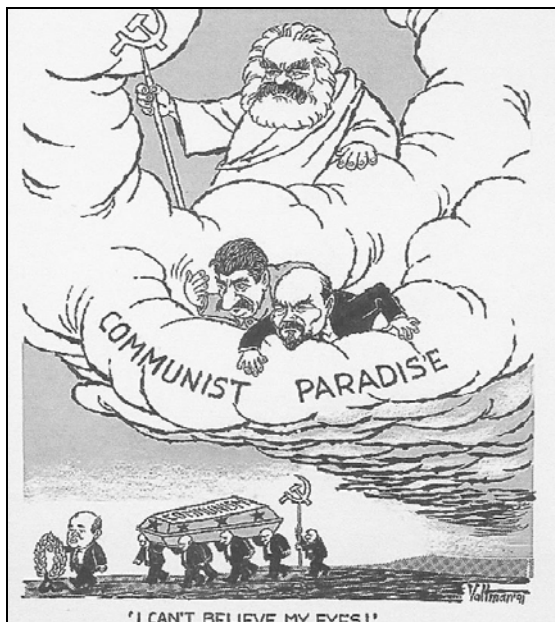

Źródło: *Smaczki i zapachy PRL-u. Karykatury z lat 1944–1989*, Warszawa 2008, s. 65.

Czy rysunek zawiera elementy świadczące o tym, że działalność Lecha Wałęsy była zagrożeniem dla władz PRL? Odpowiedź uzasadnij, podając dwa argumenty.

Zadanie 213.

Rysunek satyryczny.

Postacie w chmurach:
Karol Marks, Józef Stalin
i Włodzimierz Lenin.
Postać niosąca wieniec:
Michał Gorbaczow.

Napis na chmurze: *komunistyczny raj*.
Napis na trumnie: *komunizm*.
Podpis pod rysunkiem: *nie wierzę
własnym oczom! zlikwidować*

Na podstawie: <http://www.loc.gov/rr/print/swann/valtman/images/valt21.jpg> [dostęp: 03.12.2014].

Jakie wydarzenia z historii ZSRR zostały skomentowane na rysunku satyrycznym?
Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 214.**Źródło 1. Przemówienie prezydenta Ronalda Reagana wygłoszone przed Bramą Brandenburską w Berlinie 12 czerwca 1987 r. [fragment]**

Sekretarzu Generalny Gorbaczow, jeśli zależy ci na pokoju, jeśli zależy ci na dobrobycie Związku Sowieckiego i Europy Wschodniej, jeśli chcesz liberalizacji; podejdź do tej bramy. Panie Gorbaczow, otwórz tę bramę. Panie Gorbaczow, zburz ten mur! [...]. Kiedy chwilę wcześniej patrzyłem z Reichstagu na wcielenie niemieckiej jedności, zauważyłem na murze słowa wypisane sprayem prawdopodobnie przez młodego berlińczyka: *Ten mur upadnie*. Wiara staje się rzeczywistością; ponieważ mur nie może ustać pod naporem wiary, nie może ustać pod naporem prawdy, mur nie może wytrzymać presji wolności.

Na podstawie: <http://www.historyplace.com/speeches/reagan-tear-down.htm> [dostęp: 06.02.2015].

Źródło 2. Fotografia

Źródło: [http://bi.gazeta.pl/im/0/7033/z7033350Q,\[...\]--Przy.jpg](http://bi.gazeta.pl/im/0/7033/z7033350Q,[...]--Przy.jpg) [dostęp: 30.12.2014].

Źródło 3. Tabele. Przywódcy Stanów Zjednoczonych i ZSRR w latach 1987–1991

Imię i nazwisko prezydenta Stanów Zjednoczonych	Okres sprawowania funkcji
Ronald Reagan	styczeń 1981 – styczeń 1989
George Bush	styczeń 1989 – styczeń 1993

Imię i nazwisko sekretarza generalnego KC KPZR	Okres sprawowania funkcji
Michaił Gorbaczow ¹	marzec 1985 – grudzień 1991

¹ w latach 1990–1991 Michaił Gorbaczow pełnił funkcję prezydenta ZSRR.

Na podstawie: B. Koszel, S. Żerko, *Słownik polityków XX w.*, Poznań 1995, s. 46, 116, 254.

Rozstrzygnij, czy do wydarzenia przedstawionego na fotografii doszło, gdy na czele Stanów Zjednoczonych stał autor przemówienia, a na czele ZSRR polityk w nim wspomniany. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 215.

Źródło 1. Znaczek pocztowy na list zwykły z 1994 r.

Źródło: N. Davies, *Od i do. Najnowsze dzieje Polski według historii pocztowej 1939–2005*, t. 2, Izabelin-Warszawa, s. 338.

Źródło 2. Znaczek pocztowy na list zwykły z 1999 r.

Źródło: N. Davies, *Od i do. Najnowsze dzieje Polski według historii pocztowej 1939–2005*, t. 2, Izabelin-Warszawa, s. 338.

215. 1. Podaj najważniejszą przyczynę zmiany ceny nominalnej znaczka na list zwykły między rokiem 1994 a 1999.

215.2. Wyjaśnij wymowę źródła 1. interpretując zastosowane rozwiązania graficzne i tekstowe.

Zadanie 216.

Źródło 1. Fotografia wykonana w drugiej połowie lat 50. XX w.

Objaśnienie: nazwa ulicy obowiązywała od 1949 do 1993 r.

Źródło: http://foto.karta.org.pl/fotokarta/jarosinska_P.3_1_36.jpg.php [dostęp: 27.01.2015].

Źródło 2. Fotografia wykonana w 2015 r.

Objaśnienie: nazwa ulicy obowiązuje od 1993 r.

Źródło: fotografia K. Frejlicha [wykonana 27.01.2015].

Wyjaśnij, z czego wynikała zmiana nazwy tej samej ulicy przedstawionej na fotografiach.

2. Zadania rozszerzonej odpowiedzi

Zadanie 217.

Porównaj kolonizację fenicką i grecką w basenie Morza Śródziemnego w VIII–VI w. p.n.e. W pracy wykorzystaj zamieszczone materiały źródłowe.

Źródło A. Sebatino Moscati, *Świat Fenicjan* [fragment]

[Po pierwsze] kraj ściśnięty między górami a morzem jest odizolowany od zaplecza, co miało specjalne znaczenie w epoce formowania się potężnych państw ok. 1200 r. p.n.e. Po drugie, wewnętrzne rozdrobnienie [...] sprzyjało istnieniu państw-miast. Po trzecie zaś, naturalną drogą ekspansji było dla mieszkańców morze. [...] Konieczność uprawiania żeglugi wynika z charakteru dróg. Tam, gdzie góry schodzą prosto do morza, przejście po lądzie staje się trudne. [...]. Fenicja była jednym z najżyźniejszych krajów Bliskiego Wschodu. Rolnictwo, mimo szczupłości ziemi ornej, było dobrze rozwinięte [...]. Największym bogactwem Fenicji były lasy Libanu. Dostarczały one w obfitości jodeł, cyprysów, a przede wszystkim cedrów, słynnych na całym Bliskim Wschodzie. [...] Morze dostarczało w obfitości ryb, a zwłaszcza ślimaków z gatunku *murex*, służących do wyrobu purpury, której kraj zawdzięczał swą nazwę.

Źródło: S. Moscati, *Świat Fenicjan*, Warszawa 1971, s. 15–16.

Źródło B. Józef Wolski, *Historia powszechna. Starożytność* [fragment]

[Grecja] nie zajmowała tak wielkiego obszaru, jak większość państw orientalnych, bo ok. 80 tys. km², z tego zaś zaledwie 25–30% przypadało na powierzchnię uprawną. Resztę obszaru zajmowały góry i nieużytki, głównie pastwiska. [...] Natomiast sporo było w Grecji rud metali: żelaza, ołowiu, srebra, nadto marmurów i glinki. W porównaniu z krajami Wschodu korzystnie przedstawiało się ukształtowanie brzegów Grecji [...]. Mieszkaniec Grecji czuł się na morzu pewnie; nawet podróże z jednego kraju greckiego do drugiego odbywał morzem, góry bowiem schodzące często aż do samego wybrzeża utrudniały komunikację lądem.

Źródło: J. Wolski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2002, s. 110–111.

Źródło C. Herodot¹, *Dzieje*

[Fragment 1]

Naksos, król Egiptu [...] wysłał Fenicjan na okrętach z tym poleceniem, ażeby w drodze powrotnej wpłynęli przez Słupy Heraklesa na morze północne² i tą drogą wrócili do Egiptu. Fenicjanie więc wyruszyli z Morza Czerwonego i płynęli przez morze południowe³. Ilekroć nastąpiła jesień, lądowali i obsiewali pola, do jakiegokolwiek w danym razie okolicy Libii dotarli, i oczekiwali tam zniw; a skoro zboże zżęli, płynęli dalej, tak że po upływie dwóch lat skręcili w trzecim roku przy Słupach Heraklesa i przybyli do Egiptu.

[Fragment 2]

Opowiadają też Kartagińczycy, co następuje. Jest w Libii miejscowość i osiadli tam ludzie poza słupami Heraklesa. Skoro do nich przybędą i wylądują swe towary, kładą je rzędem na wybrzeżu morskim, po czym wsiadają na statki i wznecają dym. Krajowcy, widząc go, idą nad morze, potem za towary składają złoto i usuwają się od nich na sporą odległość. Wtedy Kartagińczycy wysiadają z okrętów, aby się przyjrzeć: jeżeli złoto wyda im się równowartościowe z towarami, zabierają je i oddalają się; jeżeli zaś nie, z powrotem wchodzą na statki i tam siedzą. Wtedy znowu zbliżają się krajowcy i przyczyniają złota, aż ich zadowolą. Żadna strona nie krzywdzi drugiej: ani bowiem Kartagińczycy nie tykają złota, aż uznają je za równowartościowe z towarami, ani krajowcy nie tykają wprzód towarów, zanim tamci złota nie zabiorą.

[Fragment 3]

Ale potem przez siedem lat nie padał deszcz na Terze⁴; w ciągu nich uschły wszystkie drzewa na wyspie prócz jednego. Gdy zatem Terejczycy pytali wyroczni, co począć, doradziła im Pytia założenie kolonii w Libii. Wobec tego, że nie mieli żadnego innego środka przeciw złu, wysłali posłów na Kretę dla zbadania, czy któryś z Kreteńczyków [...] dotarł już kiedyś do Libii. Posłańcy [...] spotkali się z pewnym farbiarzem purpury, imieniem Korobios, który opowiedział im, że, zagnany wiatrami, dostał się do Libii, a mianowicie na wyspę Platea. Tego człowieka wynajęli sobie i zawieźli na Terę. I stąd popłynęli naprzód wywiadowcy w niewielkiej liczbie. [...]. Terejczycy, którzy zostawili na wyspie Korobiosa, wrócili na Terę i donieśli, że na wybrzeżu Libii obsadzili pewną wyspę jako kolonię. Powzięli więc uchwałę mieszkańcy Tery, żeby z każdej dwójki braci wysłać tam jednego, wybranego losem, a nadto ojców rodzin ze wszystkich gmin, których było siedem; ich wodzem i królem miał być Bartos. Tak wyprawili dwie pentekontery⁵ na Plateę.

¹ Herodot – (484–426 p.n.e.) historyk grecki.

² morze północne – tu: Morze Śródziemne.

³ morze południowe – tu: Ocean Indyjski.

⁴ Tera – grecka wyspa na Morzu Egejskim.

⁵ pentekontera – grecki statek wiosłowo-żagłowy.

Źródło: Herodot, *Dzieje*, ks. IV, 42, 151, 153, 196, Wrocław 2006, s. 307, 352, 353, 370.

Źródło D. Tukidydes¹, *Wojna peloponeska* [fragment]

Przybywszy z wielkim wojskiem na Sycylię i pokonawszy w bitwie Sykanów², Sykulowie zepchnęli ich na południe i zachód wyspy, nadając jej zamiast Sykanii nazwę Sycylii. Opanowali najlepsze jej tereny przybywszy tam mniej więcej na trzysta lat przed zjawieniem się Hellenów; jeszcze i teraz zajmują środkową i północną część wyspy. Przylądki i sąsiednie wysepki zajęli Fenicjanie, aby prowadzić handel z Sykulami. Kiedy zaś coraz więcej Hellenów zaczęło napływać tam drogą morską, opuścili większą część swych osiedli, wycofali się do Motie, Soloejs i Panormos i zamieszkali w pobliżu Elimów³. Tam czuli się pewnie ze względu na przymierze łączące ich z Elimami oraz niewielką odległość od Kartaginy.

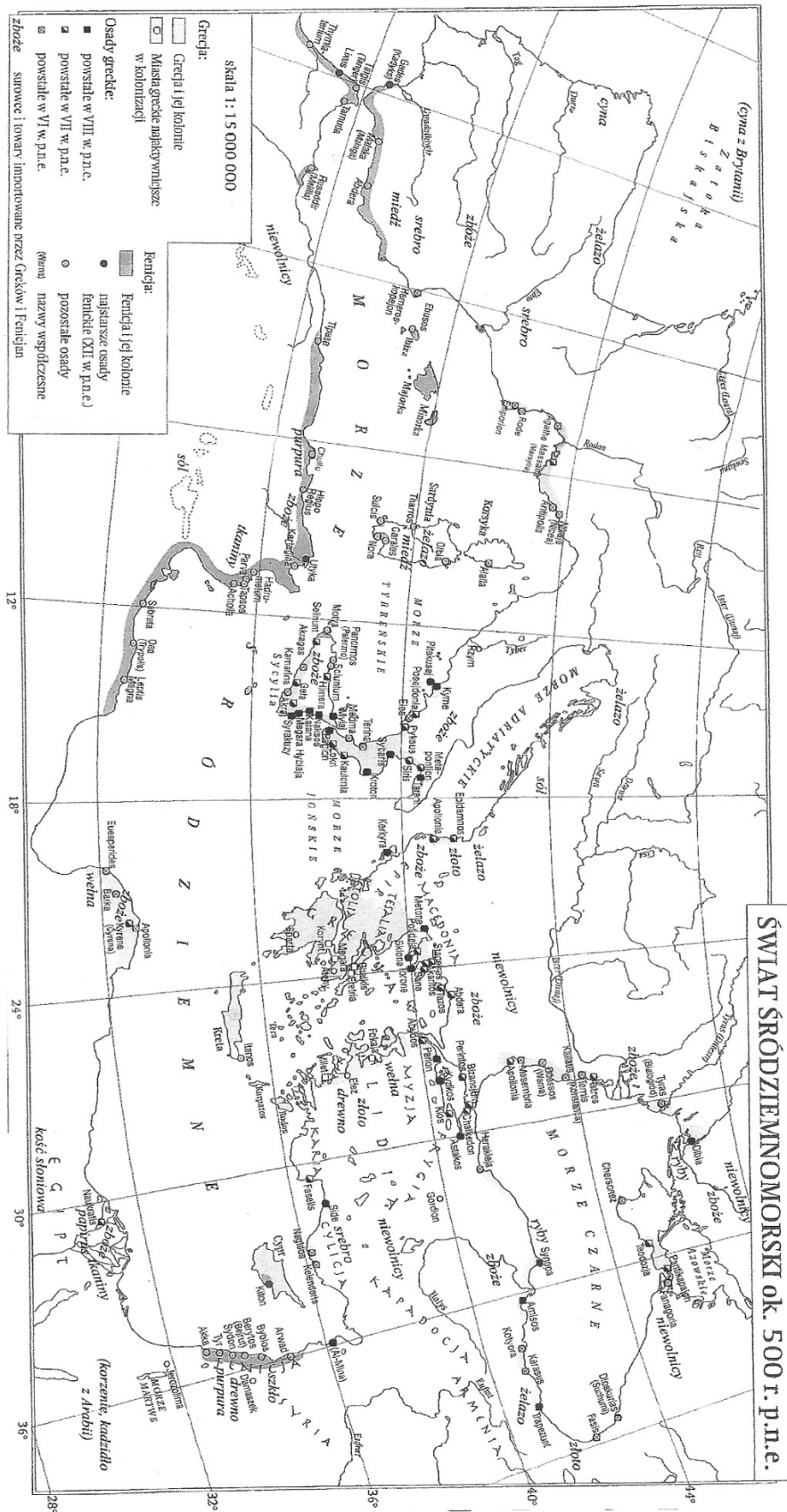
¹ Tukidydes – historyk grecki żyjący w 2. poł. V w. p.n.e.

² Sykanowie – pierwotni mieszkańcy Sycylii.

³ Elimowie – według Tukidydesa uciekinierzy z Troi, którzy osiedlili się na Sycylii.

Źródło: Tukidydes, *Wojna peloponeska*, ks. VI, 2, Wrocław 2004, s. 477–478.

Źródło E. Mapa. Świat Śródziemnomorski ok. 500 r. p.n.e.

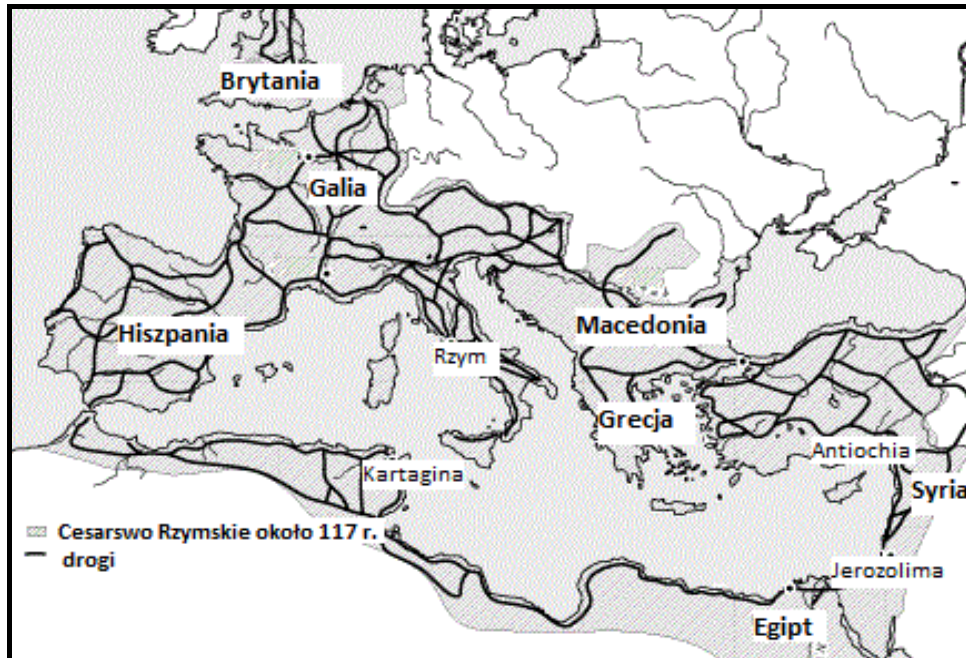

Na podstawie: *Wielki atlas historyczny*, Warszawa 2004, s. 6–7; L. Piotrowicz, *Atlas do historii starożytnej*, Warszawa–Wrocław 1986, s. 4.

Zadanie 218.

Co nam zostało po Rzymianach? Przedstaw i scharakteryzuj wybrane elementy antycznej kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy od średniowiecza do czasów współczesnych. Wykorzystaj załączone materiały źródłowe.

Źródło A. Mapa. Drogi w Cesarstwie Rzymskim

Na podstawie: http://media.maps101.com/SUB/GEO/ch6_world.gif [dostęp: 21.02.2014].

Źródło B. Ilustracje

Łuk Konstancyjna w Rzymie

Źródło: <http://www.imperiumromanum.edu.pl/Zdj/lukkonstantyna2.jpg> [dostęp: 24.03.2014].

Łuk Triumfalny w Paryżu

Źródło: http://podroze.gazeta.pl/podroze/1,114158,8512413,Paryz__Luwr_,,ga,,5.html [dostęp: 24.03.2014].

Źródło C. Kolumnada gmachu Sądu Najwyższego w Warszawie

Źródło: http://kolumber.pl/upload/photos/0054/8485/a5eaa80efbcd72049b00d0539f4748da_big.jpg [dostęp: 24.03.2014].

Źródło D. Fragment eseju historycznego

Cała esencja życia duchowego, nauki, filozofii średniowiecznej wywodziła się z antyku, bądź za pośrednictwem chrześcijaństwa, bądź bezpośrednio. Pierwsze biblioteki w Polsce już od początku zawierają historyków rzymskich razem z Psałterzem i Ewangeliami. Chrześcijaństwo bez antyku jest po prostu niezrozumiałe, choć dzieje tego antyku zamieniły się w przedziwną legendę. Miała to być epoka nie tylko wielkiej wspaniałości i bogactwa, ale także nadludzkiej zgoła wiedzy, wiedzy czarnoksięskiej. Czarownikami są cesarowie, Aleksander, Wergiliusz. Takimi ich widzimy w „Gesta Romanorum”, w legendach i romansach. Ale są obecni, obecni bez wytchnienia. Ani przez chwilę nie przestano czytać Owidiusza i Horacego, nie było żadnej przerwy, choć szły przecież niekiedy czasy biedne i ciemne, w których pamięć historii i jej dokonań tliła się słabiusieńko.

Źródło: P. Kuncewicz, *Antyk zmęczonej Europy*, Gdańsk 2000, s. 134.

Zadanie 219.

Życie średniowiecznego świata chrześcijańskiego we wszystkich swoich związkach przeniknięte jest, ba, nawet przesycone wyobrażeniami religijnymi. Nie ma takiej sprawy ani takiej akcji, która nie pozostawałaby w stałym związku z Chrystusem i z wiarą.

Scharakteryzuj rolę chrześcijaństwa w rozwoju cywilizacji europejskiej w X–XV w. Ustosunkuj się do wypowiedzi historyka Johana Huizingi oraz odwołaj się do zamieszczonych źródeł.

Źródło A. Miniatura. Anonimowy miniaturzysta angielski¹, *Mnich Eadwine* [fragment]

¹ Był twórcą zdobień (iluminacji) manuskryptu, z którego pochodzi zamieszczona ilustracja. Manuskrypt powstał ok. 1150 r. Obecnie jest przechowywany w Trinity College Uniwersytetu Cambridge.

Źródło: <http://www.wga.hu/index1.html> [dostęp: 27.02.2014].

Źródło B. Miniatura. Egzekucja Jana Husa z *Kroniki Urlicha von Riechenthal*²

² Ulrich von Riechenthal (1360–1437) – kronikarz soboru w Konstancji.

Źródło: <http://www.columbia.edu/~js322/misc/hus.html> [dostęp: 28.02.2014].

Źródło C. Miniatura. Mistrz Marii Burgundzkiej³, *Godzinki Marii Burgundzkiej* [fragment]

³ Określenie twórcy zdobień manuskryptu zwanego *Godzinkami Marii Burgundzkiej* powstałego ok. 1477 r. we Flandrii na zlecenie księżnej Marii Burgundzkiej. *Godzinki* były jedną z najpopularniejszych form manuskryptów sporządzanych dla celów dewocyjnych na zamówienie zamożnych klientów. Były to zbiory modlitw i psalmów bogato zdobione iluminacjami. Miniatura przedstawia czytającą księżną oraz tę samą księżną ze swą patronką – Marią Panną – w okazałym gotyckim wnętrzu.

Źródło: Encyklopedia. *Średniowiecze*, oprac. H. R. Loyn, Warszawa 1996, s. 212.

Źródło D. Elio Vittorini, *Dziennik otwarty* [fragment]

Gdy zbliżamy się do Chartres, już z odległości trzydziestu kilometrów, na wiele jeszcze godzin przed końcem wędrówki, widzimy, jak miasto króluje nad całą okolicą masywem swojej katedry i jej dwu wież. Dzięki katedrze miasto przez całe średniowiecze było pełne życia, i jeszcze dziś jest doskonałym przykładem tego, czym było niegdyś takie miasto katedralne. A czym było? Światem, który żył dla katedry i z katedry, z domami przytulonymi do jej nóg, ulicami oplatającymi jej stopy i polami, łąkami, wioskami, od których zwracano się ku niej i podziwiano ją. Wieśniak mógł sobie mieszkać w ubogiej chacie, a rycerz na zamku, ale i jeden, i drugi miał, żywiąc te same uczucia, taki sam udział w życiu katedry, jej powolnej budowie, trwającej całe stulecia, w jej wzrastaniu [...]. Wszyscy bez żadnej różnicy wiedli w katedrze wspólny żywot. Każdy, kto na noc zamykał się w swej nędzy, wiedział, że gdzieś na zewnątrz, bliżej lub dalej, znajduje się i do niego należące bogactwo.

Źródło: *Gotyck. Architektura, rzeźba, malarstwo*, pod red. R. Tomana, Kolonia 2000, s. 7.

Zadanie 220.

Rzeczpospolita... czy tylko Obojga Narodów? Rozważ blaski i cienie wieloetniczności państwa polskiego od II połowy XVI do końca XVII w. W pracy wykorzystaj materiały źródłowe.

Źródło A. Mapa. Rzeczpospolita w latach 1569–1648

- Ziemie Korony do roku 1569
- Ziemie przyłączone do Korony po unii lubelskiej
- Wielkie Księstwo Litewskie po roku 1569
- Zmiany granic Rzeczypospolitej po rozejmie w Altmarku (1629) i pokoju w Polanowie (1634)
- Ziemie we wspólnym władaniu Korony i Litwy
- Ziemie przyłączone do Rzeczypospolitej po rozejmie w Dywulinie (1619)
- Prusy Książęce

Źródło B. Rozmowa dwóch fikcyjnych postaci: „Piasta” i „Gościa”. Fragment pisma publicystycznego z czasu bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta.

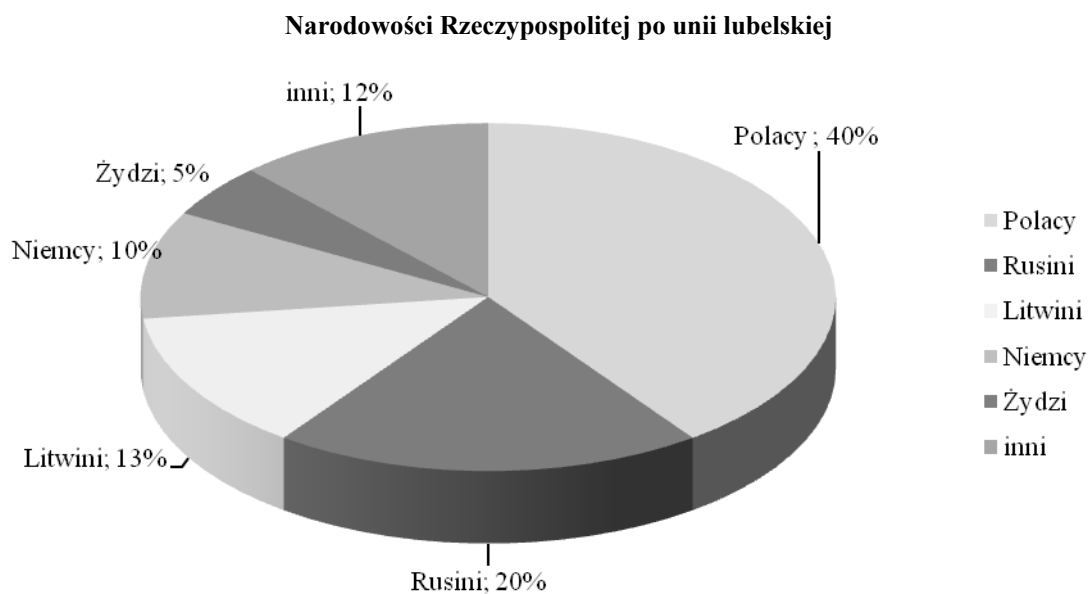
„Piast”: Za mnie jedno jeden naród był, a wiar nie tylko nie było słycać, ale i jednej nie było, tej, co to ją chrześcijańską zwiesz. [...]

„Gość”: Łacno było na on czas jednemu narodowi, w jednym pogaństwie będącemu, pana sobie doma obrać, acz to i tam bez burd i trudności być nie mogło. Ale teraz, gdy w jednej R. P.¹ i w królestwie spólnem siedzi Polak, Litwin, Prusak, Rusak, Mazur, Żmudzin, Inflant, Podlaszanin, Wołyńczyk, Kijowianin, żadnej drogi nie widzę, żeby z swego narodu pana obrać mogli [...] Atoż w tej rozmaitości nie mogą się wszyscy na jednego domowego zgodzić, bo Litwin nie będzie chciał Polaka, ani Polak Litwina, Prusak żadnego z nich [...] Aby też dobrze z Polaka i Litwina skował i złał jednego tedyby przecie na niego insze narody nie przyzwoliły, a jeślić Prusacy biskupa i starosty Polaka nie chcą, jakoż króla mają chcieć? A skoroby jedno jeden ką Piasta swego mianował, to wnet drugi drugiego, trzeci trzeciego, aż doma w się, a Turcy w jedną stronę, Wołoszy w Pokucie, Tatarzy w Podole, Moskwa w Litwę, król duński z szwedzkim w Inflanty, Niemce w Polskę oboję, aż naszy na flaki rozszarpani; jakoż jedno na to czekają, abyśmy się doma poczęli wadzić.

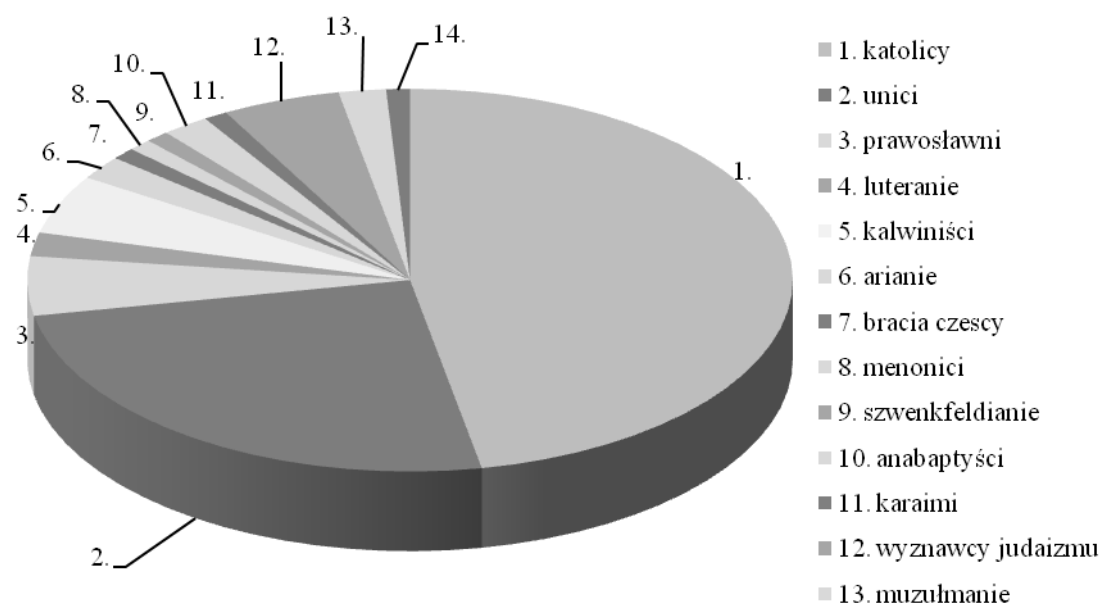
¹ Rzeczpospolita.

Źródło: T. Cegielski, K. Zielińska, *Historia. Dzieje nowożytne. Podręcznik dla klasy II liceum ogólnokształcącego*, Warszawa 1997, s. 69.

Źródło C. Wykresy. Struktura narodowościowa i wyznaniowa Rzeczypospolitej Obojga Narodów

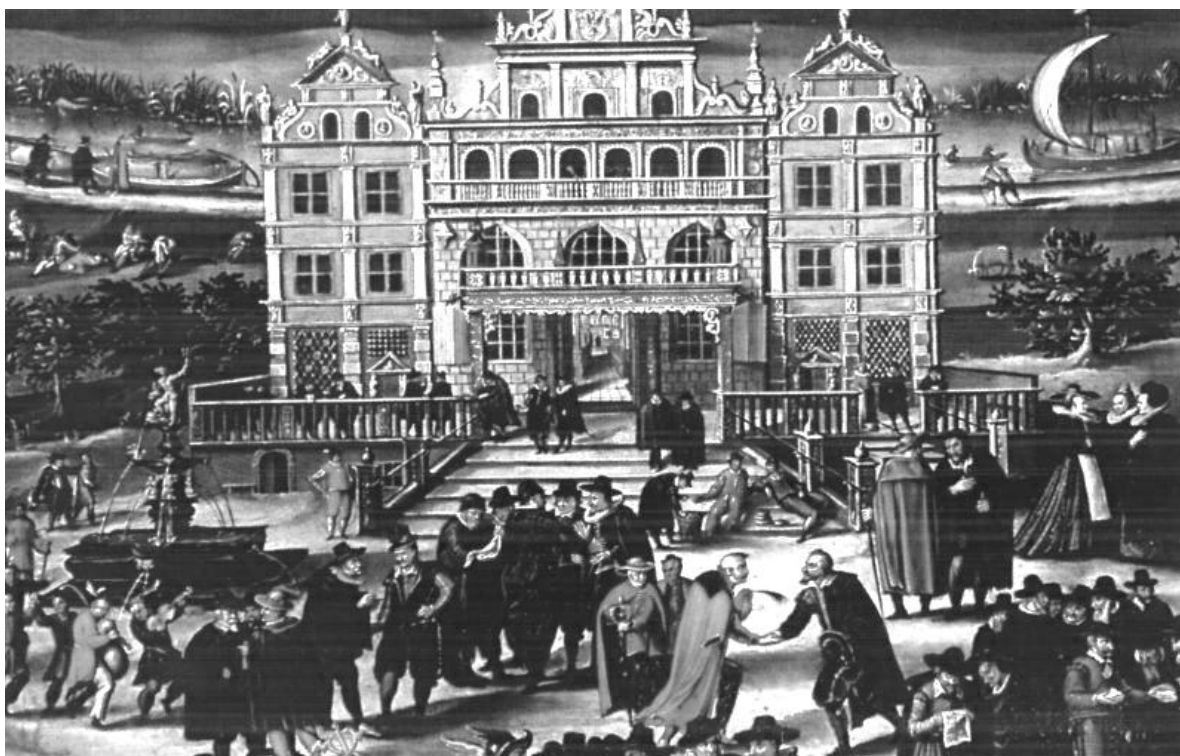

Wyznania religijne Polski i Litwy (1660 r.)

Na podstawie: T. Maresz, K. Juszczyk, *Historia w źródłach – nie tylko pisanych, dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. Starożytność i średniowiecze*, Toruń 2004, s. 147; N. Davies, *Serce Europy*, Kraków 2014, s. 353.

Źródło D. Izaak van den Blocke, *Alegoria handlu gdańskiego, 1608* [fragment]

Źródło: <http://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Odkrywamy-tajemnice-fontanny-Neptuna> [dostęp: 10.12.2014].

Źródło E. Opinia o charakterze powstania Chmielnickiego. Fragment pamiętnika Albrychta Stanisława Radziwiła

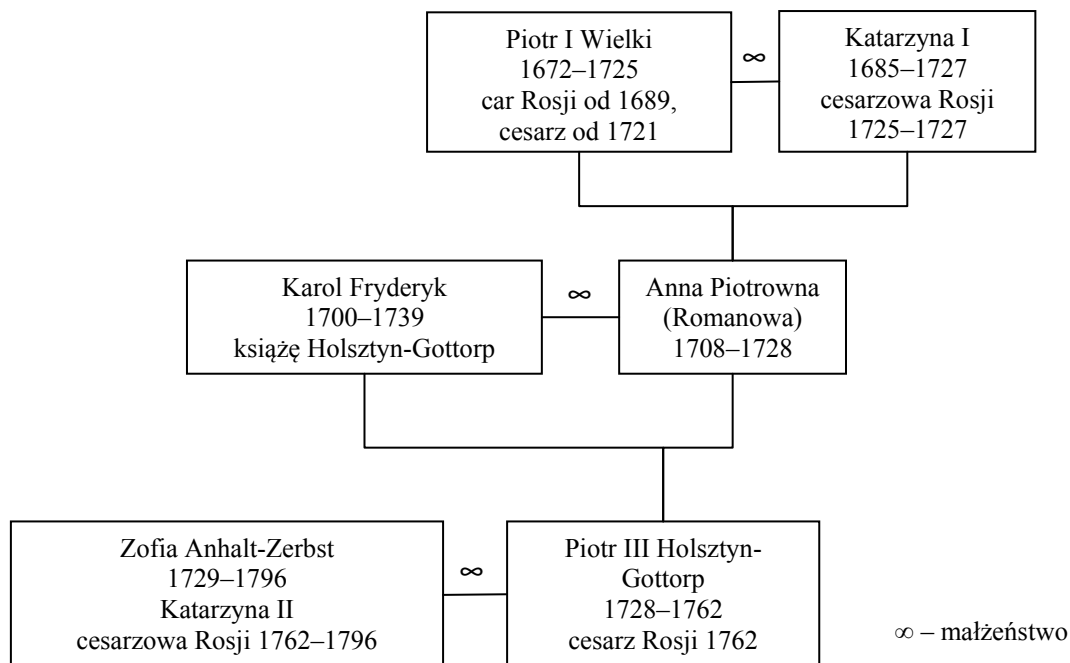
Niezwykły to rok, skoro wszyscy poddani powstali na swych panów i nastąpiło takie spustoszenie Rusi, że nigdy nie było podobnego; zbezczeszczono świątynie, dziewice i kobiety po kościołach [...]. Zakonni kapłani zamordowani wśród zdumiewających męczeństw [...]. Krótko mówiąc, nawet okrucieństwo barbarzyńców nigdy nie mogło się zrównać z ich okrucieństwem. Sami jeńcy będący u nich prosili, żeby ich wydano Tatarom, którzy wiele dusz pojmanych uprowadzili ze sobą. U mnie wzięto 1200, a wedle niepewnego dotąd rachunku ustalono, że zginęło i w niewolę uprowadzono do miliona ludzi. Któż zaś dojdzie liczby zabitych zakonników różnych zakonów? Kozacy [...] do tego doszli, że ufni w pomoc Tatarów i Turków odważyli się mieć nadzieję pożarcia Rusi po wsze czasy [...].

Źródło: A.S. Radziwiłł, *Pamiętnik o dziejach w Polsce. 1647–1656*, t. 3, Warszawa 1980, 159–160.

Zadanie 221.

Rozstrzygnij, czy Katarzynę II można nazwać kontynuatorką polityki Piotra I. W pracy wykorzystaj materiały źródłowe.

Źródło A. Fragment tablicy genealogicznej dynastii Romanowów

Na podstawie: *Dynastie Europy*, pod red. A. Mączaka, Wrocław 2003, s. 365.

Źródło B. Żeton otrzymywany w zamian za uiszczenie 100 rubli przez osoby, które nie chciały golić bród, Rosja, okres panowania Piotra I

Tłumaczenie napisu na żetonie: *Pieniądze wzięte.*

Źródło: *Encyklopedia edukacyjna*, t. 26, Warszawa 2008, s. 51.

Źródło C. Pomnik Piotra I w Petersburgu

Tłumaczenie łacińskiego napisu: *Piotrowi Pierwszemu Katarzyna Druga, 1782 rok.*

Źródło: https://fr.m.wikipedia.org/wiki/Le_Cavalier_de_bronze [...] [dostęp: 10.12.2014].

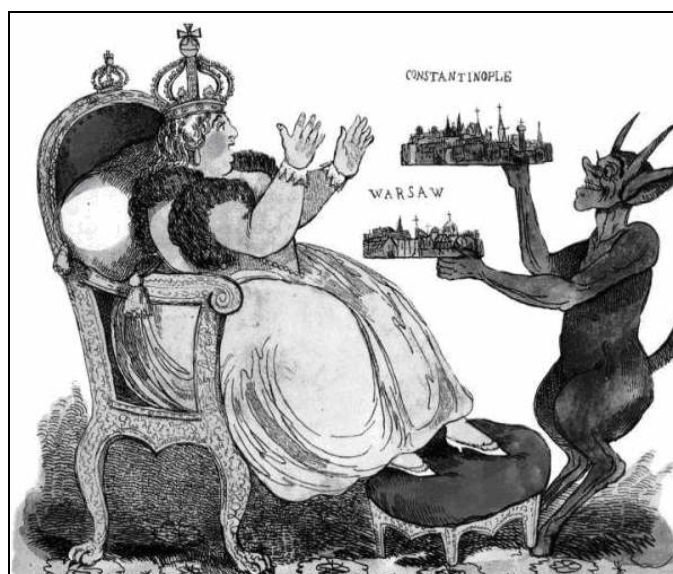
Źródło D. Mapy. Rozwój terytorialny państwa moskiewskiego/Rosji w XVI–XVIII w.

Źródło: D. Granoszevska-Babiańska, D. Ostapowicz, S. Suchodolski, *Historia. Dzieje państwa i prawa*, Warszawa 2002, s. 110.

Źródło E. *Sen Katarzyny II*, karykatura brytyjska z 1791 r.

Tłumaczenie nazw: *Konstantynopol, Warszawa*.

Źródło: [http://loustrzyki.edu.pl/\[...\]htm](http://loustrzyki.edu.pl/[...]htm) [dostęp: 10.12.2014].

Zadanie 222.

Wyjaśnij, jak rozumieli i zrealizowali hasło wolności twórcy przemian ustrojowych w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i we Francji w latach 1788–1793. W pracy wykorzystaj załączone materiały źródłowe.

Źródło A. F. Smuglewicz, *Alegoria niezwyciężonej wolności*, rycina zdobiąca wydanie *Diariusza Sejmu Ordynaryjnego z 1790 r.*

Źródło: T. Cegielski, K. Zielińska, *Historia 2. Dzieje nowożytne*, Warszawa 1999, s. 388.

Źródło B. Ustawa Rządowa z 3 maja 1791 r. [fragment]

Uznając, iż los nas wszystkich od ugruntowania i wydoskonalenia konstytucji narodowej jedynie zawisł [...] wolni od hańbiących obcej przemocy nakazów, ceniąc drożej nad życie, nad szczęśliwość osobistą egzystencję polityczną, niepodległość zewnętrzną i wolność wewnętrzną narodu, którego los w ręce nasze jest powierzony, [...], dla dobra powszechnego, dla ugruntowania wolności, dla ocalenia ojczyzny naszej i jej granic, z największą stałością ducha niniejszą Konstytucję uchwalamy [...].

II. SZLACHTA ZIEMIANIE

Szanując pamięć przodków naszych jako fundatorów rządu wolnego, stanowi szlacheckiemu wszystkie swobody, wolności, prerogatywy, pierwszeństwa w życiu prywatnym i publicznym najuroczyściej zapewniamy [...]. Wszystką szlachtę równymi być między sobą uznajemy, [...] co do równego używania przywilejów i prerogatyw stanowi szlacheckiemu służących, nade wszystko zaś prawa bezpieczeństwa osobistego, wolności osobistej i własności gruntowej i ruchomej [...].

Źródło: *Ustawa Rządowa z 3 maja 1791 roku*, [w:] *Najstarsze konstytucje z końca XVIII i I połowy XIX wieku*, wybór, przekład, wstęp P. Sarnecki, Warszawa 1997, s. 21, 22.

Źródło C. Konstytucja Francji z 3 września 1791 roku [fragment wstępu]¹

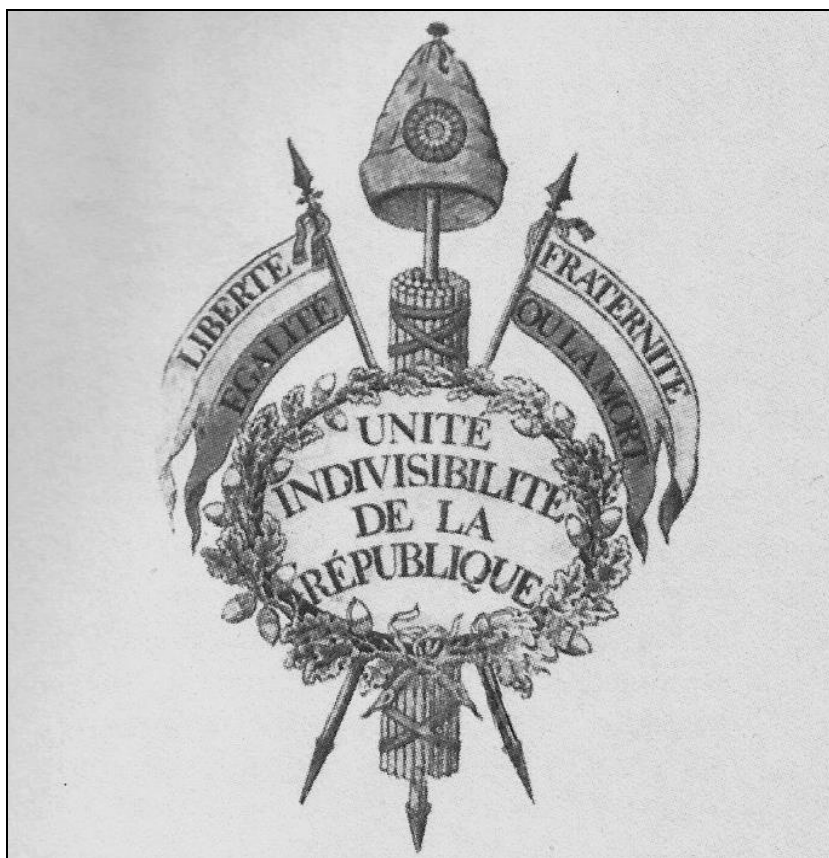
ZGROMADZENIE NARODOWE, pragnąc oprzeć Konstytucję francuską na uznanych i zadeklarowanych przez siebie zasadach, znosi nieodwołalnie instytucje naruszające wolność i równość praw.

Nie ma odtąd szlachectwa ani parostwa, różnic dziedzicznych i stanowych, ustroju feudalnego, sądownictwa patrymonialnego, żadnych tytułów i dodawania ich do nazwisk, żadnego zakonu rycerskiego i prerogatyw, żadnych korporacji bądź odznaczeń, które wymagałyby wykazania się szlachectwem albo opierałyby się na różnicach urodzenia, ani żadnej innej zwierzchności poza nadrzędnością funkcjonariuszy publicznych wykonujących swe funkcje.

¹ Tekst konstytucji (razem z jej wstępem) poprzedzała *Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela*.

Źródło: *Konstytucja Francji z 3 września 1791 roku*, [w:] *Najstarsze konstytucje z końca XVIII i I połowy XIX wieku*, wybór, przekład, wstęp P. Sarnecki, Warszawa 1997, s. 21, 22.

Źródło D. Plakat Republiki Francuskiej

Napisy na plakacie:

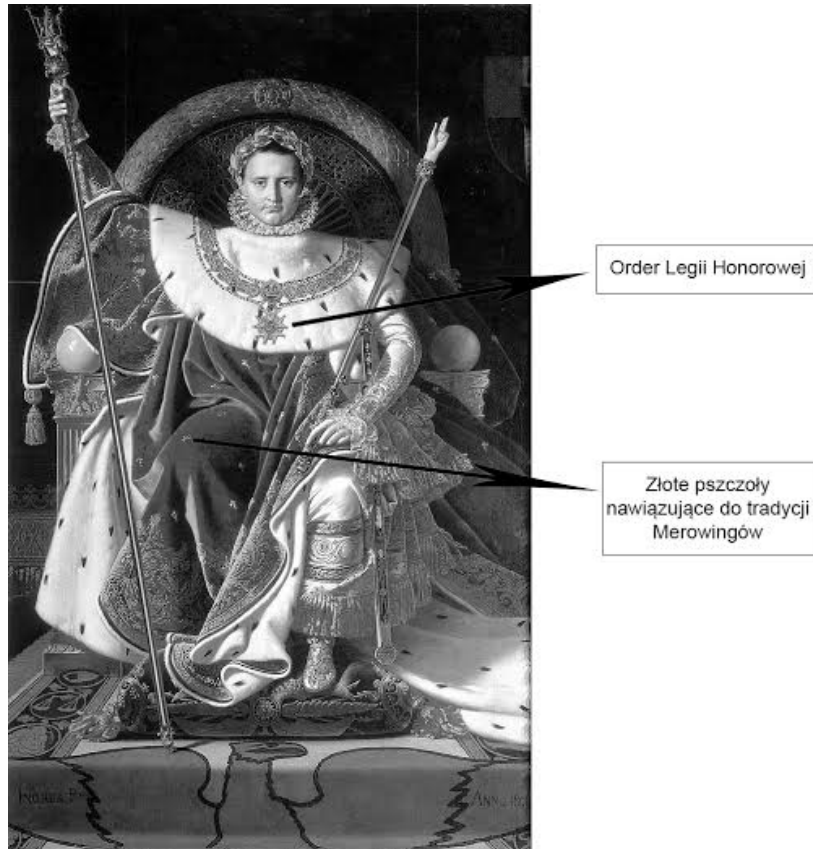
Wolność *Braterstwo*
Równość *lub Śmierć*
Jedność
Niepodzielność
Republiki

Źródło: T. Cegielski, K. Zielińska, *Dzieje nowożytne 1492–1815, Ćwiczenia źródłowe z historii dla szkół średnich*, t. III, Warszawa 1999, s. 79.

Zadanie 223.

Rozstrzygnij, czy tworzenie nowej elity społecznej w cesarstwie Napoleona I było próbą powrotu do społeczeństwa stanowego we Francji. Odpowiedź uzasadnij. W pracy wykorzystaj zamieszczone materiały źródłowe.

Źródło A. Jean Auguste Dominique Ingres, *Napoleon I na cesarskim tronie*

Na podstawie:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/28/Ingres%2C_Napoleon_on_his_Imperial_throne.jpg/640px-Ingres%2C_Napoleon_on_his_Imperial_throne.jpg [dostęp: 16.12.2014].

Źródło B. Pismo z 10 IX 1808 r. nadające marszałkowi Lefebvre'owi¹ tytuł księcia Gdańska [fragment]

Pragnąc dać naszemu kuzynowi² marszałkowi i senatorowi Lefebvre dowód naszej przychylności, w zamian za przywiązanie i wierność [...] i wynagrodzić wybitne przysługi, [...] do których dorzucić należy olśniewające zdobycie Gdańska [...] postanowiliśmy nadać mu – i czynimy to niniejszym – tytuł księcia Gdańska wraz z dochodami z ziem położonych wewnątrz naszych granic.

Życzymy sobie, aby rzezione księstwo Gdańska stało się własnością naszego kuzyna, marszałka i senatora Lefebvre'a i aby było dziedziczone przez jego dzieci płci męskiej [...], na zasadzie pierworództwa, aby mogły one w pełni korzystać z praw, tytułów, honorów i prerogatyw oraz funkcji z nim związanych [...].

¹ Franciszek Józef Lefebvre – (1755–1820) marszałek francuski, walczył u boku Napoleona m.in. pod Jeną i Wagram.

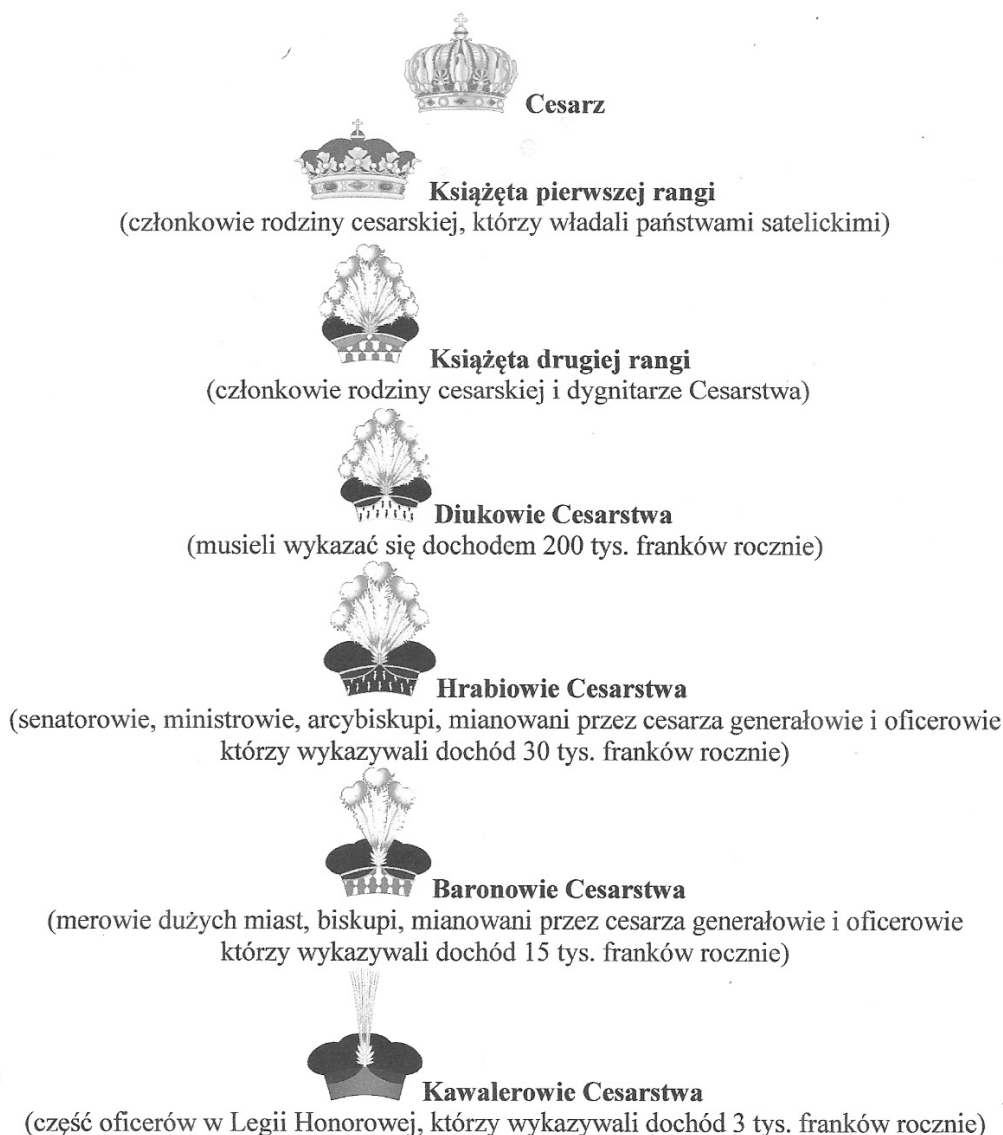
² kuzyn – oficjalny zwrot używany przez cesarza Napoleona I wobec marszałków.

Źródło C. Biogram. Jean-Baptiste-Jules Bernadotte

Ur. 26.01.1763, syn prawnika. Od 1780 w armii, w chwili wybuchu Rewolucji był sierżantem, w 1791 podporucznikiem, w 1794 generałem brygady. W 1797 posłany do Italii pod rozkazy Bonapartego. 1798 ambasador w Wiedniu, 1799 minister wojny. Umieszczony na pierwszej liście marszałków. 21.08.1810 szwedzkie Stany Generalne wybrały go na następcę tronu, a 31.12.1810 został adoptowany przez króla Szwecji Karola XIII. Napoleon liczył na to, że będzie miał w nim sojusznika. Tymczasem Bernadotte w 1813 przystąpił do VI koalicji antyfrancuskiej. 5.02.1818 wstąpił na tron jako Karol XIV. Zm. 8.03.1844. Jego potomkowie do dziś panują w Szwecji.

Na podstawie: R. Bielecki, *Encyklopedia wojen napoleońskich*, Warszawa 2001, s. 74–75.

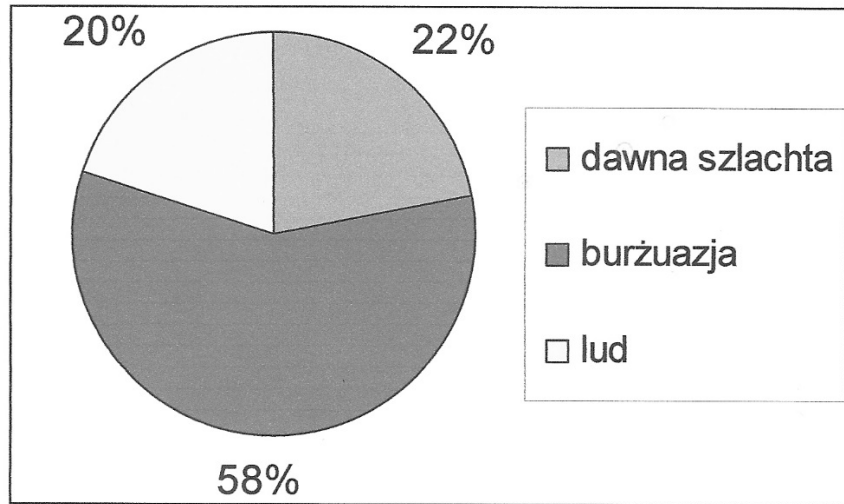
Źródło D. System godności i tytułów w cesarstwie Napoleona I¹

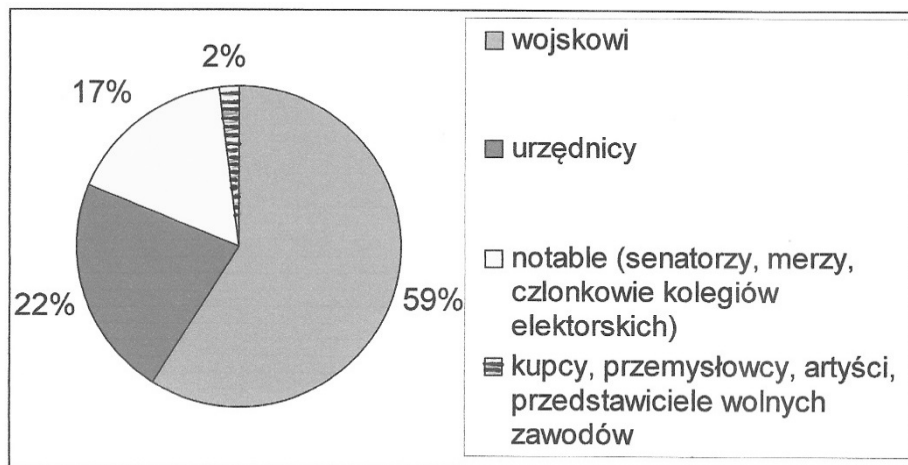
¹ W miejsce hełmów wprowadzono specjalny typ czapek – birety, które różniły się w zależności od godności kolorem i liczbą ozdabiających je strusich piór.

Na podstawie: J. Tulard, *Napoleon – mit zbawcy*, Warszawa, s. 355; G. Ellis, *Cesarstwo Napoleona*, Kraków 2001, s. 108; http://fr.wikipedia.org/wiki/H%C3%A9raldique_napol%C3%A9onienne [dostęp: 30.11.2014].

Źródło E. Wykresy. Pochodzenie społeczne i skład zawodowy nowej elity w cesarstwie Napoleona I

Na podstawie: A. Zahorski, *Napoleon*, Warszawa 1985, s. 298.

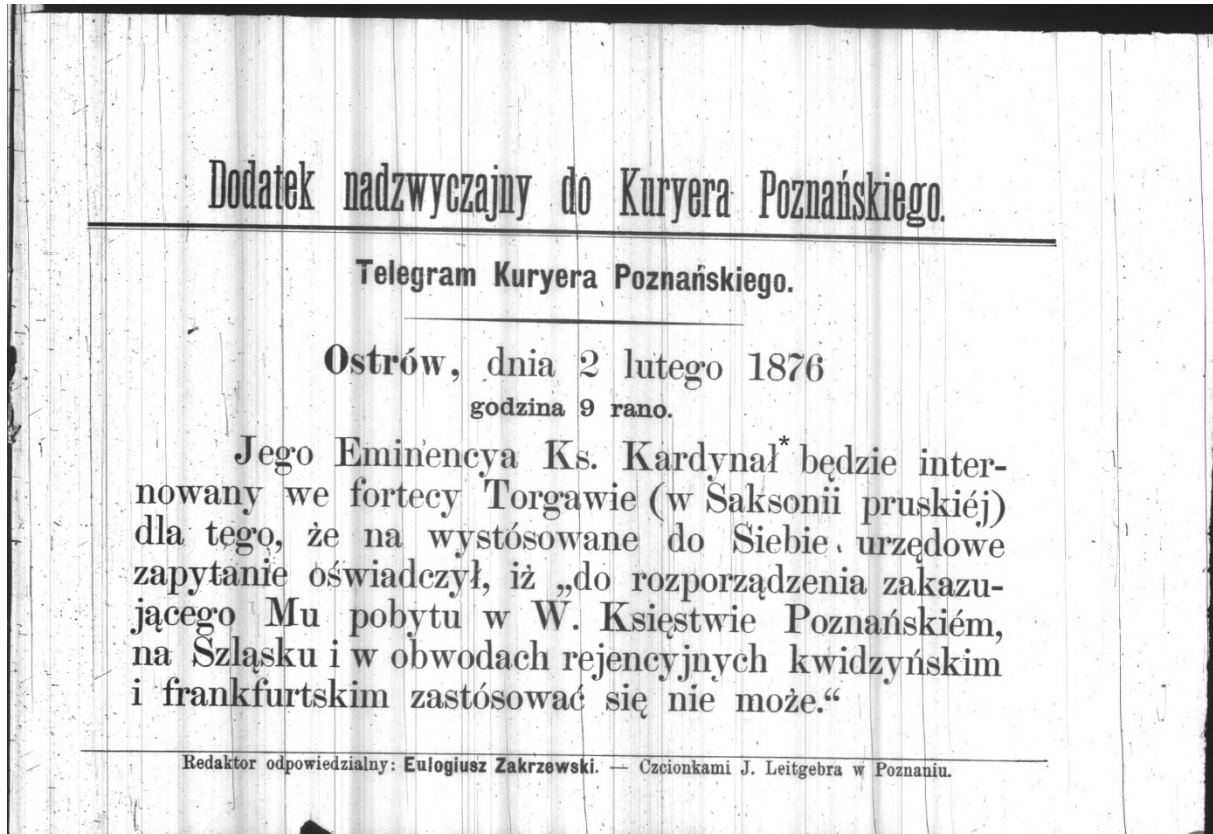

Na podstawie: J. Tulard, *Napoleon – mit zbawcy*, Warszawa 2003, s. 357.

Zadanie 224.

Scharakteryzuj politykę germanizacji w zaborze pruskim w latach 1871–1914 i oceń jej skuteczność. W pracy wykorzystaj materiały źródłowe.

Źródło A. „Kurier Poznański” nr 25 z 1876 r.

* Ks. Kardynał – Mieczysław Ledóchowski w pierwszym okresie sprawowania urzędu metropolity gnieźnieńsko-poznańskiego zyskał sobie życzliwość władz pruskich, ale późniejsza działalność na rzecz utrzymania niezależności Kościoła od państwa doprowadziło do uwięzienia go w 1874 r. w Ostrowie Wielkopolskim. Jego polityka była wspierana przez papieża, co zostało potwierdzone nadaniem mu w 1875 r. godności kardynała. W 1876 r. arcybiskupa uwolniono, ale nakazano mu opuszczenie kraju.

Źródło: <http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=2455> [dostęp: 10.10.2014].

Źródło B. „Rugi pruskie”, obraz Konstantego Górskiego z 1915 r.

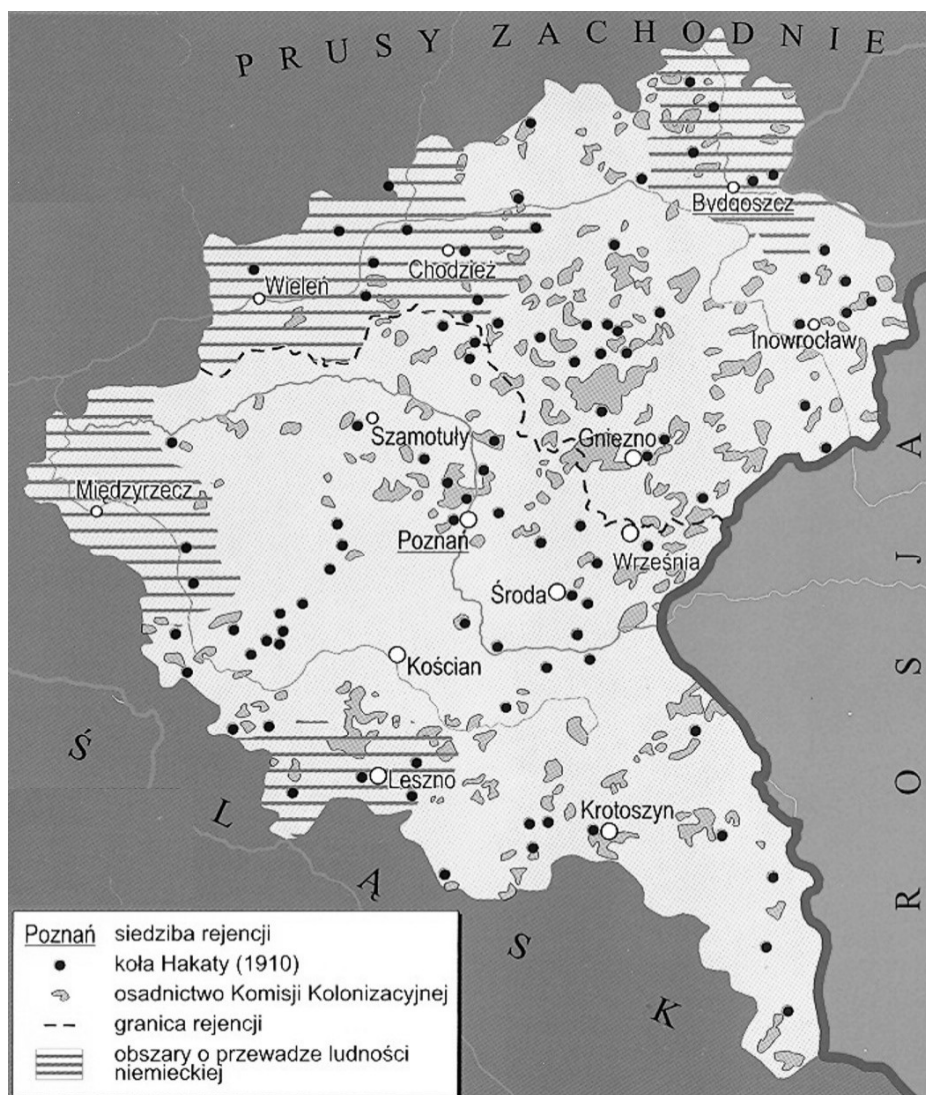
Źródło: <http://eszkola.pl/jezyk-polski/walka-w-obronie-kultury-i-jezyka-polskiego-1377.html>
[dostęp: 10.10.2014].

Źródło C. Tabela. Zakupy ziemi dokonane przez Komisję Kolonizacyjną w latach 1891–1897 (w tysiącach hektarów)

Rok	Od Polaków		Od Niemców	
	oferty	zakupy	oferty	zakupy
1891	27,5	7,2	31,3	1,3
1892	12,8	4,6	22,9	3,8
1893	11,4	4,8	11,4	3,5
1894	6,9	2,9	34,0	3,3
1896	14,5	1,8	34,6	1,7
1897	5,5	3,0	15,6	1,9

Źródło: E. Lenard, Z. Morawski, A. Żuberek, *Historia w tekstach źródłowych dla licealistów*, cz. II, Warszawa 2004, s. 105.

Źródło D. Mapa. Wielkopolska na przełomie XIX i XX w.

Źródło: J. Buszko, *Wielka historia Polski, Od niewoli do niepodległości*, t. 8, Kraków 2000, s. 31.

Źródło E. Wiersz Marii Konopnickiej z 1902 r. [fragment]

Tam od Gniezna i od Warty
Biją głosy w świat otwarty,
Biją głosy, ziemia jęczy:
– Prusak dzieci polskie męczy!

Za ten pacierz w własnej mowie,
Co ją zdali nam ojcowie,
Co go nas uczyły matki,
– Prusak męczy polskie dziatki!

Wstał na gnieździe Orzeł biały,
Pióra mu się w blask rozwiały...
Gdzieś do Boga z skargą leci...
– Prusak męczy polskie dzieci!

Zbudziły się prochy Piasta,
Wstał król, berło mu urasta,
Skoń w koronie jasnej świeci,
Bronić idzie polskie dzieci...

[...]

Bijcie, dzwony, bijcie, serca,
Niech drży Prusak przeniewierca,
Niech po świecie krzyk wasz leci:
– Prusak męczy polskie dzieci!

Źródło: <http://poema.pl/publikacja/142530-o-wrzesni> [dostęp: 03.02.2015].

Źródło F. Rysunek satyryczny, *Maszyna germanizacyjna*

Źródło: L. Trzeciakowski, *Pod pruskim zaborem 1850–1918*, Warszawa 1973, s. 60.

Zadanie 225.

Na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki i Niemiec wyjaśnij, na czym polegały konsekwencje Wielkiego Kryzysu Gospodarczego. W pracy wykorzystaj materiały źródłowe.

Źródło A. Fragment mowy inauguracyjnej Franklina Delano Roosevelta z marca 1933 r.

Przyjmując ten program działań, podejmujemy trud zaprowadzenia porządku w naszym narodowym domu i sprawienia, aby wydatki równoważyły się z dochodami. [...] Nie będę szczydził wysiłków, by ożywić handel światowy przez korektę systemu gospodarczego w skali międzynarodowej, ale sytuacja kryzysowa w naszym własnym państwie jest na tyle poważna, że nie można czekać, aż te działania odniosą jakiś skutek.

Koncepcja, która jest myślą przewodnią tych szczególnych środków narodowej odnowy, nie ma wąskiego charakteru nacjonalistycznego. Kładzie ona przede wszystkim nacisk na współzależność rozmaitych czynników we wszystkich regionach Stanów Zjednoczonych – na uznanie mającego wielką tradycję i wciąż istotnego amerykańskiego pionierskiego ducha. To jest droga do uzdrowienia. [...] Jestem przygotowany, by w ramach moich konstytucyjnych obowiązków zalecać podejmowanie kroków, których może wymagać zagrożone państwo w zagrożonym świecie. [...] Jednak w przypadku, gdyby Kongres nie podjął jednego lub dwóch takich działań i w przypadku, gdyby kryzys państwa nadal nie był zażegnany, nie cofnę się przed oczywistymi krokami, których podjęcie będzie wówczas moim obowiązkiem. Poproszę Kongres o udzielenie mi jedyne go pozostałego instrumentu, którym można posłużyć się w celu zażegnania kryzysu – szerokich uprawnień władzy wykonawczej do stoczenia walki z kryzysem, takich uprawnień, jakie zostałyby mi udzielone, gdybyśmy zostali zaatakowani przez wroga zewnętrznego.

Źródło: *Wielkie mowy historii*, t.2 *Od Lincolna do Stalina*, Warszawa 2006, s. 329–330.

Źródło B. Ilustracja *To jest Nowy Ład* opublikowana w listopadzie 1933 r. w *Pittsburgh Press*

Napisy na kartach od lewej:

Ustawodawstwo bankowe,

Mowa inauguracyjna,

Polityka budżetowa,

Zawieszenie wypłat w systemie bankowym,

Zniesienie wymienialności waluty na złoto.

Źródło: https://encryptedtbn3.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRPiVLRGcy7LMpTm2WWYHqXHkYxktVIhsT1mS1kZUWOVyuXg_4H [dostęp: 20.10.2014].

Źródło C.1. Plakat NRA (Administracji do spraw Uzdrawienia Gospodarki Narodowej) z 1933 r.

Napisy: *Przystąpiliśmy do N.R.A. Wykonujemy naszą część zadania.*

Źródło: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3b/NewDealNRA.jpg> [dostęp: 20.10.2014].

Źródło C.2. Fotografia z 1933 r.

Źródło: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2f/NRA-the_NRA_triplets-Margaret%2C_Ann_and_Eileen_Johnson-Schenectady%2C_New_York_-_NARA_-_195642.tif/lossy-page1-640px-NRA-the_NRA_triplets-Margaret%2C_Ann_and_Eileen_Johnson-Schenectady%2C_New_York_-_NARA_-_195642.tif.jpg [dostęp: 03.02.2015].

Źródło D. Mural Conrada A. Albrizio *Nowy ład* zadedykowany prezydentowi Rooseveltowi, Nowy Jork, 1934 r.

Źródło: <http://www.english.illinois.edu/maps/depression/gallery/albrizio1934.gif> [dostęp: 20.10.2014].

Źródło E. Tabela. Bezrobocie w Niemczech i w Stanach Zjednoczonych w latach 1929–1938

Rok	Odsetek bezrobotnych w Niemczech	Odsetek bezrobotnych w Stanach Zjednoczonych
1929	10	3,2
1930	16	8,9
1931	24	16,3
1932	31	24,1
1933	26	24,9
1934	15	21,7
1935	12	20,1
1936	8	16,9
1937	5	14,3

Na podstawie: J. Krasuski, *Historia Niemiec*, Wrocław 2004, s. 385.

Źródło F. Plakat wyborczy NSDAP z 1932 r., *Praca i chleb – lista 1*

Źródło: <http://educationordoamoris.files.wordpress.com/2011/11/arbeit-und-brot.jpg> [dostęp: 10.11.2014].

Źródło G. Fotografia. Niemcy lata 30. XX w.

Źródło: <http://www.dw.de/autostrady-w-niemczech-wcale-nie-by%C5%82y-pomys%C5%82em-hitlera/a-16144531> [dostęp: 10.11.2014].

Zadanie 226.

W strumieniu wielkiej historii i współtworząc historię. Wyjaśnij złożoną historię Gdańska i jego mieszkańców, uwzględniając okresy: międzywojenny, II wojny światowej, powojenny (do 1980 r.). W pracy wykorzystaj materiały źródłowe.

Źródło A. Rewers banknotu z 1937 r.

Napisy: *Bank Gdańska. Dwadzieścia guldenów.*

Źródło: <http://img51.imageshack.us/img51/6251/20guldenow37.jpg> [dostęp: 14.12.2014].

Źródło B. Tabela. Ludność Gdańska w latach 1920–1985

Rok	Liczba ludności Gdańska ogółem (w tys.)	Odsetek ludności niemieckiej	Odsetek ludności polskiej (w tym kaszubskiej)	Odsetek ludności żydowskiej
1920	192	86	3,5	
1923	203	87	3,5	2,3
1926	226	88	5	
1929	235	86	9	2,9
1935	262			
1939	248 ¹			
1943				0,01
1945	133	94	6	
1946	128	27	73	
1947	154	1	99	
1955	195			
1960	287			
1968	367			
1985	468			

Puste miejsca w tabeli oznaczają brak danych.

¹ Liczba ludności zmniejszyła się wskutek emigracji Żydów.

Na podstawie: E. Cieślak, Cz. Biernat, *Dzieje Gdańska*, Gdańsk 1969, s. 473, 497; *Historia Gdańska*, red. E. Cieślak, t. IV, cz. 2, 1920–1945, Sopot 2007, s. 31; *Encyklopedia Gdańska*, red. B. Śliwiński, Gdańsk 2012, s. 588; <http://www.encyklopediagdanska.pl/index.php?title=LOUDNO%C5%9A%C4%86#> [dostęp: 14.12.2014].

Źródło C. Zdjęcia wykonane w Gdańsku

1. Zdjęcie wykonane we wrześniu 1939 r.

2. Zdjęcie przedstawiające żołnierza Armii Czerwonej, wykonane w 1945 r.

3. Zdjęcie wykonane w centrum miasta 13 grudnia 1970 r.

4. Zdjęcie przedstawiające pomnik odsłonięty 16 grudnia 1980 r.

Źródła: <http://gosc.pl/doc/1880707.Tatus-niedlugo-wroci> [dostęp: 20.12.2014]; <http://wolneforumgdansk.pl/viewtopic.php?t=1214> [dostęp: 20.12.2014]; http://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Unikatowe-zdjecia-Gdanska-po-wkroczeniu-wojsk-radzieckich-w-1945-r-n74693.html#fb_id:gp1:135234,pozycja:0 [dostęp: 14.12.2014]; http://2.bp.blogspot.com/-w7xt2I622QY/U30wo4IufbI/AAAAAAAAA-M/UcC3JMa7J9s/s1600/WP_20140314_003.jpg [dostęp: 20.12.2014].

Źródło D. Zdjęcie wykonane w sierpniu 1980 r.

Źródło: <http://www.encyklopediagdanska.pl/images/thumb/e/eb/> [dostęp: 20.12.2014].

Zadanie 227.

Dekada buntu¹. Scharakteryzuj polityczny, społeczny i ideologiczny wymiar amerykańskiej rewolucji kontrkulturowej lat 60. XX w. W pracy wykorzystaj załączony materiał źródłowy.

¹ Określenie zaczerpnięte z tytułu pracy *The Sixties Papers: Documents of a Rebellious Decade*, pod red. H.C. Albert, S.E. Alberta, New York 1984.

Źródło A. Amerykańska przypinka z 1963 r.

Napis: „Marsz na Waszyngton na rzecz pracy i wolności. 28 sierpnia 1963 r.”.

Na podstawie: <http://50thanniversarymarchonwashington.com/i-was-there-1963/> [dostęp: 03.11.2014].

Źródło B. Fotografia. Demonstracja przed Białym Domem w 1965 r. [fragment]

Napisy na tabliczkach: „Równe szanse dla wszystkich... Wszystkich znaczy wszystkich”, „Stany Zjednoczone twierdzą, że nie ma obywateli drugiej kategorii. A co z homoseksualnymi obywatelami?”.

Źródło: *Geje i lesbijki. Życie i kultura*, pod red. R. Aldricha, Kraków 2009, s. 196.

Źródło C. Fragment tekstu piosenki Scotta McKenzie¹ pt. *San Francisco (upewnij się, że wpiąłeś kwiaty we włosy)* z 1967 r.

Jeśli wybierasz się do San Francisco
Upewnij się, że wpiąłeś kwiaty we włosy
Jeśli wybierasz się do San Francisco
Spotkasz tam spokojnych ludzi.
[...]
W całym narodzie taka dziwna wibracja
Ludzie w ruchu
To całe pokolenie z nowym wyjaśnieniem
Ludzie w ruchu, ludzie w ruchu.

¹ Scott McKenzie (1939–2012) – amerykański piosenkarz; wykonywany przez niego utwór, którego fragment przytoczono, stał się hymnem hipisów.

Źródło: <http://www.metrolyrics.com/san-francisco-be-sure-to-wear-flowers-in-your-hair-lyrics-scott-mckenzie.html> [dostęp: 03.11.2014], tłumaczenie własne.

Źródło D. Fotografia. Demonstracja antywojenna przed Pentagonem, 1967 r.

Napis na tabliczce: „*Uwolnić przywódców Młodzieży przeciwko Wojnie i Faszyzmowi uwięzionych za wspieranie żołnierzy sprzeciwiających się wojnie*” [Młodzież przeciwko Wojnie i Faszyzmowi – organizacja młodzieżowa działającej w Stanach Zjednoczonych marksistowsko-leninowskiej Światowej Partii Robotniczej, znanej z pozytywnego stosunku do Mao Tse-tunga].

MP – *Policja Wojskowa*.

Źródło: <http://www.archives.gov/global-pages/larger-image.html?i=/historical-docs/doc-content/images/vietnam-demonstrator-flower-mp-1.jpg&c=/historical-docs/doc-content/images/vietnam-demonstrator-flower-mp.caption.html> [dostęp: 03.11.2014].

Źródło E. Theodore Roszak¹, *Tworzenie kontrkultury. Refleksje o społeczeństwie technokratycznym i jego młodzieżowej opozycji z 1969 r.* [fragment]

Co jest szczególnie dla zmiany pokoleniowej, której doświadczamy, to jej skala oraz głębokość antagonizmów, jakie ujawnia. Istotnie, nie byłoby przesadą określenie tego, co na naszych oczach rozwija się wśród młodzieży, mianem „kontrkultury”, w znaczeniu kultury tak radykalnie oderwanej od dominujących założeń naszego społeczeństwa, że dla wielu nie wygląda ona nawet jak kultura, lecz jak zatrwajająca inwazja barbarzyńców.

¹ Theodore Roszak (1933–2011) – amerykański intelektualista, historyk, krytyk społeczny, pisarz, aktywista ruchu pokojowego.

Źródło: T. Roszak, *The Making of a Counter Culture. Reflections on the Technocratic Society and Its Youthful Opposition*, Garden City, New York 1969, s. 42, tłumaczenie własne.

Źródło F. Kadry z filmu *Hair*¹ z 1979 r. [scena 2. następuje bezpośrednio po scenie 1.]

1.

2.

¹ Film ten stanowi ekranizację musicalu scenicznego powstałego w 1967 r. Kadr 1. przedstawia żołnierzy amerykańskich odlatujących do Wietnamu, a kadr 2. cmentarz żołnierzy amerykańskich poległych w Wietnamie.

Źródło: <http://www.movshare.net/video/5443d255b55fe> [dostęp: 17.11.2014].

3. Wskazówki do rozwiązania zadań

Zadanie 5.

Szukaj w treści źródeł danych wskazujących na istnienie którejs z cech rewolucji neolitycznej. W źródle 1. znajdziesz informację o używaniu prażnicy – narzędzia służącego do suszenia zboża, pomóc Ci może także wzmianka o przedmiotach z brązu i domostwach z paleniskami. Dowodzą one umiejętności uprawy zbóż, znajomości techniki wytopu brązu oraz zakładania stałych osad. W źródle 2. nie ma informacji o znalezieniu przedmiotów świadczących o istnieniu rolnictwa, stałych osiedli ludzkich, metalurgii, garncarstwa lub tkactwa. Zwierzęce pozostałości, o których mowa, mogły być efektem polowania. W źródle 3. rozpoznasz ludzi ścinających zboże sierpami, a więc autorom malowidła rolnictwo musiało być znane.

Zadanie 6.

Rozpoznaj przedstawione na malowidle czynności kobiet. Górna scena ukazuje prace domowe, środkowa – kobiety przynoszące wodę, a dolna zabiegi pielęgnacyjne. Przedstawione źródło nie potwierdza udziału kobiet w życiu politycznym starożytnej Grecji.

Zadanie 7.

Zwróć uwagę na instytucje ustrojowe wymienione w wierszu – *królów* (w liczbie mnogiej) oraz *starców sędziwych*. Zastanów się, czy instytucje te były charakterystyczne dla ustroju polis spartańskiej. Przypomnij sobie rolę i skład geruzji w Sparcie.

Zadanie 8.

Przypomnij sobie, że w greckich polis o losach państwa mogli decydować jedynie pełnoprawni obywatele i że w Sparcie nazywano ich spartiatami. Następnie odszukaj w tabeli tylko te wiersze, które odnoszą się do obywateli w Atenach i Związku Beockim oraz spartiatów w Sparcie. Zauważ, że liczba obywateli w Związku Beockim jest podobna do liczby obywateli w Atenach i zdecydowanie wyższa od liczby spartiatów w Sparcie. Na końcu porównaj ogólne zaludnienie we wszystkich polis i zwróć uwagę na to, która polis miała najmniejszą liczbę uprawnionych do głosowania.

Zadanie 9.

Rozwiązanie zadania powinieneś rozpocząć od przypomnienia sobie struktury społeczeństwa starożytnej Sparty. Po lekturze źródła odpowiedz na pytanie, kogo bohater tekstu nazywa wrogami spartiatów. Znając organizację życia społecznego w Sparcie, możesz określić, na poparcie jakich sił liczył organizator spisku wymierzonego w podstawę ustroju tej polis. Do tych grup społecznych należeli heloci i periojkowie.

Zadanie 10.

Zwróć uwagę na zawarte w tekstach informacje dotyczące miejsc zaznaczonych na schemacie. Ze źródła 1. dowiadujemy się o królu Minosie, który był władcą Krety. W źródle 2. wymienieni zostali dwaj królowie i eforowie, a są to informacje, które służą do identyfikacji starożytnej Sparty. W źródle 3. wspomniana została Rada Pięciuset i postać Klejstenesa, co jednoznacznie wskazuje na Ateny. Zlokalizuj rozpoznane miejsca na schemacie.

Zadanie 11.

Na schemacie kartograficznym znajdziesz oznaczone literami [A, B, C, D] miejsca czterech bitew z okresu wojen grecko-perskich. W źródłach 2. i 3. opisano dwie spośród nich. Rozpoznaj je, wykorzystując informacje zawarte w tekstach. Zauważ, że jedna z bitew rozegrała się na lądzie, a druga na morzu. Zwróć uwagę na informację o Temistoklesie w źródle 2. Imiona Kserksesa i Leonidasa pojawiające się w źródle 3. powinny skierować Twoją uwagę na bitwę pod Termopilami. Pozostaje zdecydować, czy miejsce tej bitwy oznaczono literą A, czy B.

Zadanie 12.

Zwróć uwagę na sposób przedstawienia postaci oraz tematykę rzeźb. Zauważ, że rzeźby 1. i 2., wykonane przez Fidiasza, przedstawione są w sposób statyczny, nie mogą więc pochodzić z okresu hellenistycznego, który charakteryzuje ukazywanie silnych emocji, np. cierpienia. Takiemu opisowi odpowiada jedynie rzeźba 3.

Zadanie 13.**13.1.**

Analizując źródło 2., zwróć uwagę na położenie geograficzne miasta i znajdujący się w nim charakterystyczny. Biorąc pod uwagę powyższe informacje, ustal nazwę tego miasta oraz czas jego powstania i twórcę. Odnieś te ustalenia do wiedzy o chronologii epok w historii kultury greckiej i podaj odpowiedź.

13.2.

Przeanalizuj układ przestrzeni miejskiej ukazany w źródle 1. Nazwij jego cechę (cechy), a następnie zastanów się, czy miasto przedstawione w źródle 2. miało takie same (podobne) cechy rozplanowania przestrzennego. Na podstawie wniosków z porównania sformułuj odpowiedź.

Zadanie 14.

Zlokalizuj Pireus i zwróć uwagę na fortyfikacje, które łączą go z miastem leżącym w pobliżu. Na podstawie znajdujących się w tym mieście obiektów ustal jego nazwę. Wyjaśnij, dlaczego fortyfikacje widoczne na planie są wspólne dla Pireusu i rozpoznanego przez Ciebie miasta. Z lektury źródła 1. wyciągnij konkluzję na temat znaczenia Pireusu. Porównując wnioski z obu źródeł, sformułuj odpowiedź.

Zadanie 15.

Zwróć uwagę na informacje wskazujące, której z wojen punickich dotyczą źródła. W tekście 1. jest to wzmianka na temat czasu trwania walk. W tekście 2. znajduje się fragment informujący o miejscu rozpoczęcia działań wojennych. Zestawiwszy informacje pozyskane z obu źródeł, zdecyduj, czy odnoszą się one do tego samego konfliktu i czy zachodzi między nimi związek przyczynowo-skutkowy.

Zadanie 16.

W źródle 1. znajdziesz informacje dotyczące *zagłady Kartaginy*, która *dobiegła końca*, stąd wniosek, że mowa o III wojnie punickiej. Z tekstu wynika, że działania były prowadzone przez Scypiona, co mogłoby ukierunkować Twoją uwagę na II wojnę punicką, ponieważ na mapie przedstawiono trasę, którą pokonał Scypion Afrykański. Zastanów się, czy w obu wydarzeniach uczestniczył ten sam Scypion. Z relacji autora tekstu wynika, że w Afryce działania były prowadzone przez kilku Scypionów (*dla Afryki zgubne jest wyłącznie imię*

Scypionów), zatem poszukaj na mapie innych argumentów pozwalających na dokonanie rozstrzygnięcia. Przedstawiony na mapie szlak pochodzenia Hannibala podczas II wojny punickiej pozwala Ci podjąć właściwą decyzję i stwierdzić, że w źródłach mowa o dwóch różnych Scypionach.

Zadanie 17.

W tekście odnajdziesz informację o zawarciu przez trzech polityków porozumienia, które regulowało relacje między nimi oraz miało mieć wpływ na rozwój sytuacji w państwie. Do czasu zawarcia tego paktu o polityce państwa decydował senat oraz zgromadzenie ludowe. Źródło informuje o zmniejszeniu roli obywateli na rzecz sygnatariuszy porozumienia, czyli opisuje proces, który w konsekwencji doprowadził do zaprowadzenia w Rzymie rządów jednostki.

Zadanie 18.

18.1.

Znajdź w źródle 1. informacje o tym, kto był przeciwnikiem Rzymian (Cezara) w opisywanej wojnie. Na podstawie źródła 2. ustal, z kim Pompejusz walczył o panowanie w Italii. Zastanów się, czy obydwa źródła dotyczą tego samego konfliktu zbrojnego.

18.2.

Na podstawie źródła 2. ustal, kto był przeciwnikiem Pompejusza. Biorąc pod uwagę miejsce i cel prowadzenia wojny, określ, kiedy się ona toczyła. Przypomnij sobie okoliczności i czas wszystkich wydarzeń, których dotyczą warianty odpowiedzi. Odrzuć warianty najbardziej odległe czasowo i wybierz ten, który odpowiada kolejności zdarzeń. W razie potrzeby narysuj roboczo na marginesie oś czasu, która pomoże Ci w wykonaniu polecenia.

18.3.

W źródle 2. znajdź informację o tym, kto uczestniczył w wojnie, oraz odpowiedź na pytanie, co było przyczyną konfliktu. Na podstawie wiedzy własnej podaj konsekwencję rezultatu tych walk dla życia politycznego w Rzymie.

Zadanie 19.

Znajdź w tekście informację, która może charakteryzować tylko jedną, konkretną osobę. We fragmencie *Żywotów* jest mowa o reformie kalendarza. Zastanów się, komu można ją przypisać. Następnie postaraj się umieścić tę postać w czasie i wybierz numer, którym okres ten został zaznaczony na osi.

Zadanie 20.

Zwróć uwagę na to, że autor źródła 1., charakteryzując sposób nadawania urzędów przez Cezara, użył określenia „wedle zachcianki” oraz podał przykłady, w których wyznaczone osoby nie miały odpowiednich kwalifikacji ani zasług dla państwa oraz legitymowały się niskim pochodzeniem. Wskazuje to na samowolę władcy. W źródle 2. z kolei zauważ, jaką reakcję ludu wywołało tytułowanie Cezara królem oraz jak w tej sytuacji zachował się sam Cezar. Zastanów się, czym spowodowane były takie reakcje.

Zadanie 21.

Zastanów się, jakiego wydarzenia dotyczy źródło. Z tekstu wynika, że plebejusze zaniechali służby wojskowej. Informuje on również o poborze, do którego nie chcieli się zgłaszać. Z obu informacji można wnioskować o charakterze ówczesnej armii rzymskiej. Kontekst, w jakim

wspominano senatorów (*Te wiadomości wywarły zupełnie inne wrażenie na senatorach, a inne na ludzie*) pozwala odpowiedzieć na pytanie, czy w czasie, którego dotyczy źródło, wywodzili się oni spośród plebejuszy. Aby rozstrzygnąć o prawdziwości zdania trzeciego, należy ustalić, czy trybuni plebejscy cieszyli się *nietykalnością*, o której wspomina źródło.

Zadanie 22.

Rozpoznaj wydarzenia, których dotyczą źródła. Źródło 1. ukazuje triumf Tytusa po zwycięstwie w wojnie żydowskiej i zburzeniu Jerozolimy. W źródle 2. nawiązano do triumfu Cezara, o czym świadczą słowa *veni, vidi, vici*. Źródło 3. dotyczy triumfu Scypiona Afrykańskiego po II wojnie punickiej. Wydarzenia ustaw w porządku chronologicznym.

Zadanie 23.

Znajdź w źródle 1. informacje potrzebne do identyfikacji miejscowości. W tekście wymienione są fakty dotyczące politeizmu, co eliminuje Jerozolimę. Informacje dotyczące filozofów epikurejskich i stoickich mogą dotyczyć zarówno Aten, jak i Rzymu oraz Konstantynopola. Rynek (agora) mógł być w kilku miastach. Jedynym wyróżnikiem jest Areopag, charakterystyczny dla Aten. Po zidentyfikowaniu miasta odszukaj je na schemacie kartograficznym.

Zadanie 24.

24.1.

Zwróć uwagę na zawarte w tekście wszystkie informacje o charakterze geograficznym, zwłaszcza na wzmiankę o przesmyku, w pobliżu którego znajdowało się miasto Korynt. Zlokalizuj przesmyk koryncki na schemacie kartograficznym.

24.2.

Zastanów się, co oznaczają słowa zawarte w źródle 2.: kto i w jakim sensie odniósł zwycięstwo w starciu Greków i Rzymian. Poszukaj w źródle 1. informacji odnoszących się do przesłania źródła 2. Zwróć uwagę na postać Nerona: na to, kim był, w jakim celu zjawił się w Grecji i jaki był jego stosunek do osiągnięć kultury greckiej.

Zadanie 25.

Zapoznaj się z treścią źródła 1., w którym przedstawiono triumfalny wjazd wodza do Rzymu i rozstrzygnij, czy tematyka reliefu ilustruje ten sam rzymski obyczaj. Poszukaj w tekście charakterystycznych cech triumfu i porównaj je z elementami graficznymi reliefu. Zestawienie cech pozwoli ci dokonać właściwego rozstrzygnięcia oraz dostarczy argumentów, którymi możesz posłużyć się uzasadniając swoją decyzję.

Zadanie 26.

Zwróć uwagę na to, jakich informacji dostarcza źródło 1. na temat wyniku starcia między Rzymianami i Brytami oraz jakie mogły być skutki tego rezultatu walk dla Brytanii. Znajdź w źródle 2. informacje o działaniach Rzymian w Brytanii i zastanów się nad ich konsekwencjami.

Zadanie 27.

27.1.

Odnajdź w źródle informację o tym, że Hunowie nie budowali domów. Brak stałych siedzib wskazuje na koczowniczy charakter ich trybu życia.

27.2.

Zauważ, że autor był przedstawicielem cywilizacji rzymskiej i ukazywał omawiany lud jako barbarzyńców. Zwróć uwagę na fragmenty dotyczące wyglądu Hunów, ich trybu życia oraz zwyczajów, wprost określonych jako prymitywne. W odpowiedzi nie cytuj fragmentów źródła.

Zadanie 32.

Zastanów się, co stanowi wspólny element występujący w obu źródłach. Rozstrzygnij, o jakim zjawisku kulturowym informuje sposób przedstawienia filozofa oraz jego uczniów widoczny w źródle 1. Czy na jego podstawie można stwierdzić, że muzułmanie przyswoili sobie naukową i filozoficzną spuściznę starożytnych Greków? Na podstawie źródła 2. ustal, na czym polegała rola Arabów, którym znane były *filozoficzne i naukowe traktaty antyku*.

Zadanie 33.

Zwróć uwagę na fragmenty źródła 1. dotyczące działalności medyków oraz ich stosunku do prac autorytetów. Następnie poszukaj analogicznych informacji w źródle 2. Porównaj dane na temat metod zdobywania wiedzy i umiejętności medycznych oraz podejścia do traktatów z tej dziedziny. Sformułuj wniosek dotyczący różnic w podejściu obu kręgów cywilizacyjnych do medycyny.

Zadanie 34.

Rozwiązanie zadania powinieneś rozpocząć od dokładnego obejrzenia mapy. Zwróć uwagę na lokalizację pierwotnych siedzib Słowian (punktem odniesienia powinny być najważniejsze rzeki Europy Środkowo-Wschodniej). Wnioski wynikające z oglądu mapy skonfrontuj z tekstem. Podano w nim, że praojczyzna Słowian znajdowała się w dorzeczu Wisły i Odry. Na mapie natomiast pierwotne siedziby Słowian umieszczono gdzie indziej.

Zadanie 35.

Zwróć uwagę na sposób przedstawienia grup postaci w źródle 1. (są one zwrócone w przeciwnych kierunkach) oraz na napisy identyfikujące obiekty. Zauważ, że cerkiew jest świątynią chrześcijańską, a Perun to bóg pogański. Na podstawie źródła 2. ustal, jakich czynności dokonano w obu wspomnianych miejscach.

Zadanie 36.

Zastanów się, co stanowiło cel zamierzeń cesarza [źródło 1.] oraz ustal więzy pokrewieństwa pomiędzy nim a kolejnymi panującymi przedstawionymi w źródle 2. Z treści źródła 1. wynika, że cesarz dążył do ustanowienia dziedziczenia tronu w obrębie własnej dynastii (*próbował narzucić zasadę dynastycznego przekazywania władzy z ojca na syna*). Źródło 2. pozwala stwierdzić, że jego następcami na tronie cesarskim byli kolejno Leon IV i Konstantyn VI – a zatem jego syn i wnuk.

Zadanie 37.

Dokonaj analizy źródła. Wskaż elementy graficzne ryciny, które pozwalają zidentyfikować ceremonię. Zwróć uwagę na postaci: siedzącego na tronie władcę i klęczącego duchownego, który odbiera pastorał – symbol władzy biskupiej.

Zadanie 38.

Rozpoznaj wydarzenie, do którego nawiązuje treść miniatury oraz fragment *Żywota Karola Wielkiego* Einharda. Następnie przypomnij sobie, kto mógł być przeciwny nowej koronacji, ponieważ naruszała ona obowiązującą dotychczas zasadę, zgodnie z którą tylko władcy bizantyjscy mogli się tytułować cesarzami rzymskimi.

Zadanie 39.

Rozwiązanie zadania musisz rozpocząć od przeczytania źródeł i odtworzenia intencji Ottona III, który dążył do realizacji określonego celu. Było nim odwołanie się do legendy i tradycji Karola Wielkiego, twórcy odnowionego Cesarstwa Rzymskiego na Zachodzie. Miało to wzmocnić działania samego Ottona, który również chciał odbudować Cesarstwo Rzymskie.

Zadanie 40.

Rozwiązanie zadania powinieneś rozpocząć od przypomnienia sobie podstaw ustroju feudalnego i rodzaju związków, jakie występowały między władcą a poddanymi. Sformułowania zawarte w treści klątwy miały istotny wpływ na relacje zachodzące między seniorem a jego wasalami. Rozwiązanie zadania opiera się na zrozumieniu faktu wykluczenia osoby obłożonej klątwą ze społeczności wiernych i wynikających z tego konsekwencji. Klątwa zwalniała poddanych z obowiązków wobec panującego, w tym także z lojalności politycznej.

Zadanie 41.

Zwróć uwagę na tytuł mapy, który wskazuje na łańcuch kulturowy w średniowiecznej Europie. Zauważ, że w owym czasie w Europie, oprócz łańcucha kultury pogańskiej, prawosławia i islamu. Przypomnij sobie kierunki ekspansji Arabów i zlokalizuj krąg kultury islamu na obszarze oznaczonym literą A. Ponadto przypomnij sobie, że ziemie na północ od ówczesnej Polski, oznaczone literą B, nie zostały jeszcze w roku, którego dotyczy mapa, schryścianizowane i zidentyfikuj te obszary jako pogańskie. Następnie przypomnij sobie, w jakim obrządku przyjmowali chrzest wschodni sąsiedzi Polski i przypisz obszar oznaczony literą C prawosławiu.

Zadanie 42.

Wyjaśnij, jakie zjawiska historyczne należą do kategorii *ekonomiczne* oraz jakie mogą być ekonomiczne przyczyny oraz skutki konfliktów. Przeczytaj obydwa źródła, szukając w ich treści informacji o ekonomicznym aspekcie wydarzeń. Na podstawie znalezionych informacji sformułuj odpowiedź.

Zadanie 43.

Znajdź w tekście nazwy dwóch państw, które od połowy XIII w. przestały brać udział w rekonkwiescie. Odszukaj te państwa na mapie. Zwróć uwagę na zmieniający się w ciągu XIII w. zasięg rekonkwisty i na obszary, które przyłączały do swojego terytorium państwa chrześcijańskie. Zauważ, że pod koniec 1. poł. XIII w. żadne z nich nie stykało się z Emiratem Grenady.

Zadanie 44.

44.1.

Zwróć uwagę na pomocne w identyfikacji krucjaty informacje zawarte w źródle. Zauważ, że znajduje się tu opis napaści i złupienia Konstantynopola – miasta, które było celem IV krucjaty.

44.2.

Przypomnij sobie, jakie cele stawiano krzyżowcom. Zastanów się, gdzie dotarła krucjata, której opis przeczytałeś, i dlaczego miasto to zostało złupione, a kościoły sprofanowane. Takie postępowanie krzyżowców dalekie było od pierwotnie stawianych celów.

44.3.

Przeanalizuj trasy krucjat zaznaczone na mapie. Zauważ, że wiele z nich docierało do miast włoskich, gdzie organizowano przeprawy przez morze. Zastanów się, jakie były skutki gospodarcze dokonywanych przy tych okazjach transakcji handlowych.

Zadanie 45.

W treści źródła znajdziesz informacje potwierdzające zawarcie umowy między królem Janem a poddanymi. Gwarancje wolności oraz bezpieczeństwa były niewątpliwie dużymi ustępstwami ze strony feudalnego władcy i rozpoczęły proces powolnych przemian ustrojowych, zakończonych powołaniem parlamentu.

Zadanie 46.

Zwróć uwagę, że w źródle 1. nawiązano do zniszczenia Gniezna podczas najazdu księcia czeskiego Brzetysława. Na mapie znajdziesz informacje dotyczące stolicy państwa, którą od 1039 r. był Kraków. Przypomnij sobie, gdzie znajdowała się siedziba władcy w początkach państwa polskiego. Połącz w ciąg przyczynowo-skutkowy informacje z tekstu źródłowego i mapy.

Zadanie 47.

Z treści źródła wynika, że konsekwencją poćwiartowania przez króla Bolesława Śmiałego ciała biskupa Stanisława był podział kraju i rozbitcie dzielnicowe. W połowie XIII w. proces zjednoczeniowy państwa był zaawansowany, dlatego przez analogię „zrośnięcie się poćwiartowanego ciała” biskupa mogło być symbolem dokonującej się politycznej integracji Królestwa Polskiego.

Zadanie 48.

48.1.

Zwróć uwagę na przedstawione wydarzenia. Analizując treść malowideł, zinterpretuj atrybuty postaci, np. aureolę, korony. Przypomnij sobie, któremu ze świętych zadano śmierć w sposób ukazany w pierwszej scenie i w jakich czasach (za którego władcy) doszło do tego wydarzenia. Na podstawie zebranych informacji sformułuj odpowiedź.

48.2.

Przypomnij sobie, któremu ze świętych zadano śmierć w sposób ukazany w pierwszej scenie i w jakich czasach ta wizja męczeństwa – poćwiartowanie ciała i orły strzegące szczątków – stała się elementem ważnej idei politycznej. Zastanów się, jaką rolę kanonizacja ukazanego na obrazie bohatera mogła odegrać w realizacji tej idei.

Zadanie 49.

Przypomnij sobie, któremu ze świętych zadano śmierć w sposób ukazany w źródłach i kiedy doszło do tego wydarzenia. Na tej podstawie rozpoznaj władcę. Określ jego rolę w działaniach przedstawionych na obrazie i w źródle 2. Porównaj wnioski z obydwu źródeł i sformułuj odpowiedź.

Zadanie 50.**50.1.**

Porównaj informacje zawarte w obu źródłach. Zwróć uwagę na miejsce konfliktów, o których mowa w tekście. Zauważ, że w legendzie mapy podano informacje o rewoltach miejskich, o których dowiadujemy się ze źródła nr 1.

50.2.

Skoncentruj się na zawartych w tekście informacjach dotyczących reakcji patrycjatu miast hanzeatyckich na wydarzenia. Zastanów się, w jaki sposób Hanza podejmowała decyzje, które miały obejmować wszystkie miasta należące do związku. Zwróć uwagę na środki, które przedsięwzięto, aby zapobiec buntom przeciwko władzy najbogatszej grupy mieszczan.

Zadanie 51.

Zwróć uwagę, że źródło 1. informuje o *pojedynekach na kopie* stoczonych przez *Panią Wenus*. Z kolei źródło 2. przedstawia podobny pojedynek stoczony przez Henryka IV Probusa (na ilustracji widoczni są jeźdźcy i kopie). W źródle 1. znajduje się wzmianka o *złotym pierścieniu wysłanym do damy, którą (zwycięzca pojedynku) najbardziej miłuje*. Natomiast w źródle 2. Henryk Probus jako zwycięzca pojedynku odbiera nagrodę (wieniec) z rąk damy zasiadającej na trybunie w towarzystwie innych kobiet. Rozstrzygnij, czy przytoczone informacje pozwalają stwierdzić, że celem pojedynków (turniejów) było jedynie doskonalenie umiejętności bojowych, a nie również pozyskanie sławy oraz przychylności dam.

Zadanie 52.

Rozwiązanie zadania powinieneś rozpocząć od przypomnienia sobie lat panowania w Polsce dwóch ostatnich władców z dynastii Piastów, Władysława Łokietka (koronacja w 1320 r.) i Kazimierza Wielkiego (zmarł w 1370 r.). Po ustaleniu tego okresu należy skonfrontować go z danymi umieszczonymi na wykresie. Wynika z niego, że największe nasilenie akcji lokacyjnej na ziemiach polskich przypadało na inny okres. Dzięki temu wnioskowi możesz poprawnie rozwiązać zadanie.

Zadanie 53.

Rozpoznaj postać przedstawioną na obrazie, pamiętając, że uczestniczyła ona w oblężeniu Orleanu – wydarzeniu, do którego doszło w czasie wojny stuletniej. Rozstrzygnij, czy tej samej wojny dotyczy tekst źródłowy. Powiąż informacje wynikające z treści obrazu i tekstu źródłowego dotyczące konfliktu zbrojnego i postaci Joanny d'Arc.

Zadanie 54.

Zauważ, że źródło 1. informuje o dowodzeniu przez Joannę d'Arc działaniami zbrojnymi, które pozwoliły odblokować Orlean oblegany przez siły angielskie. Zwróć uwagę, że źródło 2. przedstawia kobietę w zbroi obecną podczas koronacji Karola VII, co stanowi aluzję do jej roli w wydarzeniach poprzedzających i warunkujących koronację. O prawdziwości zdania trzeciego pozwala rozstrzygnąć treść napisu umieszczonego na tabliczce widocznej w źródle 2.

Zadanie 55.

Zauważ, że mapa przedstawia sytuację z XIII w. oraz że lokowanie miast było związane z kolonizacją na prawie niemieckim. Nazwij dzielnicę, w której widzisz największe zagęszczenie punktów oznaczających lokowane miasta. Dostrzeż, że im dalej na wschód, tym mniej lokacji. Wyjaśnij różnicę, wskazując na fakt rozpoczęcia akcji kolonizacyjnej właśnie w XIII w. na Śląsku jako obszarze leżącym najbliżej Zachodu oraz podkreślając zainteresowanie książąt śląskich rozwojem gospodarczym.

Zadanie 56.

56.1.

Zauważ, że w tekście jest data zawarcia przez syna pokoju z Krzyżakami. Odszukaj na tablicy genealogicznej władcę, który panował w tym właśnie roku. Rozpoznaj jego ojca, którego niezłomność Długosz przeciwstawił ugodowości syna.

56.2.

Zwróć uwagę na informację w tekście Długosza o tytule księcia pomorskiego, którego wyrzekł się syn Łokietka. Oznacza to, że Władysław Łokietek – jako książę Pomorza – czuł się zobowiązany odzyskać księstwo. Czynnikiem, którego nie wymieniają źródła, ale który wynikał z umiejscowienia Pomorza wśród ziem Królestwa Polskiego, było znaczenie polityczne i gospodarcze tego terytorium, mającego dostęp do morza.

56.3.

Po ustaleniu w poprzednim zadaniu, kim byli syn i ojciec, zauważ, że Długosz negatywnie ocenił politykę syna, czyli Kazimierza Wielkiego, i przeciwstawił jej politykę ojca, czyli Łokietka. Odnajdź w tekście zarzuty wobec syna: autor ma mu za złe rezygnację ze zbrojnych prób odzyskania Pomorza, rezygnację z prób sądowego rozstrzygnięcia sporu z Krzyżakami, rezygnację z tytułu księcia Pomorza.

Zadanie 57.

Znajdź w treści źródła informacje wskazujące na konieczność, zdaniem Kazimierza Wielkiego, otwarcia studium generalnego w Krakowie. Następnie, odwołując się do wiedzy własnej, wyjaśnij, dlaczego królowi zależało przede wszystkim na powstaniu wydziałów prawniczych.

Zadanie 58.

Odszukaj na tablicy genealogicznej informację będącą potwierdzeniem lub zaprzeczeniem zdań. Z wiedzy własnej przypomnij sobie, kto był pierwszym seniorem. W podjęciu decyzji o prawdziwości zdania pierwszego pomoże Ci informacja o Henryku Brodatym, księciu śląskim i krakowskim. Taki zapis wskazuje, że wnuk Władysława II Wygnańca, pierwszego seniora, panował w Małopolsce.

Podział Śląska pomiędzy synów Henryka Pobożnego przeczy tezie o jedności Śląska, zatem zdanie drugie jest fałszywe.

Podejmując decyzję o prawdziwości zdania trzeciego, odwołaj się do wiedzy własnej. Zauważ, że pod imieniem żadnego z Piastów Śląskich nie znajduje się informacja o tym, że był królem.

Zadanie 59.**59.1.**

Zauważ, że źródło 1. zawiera opinię o możliwości rozpoznania przedstawianej w sztuce średniowiecznej postaci, co prawda nie jako konkretnej osoby, lecz jako przedstawiciela określonego stanu społecznego lub grupy. Przyjrzyj się obrazom a, b, c, d i odszukaj takie szczegóły stroju oraz przedmioty, które są charakterystyczne dla znanych ci przedstawień różnych postaci z epoki średniowiecza. Po infule poznasz biskupa, po mieczu i zbroi – rycerza, a po koronie – króla. Wnioskiem będzie pozytywne rozstrzygnięcie kwestii.

59.2.

Zauważ, że choć postaci fundatorów należą do różnych stanów i grup, to wspólnym elementem płaskorzeźb jest umiejscowienie przy nich tarczy z herbem. Posiadanie znaku określonego rodu, czyli herbu, było przywilejem rycerstwa/szlachty. Zatem obecność herbów poświadcza, że wszyscy przedstawieni fundatorzy należeli do elity średniowiecznego społeczeństwa.

Zadanie 60.**60.1.**

Zwróć uwagę na datację pieśni (XIV w.). Oprócz daty postać króla Kazimierza, informacja o Krzyżakach i Gdańsku jednoznacznie wskażą Ci odpowiedź – pokój kaliski.

60.2.

Zwróć uwagę na formę źródła. Zauważ zawartą w pieśni negatywną opinię o decyzji króla Kazimierza dotyczącej konfliktu z Krzyżakami. Odczytaj intencje autora pieśni – dezaprobatę dla pokoju, który został zawarty.

Zadanie 61.**61.1.**

Aby dobrze wskazać trzy dynastie, należy zwrócić uwagę na przynależność osób wymienionych w relacji Długosza do konkretnych rodów: Ludwik, jego żona i córki to dynastia andegaweńska, mąż Marii to dynastia luksemburska, a książę mazowiecki to dynastia piastowska.

61.2.

Zwróć uwagę na to, że fragment z roku 1382 informuje o zamiarze zmarłego króla, aby to Zygmunt Luksemburczyk, jako mąż Marii, dziedziczki Królestwa Polskiego, objął tron polski. To rozstrzygnięcie zostało wstrzymane przez królową wdowę. Fragment z 1383 r. informuje o elekcji Siemowita i niepowodzeniu jego starań. Trzeci fragment wskazuje na przyczynę niepowodzenia obu kandydatów: porozumienie polskich panów z matką Jadwigą i Marią i koronację Jadwigi.

61.3.

Porównaj informacje o zachowaniu osób podejmujących decyzje w opisanej sytuacji i zwróć uwagę, że o ostatecznym rozwiązaniu zadecydowała grupa ludzi – wymienieni w dwóch fragmentach panowie, czyli możnowładcy małopolscy, którzy oddali Jadwidze władzę nad Królestwem Polskim.

Zadanie 62.

W źródle 1. zwróć uwagę na przedstawione w detalu po prawej stronie postaci oraz na cel, do którego zmierzają (krzyż łaćski). Następnie zapoznaj się z interpretacją fresku

zaprezentowaną w źródle 2. Zastanów się, które elementy malowidła świadczą o propagowaniu idei jedności chrześcijaństwa, weź również pod uwagę miejsce jego pochodzenia.

Zadanie 63.

63.1.

W źródle 1. przedstawiono władców z dynastii Jagiellonów. Źródło 2. dostarcza Ci informacji na temat wydarzeń (zakończenie konfliktu z Turkami, panowanie na Węgrzech) pozwalających na wybranie z tablicy genealogicznej króla, do którego skierowano pismo.

63.2.

Wskaż wymienionych w zamieszczonym fragmencie tablicy genealogicznej Jagiellonów władców, którzy panowali na Węgrzech, a następnie określ ich pokrewieństwo z władcą rozpoznanym w zadaniu 64.1. Zwróć uwagę, że jeśli nie rozpoznasz prawidłowo władcy w zadaniu 64.1., to Twoja odpowiedź na zadanie 64.2. nie będzie właściwa.

Zadanie 64.

Porównaj symbole znajdujące się na chorągwi i na pieczęci, a następnie wskaż różnicę między nimi. Zastanów się, co symbolizuje przedmiot, który występuje tylko w jednym źródle i w którym przedziale czasowym mógł zostać umieszczony w herbie. Na podstawie wiedzy o historii Gdańska ustal, w jakich okolicznościach to się stało i jakie wydarzenie historyczne mogło o tym przesądzić. Na podstawie wszystkich zebranych informacji rozwiąż zadanie.

Zadanie 65.

Zwróć uwagę na to, że w tekście źródła 1. znajduje się wzmianka o *dwóch mieczach nieprzyjaciół*, co stanowi odniesienie do znanej bitwy. Z kolei źródło 2. jest fragmentem traktatu ogłoszonego przez Pawła Włodkowica podczas obrad soboru w Konstancji. Przypomnij sobie, czy w czasie trwania tego soboru rozpatrywano sprawę oskarżonego o herezję Jana Husa. Zwróć uwagę na sformułowane w źródle 2. zarzuty pod adresem Krzyżaków oraz zawarte w źródle 1. gratulacje składane królowi z powodu zwycięstwa odniesionego nad nimi. Na podstawie tych ustaleń rozstrzygnij prawdziwość zdań w tabeli.

Zadanie 66.

Zwróć uwagę na czas powstania źródeł. Porównaj zawarte w nich informacje dotyczące obiektów, mieszkańców i rozwoju handlu w Gdańsku. Zastanów się, jakie wydarzenia polityczne mogły przyczynić się do tych zmian oraz w jaki sposób sytuacja gospodarcza Europy Zachodniej wpływała na rozwój Gdańska.

Zadanie 67.

Zwróć uwagę na to, że uczestnikami walki opisaney w źródle 1. byli *Grecy, Frankowie i weneccjanie*. Zastanów się, jakiego wyznania byli walczący, których źródło określa jako *Greków*.

Aby rozstrzygnąć o prawdziwości drugiego zdania, zwróć uwagę na informację zawartą w źródle 1.: *nigdy, Bogu dzięki, nie zdarzyło się, aby Grecy nie ucierpieli bardziej* i porównaj ją z informacjami o zwycięzcach bitwy opisaney w źródle 2.

O prawdziwości trzeciego zdania pomaga rozstrzygnąć informacja zawarta w przypisie do źródła 1. oraz nazwa miejsca bitwy podana w teście źródła 2.

Zadanie 68.

W źródle 2. zwróć uwagę na fakt uznania Moskwy za trzeci Rzym, następny po Konstantynopolu. W źródle 1. znajdź informacje o małżeństwie księżniczki bizantyjskiej Zofii i Iwana III oraz o tym, że ich synem był Wasyl III. Zastanów się, jaką rolę mogło odgrywać pokrewieństwo władcy moskiewskiego z ostatnimi cesarzami bizantyjskimi.

Zadanie 69.

Porównaj informacje zawarte w treści obu map, dotyczące zasięgu panowania władców państw muzułmańskich w Europie w 1000 r. i w połowie XVI w. Zwróć uwagę na zmiany, które dokonały się w tym czasie.

Zadanie 70.

70.1.

Zanalizuj treść dwóch tekstów źródłowych i porównaj informacje dotyczące zagrożenia państw chrześcijańskich na początku XVI w. Zdecyduj, co w opinii obu autorów stanowiło to zagrożenie.

70.2.

Porównaj opinie obu autorów o relacjach pomiędzy władcami europejskimi i ich wpływie na stan zagrożenia świata chrześcijańskiego.

Zadanie 75.

Zwróć uwagę na to, że w tekście jest mowa o staraniach cesarza Maksymiliana, aby jego wnuczeta zawarły związki małżeńskie z dziećmi Władysława, króla Czech i Węgier. Następnie sprawdź w tablicy genealogicznej, czy do takich związków doszło – przyjrzyj się zapisom pod imionami wszystkich wnucząt Maksymiliana, czyli Karola V, Ferdynanda I oraz Marii, i wybierz te, w których jest informacja o małżeństwie z Anną lub Ludwikiem.

Zadanie 76.

76.1.

Analizując źródło 1., zauważ, że autor tekstu reprezentował punkt widzenia zdobywców. Zwróć uwagę na to, że najpierw wyliczył wiele pozytywnych skutków podboju, a dopiero na końcu, jakby mimochodem, wspominał dwie krzywdy wyrządzone Indianom, podkreślając jednocześnie, jak małe miały one znaczenie w porównaniu z dobrodziejstwami, które stały się udziałem Indian w wyniku konkwisty.

76.2.

Zanalizuj i porównaj wymowę obu źródeł. Zauważ, że autor tekstu, Hiszpan piszący w XVI w., wygłasza pochwałę dokonań swoich rodaków i uważa wprowadzenie chrześcijaństwa za najbardziej doniosły i chwalebny skutek podboju, natomiast dwudziestowieczny meksykański autor muralu zobrazował dwa rodzaje działań instytucji i ludzi Kościoła katolickiego: palenie na stosie ofiar inkwizycji i pochod z baldachimem, czyli procesję. Zwróć uwagę na to, że twarze osób duchownych są brzydkie i surowe, co podkreśla negatywną ocenę chrystianizacji Ameryki.

Zadanie 77.

Odczytaj z tablicy genealogicznej, z kim dzieci Zygmunta Starego zawarły związki małżeńskie. Następnie przypomnij sobie, jakie były relacje Rzeczypospolitej z państwami, z których pochodzili

małżonkowie lub małżonki. Wówczas będziesz mógł wyjaśnić, o jakich kierunkach w polityce zagranicznej świadczą związki przedstawione w tablicy genealogicznej.

Zadanie 78.

Przypomnij sobie, jakie rozwiązania artystyczne po raz pierwszy wykorzystano w epoce renesansu. Zastanów się, co wywołuje wrażenie głębi w źródle 2. Dodatkową wskazówkę stanowią również nawiązania do architektury antycznej widoczne na fresku. Zwróć uwagę, że w kompozycji obrazu [źródło 2.] przeważają linie ukośne stwarzające wrażenie dynamiki i ruchu. W tym samym źródle zastosowano także światłocien.

Zadanie 79.

W źródle 1. znajdź wszystkie określenia odnoszące się do formy budynku, a następnie potwierdź ich obecność w obiekcie na fotografii. Spośród tych określeń wybierz na podstawie wiedzy własnej jedno, które odnosi się do elementu charakterystycznego dla architektury polskiego renesansu i wpisz jego nazwę.

Zadanie 80.

Znajdź w tablicy genealogicznej postać Marii Stuart i ustal jej pokrewieństwo i powinowactwo z domem panującym w Anglii oraz z królem Francji Henrykiem II. Na podstawie analizy źródła 2. i wiedzy własnej wyjaśnij, w jakim państwie i dlaczego nie uznano praw Marii Stuart do tronu. Zbierz argumenty z obydwu źródeł i odpowiedz na pytanie.

Zadanie 81.

81.1.

Zauważ, że polecenie wymaga odnalezienia na ilustracji elementu sakralnego, czyli związanego z czymś świętym, nadnaturalnym. Odszukaj postaci świętych wychylających się z chmury – oni nie biorą fizycznie udziału w bitwie, ale duchowo wspierają polsko-litewskie wojska. W odpowiedzi odnotuj swoje spostrzeżenie i sformułuj wniosek wiążący ten element ryciny z przekonywaniem widza o wstawiennictwie świętych patronów.

81.2.

Przeczytaj przypis pod ryciną. Wynika z niego, że bitwa rozegrała się jesienią 1514 r. Na podstawie tablicy genealogicznej ustal, kto z dynastii Habsburgów był wtedy w sojuszu z Moskwą, o którym mówi źródło 2. Zauważ, że chodzi o cesarza Maksymiliana I. Zwróć uwagę na zaznaczone w źródle 3. związki małżeńskie Marii i Ferdynanda, wnuków cesarza, zawarte w 1516 r. z dziećmi Władysława Jagiellończyka (brata Zygmunta Starego panującego w Polsce). Z tych spostrzeżeń wyciągnij wniosek dotyczący zmiany sojuszy.

Zadanie 82.

82.1.

Odszukaj na mapie granice Rzeczypospolitej Obojga Narodów i zauważ, że Batory docierał do miast położonych poza nimi. Odczytaj nazwy tych miast i skojarz je z walką o Inflanty, które na mapie zostały wprawdzie umieszczone w granicach Rzeczypospolitej, ale zaznaczono je innym niż pozostałe jej ziemie odcieniem, co wskazuje na przejściowe opanowanie Inflant przez Moskwę. Odnotuj, że trasa wypraw dowodzi, iż Batory podjął strategiczny manewr zdobycia wymienionych miast w celu odciągnięcia sił moskiewskich z tego terytorium.

82.2.

Właściwego wyboru dokonasz, gdy skonfrontujesz spostrzeżenie z poprzedniego zadania – walkę o Inflanty – z dokonaniem Zygmunta Augusta oraz Zygmunta III Wazy. Przypomnij sobie, że Zygmunt August włączył Inflanty do państwa polsko-litewskiego i prowadził wojnę z Moskwą i Szwecją o ich utrzymanie, a wojska Zygmunta III Wazy toczyły boje o Inflanty ze Szwedami. Zauważ, że jedynie walka o Inflanty jest wspólna dla trzech wymienionych władców.

Zadanie 83.

Najpierw zwróć uwagę na datę powstania obrazu. Analizując rycinę, zauważ, że wskazane postaci kobiece pochylają się w kierunku Zygmunta i coś mu wręczają. Gałązka oliwna w ręku Turcji symbolizuje oferowanie pokoju. Konfrontacja tej informacji z przebiegiem konfliktów polsko-tureckich pozwoli na potwierdzenie zgodności obrazu z sytuacją po zwycięstwie polskim pod Chocimiem. Natomiast Moskwa/Rosja ofiarująca symbol władzy carów Zygmuntowi jest podwójnie fałszywa, ponieważ władzę ofiarowywano prawie dwadzieścia lat wcześniej nie Zygmuntowi lecz Władysławowi, a w 1628 r. na tronie carów zasiadał już przedstawiciel nowej dynastii Romanowów.

Zadanie 84.

Na podstawie informacji zawartych w tytule, legendzie i treści mapy rozpoznaj przedstawioną na niej kampanię wojenną oraz władcę, który ją prowadził. Zidentyfikuj postać w zbroi ukazaną na obrazie Jana Matejki i zastanów się, czyje poselstwo przed nią klęczy.

Zadanie 85.

Analizując tekst, zwróć uwagę na ostatni akapit, w którym autor podsumował swą tezę stwierdzającą, że medale miały narzucić określoną interpretację zobrazowanego wydarzenia. Analizując medal, zwróć uwagę na to, co symbolizują przedstawione na nim postaci, w jakiej relacji pozostają (podają sobie dłonie, obejmują się) oraz jaki jest sens napisów. Skonfrontuj pozytywną i optymistyczną wymowę obrazu z faktami po to, by zauważyć, że narzucona przez medal interpretacja wydarzenia nie do końca była zgodna z rzeczywistością.

Zadanie 86.**86.1.**

Tablica genealogiczna dostarczy Ci informacji, że matką Zygmunta III była Katarzyna Jagiellonka. Zatem Zygmunt III był spokrewniony z dynastią Jagiellonów, co podkreślali zwolennicy jego kandydatury. Powinieneś wiedzieć także, że Katarzyna była córką Zygmunta I Starego i siostrą Zygmunta II Augusta.

86.2.

Przeanalizuj dotyczące Wazów podpisy zamieszczone w tablicy genealogicznej. Zwróć uwagę na małżeństwa zawierane przez Zygmunta III i Władysława IV. Królowie ci żenili się z Habsburżankami: Zygmunt z Anną Austriaczką i jej siostrą Konstancją, a Władysław z Cecylią Renatą.

Zadanie 87.

Zwróć uwagę na rok, w którym napisano list. Odwołując się do wiedzy własnej, przypomnij sobie, jakie zagrożenie pojawiło się wówczas w Europie. Następnie, pamiętając o roli Rzeczypospolitej w walce z Turkami, odczytaj intencje i obawy papieża. Destabilizacja władzy

w Polsce osłabiłaby ją. To z kolei mogłoby otworzyć drogę ekspansji tureckiej (islamowi) i zagrozić katolicyzmowi, dlatego Stolica Apostolska była przeciwna abdykacji króla Kazimierza.

Zadanie 88.

Odszukaj na tablicy genealogicznej wszystkie zapisy dotyczące 1556 r. Zauważ, że data ta występuje trzykrotnie: przy Karolu V (abdykował), przy Filipie II (objął władzę w Hiszpanii) oraz przy Ferdynandzie I (został cesarzem i królem rzymskim). Sprawdź na tablicy, jakie tytuły nosił Karol V w chwili zrzeczenia się korony, i wyciągnij wniosek odnoszący się do podziału posiadłości po jego abdykacji pomiędzy dwóch członków rodziny. Następnie sprawdź, czy na mapie zaznaczono granice posiadłości dwóch linii dynastii.

Zadanie 89.

Analizując źródło 1., zwróć uwagę na charakter i sprawców straty, jaką poniosła testatorka. W źródle 2. odnajdź fragmenty mówiące o ponadnaturalnej genezie opisywanych zjawisk. Porównaj oba przywoływane czynniki sprawcze (ludzki i boski).

Zadanie 90.

Analizując źródło 1., zwróć uwagę na fakt, że wszystkie miasta w 1662 r. miały mniej mieszkańców niż w latach 1576–1616. Na podstawie źródła 2. wyciągnij wniosek o zmniejszeniu się w tym czasie liczby ludności Małopolski, Wielkopolski i Mazowsza. Dokonaj porównania obu tych tendencji.

Zadanie 91.

Analizując tekst, zwróć uwagę na informacje o tym, że przywiązanie do pozostających w konflikcie formacji demonstrowano poprzez noszenie określonego stroju. Odnajdź na obrazie te elementy, które świadczą, że model pragnął przekonać widza o swoim przywiązaniu do cnót rycerskich (półpancerz, szpada, szyszak pod prawą dłońią) i do postępu cywilizacyjnego (nie ma na sobie kontusza, nie ma też podgolonej głowy i wąsów, typowych dla mody sarmackiej, lecz kubrak i perukę).

Zadanie 92.

92.1.

Aby poprawnie rozwiązać to zadanie, odwołaj się do wiedzy własnej dotyczącej Francji XVII w. Przypomnij sobie, w jaki sposób kształtował się absolutyzm i jakie postaci były z nim związane. Wskazówką do udzielenia odpowiedzi będą zawarte z tekście słowa *powołany na najpocześniejszy urząd*.

92.2.

Przypomnij sobie, kim był Armand de Richelieu oraz między jakimi wyznaniem toczył się we Francji spór. Wiedza ta pozwoli Ci zdecydować, że hugenotów mógł autor *Testamentu* określić mianem *herezji*.

92.3.

Opowiedz na pytanie, jakie swobody, począwszy od edyktu nantejskiego, mieli hugenoci we Francji. Zauważysz, że hugenoci, zdaniem kardynała, zamiast szanować króla i dziękować mu za łaski, którymi ich obdarzył, ledwo go tolerowali. Dlatego Richelieu uznał ich za *chorobę toczącą Francję*, którą musiał uleczyć siłą, przy użyciu armii.

Zadanie 93.

Zwróć uwagę na zawarte w tekście informacje dotyczące np. Kamieńca, traktatu buczackiego czy sułtana, które pozwolą Ci rozpoznać przeciwnika Rzeczypospolitej. Następnie skonfrontuj je z informacjami zawartymi w treści mapy. Pozwoli Ci to wskazać właściwy numer, którym na mapie oznaczono straty terytorialne.

Zadanie 94.**94.1.**

Analizując tekst 1., zwróć uwagę na wymienione tam charakterystyczne elementy stroju sarmackiego i skonfrontuj z obrazem przedstawiającym Witolda jako Sarmatę. Odnajdź te części stroju i klejnoty, które potwierdzają zgodność wizerunku z opisem. Odpowiedź będzie pełniejsza, jeśli uwzględniś też cechy jego zarostu i sposobu podgolenia głowy charakterystyczne dla mody sarmackiej.

94.2.

Analizując tekst 2., zwróć uwagę na odnotowane w nim trzy etapy rozwoju sarmatyzmu i skonfrontuj je z wymową wizerunku. Zauważ, że nie demonstruje on wyvodu genealogicznego, nie odnosi się do wolności politycznych narodu szlacheckiego (mitra książęca na stole pokazuje wyjątkowość pozycji Witolda), a jedynie pokazuje wielkiego księcia jako zwolennika mody sarmackiej. To pozwala na przypisanie obrazu etapowi XVIII-wiecznemu – i rzeczywiście, obraz powstał w tym właśnie stuleciu.

Zadanie 95.**95.1.**

Zwróć uwagę zarówno na datę wydania *Elementarza* (1785 r.), jak i na adnotację na jego stronie tytułowej o tym, że jest wydany po raz pierwszy. To pozwala wnioskować, że jest przedsięwzięciem nowatorskim, związanym z oświeceniową działalnością Komisji Edukacji Narodowej. Analiza treści trzech fragmentów powinna prowadzić do odkrycia sformułowań charakterystycznych dla racjonalizmu oświeceniowego. Wreszcie spojrzenie na dzieło Norblina pozwala odczytać sytuację na nim przedstawioną jako obraz Szkoły Rycerskiej, która wprowadziła nowy typ edukacji, zgodny z ideałami oświecenia.

95.2.

Aby wykazać współistnienie w tekście dwóch niezgodnych ze sobą tendencji, wyszukaj w nim myśli i sformułowania charakterystyczne dla oświecenia oraz sprzeczne z nim. Zauważ, że fragment drugi gani ciemnotę rodziców i nie tylko zaleca osiemnastowieczny wynalazek, szczepionkę przeciwko ospie, lecz również przedstawia racjonalny argument. Analizując fragment pierwszy, zwróć uwagę na protekcjonalne napomnienie chłopca/mieszczanina, by nie użył zdobytej wiedzy do zmiany swojego statusu społecznego, a czytając dwa pozostałe – na uzasadnianie stanu rzeczy wolą Boską. Takie opinie były charakterystyczne dla szlacheckiej sarmackiej mentalności, którą oświecenie zwalczało.

95.3.

Analizując źródła 1. i 2., zwróć uwagę na szczegóły, które informują o tym, dla kogo *Elementarz* był przeznaczony. Skonfrontuj te spostrzeżenia z sytuacją przedstawioną na obrazie: w centrum stoi król Stanisław August Poniatowski (o czym informuje tytuł), koło którego widzimy postaci w ubiorach szlacheckich (bogaty ubiór kobiety, kontusze i szabla u mężczyzn). Przypomnij sobie,

że król założył Szkołę Rycerską dla młodzieży szlacheckiej, co pozwoli na potwierdzenie wniosku o odmienności szkół.

Zadanie 96.

Zwróć uwagę na zawarte w obu wypowiedziach nawiązanie do rewolucji francuskiej. Zauważ, kiedy miało miejsce opisywane w źródle zajście. Zsynchronizuj je z wydarzeniami we Francji i w tym kontekście wyjaśnij znaczenie obu cytatów.

Zadanie 97.

Analizując źródło 1., zwróć uwagę na pioruny, które badacz usiłuje przyciągnąć przy użyciu latawca z zawieszonym metalowym kluczem. Przypomnij sobie, że Franklin skonstruował piorunochron. Analizując źródło 2., zauważ, że „konduktor” to piorunochron. Świadczy o tym fakt, że jest to urządzenie mające ochronić obiekt przez wyładowaniami atmosferycznymi.

Zadanie 98.

Zwróć uwagę na postaci i napisy. Weź pod uwagę datę opublikowania plakatu. Porównaj informacje pochodzące z analizy źródła 1. z treścią źródła 2. Zwróć uwagę na postaci w źródle 2. Zastanów się, co symbolizują atrybuty tych postaci. Z zestawienia treści obu źródeł wyciągnij wnioski na temat wydarzenia, do którego się odnoszą.

Zadanie 99.

99.1.

Zwróć uwagę na postać Jana Dekerta, prezydenta Warszawy, informacje o sejmie i reformach oraz delegacji ubranej na czarno, która udała się z pismem do króla. Z wiedzy własnej przypomnij sobie czarną procesję i sprawę miast i mieszczaństwa podnoszoną w czasie Sejmu Wielkiego. Wówczas wskażesz prawidłową odpowiedź.

99.2

Przypomnij sobie, czy starania, podjęte przez Jana Dekerta i mieszczaństwo, spotkały się z aprobatą króla. Wiedząc, że źródło opisuje działania z okresu Sejmu Wielkiego, ustal, kiedy uchwalono prawo o miastach.

Zadanie 100.

Porównaj informacje dotyczące wprowadzanych na Sejmie Wielkim zasad funkcjonowania państwa zawartych w *Konstytucji 3 maja* i w ustawie *Zaręczenie wzajemne obojga narodów* oraz dobrać argumenty niezbędne do uzasadnienia odpowiedzi. Rozwiązanie zadania wymaga znajomości pojęć: dualizm polityczny, unia realna, unitaryzm.

Zadanie 105.

Opowiedz na podstawie tekstu źródłowego, do jakich legionów była skierowana odezwa. Następnie zlokalizuj na mapie Republikę Cisalpińską i odczytaj, przez kogo została utworzona. Zwróć uwagę, z kim walczył Napoleon na terenie Włoch i odpowiedz, dlaczego w armii będącej w konflikcie zbrojnym z Francją znalazło się wielu Polaków.

Zadanie 106.**106.1.**

Na podstawie napisów na obręczach na szyjach orłów zidentyfikuj państwa przedstawione na rysunku pod postacią tych ptaków jako Rosję, Austrię, Prusy i Szwecję, a następnie odszukaj w tabeli wiersz, w którym występują wszystkie razem i odczytaj rok.

106.2.

Rozpoznaj pod postacią ptaka w środku Napoleona I. Zwróć uwagę na jego niewielkie rozmiary, wielkość orłów, które go otaczają, ich liczbę oraz wykonywaną czynność. Elementy te wskazują na ich zdecydowaną przewagę nad Napoleonem i bezradność tego ostatniego. Przyjrzyj się scenie na drugim planie rysunku. Rozpoznaj uciekających przed jeźdźcem żołnierzy i zinterpretuj tę scenę jako tło historyczne wydarzenia dziejącego się na pierwszym planie.

Zadanie 107.

Należy zwrócić uwagę na datację źródła (1813) oraz treść tytułu (*Tak przemija chwała świata!*) i podpisu (*do Rosji przyszedłeś*) wskazujące, że rysunek stanowi komentarz do klęski wyprawy Napoleona na Rosję. Rozstrzygnij, o czym świadczy dysproporcja wielkości przedstawionych postaci. Jedna z postaci używa lunety, aby móc dostrzec drugą. Zastanów się, jaką informację na temat skutków klęski zawiera tego rodzaju metaforyka.

Zadanie 108.

Zwróć uwagę na to, jakie państwa reprezentują autorzy deklaracji oraz w jakich okolicznościach historycznych i przeciwko komu mogła ona zostać wydana. Przeanalizuj źródło 2. i wytłumacz symboliczne znaczenie przedstawionej w nim sceny. Zastanów się, czy postacie otaczające Napoleona Bonaparte w źródle 2. mogą być – w części – tożsame z postaciami autorów deklaracji ze źródła 1. Na podstawie powyższych ustaleń sformułuj odpowiedź.

Zadanie 109.

W treści źródła znajdziesz informacje o roku 1831 (data upadku powstania listopadowego) i represjach, jakie stosował rząd pruski w stosunku do ludności w Poznańskim za tzw. *wejście do Polski* oraz o katastrofalnym stanie gospodarki w księstwie. *Wejście do Polski* oznaczało przekroczenie granicy z Królestwem Polskim oraz czynny udział w powstaniu listopadowym.

Zadanie 110.

Przeanalizuj tekst źródłowy. Autor zwrócił w nim uwagę, że historyczne doświadczenie Rusi, jakim była niewola tatarska, rzutuje na sposób uprawiania polityki przez władze rosyjskie w XIX w. Uświadomienie sobie istnienia tego związku jest warunkiem poprawnego rozwiązania zadania.

Zadanie 111.**111.1.**

W źródle 1. znajdź fragmenty dotyczące decyzji synodu połockiego oznaczającej zniesienie Cerkwi unickiej w Rosji (z wyjątkiem jednej diecezji) oraz o poprzedzającej ją działalności Józefa Siemaszki. W źródle 2. zwróć uwagę na napis *Triumf prawosławia* oraz na podświetlony promieniami krzyż. Zauważ, że to władze rosyjskie poleciły wybić medal. Zastanów się, co o ich stosunku do decyzji synodu mówią wymienione elementy.

111.2.

W źródle 1. znajdź fragmenty dotyczące decyzji synodu połockiego oznaczającej zniesienie Cerkwi unickiej w Rosji (z wyjątkiem jednej diecezji w Królestwie Polskim) oraz o poprzedzającej ją działalności Józefa Siemaszki. W źródle 2. zwróć uwagę na napis *Triumf prawosławia* oraz na podświetlony promieniami krzyż. Zauważ, że to władze rosyjskie poleciły wybić medal. Zastanów się, co o ich stosunku do decyzji synodu mówią wymienione elementy. Znajdź uzasadnienie takiego podejścia, biorąc pod uwagę wiedzę własną na temat sytuacji politycznej i wyznaniowej w Imperium Rosyjskim oraz polityki cara Mikołaja I.

Zadanie 112.

112.1.

Odszukaj na ilustracjach powtarzające się elementy. Zwróć uwagę na to, że na każdej pokazane są walki cywilów z żołnierzami oraz że walki toczą się w mieście.

112.2.

Zauważ, że wojsko jest wykorzystywane przez władzę do obrony istniejącego systemu politycznego. Zwróć uwagę na to, że na ilustracjach pokazano wystąpienia cywilów przeciwko wojsku w różnych miastach europejskich, i uświadom sobie, że brak takich wystąpień w Petersburgu musiał wynikać ze specyficznej sytuacji wewnętrznej w państwie, w którym leżało to miasto, czyli w Rosji. Powiąż ten fakt z represyjną polityką cara Mikołaja I.

Zadanie 113.

Rozpoznaj w postaci Lajosa Kossutha bohatera powstania węgierskiego z okresu Wiosny Ludów, a w postaci Józefa Bema bohatera powstania listopadowego oraz Wiosny Ludów w Wiedniu i na Węgrzech. Zauważ, że tym, co łączy obu wodzów, jest udział w powstaniu węgierskim w okresie Wiosny Ludów.

Zadanie 114.

Istotną podpowiedzią jest data publikacji karykatury wskazująca, że rysunek dotyczy wojny krymskiej. W tym konflikcie ekspansja rosyjska została powstrzymana.

Zadanie 115.

Aby dobrze rozwiązać zadanie, należy najpierw zidentyfikować trzy postacie przedstawione na ilustracji – ułatwia to tekst, który dotyczy relacji pomiędzy nimi. Następnie trzeba określić narzucaną przez obraz wizję wzajemnego stosunku tych osób jako wizję współdziałania i przyjaźni. Gdy skonfrontujemy ją z opisem sytuacji zawartym w tekście, możemy potwierdzić wniosek o propagandowym, czyli w tym przypadku przedstawiającym wersję inną niż w rzeczywistości, charakterze ilustracji.

Zadanie 116.

Zwróć uwagę na to, że w źródle 1. wymieniono cesarzy Francji i Austrii, natomiast monarcha, do którego w źródle 2. zwraca się Garibaldi, to władca Piemontu, przewodzący procesowi jednoczenia Włoch.

Aby rozstrzygnąć o prawdziwości zdania drugiego, należy porównać przynależność krain, wymienionych w źródle 1. (Lombardia dla Piemontu, Wenecja dla Austrii), z terytorium na mapie Włoch, którego włączenie symbolizują zakładanie buta oraz obecność Garibaldiiego (Królestwo Obojga Sycylii).

Datacja obu źródeł pozwala stwierdzić, czy proces jednoczenia Włoch został już ukończony.

Zadanie 117.

Rozwiązanie zadania powinien rozpocząć od analizy załączonego materiału źródłowego. Na podstawie źródła 2. możemy określić, jakie działania podjął Aleksander Wielopolski wobec władz rosyjskich. Odpowiedź na pytanie o motywy tego działania znajdziemy w źródle 1. Jego treść informuje nas, że Wielopolski pozytywnie oceniał postawę władz rosyjskich wobec polskiej szlachty.

Zadanie 118.

Zwróć uwagę na propagowaną w źródle 1. z 1861 r. ideę jedności polsko-litewsko-ruskiej, którą autor próbował podbudować odwołaniami do unii horodelskiej i obchodów rocznic jej zawarcia. W źródle 2. z 1863 r. znajdź wezwanie do wspólnej walki trzech narodów – Polaków, Litwinów i Rusinów.

Zadanie 119.

Znajdź w tekście marszu powstańców miejsca bitew stoczonych przez oddział generała Mariana Langiewicza (Staszów, Skała) oraz skonfrontuj je z miejscami, przy których zaznaczono na mapie stoczone w czasie powstania styczniowego bitwy.

Zadanie 120.

Znajdź w tekście źródłowym wszystkie informacje odnoszące się do ugrupowania białych. Zastanów się, w jaki sposób autor ocenia jego rolę w powstaniu oraz jaki jest skład społeczny tego ugrupowania. Na podstawie zgromadzonych informacji odpowiedz na pytanie.

Zadanie 121.

Przeanalizuj teksty źródłowe. Zauważ, że Prusy i Francja podjęły różne działania dyplomatyczne (Prusy zaoferowały współpracę, Francja wezwała do długofalowego programu rozwiązania „kwestii polskiej”). Widać więc różnicę stanowisk politycznych obu państw odnośnie powstania styczniowego. Z drugiej strony jednak można dostrzec wspólną dla obu krajów obawę co do dalszego rozwoju wypadków. Oba państwa występowały w obronie istniejącego *status quo* w Europie.

Zadanie 122.**122.1.**

Kluczem do rozwiązania zadania jest porównanie treści obu źródeł i wyciągnięcie z niego wniosków. Zawarte w cytowanych dokumentach przepisy różnie odnosiły się do kwestii powinności chłopskich. Ustawa z 1823 r. mówiła o ich wykupieniu, a dekret z 1863 r. informował, że chłopci otrzymają ziemię bez żadnych warunków wstępnych. Dostrzeżenie tego pozwoli rozwiązać zadanie.

122.2.

Do wykonania polecenia 119.2. konieczne jest odwołanie się do wystawcy oraz roku wystawienia dokumentu. Skoro jest to rok wybuchu powstania styczniowego, a wystawcą był Rząd Narodowy, to wiadomo, że chodziło o pozyskanie chłopów do powstania.

Zadanie 123.

Zanalizuj diagram. Porównaj dane dotyczące stanu posiadania ziemi uprawnej przez chłopów przed i po uwłaszczeniu. Zauważ zachodzące w nim zmiany: w Galicji i Królestwie Polskim

zwiększył się, w zaborze pruskim zmniejszył. Dzięki temu możesz stwierdzić, że uwłaszczenie miało różny wpływ na stan posiadania ziemi przez ludność chłopską.

Zadanie 124.

Analizując trzy źródła, zwróć uwagę na to, że w każdym z nich jest mowa o tradycji zwycięskiej bitwy wiedeńskiej i postaci jej bohatera, Jana III Sobieskiego. Teksty przekazują bezpośrednie informacje o stosunku zaborców rosyjskiego i niemieckiego do tej tradycji – jest ona tępiona, zwalczana. Można to powiązać z polityką rusyfikacji w zaborze rosyjskim i germanizacji w zaborze pruskim. Natomiast ze źródła trzeciego wynika, że zaborca austriacki nie zabrania Polakom kultywowania tradycji wiedeńskiej, o czym świadczy umieszczenie tablicy pamiątkowej na kościele mariackim w Krakowie w 1883 r.

Zadanie 125.

Zwróć uwagę na to, że źródło nr 1 wskazuje na dwa rodzaje działań zaborcy zarówno przed, jak i po zjednoczeniu. Skonfrontuj te dwa rodzaje działań z informacjami zawartymi w tabelach. Zauważysz, że pierwsza tabela [źródło 2.] pokazuje efekty działań rządu w dziedzinie wspierania niemczyzny. Spadek procentowego udziału Polaków w ogóle ludności na określonym terenie – w rejencji poznańskiej, którą możemy uznać za reprezentatywną dla zaboru pruskiego – pozwala sformułować wniosek o powodzeniu tej akcji. Druga tabela [źródło 3.] pokazuje bilans akcji wykupu ziemi jako korzystny dla Polaków, zarówno jeśli chodzi o liczbę gospodarstw, jak i pod względem ich globalnego arealu. Odpowiedź będzie pełniejsza, jeśli odniesiesz się do tekstu, w którym autor podsumował porażkę akcji wykupu ziemi z rąk polskich.

Zadanie 126.

Rozwiązanie zadania powinieneś rozpocząć od analizy cytowanych tekstów. Czytając je, trzeba zauważyć użyte w nich charakterystyczne sformułowania oraz zawarte w nich elementy interpretacji rzeczywistości społecznej. W odniesieniu do tekstu nr 1 do słów tych należy np. wyraz *wyzyskiwacze*. Natomiast w tekście nr 2 zwraca uwagę odwołanie się do *jedności państwowej* w odniesieniu do carskiej Rosji. Rozwiązanie zadania 126.1. ułatwia podany zakres możliwości do wyboru. Wybierając spośród nich, musisz pamiętać, że konieczne jest przygotowanie odpowiedniego uzasadnienia. W obu wypadkach powinno ono odwołać się do cech charakterystycznych koncepcji politycznych, które kryją się za przytoczonymi tekstami.

Zadanie 127.

Zwróć uwagę na to, kto jest autorem źródła oraz co stanowiło główny cel polityki niemieckiej. Odpowiedz na pytanie, które państwo, jako największe imperium kolonialne, stało na drodze do realizacji tego celu.

Zadanie 128.

Aby prawidłowo zidentyfikować postać polityka, zwróć uwagę na godła widoczne na jego hełmie i odzieży. Datacja źródła 1. oraz stopa postaci umieszczona na mapie w miejscu oznaczonym jako *Francja* stanowią odniesienie do toczącej się wówczas wojny. Aby prawidłowo zinterpretować treść źródła 2., należy przypomnieć sobie, co było bezpośrednią przyczyną konfliktu, do którego odnosi się źródło 1. Rozstrzygnij, jaki był cel zmian dokonanych w treści depechy przez autora *Pamiętników*. Wskazówkę stanowi tu pytanie zadane przez niego jego rozmówcom oraz reakcja jednego z nich na zmienioną treść depechy.

Zadanie 129.

Rozpoznaj w obu źródłach postać Bismarcka. Wyjaśnij, jaką rolę spełnił Bismarck w procesie, którego ukoronowaniem była uroczystość ukazana na obrazie. Zwróć uwagę, że w źródle 2. Bismarck występuje w towarzystwie innych polityków, przed którymi stoi tort z napisem „Afryka”. Zinterpretuj, co oznacza sytuacja, w której przedstawiono Bismarcka na rysunku satyrycznym.

Zadanie 130.

Z treści obu źródeł wynika, że Anglicy, dokonawszy zakupu akcji Spółki Kanału Sueskiego (zwróć uwagę na treść przypisu do źródła 1. oraz widoczną w źródle 2. postać premiera Wielkiej Brytanii wręczającą Ismailowi Paszy worek z pieniędzmi), uważali swobodę dostępu do Kanału za jeden z najważniejszych interesów swojego państwa [źródło 1.]. Wskazówkę na temat przyczyn takiego stanowiska Brytyjczyków zawiera źródło 2. przedstawiające lwa z łapą spoczywającą na kluczu z napisem *Indie*. Lew stanowi symbol Anglii, a *klucz do Indii* należy interpretować jako symbol Kanału Sueskiego gwarantującego łatwiejszy dostęp do tej najważniejszej brytyjskiej kolonii.

Zadanie 131.

Zwróć uwagę na elementy rysunku świadczące o stosunku Brytyjczyków do Chińczyków. Zauważ postaci stojące za Anglikiem prowadzącym negocjacje w sprawie sprzedaży opium. Zwróć uwagę na gest i postawę Brytyjczyka przedstawionego na ilustracji.

Zadanie 132.

Znajdź w treści źródła argumenty potwierdzające tezę postawioną w poleceniu. Zwróć uwagę na informacje o przedsiębiorcach, surowcach naturalnych, budowie miast na Dzikim Zachodzie. Kolej ułatwiła podróżowanie, a to zwiększyło zainteresowanie kolonizacją Zachodu wśród mieszkańców wschodnich stanów.

Zadanie 133.

Zanalizuj ilustrację. Jest to pochodzący z prasy amerykańskiej rysunek satyryczny, opublikowany w 1879 r. Zwróć uwagę na umieszczone na nim postacie i zachodzące między nimi relacje, a także podpis. Dużym ułatwieniem będzie zrozumienie, dlaczego ów rysunek został określony jako satyryczny. Napływ ludności chińskiej do USA wydawał się ówczesnym białym Amerykanom rodzajem zagrożenia, choć raczej odnoszono się do niego lekceważąco.

Zadanie 134.

Z tekstu wybierz informacje dotyczące położenia prawnego i ogólnej sytuacji Indian w Stanach Zjednoczonych i określ czas, którego dotyczy źródło nr 1. Z analizy treści przedstawień i napisów na monetach wyciągnij wnioski na temat stosunku władz amerykańskich (które wyemitowały pieniądze) do Indian. Porównaj wnioski z obydwu źródeł i znajdź argumenty potwierdzające, że treści widoczne na monecie miały charakter propagandowy.

Zadanie 135.

Do rozwiązania zadania powinieneś zrozumieć przedstawioną przez autora tekstu zależność między postawami robotników (w tym ich skłonnością do akceptowania innowacji technicznych), a dokonującym się postępem technicznym. Autor tekstu postawił tezę, że taka współzależność istniała. Zwrócił uwagę na odmienną postaw robotników brytyjskich

i amerykańskich, która – jego zdaniem – wpływała na stosunek do innowacyjności gospodarki. Rozwiązanie zadania wymaga uświadomienia sobie tej zależności.

Zadanie 136.

Tytuł tabel z danymi statystycznymi dostarczy Ci informacji o tym, że zjawisko, o które jesteś pytany, dotyczy imigracji do Stanów Zjednoczonych. Zauważ, że dane statystyczne wykazują tendencję rosnącą. Rozpoznaj w postaci w cylindrze, noszącej pasiaste spodnie, Wuja Sama, symbol Stanów Zjednoczonych. Zauważ, że patrzy z niechęcią na imigrantów. Zwróć uwagę na to, w jak odpychający sposób ich ukazano – napisy na ich czapkach i bagażu również niosą ze sobą pejoratywne znaczenia. Przeczytaj napisy na kartce i uświadom sobie, że podają ewentualne skutki masowego napływu imigrantów. Dokonaj uogólnienia, uwypuklając problem bezpieczeństwa wewnętrznego w kraju.

Zadanie 137.

Odszukaj na każdym z rysunków imigrantów oraz Wuja Sama, postać personifikującą Stany Zjednoczone. Zwróć uwagę na różnice w sposobie przedstawienia przybyszy oraz powitania ich przez Wuja Sama. Zauważ, że na pierwszym rysunku są to zwykli ludzie, a na drugim przestępcy. Na pierwszym rysunku zaakcentowano otwartość Stanów Zjednoczonych, na drugim zaś – wrogość wobec imigrantów. Na podstawie obserwacji wyciągnij wniosek, że pierwszy rysunek wyraża opinię zwolenników, a drugi przeciwników imigracji do Stanów Zjednoczonych.

Zadanie 138.

Wyjaśnij, kogo symbolizuje zwierzę przedstawione na ilustracji. Zwróć uwagę na jego strój (umundurowanie). Porównaj rysunek i podpis oraz odpowiedz na pytanie: czy odwrót symbolicznej postaci można uznać za planowy, czy też jest to bezładna ucieczka? Zwróć uwagę na czas powstania rysunku i przypomnij sobie sytuację międzynarodową w tym czasie. Biorąc pod uwagę wszystkie ustalenia, wytłumacz cel powstania rysunku i efekt, który chciał osiągnąć jego autor.

Zadanie 139.

Zwróć uwagę na sposób przedstawienia postaci Ludwika Pasteura (z anielskimi skrzydłami) i chorego psa (symbolizującego wściekliznę). Przyjrzyj się, co badacz trzyma w rękach i zauważ przerażenie, jakie wywołuje to u zwierzęcia. Zastanów się, jaki związek z wynalazkiem Pasteura ma karykatura i jaką jego ocenę wyraża.

Zadanie 140.

Znajdź informacje dotyczące zamierzeń i celów zawarte w źródle 1. Zastanów się, co oznacza określenie *zgromadzenie obradujące*. Porównaj oba źródła i odpowiedz na pytanie.

Zadanie 141.

W przypadku źródła 1. zwróć uwagę na kraj jego pochodzenia oraz rozpoznaj przesłanie dialogu, w którym dziewczynka prosi o ciastko z prawem wyborczym. Zastanów się nad znaczeniem przedstawionych na rysunku postaci, symbolizujących kraje, w których obu płciom przysługują takie prawa. Następnie w źródle 2. znajdź informację dotyczącą różnicy w sytuacji kobiet w Wielkiej Brytanii i w innych uwzględnionych na rysunku państwach/terytoriach, polegającą na tym, że w roku wydania źródła tylko w Zjednoczonym Królestwie kobietom nie przysługiwały prawa wyborcze.

Zadanie 146.**146.1.**

Poszukaj w treści źródła wszelkich informacji, które pozwoliłyby datować opisane wydarzenie. Zastanów się, jak się nazywały i kogo reprezentowały opisane w źródle formacje wojskowe oraz gdzie rozgrywają się wydarzenia.

146.2.

Zwróć uwagę na postawę ludności cywilnej, o której mowa w źródle 1. Wyjaśnij, w jaki sposób mogła ona wpłynąć na postawy i poglądy żołnierzy. Analizując treść pieśni ze źródła 2. poszukaj w niej informacji o nastrojach i poglądach żołnierzy i cywilów. Porównaj informacje z obydwu źródeł.

Zadanie 147.

Zwróć uwagę na datę powstania utworu – 1914 r. Jest to data wybuchu I wojny światowej. W źródle odnajdziesz informacje o powoływaniu Polaków do zaborczych armii oraz bratobójczej walce. Przyczyną tej sytuacji było zmobilizowanie mieszkańców zaborów do armii walczących po przeciwnych stronach.

Zadanie 148.

Zidentyfikuj wydarzenie, do którego nawiązuje brytyjski plakat. Data publikacji oraz elementy graficzne (tonący statek i rozbitkowie) sugerują, że chodzi o zatopienie brytyjskiego statku pasażerskiego, na którym większość podróżnych stanowili obywatele amerykańscy. Napis *Podnieś miecz sprawiedliwości* jest wezwaniem do ukarania winnych tej tragedii, czyli Niemców. Brytyjski plakat najprawdopodobniej rozpoczął kampanię mającą na celu skłonienie USA do przystąpienia do wojny po stronie ententy.

Zadanie 149.

Znajdź postać, która symbolizuje Polskę. Zwróć uwagę na to, że została przedstawiona na tle obwieszczenia *Proklamacja Królestwa Polskiego* (utworzenie państwa polskiego stanowiło główną obietnicę Niemiec i Austro-Węgier dla Polaków zawartą w *Akcie 5 listopada* 1916 r.). Zinterpretuj wymowę takich elementów jak: kajdany na rękach kobiety, jej zakneblowane usta, eskorta dwóch żołnierzy.

Zadanie 150.

W źródle odnajdziesz informacje o kampanii plebiscytowej z 1920 roku. Zwróć uwagę na to, jakie argumenty miały odstraszyć mieszkańców Ełku od głosowania za przynależnością do Polski, a jakie zachęcić do głosowania za przynależnością do Niemiec. Przypomnij sobie, że w czasie plebiscytu niepodległość Polski była zagrożona przez bolszewików. Zastanów się, jak wykorzystała ten fakt propaganda niemiecka: dlaczego postać zwycięskiego dowódcy spod Tannenbergu została przywołana właśnie w tym momencie.

Zadanie 151.**151.1.**

Dokonaj analizy tekstu źródłowego i treści plakatu, porównaj informacje w nich zawarte, zwróć uwagę na datę powstania plakatu i wydania dokumentu. Na podstawie tych danych zidentyfikuj konflikt.

151.2.

Dokonaj analizy tekstu źródłowego i treści plakatu. Porównaj informacje zawarte w rozkazie dotyczącym postępowania władz bolszewickich wobec Polaków na zajmowanych ziemiach z wymową plakatu. Zwróć uwagę na rysunek i napis zamieszczony w dolnej części plakatu.

Zadanie 152.

152.1.

Odszukaj w tekście informacje dotyczące celów dyplomacji niemieckiej. Zauważ, że w trzeciej strofie wspomniano Górny Śląsk, „targowanie się” o powtórny pokój i likwidację zadłużenia. To właśnie cele, które stawiała sobie delegacja niemiecka udająca się na konferencję.

152.2.

Zwróć uwagę na elementy graficzne i napisy na rysunku satyrycznym. Zauważysz wówczas, że na ilustracji pierwszej delegacja niemiecka, udająca się na konferencję do Spa, jest pełna wiary w to, że może odnieść sukces. Na ilustracji drugiej członkowie delegacji, wracając do Berlina, mają spuszczone głowy i są zasmuceni. Świadczy to o klęsce niemieckiej delegacji. Zamiast *wielkich i dzikich*, wrócili *mali i lagodni*, o czym informują nas napisy pod ilustracjami.

Zadanie 153.

Zwróć uwagę na zapowiadane przez TKRP zmiany i wskaż te, które dotyczą przemian społeczno-gospodarczych. Zastanów się nad związkiem decyzji dotyczących przemian gospodarczych ze zmianami społecznymi. Sformułuj wyjaśnienie.

Zadanie 154.

154.1.

Przeanalizuj elementy graficzne i napisy na rysunku satyrycznym. Zestawiając zdobyte informacje z wiedzą własną, rozpoznasz, że źródło dotyczy traktatu wersalskiego. Dwie postaci: bolszewik i Niemiec Michel trzymają w dłoniach bomby z zamiarem podłożenia ich pod kolumny z napisami *korytarz Polski, Gdańsk, Górny Śląsk*. Oznacza to, że Niemcy, niezadowolone z postanowień traktatu, dążyły do ich rewizji. Zagrożeniem także była współpraca komunistów w Niemczech z bolszewikami, gdyż mogła doprowadzić do wybuchu ogólnoeuropejskiej rewolucji.

154.2.

Znajdź datę zamieszczenia rysunku satyrycznego w czasopiśmie *Kocynder* (17 sierpnia 1920 r.). Przypomnij sobie bitwę warszawską z 15 sierpnia tego samego roku. Pokonano w niej bolszewików i powstrzymano ich pochód na Zachód. Zatem niebezpieczeństwo, do którego komentarzem był rysunek satyryczny, zostało zażegnane. Nie doszło do połączenia sił reprezentowanych przez bolszewika i Michela.

154.3.

Zwróć uwagę na napisy, które zostały umieszczone na kolumnach budynku zwieńczonego hasłem *Traktat pokojowy*. Spośród nich wybierz te, które dotyczą Francji. Będą to: zwrot Alzacji i Lotaryngii, odszkodowania wojenne oraz odbudowa Francji.

Zadanie 155.

Zwróć uwagę na obiekt w centrum placu na fotografii w źródle 1. i jego brak w źródle 2. Zidentyfikuj ten obiekt, a następnie zastanów się kto i z jakiego powodu mógł go zbudować

oraz z jakiej przyczyny obiekt ten został rozebrany. Zastanów się, czy zmiana rozplanowania architektonicznego placu mogła być efektem decyzji podjętej z określonego powodu politycznego.

Zadanie 156.

Dokonaj analizy rysunku satyrycznego oraz krótkiego tekstu – wypowiedzi Witosa. Zwróć uwagę na elementy graficzne, rok ukazania się rysunku, wyjaśnienie skrótów nazw partii i ugrupowań politycznych, tytuł oraz słowa Wincentego Witosa zamieszczone pod rysunkiem, dotyczące sytuacji w Sejmie. Zauważ, że postaci przedstawione na rysunku tańczą każda w swoją stronę. Zastanów się nad wymową rysunku.

Zadanie 157.

Odwołaj się do wiedzy własnej, dotyczącej wyników plebiscytu na Górnym Śląsku, i zestaw ją z informacjami zawartymi w źródle. Plebiscyt został tu przedstawiony jako zwycięstwo, w rzeczywistości jego wynik był niekorzystny dla Polski, zatem wymowa rysunku nie jest zgodna z oficjalnymi wynikami.

Zadanie 158.

Porównaj dane w tabeli 1. z danymi w tabeli 2. Odpowiedz na pytanie, które z państw miało większy udział w handlu zagranicznym partnera. Zwróć uwagę na spadek obrotów handlowych między państwami w latach 1925–1926. Połącz tę informację z sytuacją polityczną w tym czasie.

Zadanie 159.

159.1.

Przy rozwiązaniu tego zadania zwrócić uwagę na rok wydania źródła oraz przedstawione postaci i elementy graficzne. Rozpoznasz tu Józefa Piłsudskiego rozwiązującego worek z napisem Sejm, z którego prosto do studni wypadają posłowie. Po interpretacji źródła 1., pozyskane informacje zestaw z satyrą (źródło 2.), a z wiedzy własnej przypomnij sobie, co znajdowało się w Brześciu.

159.2.

Przypomnij sobie, co znajdowało się w Brześciu i co spotkało przywódców partii opozycyjnych w 1930 r. Następnie pomyśl, jak wyeliminowanie przeciwników z życia politycznego mogło wpłynąć na polską scenę polityczną tego okresu.

Zadanie 160.

160.1.

Dokonaj analizy tekstu źródłowego. Zwróć uwagę na wskazówki w tekście – informacje o powrocie marszałka Piłsudskiego do czynnego życia politycznego oraz wymienione przyczyny *wypadków w Polsce*, które pozwalają rozpoznać wydarzenie.

160.2.

Zwróć uwagę na informacje zawarte w tekście, dotyczące oceny wypadków w Polsce oraz Józefa Piłsudskiego, jako polityka. Zastanów się, jaką rolę miała odegrać Polska w realizacji planów politycznych Anglii. Dobierz argumenty potrzebne do wyjaśnienia problemu.

Zadanie 161.

Zauważ, jakie punkty krańcowe łączy ze sobą linia kolejowa zaznaczona na mapie, i na tej podstawie wyprowadź wnioski o przyczynach jej powstania. Zwróć uwagę na to, że Gdynia jest krańcowym punktem tej linii oraz na położenie geograficzne miasta. Analizując treść plakatu, dostrzeż militarny charakter hasła oraz zastanów się, jakie warunki musi spełnić państwo, które chce posiadać widoczną na rysunku flotę oraz być potęgą morską. Zbierz wnioski z analizy obydwu źródeł i odpowiedz na pytanie.

Zadanie 162.

Wyjaśnij na podstawie źródła, na czym polegały problemy transportu kolejowego i ustal, jakie były ich przyczyny. Zastanów się, czy dla pomyślnego rozwoju państwa polskiego (zwłaszcza gospodarki) opisana sytuacja była korzystna i na podstawie tej oceny sformułuj treść zadania stojącego przed władzami państwowymi.

Zadanie 163.

163.1.

Zastanów się, z jakimi państwami sąsiadowała Polska w 1938 r. Przeanalizuj treść mapy. Zwróć uwagę na brak połączeń z dwoma wschodnimi sąsiadami. Dokonaj rozstrzygnięcia i uzasadnij odpowiedź.

163.2.

Znajdź na mapie położenie miejscowości Lydda. Wyjaśnij potencjalny cel uruchomienia połączenia do Lyddy w kontekście położenia ludności żydowskiej w Polsce i jej dążeń politycznych. Zwróć uwagę na narastającą pod koniec lat trzydziestych falę antysemityzmu w Europie oraz wpływ idei syjonistycznych.

Zadanie 164.

Rozwiązanie zadania powinieneś rozpocząć od zwrócenia uwagi na rok publikacji rysunku. Rysunek pochodzi z niemieckiej prasy i opublikowany został po dojściu do władzy Adolfa Hitlera i jego partii w 1933 r. Rozpoczęła się w tym czasie praktyczna realizacja nowej polityki wobec ludności pochodzenia żydowskiego. Polegała ona – w pierwszym okresie – na usuwaniu ludności pochodzenia żydowskiego z posad państwowych. Początkowo dotyczyło to miejsc pracy. Politykę tę symbolizuje kopniak wymierzony Albertowi Einsteinowi. Powinieneś uświadomić sobie, jakie skutki dla niemieckiego życia społecznego (nauki, kultury, gospodarki) pociągnęły za sobą takie działania.

Zadanie 165.

Zwróć uwagę na zawarte w źródle 1. informacje dotyczące odejścia Hitlera w 1926 r. od dotychczasowej retoryki oraz na opisane w źródle 2. konsekwencje tych zmian, które doprowadziły do zdobycia przez niego poparcia przedstawicieli przemysłowców.

Zadanie 166.

Zwróć uwagę na legendę mapy i znajdź w niej informacje o tym, kiedy doszło do przedstawionych na mapie wydarzeń. Znajdź w źródle 2. informacje pozwalające datować opisane fakty (postać prezydenta Czechosłowacji, działania III Rzeszy podjęte po zakomunikowaniu rządowi czechosłowackiemu scharakteryzowanej w źródle decyzji). Zastanów się, czy wypadki odzwierciedlone na mapie rozgrywały się w tym samym czasie, co te, których dotyczy tekst. Wyciągnij odpowiednie wnioski co do następstwa wydarzeń.

Zadanie 167.

Odpowiedź na pytanie o stosowaną w historiografii nazwę zjawiska gospodarczego stanowi widoczna na fotografii treść napisu. Mężczyzna, weteran, bezrobotny pomimo kwalifikacji, poszukuje pracy, aby móc utrzymać rodzinę. Dodatkową wskazówkę stanowi tytuł fotografii informujący, że została ona wykonana w Stanach Zjednoczonych w latach trzydziestych XX w.

Zadanie 168.

Zwróć uwagę na to, jakie państwa są symbolizowane przez zwierzęta i dlaczego na powierzchni wody unoszą się kapelusze z nazwami różnych krajów. Na tej podstawie wyciągnij wniosek na temat najwcześniejszej możliwej daty dotyczącej metaforycznej sceny ukazanej na rysunku. Przeanalizuj sytuację państw, które są uosobione przez postacie na drzewie, i na tej podstawie wyciągnij wniosek na temat najpóźniejszej możliwej daty. Zbierz wszystkie wnioski i uzasadnij odpowiedź.

Zadanie 169.

Przeanalizuj treść mapy. Zwróć uwagę na to, które z państw podjęły działania zbrojne i przeciwko komu. Wykorzystaj znajdujące się w legendzie mapy informacje dotyczące chronologii wydarzeń. Zastanów się, kim są (lub kogo symbolizują) najważniejsze postacie przedstawione na rysunku. Zastanów się, jaka jest wymowa ukazanej sceny. Porównaj swoją interpretację mapy z interpretacją rysunku i odpowiedz na pytanie.

Zadanie 170.

Zanalizuj mapę. Z legendy wynika, że przedstawiono na niej granice III Rzeszy i obszarów okupowanych z grudnia 1942 r. Ale na mapie zaznaczono również powstania w gettach w Warszawie i Białymstoku oraz wszystkie obozy zagłady. Czyli mapa przedstawia ten etap, kiedy trwała akcja Reinhard polegająca na wywózce Żydów z wielkich gett do obozów zagłady, przeciwko czemu wybuchły powstania.

Zadanie 171.

Zwróć uwagę na informacje zawarte w obwieszczeniu Generalnego Gubernatora. Wprowadzenie kary śmierci za udzielenie pomocy Żydom musiało wpłynąć na postawę starej wieśniaczki. Kobieta wiedziała, co jej grozi, mimo to podała Żydówce jedzenie, ale pośpiesznie oddaliła się.

Zadanie 172.

Rozpoznaj postać na rysunku. Zinterpretuj wykonywaną przez nią czynność i zastanów się, jak można rozumieć zamysł autora, biorąc pod uwagę obiekt znajdujący się na skale. Wyjaśnij, co symbolizują nazwy szczytów w głębi rysunku i dlaczego każdy z nich jest coraz wyższy. Interpretację rysunku odnieś do swojej wiedzy o przebiegu II wojny światowej.

Zadanie 173.

Zwróć uwagę na to, co symbolizuje ożywiony posąg podający pochodnię, oraz rozpoznaj odbierających ją polityków. Na podstawie wiedzy własnej ustal, kiedy po raz pierwszy państwa reprezentowane przez przedstawionych mężczyzn porozumiały się w sprawach, których uosobieniem jest postać trzymająca pochodnię. Podaj nazwę podpisanego przez nich dokumentu. Wyjaśnij, czy sytuacja, w jakiej znajdowała się Europa – ręka w kajdanach – miała wpływ na treść tego porozumienia.

Zadanie 174.

174.1.

Rozpoznaj przedstawionych polityków. W kontekście swojej wiedzy na temat historii II wojny światowej zinterpretuj czynność wykonywaną przez postacie siedzące. Wyjaśnij, dlaczego postać stojąca znajduje się za plecami jednej z osób siedzących. Zastanów się, co mogą oznaczać dodatkowe karty umieszczone za cholewami.

174.2.

Rozpoznaj trzech polityków przedstawionych na rysunku 1. W kontekście swojej wiedzy na temat historii II wojny światowej wyjaśnij, co może symbolizować czynność wykonywana przez postacie siedzące oraz dlaczego postać stojąca znajduje się za plecami jednej z osób siedzących. Wyjaśnij, kogo symbolizują postacie ukazane na rysunku 2. i na czym polega czynność, w której uczestniczą. Uwzględnij napisy w źródle 2. oraz czas jego powstania i na tej podstawie ustal, co symbolizuje scena. Zbierz informacje z obydwu źródeł i wyciągnij wnioski.

Zadanie 175.

Zwróć uwagę na to, co symbolizuje drzewo i jaką czynność wykonują postacie wyobrażone na rysunku (jakie mogą być potencjalne skutki ich działań). Przeczytaj tłumaczenia napisów, przypomnij sobie, jakie funkcje pełniły ukazane na rysunku osoby. Zastanów się, co wynika z faktu, że obydwaj przedstawieni politycy współpracują ze sobą, jakie wydarzenia autor uznaje za współpracę. Biorąc pod uwagę kraj powstania rysunku oraz rozpoznane na rysunku postacie i ich działania, odpowiedz na pytanie.

Zadanie 176.

Zapoznaj się z treścią obu map i skonfrontuj z nimi informacje zawarte w zdaniach. Rozwiązanie zadania będzie także wymagało uruchomienia wiedzy własnej na temat planu Barbarossa, skutków kampanii wrześniowej, konsekwencji paktu Ribbentrop-Mołotow.

Zadanie 177.

177.1.

Zwróć uwagę na informacje zawarte w tekście. Postaci faszystów: Benita i Adolfa pomogą Ci w identyfikacji głównego bohatera ballady. Pomocna może również wzmianka o królu, Wiktorze Emanuelu III, naprowadzająca na Włochy.

177.2.

Zwróć uwagę na informację o bombowcu, który *przyleciał z Anglii*. Zestawiając ją z wiedzą własną o drugiej wojnie światowej, zdecyduj, kiedy mogła powstać zacytowana ballada.

Zadanie 178.

Przeanalizuj treść napisów na murach Warszawy. Zwróć uwagę na słowo *tylko*, które pojawiło się na ilustracji nr 2. Dojdiesz do wniosku, że napisy były formą walki psychologicznej z okupantem, a słowo *tylko* zwiastowało Niemcom, że rychło poniosą klęskę.

Zadanie 179.

Rozwiązanie zadania powinieneś rozpocząć od analizy tekstu ulotki. Charakterystyczne sformułowania pozwalają wnioskować, że była ona skierowana do polskich żołnierzy walczących na froncie wschodnim. Przywołaj swoją wiedzę o wymienionych w zadaniu

formacjach wojskowych. Dwie z nich powstały na terenie ZSRR, ale tylko jedna z inicjatywy polskich komunistów i w tylko jednej służyli oficerowie wywodzący się z Armii Czerwonej. Ponadto zwraca uwagę zawarta w tekście aluzja do zbrodni katyńskiej, która pozwala ustalić rok wydania cytowanego druku propagandowego (najwcześniej 1943). Wtedy już armii gen. Andersa nie było na terenie ZSRR, więc jej żołnierze nie mogli być adresatami ulotki.

Zadanie 180.

Zwróć uwagę na przedstawione na rysunku elementy graficzne (pęknięta skorupka, fragmenty drutu kolczastego, wykluwający się z jajka ptak) oraz napis *wolność*. Zauważ, w jakiej sytuacji życiowej znaleźli się osadzeni w obozie koncentracyjnym autorzy i odbiorca świątecznej kartki.

Zadanie 181.

Zidentyfikuj postaci przedstawione na rysunku. Ukazana w centrum ma napis *STALIN* na dole munduru i nogą odpycha zerwany łańcuch z kulą, na której namalowano hitlerowską swastykę. Postać ta jedną ręką uderza młotem w głowę mężczyzny symbolizującego Polskę, drugą – trzyma na jego gardle sierp z napisem *KOMUNIZM*. Zastanów się nad znaczeniem tej sceny. Sierp i młot posłużyły do zniewolenia Polski. Przesłanie karykatury nawiązuje do trudnego politycznego położenia Polski w 1944 r.

Zadanie 182.

Zwróć uwagę na to, że oba źródła zawierają obrazową ocenę działań premiera rządu brytyjskiego, Winstona Churchilla. Pierwszy obraz to karykatura z polskiej prasy podziemnej narysowana jako komentarz do bieżących wydarzeń politycznych, karykatura życzliwa Churchillowi i jego polityce w momencie lądowania aliantów we Włoszech. Drugi obraz powstał w latach osiemdziesiątych XX w. jako komentarz do dawnych wydarzeń: porozumienia jałtańskiego z 1945 r. Malarz wykorzystał powszechnie znaną fotografię trzech przywódców, nadając jej własną formę: nasycił ją ironią przez wpisanie tytułu sugerującego pogodną pocztówkę oraz wkomponował sztandar polski z koronowanym Orłem Białym deptany przez Wielką Trójkę. Wyjaśniając przyczynę różnicy, należy więc odnieść się zarówno do różnego czasu wydarzeń przedstawionych przez źródła, jak i do tego, że Polacy musieli różnie oceniać działania polityczne Churchilla w różnych momentach historycznych.

Zadanie 183.

Skonfrontuj informacje zawarte w obu źródłach. Zauważ, że decyzja o zmianie granicy wschodniej zapadła w gronie przedstawicieli trzech mocarstw, bez udziału Polaków. Zwróć uwagę na treść drugiej zasady Karty Atlantyckiej. Odpowiedz na pytanie, kosztem którego państwa dokonano przesunięcia granicy na linię Curzona.

Zadanie 184.

Zwróć uwagę na czas powstania plakatu. Wykorzystaj swoją wiedzę o sytuacji politycznej Polski. Zastanów się, czemu służy rozwiązanie graficzne z dwoma statkami (okrętami) i zinterpretuj jego symboliczne znaczenie. Wyciągnij wnioski z wszystkich powyższych ustaleń.

Zadanie 185.

Porównaj postawioną tezę z informacjami uwidocznionymi na ulotce. Rozpoznaj przemianę ustrojową, do której komentarzem jest ilustracja oraz zastanów się, jakie państwo symbolizują sierp i młot oraz gwiazda. Rozpoznaj siłę polityczną, która przekazała sowietom koronę.

Zadanie 186.

Zinterpretuj plakat. Rozpoznaj postać polityka, kierując się nie tylko podobieństwem fizycznym, ale też treścią rysunku i wiedzą na temat potocznego znaczenia powiedzenia *tonący brzytwy się chwyta*. Wyjaśnij, w jakich okolicznościach historycznych opowiedzenie się za senatem mogło być ostatnią deską ratunku. Dopasuj biografię do rozpoznanej postaci ze źródła 4., kierując się przede wszystkim jej obecnością w kraju w czasach, kiedy opowiedzenie się za senatem było ważnym wyborem politycznym. Zdecyduj, która z przedstawionych osób podjęła próbę uczestniczenia w oficjalnym życiu politycznym w Polsce tuż po wojnie.

Zadanie 187.

Porównaj treść obu plakatów – zwróć uwagę na napisy: w pierwszym źródle dotyczą one tylko pierwszego pytania, w drugim wszystkich. Zastanów się, jaką odpowiedź w referendum sugerują oba rysunki. Zauważ, że na plakacie 1. w negatywnym świetle przedstawieni są zwolennicy senatu (hamowanie postępu), a na plakacie 2. – postaci namawiające do głosowania na „nie”.

Zadanie 188.

188.1.

Zinterpretuj elementy plakatu. Zwróć uwagę na trzy powtórzone słowo „TAK” oraz towarzyszące mu rysunki. Przypomnij sobie, kiedy i w jakich okolicznościach zadano społeczeństwu trzy pytania dotyczące przyszłości Senatu, właścicieli ziemskich oraz granicy zachodniej granicy państwa polskiego.

188.2.

Analizując elementy graficzne i napisy przedstawione na plakacie propagandowym, przypomnij sobie, komu zależało na likwidacji Senatu, likwidacji majątków ziemskich, przeprowadzeniu nacjonalizacji przemysłu oraz ustaleniu granicy z Niemcami na Odrze i Nysie Łużyckiej. Wyeliminuj te siły polityczne, które były przeciwne realizacji wszystkich trzech postulatów. Pozostaw tylko to ugrupowanie, które w referendum namawiało do głosowania „trzy razy tak”.

Zadanie 189.

Po przeczytaniu tekstu źródłowego sprawdź, czy przedstawiony w nim przebieg linii politycznego podziału Europy został potwierdzony na mapie. Dokonawszy rozstrzygnięcia, poszukaj argumentów. W tekście mowa o kurtynie, która zapadła od Szczecina do Triestu, natomiast na mapie linia politycznego podziału Europy jest przesunięta. Zastanów się, z jakimi wydarzeniami z historii Niemiec się to wiąże.

Zadanie 190.

190.1.

Spośród stref okupacyjnych zaznaczonych literami A, B, C, D postaraj się wskazać te, z których utworzono Republikę Federalną Niemiec. W identyfikacji państwa pomocne będą dane zawarte w źródle 2.: data oraz informacje o Zgromadzeniu Federalnym, prezydencie i kanclerzu.

190.2.

Dokonaj identyfikacji państwa, którego dotyczy tekst. Pomogą Ci w tym informacje zawarte w tekście, m.in. o rządzie radzieckim, Radzie Ludowej, Tymczasowej Izbie Ludowej,

a także wymienione postaci Wilhelma Piecka i Ottona Grotewohla. Informacje te jednoznacznie wskazują na Niemiecką Republikę Demokratyczną.

Zadanie 191.

Zwróć uwagę na duży procent ludności napływowej, zarówno repatriantów, jak i przesiedleńców, w województwach wymienionych w tabeli. Następnie przeanalizuj ukazane na mapie zmiany granic. Z porównania obu źródeł wyciągnij wniosek dotyczący przyczyn kierunków przesiedleń i repatriacji.

Zadanie 192.

Odszukaj elementy wspólne dla mapy i planu. Zwróć uwagę na to, że w nazwach w obu źródłach występuje nazwisko Stalina – na planie w nazwie parku, a na mapie jako część nazwy miasta. Skojarz ten zwyczaj z kultem Stalina, a następnie przypomnij sobie, w jakim okresie historycznym występował.

Zadanie 193.

Rozpoznaj postaci znajdujące się na fotografii. Ustal także, czyje popiersia oraz, czyj portret umieszczono w sfotografowanej sali. Zdecyduj, w jakim okresie sprawowali władzę rozpoznani przywódcy. Zwróć uwagę na strój dzieci, które wręczają kwiaty jubilatowi. Zastanów się, o jakich wpływach ideologicznych świadczyło przyjęcie takiego stroju.

Zadanie 194.

Zwróć uwagę na przedstawione na fotografii elementy propagandy wizualnej. Są one charakterystyczne dla państw obozu komunistycznego w latach pięćdziesiątych. Bliższe usytuowanie w czasie ułatwia analiza symboli odwołujących się do planu sześcioletniego. Po ich rozpoznaniu możliwe staje się przygotowanie uzasadnienia dokonanego wyboru.

Zadanie 195.

195.1.

Przypomnij sobie, jakie są cechy socrealizmu w literaturze i przeanalizuj tekst utworu. O jego socrealistycznym charakterze świadczy wiele elementów. Wybierz trzy spośród nich. W odpowiedzi nie cytuj fragmentów źródła.

195.2.

Znajdź w tekście utworu te fragmenty, które mówią o zadaniach stawianych młodzieży.

Zadanie 196.

Rozpoznaj postać, z której działalnością polityczną należy powiązać tytułową *titowszczyznę*. Odczytaj znaczenie symboli przedstawionych na ilustracji. Określ stosunek autora rysunku do zagadnienia będącego tematem książki.

Zadanie 197.

Postaraj się znaleźć w treści obu źródeł informacje mówiące o przyczynach obecności wojsk radzieckich w 1956 r. na Węgrzech. W tekście 1. minister Istvan Bibó stwierdza, że nie było żadnego powodu, by prosić o pomoc Armię Czerwoną. W rzeczywistości stłumiono niepodległościowe dążenia Węgrów. Radzieccy żołnierze nie znali prawdziwej przyczyny interwencji i uważali, że ich pobyt na Węgrzech był niezbędny, aby obronić ten kraj przed

faszystowską agresją. Mówili o tym otwarcie, o czym napisał w swoim *Dzienniku* Wiktor Woroszyński.

Zadanie 198.

198.1.

Zwróć uwagę na negatywny stosunek autora źródła 1. do opisywanych zjawisk w dziedzinie mody. Zastanów się nad oryginalnym znaczeniem określenia *okres błędów i wypaczeń* i wymową jego zastosowania w odniesieniu do działalności projektanta.

198.2.

Zwróć uwagę na miejsce, w którym odbywa się przedstawiona rozmowa (uwzględnij objaśnienia zawarte w przypisie). Zastanów się, z czego mogła wynikać wspomniana w dialogu *cena strachu*, biorąc pod uwagę informację dotyczącą statusu prawnego zobrazowanej działalności.

Zadanie 199.

Do poprawnego wykonania zadania konieczne jest dostrzeżenie zmian zachodzących w kontaktach handlowych między ZSRR a Chinami. Do roku 1959 ilości sprzedawanych/kupowanych towarów zasadniczo rosły, co świadczyło o dynamicznie rozwijającym się handlu między tymi krajami. Natomiast po roku 1959 r. nastąpiło załamanie wymiany. Takie zmiany są najczęściej skutkiem gwałtownego pogorszenia stosunków między państwami. Tak też było i w tym przypadku.

Zadanie 200.

Zwrócić uwagę na datację rysunku. Przypomnij sobie, że ZSRR został wówczas zmuszony do demontażu radzieckich wyrzutni rakietowych na Kubie. Przeczytaj podpis nad rysunkiem i rozpoznaj w postaci dentysty przywódcę ZSRR Nikitę Chruszczowa, a w wojskowym siedzącym na fotelu – przywódcę Kuby Fidela Castro. Zwróć uwagę na to, że Chruszczow usuwa Castro zęby mające kształt rakiet, co bezpośrednio wiąże się z przedmiotem konfliktu.

Zadanie 201.

Przeczytaj napis na rysunku. Sugeruje on twierdzące rozstrzygnięcie problemu postawionego w zadaniu. Przypomnij sobie zewnętrzne przejawy kultu religijnego i odszukaj je na rysunku. Zwróć uwagę na to, że przedstawienie postaci Mao jako boga, wykorzystanie motywu procesji i książeczek do nabożeństwa budzą skojarzenia z religią. Zauważ jednak, że na rysunku umieszczono komunistyczny symbol sierpa i młota, co wskazuje na komunistyczne podłoże nowej „religii”.

Zadanie 202.

W źródle 1. zwróć uwagę na sposób przedstawienia postaci. Tobolek wskazuje na fakt, że odbywa ona wędrowną, a spodnie charakterystyczne dla stroju ludowego – na jej wiejskie pochodzenie. W celu, do którego zmierza mężczyzna, rozpoznaj ośrodek przemysłowy. O takiej identyfikacji świadczą kominy fabryczne.

W przypadku źródła 2. weź pod uwagę wiejską scenerię oraz tytuł rysunku i przedstawiony na nim samochód, wskazujące na przyjazd członków rodziny na wieś. Biorąc pod uwagę sposób przedstawienia postaci [ubiór, telewizor], rozpoznaj zjawisko przejmowania miejskiego stylu życia przez osoby wywodzące się ze wsi. Zwróć uwagę na trzymane przez nie kosy, świadczące o uczestnictwie w pracach rolnych.

Zadanie 203.

W listach do redakcji audycji znajdź informacje świadczące o tym, że komunistyczna propaganda wykorzystwała treść orędzia do walki z Kościołem katolickim. Interpretując list 1., zwróć uwagę na opinię autora o orędziu, świadcząca o braku zrozumienia chrześcijańskiej wymowy prośby skierowanej przez biskupów polskich do biskupów niemieckich. Wykorzystaj informację dotyczącą okresu przygotowań do obchodów „Millenium”. Zauważ, że autor listu 2. nie uległ komunistycznej propagandzie, broni postawy polskich biskupów i wręcz twierdzi, że rozpętana nagonka na Kościół katolicki ma służyć odwróceniu uwagi od bieżących problemów społeczno-gospodarczych.

Zadanie 204.

Przede wszystkim charakterystyczny jest sposób umieszczenia dat powiązanych z krzyżem jako symbolem chrześcijaństwa. Ponadto autor umieścił na znaczku godło państwa polskiego. Jest ono inne od tego, które obowiązywało w 1966 r. Decyzja o umieszczeniu takiego godła była oczywistym znakiem sprzeciwu wobec PRL. Odczytanie symboliki znaczka w kontekście źródła nr 2 pozwoli ustalić, po czyjej stronie we wspomnianym sporze opowiedział się autor ilustracji.

Zadanie 205.

Zwróć uwagę na to, że podpis składany przez postać na rysunku [źródło nr 2.] ma kształt polskiej granicy zachodniej. Przypomnij sobie, że w roku 1970 zostały nawiązane stosunki dyplomatyczne między Polską a RFN. Nawiązanie stosunków było możliwe, bo rząd niemiecki przestał kwestionować przebieg zachodniej granicy Polski.

Zadanie 206.

Zwróć uwagę na to, w jaki sposób autor źródła 2. rozumie bunt i dlaczego uważa, że Krzysztof Klenczon nie był politycznym buntownikiem. Posługując się wiedzą o ojcu artysty, zastanów się, w jaki sposób Klenczon mógłby wyrazić swój polityczny bunt w realiach Polski w latach 60. Przeanalizuj tekst piosenki i zastanów się, czy ten bunt został wyrażony.

Zadanie 207.**207.1.**

Odpowiedz na pytanie, kim w mitologii był Herkules i czym się charakteryzował. Zastanów się, w jaki sposób treść karykatury nawiązuje do tej postaci. Zwróć uwagę na oznaki wysiłku przedstawionego na niej mężczyzny (pot na czole), dźwigającego dużą ilość papieru toaletowego.

207.2.

Zwróć uwagę na to, jaką ilość towaru niesie przedstawiona postać. Odwołaj się do wiedzy własnej dotyczącej trudności w zaopatrzeniu sklepów w okresie PRL. Zauważ, że karykatura odnosi się właśnie do tej kwestii.

Zadanie 208.

Znajdź w obu źródłach informacje wskazujące na rok sformułowania postulatów. Zastanów się, kiedy powstał Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, o którym mowa w źródle 2. Zastanów się także, w których wydarzeniach – w roku 1970, czy 1980 – zginęli robotnicy.

Zadanie 209.

Wyjaśnij, z jakimi wydarzeniami (lub rocznicami wydarzeń) wiążą się ukazane na plakacie daty. Zastanów się, z jakiego powodu autor odwrócił dwie cyfry. Weź pod uwagę chęć powiązania ze sobą dwóch dat i ukazania symbolicznego sensu takiego zestawienia. Biorąc pod uwagę czas powstania plakatu, sytuację polityczną w Polsce i ustalenia dotyczące zastosowanych rozwiązań graficznych, wyciągnij wnioski.

Zadanie 210.

210.1.

Zwróć uwagę na przedstawioną na rysunku postać, której głos ma wpływ na działania i zachowania innych osób. Ustal, kogo ona oznacza, biorąc pod uwagę znajdujące się na jej czapce symbole. Rozpoznaj polityka, którego podobizna widnieje w prawym dolnym rogu rysunku.

210.2.

Zastanów się, w którym z państw odbywały się protesty przedstawione na rysunku, kim byli protestujący, kto ich inspirował (według autora rysunku). Na podstawie tych ustaleń wyciągnij wnioski na temat przyczyny protestów i umieść je w czasie. Przypomnij sobie, kiedy sprawowali władzę poszczególni sekretarze partii i przywódcy ZSRR i na tej podstawie wskaż właściwe rozwiązanie.

Zadanie 211.

Znajdź w obu źródłach elementy odnoszące się do stanu wojennego. W źródle 1. są to: daty, postać zomowca (charakterystyczne elementy wyposażenia – osłona twarzy, tarcza), wyróżnienie liter MO w słowie demokracja. Zastanów się, co sugeruje zapis tego słowa. Rozszyfruj skrót WRON [źródło 2.]. Odpowiedz, kiedy powstała ta instytucja.

Zadanie 212.

Zwróć uwagę na sytuację polityczną w Polsce w 1984 r. Zastanów się, jaką rolę polityczną odgrywał w tym czasie Lech Wałęsa oraz w jaki sposób władze starały się kontrolować jego działalność. Znajdź te elementy rysunku, które świadczą, że Lech Wałęsa był inwigilowany przez władze komunistyczne.

Zadanie 213.

Rozpoznaj, korzystając z podpisu pod rysunkiem, postaci w chmurach jako nie żyjących już twórców komunizmu i państwa radzieckiego, a postać na dole jako ostatniego przywódcę ZSRR. Przeczytaj napis na chmurze i na trumnie i zwróć uwagę, że cała scena przedstawia pogrzeb, a więc koniec systemu, którego symbole rozpoznaj w gwiazdach na trumnie oraz sierpie i młocie zamiast krzyża.

Zadanie 214.

Zwróć uwagę na uwiecznioną na fotografii Bramę Brandenburską oraz tłumy ludzi stojące na pokrytym graffiti murze. Przypomnij sobie, że upadek muru berlińskiego nastąpił pod koniec 1989 r. Odszukaj w źródle 1. nazwiska przywódców ZSRR i Stanów Zjednoczonych i sprawdź w tabeli, w jakim okresie rządili. Zauważ, że Ronald Reagan zakończył swoje urzędowanie na początku 1989 r., co przemawia za rozstrzygnięciem negatywnym.

Zadanie 215.**215.1.**

Zwróć uwagę na różnicę ceny za tę samą usługę, czego symbolem jest cena znaczka na list zwykły. Zastanów się nad możliwymi przyczynami takiej sytuacji i uwzględnij wiedzę o procesie reformowania polskiej gospodarki, w tym stabilizacji obiegu pieniężnego.

215.2.

Zwróć uwagę na wszystkie elementy graficzne przedstawione na znaczku, a także znaczenie napisu. Zastanów się, jaki cel chciał osiągnąć autor znaczka zestawiając napis z graficznym przedstawieniem krajobrazu.

Zadanie 216.

Zwróć uwagę na patronów ulicy (działacza komunistycznego i papieża) oraz na rok, w którym nastąpiła zmiana – 1993, a więc po zmianie systemu politycznego w Polsce. Zastanów się, z czego mogła wynikać taka decyzja.

Zadanie 217.

1. We wstępie określ zakres chronologiczny i przestrzenny pracy oraz rolę, jaką odgrywało w starożytności Morze Śródziemne. Następnie wskaż zagadnienia, których zbadanie umożliwią Ci zamieszczone źródła. Zwróć uwagę na to, że materiał źródłowy pozwoli Ci odpowiedzieć na pytanie, dlaczego to Grecy i Fenicjanie podjęli wyprawy morskie, jakie były ich uwarunkowania oraz skutki.

2. W rozwinięciu wykorzystaj wszystkie źródła. Pamiętaj o tym, żeby w ramach omawianego zagadnienia na bieżąco dokonywać porównań. Zwracaj uwagę nie tylko na to, co różniło kolonizację fenicką od greckiej, ale i na elementy wspólne.

Źródła A i B dostarczają Ci informacji o rzeźbie terenu, bogactwach naturalnych, stanie dróg i związkach z morzem Grecji i Fenicji. Uogólnij je, wyciągając wnioski o podobnym rozwoju społeczno-politycznym. Wskaż gałęzie gospodarki, które nie byłyby możliwe bez podjęcia wypraw morskich. Wykorzystaj mapę do określenia położenia międzynarodowego greckich i fenickich miast-państw.

Analiza źródeł C i D dostarczy Ci informacji potrzebnych do określenia charakteru greckich i fenickich osad. Zauważ, że fragment 1. i 2. źródła C oraz źródło D wyraźnie wskazują na to, że dla Fenicjan priorytetowy był handel, a fragment 3. źródła C podkreśla znaczenie rolnictwa dla Greków. Zaakcentuj w wypracowaniu dostrzeżoną różnicę. Zwróć uwagę na wpływające z fragmentu 3. źródła C informacje o konfliktach społecznych w Grecji. Źródło E pozwoli Ci określić kierunki oraz czas ekspansji greckiej i fenickiej. Sprawdź na legendzie mapy, kto założył najstarsze kolonie, pozwoli Ci to ustalić pierwszeństwo w kolonizacji. Porównaj miejsca, w których Fenicjanie i Grecy zakładali swoje pierwsze kolonie z późniejszymi, będziesz mógł dzięki temu ustalić, na ile trwałoby ich zainteresowanie tymi obszarami. Odszukaj na mapie informacje o znaczeniu gospodarczym tych terenów, co umożliwi Ci wyciągnięcie wniosków co do planowanych celów kolonizatorów. Zakładanie osad w miejscach bogatych np. w surowce mineralne będzie świadczyło o chęci handlowania nimi, a w miejscach występowania zbóż – o możliwościach uprawy roli. Interpretując symbole na mapie, wyodrębnij obszary, na których występowały osady zarówno fenickie, jak i greckie, i wyciągnij wniosek o możliwej rywalizacji. Wykorzystaj możliwość konfrontowania informacji wpływających z mapy i źródeł pisanych, np. w źródle D odnajdziesz wzmiankę o tym, że Fenicjanie zasiedlili Sycylię wcześniej niż Hellenowie i o przymusie ich odejścia, co możesz wykorzystać jako poparcie swojego

wniosku o rywalizacji fenicko-greckiej. Zauważ, że ani w źródłach pisanych, ani na mapie nie ma informacji o poważnym konflikcie zbrojnym, co może być dla Ciebie wskazówką, że Grecy i Fenicjanie woleli podzielić się strefami wpływów niż prowadzić wojny. Pisząc pracę, wskazuj związki przyczynowo-skutkowe między wydarzeniami i zjawiskami historycznymi, np. wpływ kolonizacji na upowszechnienie się zdobyczy cywilizacji fenickiej i greckiej w basenie Morza Śródziemnego. Wyjaśnij złożoność opisywanych zjawisk historycznych, ukazując różne ich aspekty, np. międzynarodowe uwarunkowania ekspansji morskiej Fenicjan, charakter kolonii wynikający z różnej sytuacji społecznej, gospodarczej oraz politycznej Fenicji i greckich poleis, międzynarodowe uwarunkowania wzrostu znaczenia Kartaginy.

3. W zakończeniu podsumuj wnioski cząstkowe i ustosunkuj się do postawionego w temacie problemu, uzasadniając swoje stanowisko.

Zadanie 218.

1. We wstępie powinieneś określić cezurę wyjściową, od której zaczniesz narrację. Skoro temat dotyczy epoki po upadku państwa rzymskiego (na Zachodzie), to logicznym wyborem jest rozpoczęcie narracji od roku 476. Przywołanie i wyjaśnienie tej daty jest w pracy konieczne. Powinieneś także w kilku słowach nakreślić sytuację Europy po upadku cesarstwa rzymskiego. Wydaje się to konieczne, gdyż pozwoli na określenie roli tradycji rzymskiej w dziejach kultury europejskiej.

2. W rozwinięciu pracy autor powinien poprowadzić narrację tak, aby wykorzystać źródła. Do tematu wypracowania dołączony został zestaw źródeł, które do pewnego stopnia narzucają sposób realizacji tematu wypracowania, ponieważ każde ze źródeł powinno być wykorzystane w pracy. Oznacza to, że jakkolwiek autor ma dużą swobodę w sposobie przygotowania swojej pracy, to jednak musi trzymać się źródeł. Tym bardziej, że jednym z ważnych kryteriów oceny wypracowania jest umiejętność wykorzystania źródeł dołączonych do tematu. Jednocześnie zamieszczenie źródeł do tematu jest dużym ułatwieniem, bowiem informuje zdającego, o czym na pewno powinien w swojej pracy napisać.

Źródło A to mapa dróg cesarstwa rzymskiego. Można ją przeanalizować na wiele sposobów. Drogi wyznaczały zasięg świata łacińskiego, określały kierunki jego ekspansji, a po upadku państwa pozostały widocznym przez stulecia śladem rzymskiego panowania nad przestrzenią. Były także dowodem potęgi organizacyjnej państwa rzymskiego, które potrafiło zorganizować i przeprowadzić prace inżynieryjne na skalę absolutnie niewyobrażalną dla Europejczyków żyjących w późniejszych wiekach.

W źródle B ilustracje zostały dobrane w ten sposób, aby pokazać trwałość niektórych rozwiązań architektonicznych, w tym przypadku specyficznej formy upamiętnienia zwycięstw i chwały panującego, jaką jest łuk triumfalny. Ilustracje pokazują dwa łuki, wybudowane w odstępie około 1500 lat. Cel ich budowy był ten sam. Pisząc o obu budowlach, powinieneś zaakcentować ten fakt. Przy tej okazji warto zwrócić uwagę na to, że poszukiwanie antycznych korzeni między innymi służy uwzniośleniu współczesności.

Źródło C – trzecia ilustracja – odwołuje się do dwóch bodaj czy nie najistotniejszych elementów spuścizny antycznej. Prawnicze sentencje łacińskie umieszczone na kolumnadzie gmachu Sądu Najwyższego w Warszawie odwołują się zarówno do prawa rzymskiego, będącego podstawą współczesnego prawa europejskiego, jak i do roli języka łacińskiego w ukształtowaniu się poczucia wspólnoty kultury łacińskiej.

Ostatnie źródło – D – stanowi fragment współczesnego eseju historycznego. Esej dotyczy dwóch istotnych aspektów: bezpośrednio roli literatury starożytnej w kulturze średniowiecznej Europy oraz pośrednio roli chrześcijaństwa upowszechnianiu tejże literatury i generalnie

kultury antycznej. Powinieneś zauważyć, że dla rozważań o roli kultury starożytnej w czasach późniejszych jest to niewątpliwie wątek pierwszorzędny, a być może w ogóle najważniejszy. Wśród różnych składników spuścizny starożytnych właśnie chrześcijaństwo jest tym elementem, który powinien być szczególnie mocno akcentowany, gdyż zdefiniowało ono kształt kultury europejskiej.

3. W zakończeniu pracy zbierz wnioski cząstkowe i sformułuj konkluzję. Zapewne warto pokusić się o ogólne spojrzenie na rolę kultury rzymskiej (czy szerzej – antycznej) w dziejach kultury europejskiej. Kultura ta czerpała z dorobku antyku, różnie z resztą się do niego odnosząc. Na przestrzeni tysiąca lat można wskazać zarówno momenty afirmacji, jak odrzucenia dorobku antyku. Tym niemniej kończąc pracę, powinieneś zauważyć, że kultura starożytnych zawsze była ważnym elementem odniesienia, bez którego trudno wyobrazić sobie kulturę czasów późniejszych.

Zadanie 219.

1. We wstępie powinieneś nakreślić ramy czasowe (lub odnieść się do wydarzeń odpowiadających wyznaczonym cezynom czasowym) oraz ramy przestrzenne. Jeśli sformułowanie tematu zawiera pojęcia, warto krótko się do nich odnieść. Można również postawić tezę, która nawiązuje do zamieszczonego cytatu, twierdząc np., że na przestrzeni dziesięciu wieków chrześcijaństwo kształtowało i definiowało rzeczywistość wszelkich aspektów ludzkiego życia. We wstępie dobrze jest również nakreślić poszczególne etapy rozwinięcia tematu. Jest to prosty zabieg, nie tylko w istotny sposób ułatwiający odbiór pracy czytającemu, ale również sygnalizujący, że zaproponowana przez autora pracy koncepcja realizacji tematu jest logiczna i uporządkowana.

Zwróć uwagę na sformułowanie tematu. Zawarty w nim czasownik wskazuje, czym powinieneś się zająć. Słowo „scharakteryzuj” oznacza, że należy opisać zjawisko wyodrębniając poszczególne aspekty oraz zwrócić uwagę na jego uwarunkowania i konsekwencje.

Uważnie przeczytaj cytat poprzedzający sam temat. Stanowi on wskazówkę dla właściwego rozumienia postawionego problemu oraz odpowiedź przydatną podczas formułowania tezy.

Przystępując do realizacji tematu, powinieneś zapoznać się z załączonymi materiałami źródłowymi i dokonać ich analizy i interpretacji. Pamiętaj, że wybór tematu z wyposażeniem źródłowym nakłada na piszącego obowiązek wykorzystania wszystkich źródeł. Zanim przystąpisz do pisania, postaraj się ustalić, jakich informacji dostarcza każde z nich. Swoje uwagi i wnioski możesz zapisywać w brudnopisie – notatki mogą okazać się przydatne podczas pisania. Układ źródeł jest chronologiczny, jednak nie narzuca on kolejności wykorzystania źródeł w Twojej pracy. Poszczególne źródła odpowiadają kolejnym aspektom zagadnienia, którego dotyczy temat.

2. W rozwinięciu należy pamiętać, że wnioski płynące z analizy jednego źródła można potwierdzić czy poszerzyć o informacje płynące z innego. W przypadku korzystania ze źródeł tekstowych, wystrzegaj się bezpośredniego kopiowania ich treści – nie na tym polega interpretacja zawartości źródła. Pamiętaj, że praca oparta na materiale źródłowym nie może zawierać wyłącznie informacji pozyskanych ze źródeł. Należy uwzględnić również informacje i wnioski płynące z wiedzy własnej piszącego. Jednak informacje te powinny być odpowiednio wyselekcjonowane oraz powiązane z tymi pozyskanymi dzięki analizie materiału źródłowego. Rozwinięcie powinno również zawierać wnioski cząstkowe stanowiące powiązania pomiędzy kolejnymi omawianymi elementami tworzącymi przyczynowo-skutkową całość.

Źródło A przedstawia zakonnika pracującego nad księgą w skryptorium. Jego postać stanowi szeroko pojętą aluzję do średniowiecznego duchowieństwa, zarówno klasztornego, jak

i kościelnego. Zastanów się, jakie funkcje pełnili zakonnicy w średniowiecznym społeczeństwie. Czy ich działalność ograniczała się wyłącznie do prac związanych ze studiowaniem, kopiowaniem oraz gromadzeniem ksiąg? Jakie wzorce osobowe propagowano w średniowieczu? Jaką rolę odgrywał Kościół i kler w procesie tworzenia się średniowiecznych monarchii?

Źródło B przedstawia egzekucję Jana Husa dokonaną podczas obrad soboru w Konstancji. Postać praskiego uczonego stanowi tu aluzję do wszelkich średniowiecznych herezji oraz metod ich zwalczania, jak również do społeczno-politycznych aspektów wykorzystywania religii. Zastanów się, na czym polegał związek pomiędzy polityką (państwem) a religią (Kościółem). Jakiego rodzaju korzyści czerpały z niego obie strony? Jakie konflikty zachodziły w relacjach pomiędzy nimi? Rozstrzygnij, czy walka z herezją lub chrystianizacja były prowadzone wyłącznie z pobudek religijnych.

Źródło C przedstawia księżną Marię Burgundzką podczas lektury tzw. „godzinek” oraz księżną uczestniczącą w kulcie maryjnym. Odnosi się ono do oddziaływania religii na kulturę, sztukę oraz obyczajowość epoki. Źródło to stanowi inspirację dla rozważań nad wpływem religii na życie osób świeckich oraz rozwój literatury i czytelnictwa w średniowieczu.

Źródło D dotyczy katedr oraz szeroko pojętej roli obiektów sakralnych. Dokonaj analizy tekstu i zastanów się, na jakie aspekty zwraca uwagę jego autor. Czy przypisuje on katedrze wyłącznie funkcje religijne? Zastanów się, w jaki sposób istnienie katedry (lokalnego kościoła, klasztoru) wpływało na życie miejscowej społeczności oraz jej poszczególnych członków. Wyjaśnij, w jaki sposób powstawanie katedr kształtowało rozwój sztuk pięknych. Zastanów się, jaki charakter miały ówczesne rzeźba i malarstwo.

Pamiętaj, że praca powinna mieć kompozycję trójdzielną, czyli powinna składać się ze wstępu, rozwinięcia i zakończenia.

3. W zakończeniu pracy powinieneś podsumować wnioski cząstkowe oraz ustosunkować się do problemu postawionego w temacie zadania, np. odnosząc się do zacytowanej wypowiedzi Johana Huizingi. Jest to również miejsce na podsumowanie stanowiska zajętego przez autora pracy.

Zadanie 220.

1. We wstępie odwołaj się do problemu zasygnalizowanego w temacie i sformułuj wobec niego stanowisko. Wyjaśnij ramy chronologiczno-przestrzenne tematu.

2. W rozwinięciu sformułuj argumenty i poprzyj je przykładami, odwołując się do faktów historycznych oraz informacji zawartych w materiałach źródłowych. Możesz przedstawić swoje rozważania w ujęciu chronologicznym lub problemowym. Pamiętaj, że powinieneś stosować terminologię typową dla epoki, której dotyczy temat, i związanej z omawianymi wydarzeniami, procesami czy opisywanym zjawiskiem. W rozwinięciu dokonujesz analizy problemu, powinieneś więc przedstawić wnioski cząstkowe, które w zakończeniu pracy ułatwią Ci sformułowanie podsumowania.

Pamiętaj, że sformułowanie tematu obliguje Cię do wykorzystania materiałów źródłowych. Po przeczytaniu źródeł – już na etapie opracowania krótkiego planu – zaznacz, które informacje ze źródeł pomogą Ci zrealizować temat i w której części pracy możesz je wykorzystać.

Źródło A, mapa, zawiera informacje dotyczące kształtowania się granic Rzeczypospolitej w latach 1569–1648. Zwróć uwagę na rozległość obszaru Rzeczypospolitej i na zmiany przebiegu granic po roku 1569, kiedy to do Polski przyłączono tereny Ukrainy.

Źródło B, fragment pisma publicystycznego z czasów bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta, zawiera informacje dotyczące struktury narodowościowej Rzeczypospolitej po roku

1569 i problemów wynikających z tej struktury, takich jak brak zgody przy podejmowaniu ważnych decyzji politycznych. Pamiętaj, że autor pod pojęciem *naród* rozumie stan szlachecki.

Źródło C to dwa wykresy odnoszące się do struktury narodowościowej Rzeczypospolitej po roku 1569 oraz jej struktury religijnej w II połowie XVII w. Dostarczają one informacji o wieloetnicznym i wielonarodowym charakterze społeczeństwa ówczesnej Polski. Wykres dotyczący struktury narodowościowej potwierdza informacje wynikające ze źródła B.

Źródło D, fragment obrazu Izaaka van den Blocka *Alegoria handlu gdańskiego* z 1608 r., przedstawia kupców w ciemnych ubiorach, charakterystycznych dla przedstawień mieszczan protestanckich, oraz przedstawicieli szlachty polskiej w typowych sarmackich strojach. Ukazaną scenę można wykorzystać jako zilustrowanie wieloetnicznego charakteru społeczeństwa miast oraz jako przykład współpracy przedstawicieli różnych nacji, które przyczyniły się do rozwoju gospodarki Rzeczypospolitej.

Źródło E, fragment pamiętnika Albrychta Stanisława Radziwiłła, zawiera opinie autora o powstaniu Chmielnickiego. Autor opisuje okrucieństwa, których dopuszczali się uczestnicy rebelii i dostarcza informacji o etnicznym i społecznym charakterze buntu.

Pamiętaj, że tylko wnikliwa analiza źródeł pozwoli Ci wykorzystać zawarte w nich informacje we właściwy sposób. Planowanie realizacji tematu pozwoli sformułować logiczną, poprawną pod względem merytorycznym całość. Ta część pracy pozwoli na podjęcie decyzji, czy mapa będzie w Twojej pracy świetnym materiałem dla zasygnalizowania problemów etnicznych i wyznaniowych w XVII wieku, a wynikających ze zmian granic, które dokonały się po unii lubelskiej. Być może analiza mapy pozwoli Ci sformułować tezę, że wzrost terytorialny Rzeczypospolitej w połowie XVI w. pogłębił podziały społeczne i stał się przyczyną blasków i cieni, o których mowa w temacie. Przykładów „blasków” doszukasz się m.in. w źródle D, „cienie” odnajdziesz w źródle E. Wyboru dokonasz sam. Pamiętaj tylko, że przyczyny i skutki opisywanych przez Ciebie wydarzeń muszą stanowić spójną, logiczną całość.

3. W zakończeniu dokonaj uogólnienia przedstawionych rozważań zgodnie z problemem sformułowanym w temacie. Ta część pracy służy podsumowaniu rozważań, zebraniu i wyciągnięciu wniosków, przedstawieniu oceny.

Zadanie 221.

1. We wstępie zastanów się, które wydarzenia stanowią ramy chronologiczne tematu wypracowania. Z wiedzy własnej przypomnij sobie najważniejsze wydarzenia z czasów Piotra I i Katarzyny II. Przeglądając źródła, dokonaj selekcji tych wydarzeń i oprzyj na nich swoją pracę. Pamiętaj, że nie musisz opisywać wszystkich wydarzeń z tego okresu, dlatego postaraj się wzbogacać informacje płynące ze źródeł wiedzą własną.

2. W rozwinięciu pracy postaraj się wykorzystać wszystkie źródła. Pamiętaj, że jeśli chcesz uzyskać pełną ilość punktów, musisz wykorzystać je wszystkie, dlatego na tym etapie ustal bardzo dokładnie, jakich informacji dostarczy Ci każde z nich.

Analiza źródła A – drzewa genealogicznego – pomoże Ci w ustaleniu ram chronologicznych niezbędnych do realizacji tematu. Analizując to źródło, spostrzeżesz również, że Katarzyna II poślubiła wnuka Piotra I, Piotra III.

Źródło B – żeton z czasów Piotra I – informuje o rewolucji obyczajowej i kulturalnej, która rozpoczęła się za jego panowania. Car, aby zerwać z zacofaniem społeczeństwa w stosunku do Zachodu i otworzyć Rosję na kulturę europejską, nakazał bojarom zgolić brody. Na tych, którzy nie chcieli tego zrobić, nałożył podatek w wysokości stu rubli.

Analiza źródła C – pomnika Piotra I w Petersburgu – pomoże Ci rozstrzygnąć, czy Katarzyna II była kontynuatorką polityki Piotra I. Pomnik ten wyraźnie symbolizuje, który kierunek polityczny obrała caryca. Stawiając go w Petersburgu, mieście wybudowanym i obranym przez jej poprzednika na nową stolicę, chciała podkreślić, że nie wycofa się z raz podjętego dzieła reform. Analizując to źródło, zwróć także uwagę na napis w języku łacińskim zamieszczony na pomniku, podkreślający otwarcie Rosji na Zachód.

Ze źródła D – mapy – odczytasz, które ziemie zostały przyłączone do Imperium Rosyjskiego w XVIII w. Przypomnij sobie, w jakich okolicznościach i w wyniku jakich wojen Rosja pozyskiwała nowe tereny. Daty zamieszczone na mapie możesz również zestawić z latami panowania podanymi w tablicy genealogicznej, źródło A. Wówczas będziesz wiedział dokładnie, które ziemie zostały przyłączone przez Piotra I, a które przez Katarzynę II.

Analiza karykatury brytyjskiej (źródło E) pomoże Ci odczytać, jakie cele ekspansji przyjęła caryca. Karykatura wyraźnie wskazuje, że były nimi Warszawa i Konstantynopol. Z analizy mapy (źródło D) i Twojej własnej wiedzy wynika, że oba miasta nie zostały włączone do Imperium Rosyjskiego. Wiesz również, że Katarzyna II, realizując ekspansywną politykę zagraniczną na zachód i południe, przejęła znaczną część ziem Rzeczypospolitej i Imperium Osmańskiego. Mapa pomoże Ci w identyfikacji ziem.

3. W zakończeniu podsumuj wnioski cząstkowe i ustosunkuj się do postawionego w temacie problemu. Uzasadnij swoje stanowisko. Zrób to również w sytuacji, gdy uznasz, że nie możesz zająć jednoznacznego stanowiska.

Zadanie 222.

1. We wstępie warto wykazać, że podane w temacie cezury czasowe są dla Ciebie zrozumiałe oraz że rozpoznajesz porównywalne wydarzenia w obu krajach. Zauważ również, że w temacie znalazło się rozróżnienie na to, jak rozumiano oraz jak zrealizowano postulowaną wolność. Wymagać to będzie od Ciebie zdefiniowania oświeceniowej koncepcji wolności oraz określenia wyjściowej sytuacji polityczno-społecznej, która była różna w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i we Francji.

2. W rozwinięciu ku rozwiązaniu postawionego problemu poprowadzą Cię źródła – dwa (ikonograficzne i pisane normatywne) dotyczące Polski i także dwa odnoszące się do Francji. Zostały one tak dobrane, żeby wzajemnie się tłumaczyły i dopełniały. Ich interpretacja wymaga jednak stałej konfrontacji z sytuacją, w której powstawały, a więc z wiedzą pozaźródłową.

Ze źródła A odczytasz, jak rozumieli wolność ci, którzy przygotowywali zmianę systemu politycznego w Polsce (rycina powstała w 1790 r., na zakończenie pierwszej kadencji Sejmu Wielkiego, jeszcze przed uchwaleniem Konstytucji). Analizę i interpretację ryciny ułatwią sformułowania zawarte w pierwszym fragmencie tekstu Konstytucji 3 maja (preambuła, źródło B). Ponieważ jest tam mowa o wolności wewnętrznej i wolności zewnętrznej, *Alegorię niezwykłej wolności* należy odczytywać w tych dwóch aspektach. Zwróć uwagę na to, że alegoryczna postać kobieca trzymająca na drzewcu symbol wolności to Polska (Rzeczpospolita Obojga Narodów), która zrywa podwójne kajdany – a więc niewolę wewnętrzną (dyktat magnaterii i ambasad rosyjskiej) i zewnętrzną (przemoc trzech zaborców). Zdeptana postać z pawiem (symbolem pychy) oznacza oligarchię magnacką, której wydaje się, że będzie narzucać wolę zarówno królowi, jak i masom szlachty.

Źródło B. dostarcza – pośredniej – informacji o tym, jak Konstytucja zrealizowała postulowaną wolność. Należy zwrócić uwagę na to, że zagwarantowanie szlachcie wszystkich jej *wolności*,

przywilejów i *prerogatyw* oznaczało utrzymanie w Polsce praktycznie niezmiennego ustroju społeczno-gospodarczego (praktycznie, ponieważ ograniczone przywileje dla mieszczan obejmowały jedynie ich pewną grupę – mieszczan z miast królewskich), a więc utrzymanie monopolu szlachty na posiadanie ziemi i jej władzy nad pańszczyźnianymi chłopami. Nie było mowy o wolności dla chłopów i dużej części mieszczan.

Przedstawiony w źródle C. fragment Konstytucji francuskiej z 1791 r. dostarcza informacji o zburzeniu ustroju feudalnego: zniesiono regulacje prawne i instytucje, które tworzyły ten system. Należy zwrócić uwagę na przypis o tym, że Konstytucję poprzedzała *Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela* i przypomnieć sobie, że ogłaszała ona równość i wolność obywateli oraz określała szeroki zakres tej wolności. We wnioskach częściowych nasunie się oczywista różnica pomiędzy realizacją wolności w Polsce i we Francji.

Analiza źródła D pozwala odczytać naczelne ideały republiki, która powstała po egzekucji króla i królowej. Zwróć uwagę na hasła *równości* i *braterstwa* – oznaczają one równość wobec prawa i równość praw oraz odrzucenie wszystkich podziałów stanowych, charakterystycznych dla dawnego systemu. Pamiętając o tym, że *Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela* oraz Konstytucja z września 1791 r. podkreślały gwarancje własności, wywnioskujesz, że we Francji pogłębiono demokratyczne (równościowe) rozumienie wolności.

3. W zakończeniu na podstawie wniosków częściowych sformułuj konkluzję wskazującą na podobieństwo w rozumieniu i realizowaniu wolności zewnętrznej (walka z agresywnością, najazdem państw sąsiednich) oraz znaczącą różnicę w rozumieniu i realizowaniu wolności wewnętrznej.

Zadanie 223.

1. We wstępie określ zakres chronologiczny i przestrzenny pracy oraz wskaż problemy, na których się skupisz. Zwróć uwagę na to, że materiał źródłowy pozwoli Ci na zbadanie dwóch głównych kwestii: kryterium przynależności do elity w cesarstwie Napoleona I oraz tego, jak trudno było przeniknąć w jej kręgi. Przypomnij sobie, że w okresie przedrewolucyjnym o przynależności do określonego stanu decydowało urodzenie, a możliwości złamania bariery stanowej były niewielkie. Pamiętaj, że jednym z najważniejszych haseł rewolucji francuskiej była równość, i odnieś się też do tych wydarzeń, bo wówczas Napoleon rozpoczynał swoją karierę polityczną.

2. W rozwinięciu wykorzystaj wszystkie źródła. W źródle A szczególną uwagę zwróć na elementy wyróżnione strzałkami. Złote pszczoły podkreślają, do jakich tradycji nawiązywał Napoleon oraz to, że nie były to tradycje burbońskie, poprzedzające wybuch rewolucji we Francji. Przypomnij sobie, że głównym celem Napoleona podczas ustanawiania Orderu Legii Honorowej było nagrodzenie tych, którzy wiernie mu służyli. Potem zinterpretuj pozostałe elementy: tron, płaszcz i berło wskazujące na monarchiczne aspiracje Napoleona.

Źródło B dostarcza Ci informacji o tym, za co marszałek Lefebvre otrzymał tytuł i dochody z ziemi. Zauważ, jak mocno podkreślono w nim jego zasługi dla Napoleona.

Źródło C informuje Cię o karierze wojskowej i politycznej marszałka Bernadotte'a. Zwróć uwagę na to, że jest ona związana z osobą Napoleona.

W źródle D dostrzeżesz stopniowanie znaczenia poszczególnych osób w państwie, podkreślone rosnącą wraz z miejscem w hierarchii ozdobnością biretu. Zwróć uwagę na to, że na szczycie jest tylko cesarz, co podkreśla jego silną, osobistą władzę, a najwyższe szczeble w hierarchii zajmują osoby spokrewnione z Napoleonem, co możesz zinterpretować jako chęć ustanowienia

własnej dynastii. Zauważ, że przy każdym szczeblu hierarchii podano informacje o dochodach, co wskazuje na to, że miały one decydujący wpływ na zajmowaną pozycję.

Analiza źródła E pozwoli Ci wysnuć wniosek, że elita polityczna cesarstwa wywodziła się przede wszystkim z burżuazji, co wskazuje na kontynuację tradycji rewolucyjnych. Zauważ jednak, że procent elity pochodzącej z dawnej szlachty jest większy od procentu elity z ludowym rodowodem, co można tłumaczyć jako chęć pogodzenia starego porządku z nowym albo tym, że dla Napoleona użyteczność człowieka dla państwa była ważniejsza niż pochodzenie. Na drugim wykresie uderza dominacja wojskowych oraz urzędników niższego i wyższego szczebla, co skłania do wniosku, że droga kariery wiodła przez armię lub stanowiska w administracji państwowej.

Pisząc wypracowanie pamiętaj, żeby wnioski wyciągane na podstawie jednego źródła potwierdzać informacjami płynącymi z innego, np. o wadze zasług dla cesarza i państwa w karierze politycznej w okresie napoleońskim jest mowa nie tylko w źródle B, ale również A i C. Korzystaj z wiedzy własnej, ale pamiętaj o selekcji wiadomości i odpowiednim powiązaniu ich z informacjami wynikającymi ze źródeł, np. analizując źródło A, możesz dodać informacje o przyjętej przez Napoleona tytulaturze oraz powodach, które nim kierowały, kiedy decydował się na koronację „cesarską”, a nie „królewską”. Wyciągaj wnioski cząstkowe, podkreślając zauważone różnice lub podobieństwa między działaniami Napoleona a funkcjonowaniem monarchii stanowej lub państwa w okresie republiki, np. analizując wykresy, zaakcentuj, że osoby pochodzące z ludu nie miałyby szans na awans w społeczeństwie stanowym. Wyjaśniaj złożoność zjawisk historycznych (np. polityczne przyczyny włączania szlachty przedrewolucyjnej do elity cesarstwa) oraz związki przyczynowo-skutkowe (np. znaczenie zasług w tworzeniu nowych elit).

3. W zakończeniu podsumuj wnioski cząstkowe i ustosunkuj się do postawionego w temacie problemu, uzasadniając swoje stanowisko. Zrób to również w sytuacji, gdy uznasz, że nie możesz zająć jednoznacznego stanowiska.

Zadanie 224.

1. We wstępie określ zakres chronologiczny i przestrzenny pracy. Wyjaśnij, z jakimi wydarzeniami należy wiązać daty stanowiące cezury wyznaczone w temacie pracy. Następnie zwróć uwagę na zagadnienia, których zbadanie umożliwią Ci zamieszczone źródła.

2. W rozwinięciu wykorzystaj wszystkie źródła. Pamiętaj o tym, żeby w ramach omawianego zagadnienia na bieżąco dokonywać oceny skuteczności metod polityki stosowanej przez władze niemieckie.

Źródło A dostarczy Ci informacji o sytuacji Kościoła katolickiego w zaborze pruskim. Zwróć uwagę na przypis zamieszczony pod źródłem i wykorzystaj zawarte w nim informacje w tworzonej narracji. Dokonaj cząstkowego podsumowania rozważań oceną skuteczności polityki kulturkampfu.

Źródło B przypomni Ci zagadnienie wysiedleń z zaboru pruskiego Polaków przybyłych z innych zaborów. Zastanów się, czy zamieszczone źródło dostarcza informacji o emocjach towarzyszących Polakom, którzy byli rugowani z dotychczas użytkowanej ziemi. Zastanów się jakie były przyczyny i skutki tej akcji.

Analiza źródła C i D powinna dostarczyć Ci informacji na temat skuteczności działalności Komisji Kolonizacyjnej. Zwróć uwagę na areal ziemi kupionej od Polaków. Porównaj jego wielkość z arealem ziemi kupionej od Niemców. Zwróć uwagę na dynamikę procesu. Dokonaj

analizy treści mapy. Sformułuj wniosek dotyczący rozmieszczenia osadnictwa niemieckiego na terenie Wielkopolski.

Analiza źródeł E i F posłuży Ci do rozważań na temat reakcji Polaków na politykę wynarodowienia.

3. W zakończeniu podsumuj wnioski cząstkowe i ustosunkuj się do postawionego w temacie problemu, uzasadniając swoje stanowisko.

Zadanie 225.

1. We wstępie do pracy wyjaśnij pojęcie wielkiego kryzysu gospodarczego, określ jego cezurę i scharakteryzuj krótko jego najważniejsze przyczyny i przejawy. Rozważ powody, dla których wybrano właśnie Stany Zjednoczone i Niemcy jako przykłady dróg (sposobów) wychodzenia z kryzysu. Aby właściwie to uzasadnić, odwołaj się do wiedzy o roli tych państw w ówczesnej gospodarce i polityce światowej.

2. W rozwinięciu, które powinno być zasadniczą częścią pracy, postaraj się oprzeć narrację na interpretacji źródeł i wykorzystaj je w sposób możliwie pełny.

Analizując źródło A, zwróć uwagę na to, czego domaga się prezydent Stanów Zjednoczonych dla swojego rządu i jakimi argumentami uzasadnia swoje żądania; zwróć uwagę, jakich środków używa mówca dla podkreślenia grozy sytuacji.

Interpretując źródło B, przypomnij, jaka jest symbolika figur karcianych wyobrażonych na rysunku (jaką wartość mają te karty w większości gier). Odtwórz następnie intencję autora tzw. „dyktatu wersalskiego”. W styczniu 1933 roku Hitler, jako lider największej partii w Reichstagu, otrzymał nominację na kanclerza republiki weimarskiej i od tego momentu rozpoczął za pomocą rysunku i przyczynę, dla której na kartach umieszczono konkretne hasła. Odpowiedz, kto trzyma w ręku karty i jaki będzie (w intencji autora rysunku) wynik gry karcianej. Zinterpretuj metaforyczny sens rysunku, odnoszący się do konkretnej sytuacji w Stanach Zjednoczonych.

Przystępując do analizy źródła C, ustal, jaki był cel propagandowy rysunku i zdjęcia oraz jakich środków wyrazu użyto, żeby przybliżyć ten cel odbiorcy. Zastanów się, czy personalizacja (odwołanie się do konkretnej osoby) oraz wizerunek dzieci ocieplają przekaz propagandowy (to znaczy czynią go łatwiejszym do zaakceptowania).

Rozpoznaj postać prezydenta Roosevelta na muralu w źródle D, biorąc pod uwagę, że dzieło zostało zadedykowane prezydentowi i dotyczy jego programu „Nowego Ładu”. Wyjaśnij cel, dla którego prezydenta przedstawiono jako opiekuna zmęczonego pracą robotnika i dlaczego na drugim planie muralu umieszczono widoczne tam sceny.

Interpretując dane statystyczne w źródle E, zwróć uwagę na to, w jakim stopniu i kiedy bezrobocie w Niemczech wzrastało i spadało w tym samym tempie co w Stanach Zjednoczonych. Zastanów się, jakie były przyczyny zauważonych podobieństw i różnic. W szczególności wyjaśnij, dlaczego bezrobocie w Niemczech spadało tak gwałtownie. Czy zadecydowała o tym wyłącznie polityka gospodarcza rządu?

Na podstawie interpretacji źródła F wyjaśnij, co obiecywali Niemcom naziści i jakie to miało znaczenie w sytuacji ekonomicznej w roku powstania plakatu; odpowiedz, czy propaganda wyborcza posługująca się takimi hasłami okazała się skuteczna; rozważ przyczyny stopnia jej skuteczności.

Interpretując źródło E, zastanów się, jakim celom propagandowym służyło zorganizowanie uroczystości przedstawionej na fotografii; dla właściwego zrozumienia rozpoznaj postać w samochodzie osobowym z lewej strony fotografii.

Biorąc pod uwagę sposób sformułowania tematu, proponujemy problemową formę narracji, chociaż oczywiście możesz także spróbować przedstawić zagadnienie w formie chronologicznej, będzie to jednak wymagało szczegółowej wiedzy o historii gospodarczej Stanów Zjednoczonych i Niemiec po 1933 r. Jeśli wybierzesz wariant problemowy, skoncentruj się na porównaniu celów i metod walki z kryzysem w Stanach Zjednoczonych i w Niemczech.

3. W zakończeniu powinno się znaleźć podsumowanie, zawierające krótkie wyliczenie najważniejszych konsekwencji przyjęcia w obydwu państwach określonego modelu (sposobu) walki z kryzysem. Spróbuj powiązać skutki kryzysu gospodarczego z przyczynami wybuchu II wojny światowej i rozważ możliwy wpływ kryzysu na charakter reżimu politycznego w obydwu państwach. Możesz również zawrzeć w podsumowaniu refleksje na temat wpływu wielkiego kryzysu na politykę gospodarczą państw współczesnych.

Zadanie 226.

1. We wstępie do pracy powinny znaleźć się krótkie informacje dotyczące sytuacji politycznej i narodowościowej Gdańska po I wojnie światowej oraz wyjaśnienie, na czym polegał problem przynależności Gdańska w polityce mocarstw. Warto też krótko przypomnieć, z czego wynikały aspiracje do posiadania miasta przez dwa rywalizujące o nie państwa: Polskę i Niemcy.

2. W rozwinięciu, które powinno być zasadniczą i najobszerniejszą częścią pracy, należy wykorzystać wiedzę pochodzącą z analizy źródeł.

Analizując źródło A, zwróć uwagę na napisy i rysunek znajdujący się na banknocie, a następnie określ, kto ten banknot wyemitował. Postaraj się wyjaśnić, o czym świadczy prawo do emitowania własnych banknotów i jakie z tego wypływają wnioski dla oceny suwerenności emitenta.

Poświęć większą ilość czasu na analizę danych statystycznych ze źródła B. Określ, jakie główne tendencje demograficzne i narodowościowe można ustalić poprzez odczytanie danych. Aby uzyskać takie informacje, możesz czytać tabelę „pionowo”, czyli prześledzić rozwój globalnej liczby ludności albo ludności należącej do danej narodowości. Możesz też czytać dane „poziomo”, czyli prześledzić współzależność między danymi narodowościami oraz globalną liczbą ludności w danym przedziale czasowym.

Źródło C można interpretować, rozpoznając przyczyny ukazanej na zdjęciach sytuacji. Dlaczego Niemcy (nazistowscy: znak swastyki) umundurowani funkcjonariusze demontują skrzynki pocztowe we wrześniu 1939 r.? Jakie były przyczyny zniszczenia miasta ukazanego na innym zdjęciu? Dlaczego na ulicach miasta znalazły się czołgi? Co symbolizuje widoczny na zdjęciu pomnik?

Analizując źródło D, rozpoznaj scenę widoczną na zdjęciu. Można to zrobić, identyfikując charakterystyczną postać z dużym długopisem w ręku albo wyjaśniając znaczenie hasła „21 razy tak” widocznego na zdjęciu oraz napis powyżej tego hasła. Zwróć uwagę na popiersie znajdujące się na zdjęciu na drugim planie. Postaraj się wyjaśnić metaforyczne znaczenie zestawienia czynności uwiecznionej na zdjęciu z historycznym okresem, którego symbolem jest popiersie.

Ze względu na sposób sformułowania tematu najwłaściwszym rozwiązaniem będzie podzielenie główne części pracy na trzy części. W pierwszej scharakteryzuj najważniejsze fakty związane z rolą Gdańska w okresie międzywojennym, a w następnych częściach w okresie II wojny

i w czasach powojennych. Pamiętaj, żeby narracja oparta była na informacjach wynikających z analizy materiałów źródłowych. Postaraj się uchwycić specyfikę każdego z okresów w historii miasta w XX w., uwzględnij przy tym wiedzę o jego kulturowej i narodowościowej specyfice.

3. W zakończeniu powinieneś zawrzeć krótką charakterystykę poszczególnych okresów w historii miasta oraz odwołać się do myśli znajdującej się w temacie pracy. Postaraj się wyjaśnić metaforę znajdującą się w tym sformułowaniu i odnieść jej treść do historii Gdańska.

Zadanie 227.

1. We wstępie określ zakres pracy. Zwróć uwagę, że narzuca go sam temat wypracowania, w którym mowa jest o latach 60. XX w. w Stanach Zjednoczonych. Warto w tym miejscu przypomnieć, że podobne zjawiska miały też miejsce w innych państwach.

2. W rozwinięciu pracy wykorzystaj wszystkie źródła. Analizując je, skoncentruj się na następujących kwestiach:

Źródło A dotyczy marszu na Waszyngton w 1963 r. Zwróć uwagę na element graficzny – uściśnięte ręce, czarną i białą. Wyjaśnij znaczenie tego symbolu.

W źródle B kluczowe znaczenie mają napisy na tabliczkach trzymany przez manifestanta, odwołujące się do wartości, jaką jest równość, i wskazujące na brak realizacji tej wartości w odniesieniu do osób homoseksualnych.

Interpretację źródła C ułatwia informacja zawarta w przypisie, wskazująca, że piosenka ta stała się hymnem hipisów. W tekście utworu zwróć uwagę na motyw kwiatów we włosach. Zastanów się nad znaczeniem fragmentu „to całe pokolenie z nowym wyjaśnieniem”, zauważ też, że autor pisał o „całym narodzie”.

Jeśli chodzi o źródło D, zauważ, kim są stojący naprzeciw siebie ludzie. Wyjaśnij znaczenie gestu wręczania kwiatu przez manifestantkę. Zwróć uwagę na treść napisu na tabliczce trzymanej przez jednego z demonstrantów, uwzględniając zawarte w jej wyjaśnieniu informacje dotyczące profilu ideowego organizacji, której ona dotyczy.

Źródło E wyjaśnia zawarte w temacie wypracowania pojęcie kontrkultury. Na jego podstawie scharakteryzuj cechy tego zjawiska oraz zwróć uwagę na fakt, że autor pisze o nim jako o ruchu pokoleniowym oraz masowym.

W przypadku źródła F wyjaśnij symbolikę obu zaprezentowanych scen. Zwróć uwagę na szeregi żołnierzy wchodzących do ciemnego wnętrza samolotu wojskowego oraz na rzędy krzyży na cmentarzu, którym przypatrują się przedstawione osoby.

Wnioski, które wyciągasz na podstawie jednego źródła, możesz potwierdzać informacjami płynącymi z innego, np. motyw hipisów pojawia się w źródłach C, D i F. Możesz także integrować pochodzące z różnych źródeł dane dotyczące tej samej kwestii, np. problematyki antywojennej w świetle źródeł D i F.

Wzbogacaj analizę źródeł wiedzą własną, ale pamiętaj o selekcji informacji. Powinny one być powiązane z danymi źródłowymi. I tak np. w przypadku źródła A podaj dodatkowe informacje o dyskryminacji rasowej oraz o Martinie Lutherze Kingu. Pisząc o hipisach, uwzględnij informacje o charakterystycznym dla nich ubiorze i stylu życia czy też o festiwalu w Woodstock. Wyjaśniając treść napisu ze źródła D, możesz odwołać się do wiedzy własnej na temat postaci Mao Tse-tunga. Niezwykle ważne jest też usytuowanie całego wypracowania w kontekście zaangażowania USA w wojnę w Wietnamie.

3. W zakończeniu podsumuj rozważania. Zwróć uwagę na złożony charakter omawianych zjawisk. Zauważ, że opisywane ruchy społeczne miały charakter lewicowy. Wskaż na skutki (w tym długofalowe) przemian społecznych lat 60.

4. Odpowiedzi

Zadanie 3.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Priscus był chrześcijaninem. Świadczą o tym umieszczone na płycie symbole Chrystusa i Ducha Św.

Zadanie 4.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Dekoracja rzeźbiarska przedstawia medalion z podobizną króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w otoczeniu dwóch bogiń. Są to boginie: pokoju z gałązką palmową w dłoni (Ejrene/PAX) i sprawiedliwości (Temida/Iustitia) z wagą i mieczem. Świadczy to o tym, że Stanisław August sprawując władzę królewską w Rzeczypospolitej, kieruje się w swoich działaniach pokojem i sprawiedliwością, a jeśli zajdzie taka konieczność, wystąpi w obronie tych wartości.

Zadanie 5.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Są to źródła 1. i 3. O rozstrzygnięciu decyduje obecność śladów rolnictwa, które było decydującym elementem procesu rewolucji neolitycznej. W źródle 1. jest to praznica do suszenia zboża, w źródle 3. przedstawienie rolników ścinających zboże sierpami. W źródle 2. brak informacji o istnieniu rolnictwa. Pozostałości zwierząt mogły być efektem polowania.

Na źródło 1. wskazują ponadto wymienione w nim przedmioty z brązu oraz domostwa z paleniskami.

Zadanie 6.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie. Malowidło przedstawia różnorodne codzienne zajęcia domowe kobiet, m.in. obsługiwanie innych, zabiegi pielęgnacyjne czy przynoszenie wody. Życie starożytnych Greczynek ograniczało się jedynie do zajmowania się domem i wychowywaniem dzieci. Uczestniczyły w życiu towarzyskim i spotkaniach we własnym gronie. Malowidło nie zawiera treści, które pozwalają sądzić, że kobiety zajmowały się polityką.

Zadanie 7.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W tekście zawarto odniesienia do instytucji ustrojowych Sparty:

1. królów (*mają pierwszeństwo królowie w radzie; użyto liczby mnogiej, w Sparcie było dwóch królów*),
2. rady starszych/geruzji (*starcy sędziwi*).

Zadanie 8.

Przykłady poprawnych odpowiedzi

O losach państwa decydowali obywatele, których w Związku Beockim było w stosunku do ogółu ludności mniej więcej tyle samo, co w Atenach. Natomiast w najliczniejszej pod

względem liczby mieszkańców Sparcie spartiatów posiadających prawo decydowania o losach państwa było tylko kilka tysięcy.

Związek Beocki był podobny do Aten, ponieważ i tu, i tu obywatele mających prawo decydować o losach państwa było kilkadziesiąt tysięcy, natomiast w Sparcie – zaledwie kilka tysięcy.

Zadanie 9.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Kinadon liczył na poparcie helotów i periojków.

Zadanie 10.

Prawidłowe odpowiedzi

Źródło 1. – A.

Źródło 2. – D.

Źródło 3. – B.

Zadanie 11.

Prawidłowe odpowiedzi

Źródło 2. – C.

Źródło 3. – A.

Zadanie 12.

Prawidłowa odpowiedź

Rzeźba numer 3.

Uzasadnienie:

1. ekspresja przedstawianej postaci,
2. tematyka przedstawianej sceny: ból, cierpienie,
3. spośród przedstawionych rzeźb dwie – oznaczone numerami 1. i 2. – zostały wykonane przez Fidiasza, który tworzył w okresie klasycznym.

Zadanie 13.

13.1.

Prawidłowa odpowiedź

Epoka hellenistyczna (hellenizm).

13.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Regularność zabudowy; ulice przecinające się pod kątem prostym, (tzw. siatka hippodamejska).

Zadanie 14.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Pireus jest postrzegany przez autora źródła 1. jako miejsce sprzyjające inwestycjom korzystnym dla Aten ze względu na możliwość utrzymywania tam floty zarówno państwowej, jak i na wynajem oraz możliwość uzyskiwania dochodów z infrastruktury służącej kupcom.

Ze źródła 2. wynika, że Ateny, które nie miały bezpośredniego dostępu do morza, wybudowały mury chroniące drogę do portu w Pireusie. Ta inwestycja świadczy o dużym znaczeniu Pireusu dla Aten i potwierdza ocenę dokonaną w źródle 1.

Zadanie 15.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie. Wydarzenie, którego dotyczy źródło 2., nie było konsekwencją wydarzeń opisanych w źródle 1.

Uzasadnienie:

Źródło 2. przedstawia triumf odbyty po zakończeniu II wojny punickiej. Świadczą o tym informacje o rozpoczęciu wojny w Hiszpanii oraz o wodzu – Scypionie. Natomiast źródło 1. odnosi się do III wojny punickiej, czego dowodzi opis zniszczonej Kartaginy, a także wzmianka o wojnie trwającej trzy lata.

Zadanie 16.

Przykłady poprawnych odpowiedzi

Nie, ponieważ tekst źródłowy dotyczy III wojny punickiej, natomiast przedstawiona na mapie wyprawa Hannibala wskazuje na II wojnę punicką.

Nie, ponieważ na mapie ukazano wyprawę Scypiona Afrykańskiego, a w tekście znajdują się informacje dotyczące jego wnuka.

Zadanie 17.

17.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

(Pierwszy) triumwirat.

17.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Zawarte porozumienie świadczy o dążeniu do przejęcia rządów przez ambitnych polityków, podziału władzy między nich oraz zmniejszeniu roli obywateli, a w konsekwencji do zaprowadzenia rządów jednostki.

17.3.

Prawidłowa odpowiedź

B.

Zadanie 18.

18.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie. Źródło 1. dotyczy podboju Galii przez Juliusza Cezara, źródło 2. dotyczy wojny domowej między Cezarem a Pompejuszem.

18.2.

Prawidłowa odpowiedź

C.

18.3.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Wskutek zwycięstwa nad Pompejuszem Cezar objął rządy dyktatorskie w Rzymie (pokonał zwolenników władzy senatu).

Zadanie 19.

Prawidłowa odpowiedź

B.

Uzasadnienie:

Wydarzenia opisane w źródle 2. dotyczące reformy kalendarza wskazują na postać Gajusza Juliusza Cezara, który był dyktatorem, ale nie został władcą Rzymu. Jego działalność przypada na czasy republiki w Rzymie – okres zaznaczony na osi czasu numerem 2.

Zadanie 20.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie. Ze źródła 1. wynika, że Juliusz Cezar przy nadawaniu urzędów nie liczył się z nikim, naruszając w ten sposób republikańską tradycję i praktykę sprawowania władzy. Źródło 2. natomiast wskazuje, że starał się przy tym zachowywać pozory – nie zgodził się na przyjęcie tytułu królewskiego, ale decyzja ta spowodowana była brakiem przyzwolenia opinii publicznej na jawne przywrócenie monarchii.

Zadanie 21.

Prawidłowe odpowiedzi

1. Prawda.
2. Fałsz.
3. Prawda.

Zadanie 22.

Przykład poprawnej odpowiedzi.

Najwcześniejsze wydarzenia opisano w źródle 3.: dotyczy ono triumfalnego wjazdu Publiusza Korneliusza Scypiona, który powrócił do Rzymu po zakończeniu II wojny punickiej. Natomiast najpóźniejsze wydarzenie przedstawiono w źródle 1.: Łuk Tytusa powstał w okresie cesarstwa w celu upamiętnienia zwycięstwa Rzymian w wojnie z Żydami. Został zbudowany, aby uczcić triumf władcy – cesarza Tytusa. Działo się to już po śmierci Gajusza Juliusza Cezara, do którego odnosi się źródło 2.

Zadanie 23.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Do wydarzenia doszło w mieście oznaczonym numerem 2. Są to Ateny, czego dowodzi wzmianka o Areopagu.

Zadanie 24.

24.1.

Prawidłowa odpowiedź

B.

24.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak. Neron podejmuje wyprawę do Grecji, aby zaprezentować swoje umiejętności śpiewacze w sposób właściwy dla jej mieszkańców i w ten sposób złożyć hołd jej kulturze, a po zakończeniu opisanej w źródle ceremonii uważa się za Heraklesa. Jest to przykład fascynacji rzymskich elit grecką kulturą, potwierdzający swoiste zwycięstwo podbitej Grecji nad panującym nad nią Rzymem.

Zadanie 25.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak, zarówno relief, jak i opis przedstawiają triumfalny wjazd zwycięskiego wodza. Oba źródła uwidaczniają charakterystyczne elementy triumfu: wodza na rydwanie, głowy uczestników pochodu ozdobione wieńcami (laurowymi), trębaczy oznajmiających zwycięstwo.

Zadanie 26.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Podbój Brytanii przez Rzymian, którego dotyczy źródło 1., zapoczątkował jej romanizację, czyli rozpowszechnianie się na jej terenach rzymskiej kultury i języka łacińskiego. Brytowie zaczęli wznosić budowle publiczne, naśladowali rzymskie obyczaje (na przykład korzystanie z łaźni), elita społeczna przyjęła rzymskie wzory życia.

Zadanie 27.**27.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

W tekście zawarta jest informacja, że Hunowie nie budowali domów. Świadczy to o ich koczowniczym trybie życia.

27.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Autor traktuje Hunów z poczuciem wyższości, z pozycji osoby stojącej na wyższym stopniu rozwoju cywilizacyjnego. Uważa ich za ludzi prymitywnych. Podkreśla, że mają proste zwyczaje żywieniowe (nie pieką i nie gotują, ani nie przyprawiają potraw), nie wnoszą domów, są też niechlujnie ubrani i brzydcy oraz przypominają zwierzęta.

Zadanie 30.**30.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Romańskiego.

30.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Źródło 1. przedstawia stan z początków chrześcijaństwa w Polsce, kiedy instytucje kościelne fundował i utrzymywał tylko książę/król; źródło 2. – stan z przełomu XII i XIII w., kiedy fundatorami byli również możni, do których należeli komesowie. Proces społeczny polegał na wykształceniu się – dzięki nadaniom dóbr ziemskich przez książąt – bogatej grupy możnowładczej, do której zaliczali się komesowie.

Zadanie 31.

Przykłady poprawnych odpowiedzi

W latach 1441–1449 Gdańsk wchodził w skład państwa krzyżackiego, dlatego na pierwszej monecie widnieje długi krzyżacki krzyż (oraz tarcza wielkiego mistrza), natomiast druga moneta została wybita po 1457 r., czyli po dokonaniu inkorporacji Prus (Gdańska) do Polski (na prośbę Stanów Pruskich), dlatego widnieje na niej polski orzeł, imię polskiego króla Kazimierza oraz herb Gdańska.

Różnica w ikonografii monet wynika z tego, że pierwsza została wyemitowana przed wojną trzynastoletnią, gdy Gdańsk należał do zakonu krzyżackiego, a druga w czasie wojny trzynastoletniej (po inkorporacji Prus do Polski), kiedy Gdańsk opowiedział się po stronie Polski (Kazimierza Jagiellończyka).

Zadanie 32.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak, informacje zawarte w obu źródłach odnoszą się do tego samego zjawiska kulturowego.

Uzasadnienie:

Treść miniatury [źródło 1.] wskazuje, że muzułmanie przyswoili sobie (filozoficzny, naukowy) dorobek antyku. Świadczy o tym charakterystyczny dla kultury islamu sposób przedstawienia Sokratesa i jego uczniów.

Z treści źródła 2. wynika, że muzułmanie mieszkający zarówno w Europie (na Półwyspie Iberyjskim; na Zachodzie), jak i na Bliskim Wschodzie przyswoili sobie (przetłumaczyli i przechowali) dziedzictwo antyku i przekazali je następnie chrześcijańskiej Europie.

Zadanie 33.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W świecie chrześcijaństwa zachodniego dominowało podejście teoretyczne, a w świecie muzułmańskim praktyczne. Zachodni medycy koncentrowali się w procesie kształcenia przede wszystkim na komentowaniu prac autorytetów medycznych, w świecie muzułmańskim natomiast nie zarzucono znajomości ich tekstów, jednak szczególny nacisk położono na zdobywanie umiejętności poprzez leczenie pacjentów.

Zadanie 34.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie. Treść mapy nie odzwierciedla poglądów charakterystycznych dla autochtonicznej koncepcji pochodzenia Słowian. Zaznaczone na mapie siedziby Słowian na początku naszej ery umieszczono na obszarach położonych na wschodzie (nad Dnieprem i Prypecią), a więc innych, niż określali to zwolennicy koncepcji autochtonicznej.

Zadanie 35.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Źródło wskazuje, że Ruś Kijowska była państwem zróżnicowanym pod względem religijnym – funkcjonowały tam pogaństwo i chrześcijaństwo. Zostało to zaznaczone i na ilustracji, gdzie część postaci zwrócona jest w stronę świątyni Peruna, a część w kierunku cerkwi, i w tekście, w którym mowa o składaniu przysięgi w obu tych miejscach.

Zadanie 36.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak, źródło 2. potwierdza skuteczność zamierzeń cesarza, o których mowa w źródle 1.

Uzasadnienie:

W źródle 1. jest mowa o zamierzeniach Konstantyna V dotyczących ustanowienia zasady dziedziczenia godności cesarskiej w obrębie własnej dynastii. Ze źródła 2. wynika, że następcami Konstantyna V byli kolejno jego syn i wnuk.

Zadanie 37.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Rycina przedstawia akt inwestytury (duchownej), która była ceremonią nadawania władzy dostojnikom kościelnym poprzez wręczenie jej insygniów, w tym przypadku pastorału. Władca wręcza biskupowi elektowi pastorał (symbol władzy biskupiej).

Zadanie 38.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Koronacja Karola Wielkiego naruszała obowiązującą wówczas zasadę, która pozwalała jedynie władcom Bizancjum tytułować się cesarzami rzymskimi.

Zadanie 39.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

W swoich planach politycznych Otton III dążył do odnowienia w Europie cesarstwa, którego patronem miał być Karol Wielki. Temu celowi służyło poszukiwanie ciała Karola oraz uczynienie z jego dawnej stolicy jednego z ośrodków cesarstwa.

Zadanie 40.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Sformułowania te były niebezpieczne, bowiem odbierały obłożonemu klątwą monarsze prawo do sprawowania rządów, a jego poddanych zwalniały z obowiązku lojalności, czyli de facto legalizowały bunt przeciw panującemu.

Zadanie 41.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Na obszarach oznaczonych na mapie literami A, B i C nie zaznaczono żadnych biskupstw ani arcybiskupstw Kościoła łacińskiego, ponieważ ok. 1075 r. obszar A znajdował się pod panowaniem państwa muzułmańskiego (Arabów), obszar B zamieszkiwali pogańscy Prusowie (znajdował się w kręgu kultury pogańskiej), a obszar C znajdował się w kręgu oddziaływania Kościoła prawosławnego (bizantyjskiego, wschodniego).

Zadanie 42.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak. Krzyżowcy po zajęciu Jerozolimy dokonali tam grabieży, co świadczy o tym, że zdobycie bogactw mogło być jednym z celów uczestniczenia rycerstwa w wyprawie. Saladyn wyznaczył

okup, po zapłaceniu którego mieszkańcy mogli odejść wolno, jego celem było więc także osiągnięcie określonych korzyści ekonomicznych.

Zadanie 43.

Przykłady poprawnych odpowiedzi

Dla Portugalii i Aragonii rekonkwista zakończyła się w połowie XIII w. Z mapy wynika, że od 2. poł. XIII w. żadne z tych państw nie graniczyło już z krajem muzułmańskim. Zgodnie z oznaczeniami na mapie Silves zostało zdobyte przez Portugalczyków w 1249 r., a Xátiva przez Aragonię w 1248 r., potem ani Portugalia ani Aragonia nie toczyły już walk z muzułmanami, gdyż od tej pory graniczyły jedynie z chrześcijańskimi państwami.

Zadanie 44.

44.1.

Prawidłowa odpowiedź

Krucjaty czwartej (1202–1204).

44.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Wydarzenia, o których mowa w tekście, stanowiły zaprzeczenie celów krucjat. Celem krucjat było wyzwolenie Ziemi Świętej (Jerozolimy) spod panowania muzułmanów lub walka z poganami. Krzyżowcy mieli umacniać i szerzyć wiarę chrześcijańską, bronić chrześcijan, a z tekstu 2. wynika, że celem uczestników tej wyprawy było zdobycie bogactw Konstantynopola. Krzyżowcy, aby je uzyskać, dopuścili się niewyobrażalnego okrucieństwa.

44.3.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Krucjaty miały wpływ na życie gospodarcze miast włoskich, zwłaszcza Genui i Wenecji. Z treści mapy wynika, że miasta te organizowały przeprawy przez morze. Przynosiło to Genui i Wenecji ogromne dochody, co miało wpływ na ożywienie gospodarcze.

Zadanie 45.

45.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Przywilej, mający formę umowy między królem a jego wasalami, po raz pierwszy określał uprawnienia feudałów oraz ograniczał władzę monarchy m.in. w dziedzinie skarbowej i sądowej. Oznaczało to rozpoczęcie procesu angielskich przemian ustrojowych od monarchii patrymonialnej do stanowej.

45.2.

Prawidłowa odpowiedź

A.

Zadanie 46.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak, ponieważ w wyniku najazdu opisanego w tekście zniszczono dotychczasową stolicę – Gniezno. Na mapie zaznaczono nową (od 1039 r.) siedzibę władcy – Kraków.

Zadanie 47.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Cudowne zrośnięcie się poćwiartowanego ciała biskupa miało być symbolem przyszłego zjednoczenia Królestwa Polskiego i odzyskania dawnej jego świetności. Napisany w połowie XIII w. żywot św. Stanisława odegrał znaczącą rolę w kształtowaniu świadomości państwowej oraz wspierał politykę zjednoczeniową książąt polskich.

Zadanie 48.**48.1.****Prawidłowa odpowiedź**

Malowidło przedstawia św. Stanisława (ze Szczepanowa) i Bolesława Śmiałego (Szczodrego).

48.2.**Prawidłowa odpowiedź**

C.

Zadanie 49.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie. Na obrazie król przygląda się ćwiartowaniu świętego (co wskazuje na wykonanie wyroku), według Kadłubka król dokonuje tego czynu osobiście.

Zadanie 50.**50.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak, w treści mapy znajdujemy potwierdzenie informacji dotyczących konfliktów, o których mowa w tekście. Na mapie zaznaczone zostały miasta, w tym hanzeatyckie, w których doszło do wystąpień społecznych, np. Lubeka.

50.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak. Decyzje te świadczyły o solidarności patrycjatu miast należących do związku. W celu opanowania buntu Hanza bojkotowała miasta ogarnięte rewoltą, pozbawiała je przywilejów ekonomicznych, np. ulg finansowych w kantorach. Przyjęte w 1418 r. statuty zawierały zasady postępowania wobec „zbuntowanych”. Skuteczność tych działań była możliwa dzięki współpracy miast hanzeatyckich.

Zadanie 51.**Prawidłowe odpowiedzi**

1. Prawda.
2. Fałsz.
3. Prawda.

Zadanie 52.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie. Teza nie jest prawdziwa. Największe nasilenie akcji lokowania miast przypada na schyłek XIII w. (lata 1280–1300), a dwaj ostatni Piastowie panowali wcześniej.

Zadanie 53.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Postać trzymająca sztandar to Joanna d'Arc, która stanęła na czele armii francuskiej i pokonała Anglików podczas wojny stuletniej. Tej właśnie wojny dotyczy tekst źródłowy. Ogromne znaczenie dla zwycięstwa Francji miało pokonanie Anglików oblegających Orlean – co stanowi temat obrazu.

Zadanie 54.

Prawidłowe odpowiedzi

1. Prawda.
2. Prawda.
3. Prawda.

Zadanie 55.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Największe zagęszczenie punktów oznaczających lokowane miasta znajduje się na Śląsku, ponieważ w tej dzielnicy na początku XIII w. rozpoczął się ruch kolonizacji na prawie niemieckim. Tu najszybciej docierali osadnicy z Zachodu, którzy korzystali z przychylności miejscowych książąt zainteresowanych rozwojem gospodarczym swoich ziem. Do ziem położonych dalej – Mazowsza, Małopolski na wschód od Wisły oraz Pomorza Gdańskiego intensywna akcja lokacyjna dotarła dopiero w następnych stuleciach.

Zadanie 56.

56.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Władysław Łokietek, Kazimierz Wielki.

56.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Po zajęciu Gdańska i Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków (w 1308 r.) Władysław Łokietek walczył o ich odzyskanie, ponieważ uważał te tereny za swoje dziedzictwo oraz ze względu na ich polityczne i gospodarcze znaczenie.

56.3.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Długosz potępił politykę Kazimierza Wielkiego, porównując ją z postawą Łokietka. Łokietek walczył o odzyskanie Pomorza na drodze sądowej, toczył wojnę z Krzyżakami (np. bitwa pod Płowcami) i nie wyrzekł się tytułu dziedzica Pomorza. Natomiast Kazimierz Wielki w układzie pokojowym ustąpił w każdej z tych kwestii.

Zadanie 57.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Kazimierz Wielki, reformując państwo, potrzebował ludzi wykształconych. Zależało mu zwłaszcza na prawnikach, którzy po ukończeniu studiów mogli zostać urzędnikami. Stąd jego prośba do papieża o zgodę na utworzenie uniwersytetu i otwarcie wydziałów prawniczych.

Zadanie 58.**Poprawne odpowiedzi**

1. Prawda.
2. Fałsz.
3. Prawda.

Zadanie 59.**59.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak, potwierdzają. Na ilustracji [a.] widać strój duchownego (długa szata z pelerynką) wskazujący na fundatora należącego do grupy zamożnych księży; na ilustracji [b.] infula na głowie i długa szata wskazują, że jest to biskup; na ilustracji [c.] miecz i zbroja pozwalają zidentyfikować rycerza, a na ilustracji [d.] zbroja rycerska, długi płaszcz oraz korona na głowie – króla.

59.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Wszystkie postaci fundatorów mają przy sobie tarcze herbowe poświadczające przynależność do stanu rycerskiego (szlacheckiego), który stanowił uprzywilejowaną (*elitarną*) grupę społeczeństwa (król ma na tarczy Orła – godło herbowe Piastów i zarazem Królestwa Polskiego).

Zadanie 60.**60.1.****Prawidłowa odpowiedź**

A.

60.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

W pieśni została zawarta negatywna opinia o porozumieniu zawartym przez Kazimierza Wielkiego z Krzyżakami. Według autora pieśni nie może obowiązywać żaden pokój z nimi, dopóki Gdańsk nie wróci do Polski.

Zadanie 61.**61.1.****Prawidłowa odpowiedź**

Andegawenowie, Luksemburgowie, Piastowie.

61.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Ani Zygmunt Luksemburczyk, ani Siemowit mazowiecki nie zdobyli tronu, ponieważ panowie polscy byli im przeciwni i przeprowadzili koronację na królową Jadwigi Andegaweńskiej (którą następnie wydali za mąż za Władysława Jagiełłę).

61.3.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Decydującą rolę odegrała grupa duchownych i świeckich możnowładców małopolskich, którzy nie dopuścili ani Luksemburczyka, ani Siemowita do tronu oraz przeprowadzili koronację Jadwigi i *nadali jej pełną władzę* (duży, ale nie decydujący, wpływ na sytuację wywarła królowa węgierska, matka Jadwigi, ponieważ obaliła decyzję Ludwika dotyczącą Marii i Zygmunta. Pewne znaczenie miały też działania mieszczan krakowskich, którzy nie wpuścili Siemowita do stolicy).

Zadanie 62.

Przykład poprawnej odpowiedzi

O tym, że fresk propaguje ideę jedności chrześcijaństwa, świadczy fakt, iż pochodzi on z obszaru zachodniego chrześcijaństwa, a wśród przedstawionych postaci zmierzających w kierunku krzyża (łacińskiego) znalazła się personifikacja Kościoła wschodniego (prawosławnego).

Zadanie 63.

63.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Adres był skierowany do Władysława Warneńczyka.

W tekście znajdujemy odwołanie do pomyślnie zakończonego konfliktu zbrojnego z Turkami oraz informację, że władca był jednocześnie królem Polski i Węgier.

63.2.

Przykłady poprawnych odpowiedzi

Byli to Władysław Jagiellończyk i Ludwik Jagiellończyk.

Władysław Jagiellończyk był bratankiem Władysława Warneńczyka, natomiast Ludwik był wnukiem brata Władysława Warneńczyka.

lub

Władysław Warneńczyk był stryjem Władysława Jagiellończyka oraz dziadkiem stryjecznym Ludwika Jagiellończyka.

Zadanie 64.

Prawidłowa odpowiedź

C.

Zadanie 65.

Prawidłowe odpowiedzi

1. Fałsz.
2. Prawda.
3. Prawda.

Zadanie 66.

66.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Rozwinęło się szkutnictwo (powstała stocznia); miasto wyspecjalizowało się w handlu zbożem i przeladunku towarów (rozbudowało infrastrukturę – spichlerze – związaną z pośrednictwem handlowym); dzięki napływowi *przybyszów* liczba ludności zwiększyła się.

66.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Przyczyna polityczna – Gdańsk wraz z Pomorzem przestał należeć do państwa krzyżackiego (w wyniku wojny 13-letniej z Krzyżakami w latach 1454–1466), pogłębiły się jego związki z Koroną (w Lublinie w 1569 r.); (nadanie przywilejów przez Kazimierza Jagiellończyka i Zygmunta Augusta zapewniających rozległy samorząd i udział w politycznym życiu Rzeczypospolitej).

Przyczyna gospodarcza – przejście pośrednictwa handlowego pomiędzy krajami zachodniej Europy a Rzeczpospolitą Obojga Narodów.

Zadanie 67.**Prawidłowe odpowiedzi**

1. Fałsz.
2. Prawda.
3. Fałsz.

Zadanie 68.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Według koncepcji wyłożonej w źródle 2. Moskwa była trzecim Rzymem, następnym po Konstantynopolu. Tablica genealogiczna dostarcza informacji, że matka wielkiego księcia moskiewskiego Wasyla III Zofia była księżniczką bizantyjską, bratanicą ostatniego i przedostatniego cesarza bizantyjskiego oraz wnuczką wcześniejszego władcy. W związku z tym jej syn – jako potomek cesarzy – mógł być uważany za ich spadkobiercę.

Zadanie 69.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie, w połowie XVI w. stan posiadania władców muzułmańskich w Europie był inny niż w roku 1000. W 1000 r. większa część półwyspu Iberyjskiego oraz Sardynia, Korsyka i Sycylia pozostawały w rękach Arabów. W połowie XVI w. władcy chrześcijańscy panowali nad całością Hiszpanii. Uległa również zmianie sytuacja polityczna we wschodniej części basenu Morza Śródziemnego. Turcy osmańscy do połowy XVI w. zdobyli tereny dawnego Cesarstwa Bizantyjskiego, zajęli część Węgier oraz obszary wokół Morza Czarnego i Bałkany.

Zadanie 70.

70.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Zdaniem autorów źródeł głównym zagrożeniem dla Europy na początku XVI w. była ekspansja Turków osmańskich.

70.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Zdaniem autorów liczne konflikty polityczne uniemożliwiały przeciwstawienie się państw europejskich narastającemu zagrożeniu ze strony Turcji osmańskiej.

Zadanie 73.

73.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie. Wolter był zafascynowany władczynią Rosji i obdarzał ją komplementami. Porównywał Katarzynę do Gwiazdy Polarnej. Markiz de Custine, przytaczając anegdotę, demaskuje prawdziwe intencje carycy i powierzchowność jej reform.

73.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Na zaprezentowane w źródłach 1. i 2. opinie o Katarzynie II wpłynęło to, że Wolter, jak sugeruje tekst, swoją ocenę opierał na informacjach przesyłanych z Rosji i jego wiedza o carowej była bardzo powierzchowna, zaś Markiz de Custine podróżował po Rosji, rozmawiał tam z politykami i arystokracją, poznał poglądy przedstawicieli mieszczaństwa. Był bardziej krytyczny od Woltera. Ogromny wpływ na prezentowane oceny miał też czas powstania źródeł. Markiz de Custine, w odróżnieniu od Woltera, formułował swoje opinie, znając konsekwencje polityki Katarzyny II. Ponadto markiz patrzył na Rosję oczyma Francuza, który pamiętał wkroczenie wojsk rosyjskich do Paryża w roku 1815. Na ocenach Woltera zaważył brak „perspektywy czasu”.

Zadanie 74.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Zmiana nazwy placu w 1795 r. miała związek z zakończeniem we Francji okresu krwawego terroru (nie chciano, aby to miejsce kojarzyło się m.in. z wydarzeniami przedstawionymi na ilustracji) oraz przejściem władzy przez Dyrektoriat. Zmiana nazwy w r. 1815 była związana z restauracją Burbonów (przywołano pamięć jednego z przedstawicieli tej dynastii).

Zadanie 75.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Wnuk Maksymiliana Ferdynand poślubił Annę, córkę Władysława, a wnuczka Maksymiliana Maria wyszła za mąż za Ludwika, syna Władysława.

Zadanie 76.

76.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Z tego, że autor reprezentował punkt widzenia zdobywców. Uważał, że pozytywne skutki podboju: przyjęcie chrześcijaństwa i duchowej (alfabet) oraz technicznej (żelazo) cywilizacji europejskiej są znacznie bardziej wartościowe niż negatywne konsekwencje konkwisty: obrabowanie Indian z ich bogactw oraz zmuszanie do ciężkich prac.

76.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie. W XVI w. Gomara przedstawił chrześcijaństwo jako najwyższe dobrodziejstwo przyniesione Indianom przez Hiszpanów, natomiast w XX w. Rivera, przedstawiając na muralu na pierwszym planie męki palonych na stosie ofiar inkwizycji, a na drugim katolicką procesję, podkreślił związek wprowadzenia w Ameryce instytucji Kościoła katolickiego z prześladowaniami religijnymi.

Zadanie 77.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Na podstawie danych z tablicy genealogicznej można stwierdzić, że dominował kierunek prohabsburski – dowodzą tego dwa małżeństwa Zygmunta Augusta. Pozostałe małżeństwa dzieci Zygmunta Starego mogą świadczyć o polityce:

- prowęgierskiej – np. małżeństwo Izabeli z władcą węgierskim,
- bałtyckiej – np. małżeństwo Katarzyny z Janem III Wazą.

Zadanie 78.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Rozstrzygnięcie: Źródło 1.

Uzasadnienie:

- W źródle 1. zastosowano perspektywę, o czym świadczy wrażenie głębi oraz wielkość postaci (pierwszoplanowe są większe od drugoplanowych).
- W źródle 1. występują elementy typowe dla architektury klasycyzmu (kolumny, pilastry, okrągły łuk, ozdobne gzymsy).
- W źródle 2. zastosowano światłocień charakterystyczny dla malarstwa barokowego.
- Kompozycja źródła 2. jest dynamiczna, co jest charakterystyczne dla malarstwa barokowego.

Zadanie 79.**Prawidłowa odpowiedź**

Attyka.

Zadanie 80.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Henryk II uznał Marię Stuart za prawowitą królową Anglii, ponieważ:

- była prawnuczką Henryka VII,
- katolicy nie uznawali praw protestantki Elżbiety I do tronu Anglii (była ona dzieckiem Henryka VIII i Anny Boleyn, a do małżeństwa tego doszło dopiero po unieważnieniu małżeństwa Henryka VIII z katoliczką Katarzyną Aragońską), poza tym syn Henryka VIII, Edward VI w 1558 r. już nie żył.

Zadanie 81.**81.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

W dolnej części obrazu przedstawiono rozpoczynającą walkę oddziały, w górnej – postaci świętych, którzy z nieba spoglądają na pole bitwy. Propagandowa wymowa ryciny polega na

przesłaniu, że zwycięstwo nad Moskwą zostało osiągnięte dzięki interwencji świętych opiekunów Polaków i Litwinów (osoba w infule i z pastorałem to św. Wojciech lub św. Stanisław).

81.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Plan się powiódł, ponieważ już w 1516 r. zawarto małżeństwa jagiellońsko-habsburskie: wnuk i wnuczka cesarza, który w roku bitwy pozostawał w sojuszu z Moskwą, zostali połączeni węzłami małżeńskimi z Jagiellonami. Oznaczało to, że cesarz odstąpił od sojuszu z Moskwą i związał się z Jagiellonami rządzącymi w Królestwie Polskim, na Litwie, w Czechach i na Węgrzech.

Zadanie 82.

82.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Miasta: Psków, Ostrów, Zawołocze, Wielkie Łuki.

Cel wypraw: atak na pograniczne twierdze moskiewskie mający wymusić wycofanie się wojsk moskiewskich z zajętych przez nie Inflant.

82.2.

Prawidłowa odpowiedź

Inflanty.

Zadanie 83.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Turcja: gałązka oliwna w dłoni kobiety symbolizuje rzeczywisty stosunek Turcji do króla, ponieważ po zwycięstwie Polaków pod Chocimiem (w 1621 r.) Turcy pragnęli zachowania pokoju.

Moskwa/Rosja: gest na rycinie nie odzwierciedla rzeczywistości, ponieważ w roku powstania ilustracji władzę w Moskwie dzierżył już nowo wybrany car, Michał Romanow, więc Rosja nie mogła ofiarować mitry wielkoksiążęcej Zygmuntowi (można to przedstawienie uznać za nawiązanie do oferowania przez bojarów korony królewiczowi Władysławowi, na co Zygmunt III nie zgodził się).

Zadanie 84.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Jan Matejko nawiązał do wojny rosyjskiej, w której Stefan Batory oblegał Psków. Na obrazie przedstawiono odzianego w zbroję polskiego króla przyjmującego poselstwo cara rosyjskiego Iwana IV Groźnego. Car klęczy przed Batorym i prosi go o pokój.

Zadanie 85.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Medal przedstawiał zawarcie rozejmu jako triumf wiary, pobożności, pokoju i sprawiedliwości. Sugerował, że walczące strony pogodziła chrześcijańska troska o zakończenie wojny i zaprowadzenie pokoju oraz że warunki rozejmu nikogo nie skrzywdziły (że warunki rozejmu były sprawiedliwe). Rzeczywistość była jednak inna: rozejm nie ustanawiał trwałego pokoju, a Polska i Szwecja pozostawały państwami wrogimi.

Zadanie 86.**86.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Ponieważ matką Zygmunta III Wazy była Katarzyna Jagiellonka – córka króla Zygmunta I Starego i siostra króla Zygmunta Augusta.

86.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak. Dane z tablicy genealogicznej świadczą o tym, że stosunki Polski z Habsburgami miały bardzo ważne znaczenie w polityce zagranicznej Rzeczypospolitej.

Uzasadnienie:

O ważności (randze) stosunków Polski z Habsburgami świadczą zawierane małżeństwa:

- Zygmunt III Waza poślubił dwie Habsburżanki: Annę Austriaczkę, a po jej śmierci, Konstancję, jej siostrę. Z obu związków narodzili się późniejsi królowie Polski: Władysław IV i Jan II Kazimierz Waza,
- Władysław IV Waza poślubił córkę cesarza Ferdynanda II, Cecylię Renatę.

Zadanie 87.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Stolica Apostolska była przeciwna zamiarom króla (Jana Kazimierza), ponieważ obawiała się:

- wybuchu wojny domowej, w wyniku której katolicyzm w Polsce mógł być zagrożony,
- ekspansji islamu z południa,
- politycznego osłabienia Polski i otworzenia drogi islamowi.

Zadanie 88.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Z tablicy genealogicznej wynika, że w 1556 r. (po abdykacji Karola V) doszło do podziału posiadłości Habsburgów między Filipa II, który otrzymał koronę Hiszpanii, i Ferdynanda I, który został cesarzem (i królem) rzymskim. Na mapie wyodrębniono posiadłości Habsburgów hiszpańskich i austriackich, co wskazuje na to, że przedstawia ona sytuację po 1556 r., czyli po podziale dynastii na dwie linie.

Zadanie 89.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie. Anna Daniłówna za przyczynę pogorszenia się sytuacji społeczno-gospodarczej (zubożenia ludności) uważała działalność okupacyjnej armii moskiewskiej, Jan Cedrowski z kolei twierdził, że klęski elementarne (plaga myszy i głód), z którymi wiązała się owa zapaść, zostały zesłane przez Boga.

Zadanie 90.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak. Źródło 1. zawiera dane świadczące o spadku liczby ludności miast podlaskich między 1576 a 1662 r., a źródło 2. wskazuje, że w tym czasie spadła liczba ludności także w innych częściach Korony Polskiej.

Zadanie 91.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Na portrecie kasztelan ma na sobie półpancerz (zbroję) a u boku szpadę, co stanowi demonstrację przywiązania do cnót rycerskich, czyli ideałów sarmackich. Natomiast peruka i cudzoziemski kubrak (strój) świadczą o sprzyjaniu idei postępu na wzór zachodnioeuropejski.

Zadanie 92.

92.1.

Prawidłowa odpowiedź

Pełnienie funkcji pierwszego ministra Francji.

92.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Kardynał Richelieu, pisząc te słowa, miał na myśli hugenotów (francuskich kalwinistów).

92.3.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Armand de Richelieu obserwował funkcjonowanie hugenotów we Francji po wydaniu edyktu nantejskiego, który dawał im swobodę wyznania w całym kraju poza Paryżem. Na mocy edyktu hugenoci otrzymali również twierdze z wojskiem, mające zapewniać im ochronę i bezpieczeństwo. Hugenoci, zdaniem Richelieu, dążyli do pełnej niezależności i zrzucenia wszelkich ograniczeń. Uznał ich zatem za *chorobę toczącą Francję*.

Zadanie 93.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Rezultatem wojny, o której mowa w tekście, były straty terytorialne oznaczone na mapie numerem 4. Można tak sądzić, gdyż w źródło 2. dotyczy traktatu buczackiego, który zmusił Rzeczpospolitą do odstąpienia Turcji Podola.

Zadanie 94.

94.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak, wizerunek można nazwać sarmackim, ponieważ strój Witolda zgadza się z opisem sarmackiego stroju szlachty różnych prowincji Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Witold ma na sobie zwierzchnie okrycie z futra, klejnoty: zapinkę, wisior, zdobioną rękojeść szabli (a także podgoloną głowę, wąsy i brodę, charakterystyczne dla sposobu noszenia się szlachty uważającej się za potomków Sarmatów).

94.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Autorka tekstu wymienia upowszechnienie (przyjęcie) sarmackich gustów artystycznych jako ostatni – trzeci, XVIII-wieczny – etap sarmatyzmu. Wykonanie wizerunku księcia Witolda można przyporządkować właśnie do tego etapu rozwoju sarmatyzmu.

Zadanie 95.

95.1.

Prawidłowa odpowiedź

Oświecenie.

95.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Elementarz zawierał zarówno treści oświeceniowe, jak i elementy mentalności sarmackiej.

Elementy oświeceniowe:

- pochwała szczepienia ospy oraz racjonalne uzasadnienie konieczności szczepień: by choroba nie zmniejszała liczby ludności kraju,
- racjonalna, pozytywna ocena pracy rolnika połączona z naganą „niepocziwych” panów, czyli szlachty.

Elementy mentalności sarmackiej:

- nakaz nieporzucania swego stanu po nauce (sugestia niezmienności systemu stanowego),
- przypisywanie systemu oświatowego oraz wynalazku szczepień działaniu siły Boga.

95.3.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Obraz przedstawia inny rodzaj szkoły.

Uzasadnienie:

Elementarz przeznaczony był dla szkół parafialnych, do których uczęszczały dzieci chłopskie i mieszczańskie (*Elementarz* był przeznaczony dla dzieci niskiego stanu, chłopów, mieszczan), natomiast obraz przedstawia szlachtę (kontusze, szablą), która zapisuje dzieci do założonej przez króla Stanisława Augusta Szkoły Rycerskiej.

Zadanie 96.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Obie wypowiedzi nawiązują do rewolucji francuskiej. Dekertowa próbowała nastraszyć Sapiechę odwołaniem do wydarzeń, które miały wówczas miejsce w Paryżu. Sapiecha z kolei, twierdząc, że nie chce zostać powieszony, odnosił się do faktu, że taki los spotkał w rewolucyjnej Francji wielu arystokratów.

Zadanie 97.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Benjamin Franklin prowadził badania nad elektrycznością, dzięki czemu udało mu się skonstruować piorunochron. Urządzenie takie, jak można wyczytać ze źródła 2., w 1784 r. zamontowano na Zamku Królewskim w Warszawie w celu ochrony obiektu przed wyładowaniami atmosferycznymi.

Zadanie 98.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Źródła upamiętniają rewolucję francuską. Na obu widnieje odwołanie do najważniejszego hasła rewolucji: „Wolność, Równość, Braterstwo” – na radzieckim plakacie w postaci napisu, na amerykańskim znaczku w postaci trzech alegorycznych postaci oznaczających te wartości.

Na obydwu źródłach widoczna jest też czapka frygijska – jeden z najważniejszych symboli rewolucji.

Zadanie 99.

99.1.

Prawidłowa odpowiedź

D.

99.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Pismo przyczyniło się do zajęcia się przez Sejm Wielki problemem mieszczan. W kwietniu 1791 r. doszło do zmiany sytuacji prawnej mieszczaństwa, bo uchwalono prawo o miastach.

Zadanie 100.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Łukasz Kądziała uważał, że dorobek Sejmu Wielkiego nie likwidował dualizmu litewsko-polskiego, ponieważ *Zaręczenie wzajemne obojga narodów*, uchwalone później niż *Konstytucja 3 maja*, zawierało rozwiązania nakazujące stosować w praktyce zasady dualizmu politycznego, np. przy obsadzaniu wszystkich urzędów administracji państwowej.

Zadanie 103.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tabela zawiera dane dotyczące wzrostu terytorialnego Stanów Zjednoczonych oraz zdobywania przez nie kolonii. Na rysunku proces ten pokazano pod postacią Wuja Sama, personifikującego Stany Zjednoczone, który stopniowo z małego dziecka staje się dojrzałym mężczyzną. W ciągu wieku, o czym świadczą daty pod postaciami, Stany Zjednoczone stały się potężnym, ekspansjonistycznym państwem, o którego przychylności zabiegają inne kraje – na ostatnim rysunku w kierunku utuczonego zdobycami, zadowolonego z siebie, trzymającego pod pachą model okrętu (potęga militarna) Wuja Sama wyciągnięte są otwarte dłonie symbolizujące inne państwa.

Zadanie 104.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak, możemy tak sądzić. Warunki życia są jednym z czynników wpływających na ruch naturalny – liczbę zgonów i liczbę urodzeń. Z wykresu wynika, że liczba urodzeń w ostatnim dwudziestopięcioleciu XIX w. przewyższała liczbę zgonów oraz że liczba zgonów spadała.

Zadanie 105.

Przykłady poprawnych odpowiedzi

Republika Cisalpińska została utworzona przez (generała) Napoleona Bonapartego i była zależna od Francji.

Na obszarze Republiki Cisalpińskiej przebywało wielu Polaków, którzy walczyli w armii austriackiej i zostali wzięci do niewoli przez Francuzów.

Zadanie 106.**106.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Rysunek mógł powstać najwcześniej w 1813 roku, ponieważ z danych w tabeli wynika, że dopiero od tego roku w koalicji antynapoleońskiej brały udział jednocześnie Szwecja, Austria, Rosja i Prusy, przedstawione na rysunku pod postacią orłów, które wyskubują pióra z ogona pawia, symbolizującego Napoleona.

106.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Autor rysunku uważał sytuację Napoleona za beznadziejną. Potężne czarne orły oznaczające Austrię, Rosję, Prusy i Szwecję wyskubują pióra z ogona pawia. Paw symbolizujący Napoleona jest osaczony przez orły (i zmuszony do odwrotu z Rosji – w tle widać uciekających przed kozakiem Francuzów), nie ma szans w starciu z silniejszymi od siebie i połączonymi państwami.

Zadanie 107.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Wymowa rysunku:

Rysunek stanowi aluzję do klęski odniesionej przez Napoleona podczas wyprawy na Rosję w 1812 roku. Z treści satyry wynika, że klęska ta skutecznie unieszkodliwiła zagrożenie, jakie dotychczas stanowił Napoleon.

Identyfikacja elementów:

Tytuł sugeruje kres sukcesów Napoleona.

Z treści podpisu wynika, że Napoleon wyruszał przeciw Rosji jako niezwyciężony wódz (*straszenie tak wielki*), natomiast w rezultacie fiaska wyprawy jego znaczenie znacznie zmalało (*Jak to się stało, żeś tak mały!*).

Postać siedząca to car Aleksander I (Romanow), postać mniejsza to Napoleon Bonaparte. Dysproporcja wielkości postaci wskazuje na wzrost znaczenia Rosji (cara) oraz spadek znaczenia (siły; możliwości) Napoleona.

Car, trzymając Napoleona na rozpostartej dłoni, używa lunety, aby mu się przyjrzeć – Napoleon już nie może zagrozić Rosji.

Zadanie 108.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak. W proklamacji z 1815 roku władcy europejscy nawiązują do tzw. 100 dni Napoleona, czyli podjętej przez niego próby odzyskania władzy, i deklarują pomoc dla króla Francji (Ludwika XVIII). Z interpretacji źródła 2. wynika, że Napoleon został pokonany, co symbolizuje przedstawienie go uwięzionego w szklanej butelce przez jego przeciwników – monarchów i bohaterów wojny.

Zadanie 109.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Według Karola Libelta władze pruskie represjonowały tych mieszkańców Poznańskiego, którzy wsparli powstanie listopadowe (tzw. *wejście do Polski*). Władze pruskie były przeciwnie

powstaniu, realizowały w ten sposób swoje zobowiązania wynikające ze Świętego Przymierza. Początkowo Prusacy zastosowali konfiskatę majątków, później tę karę zamienili na grzywnę.

Zadanie 110.

Przykład poprawnej odpowiedzi

System wprowadzony przez Mongołów po podboju Rusi w XIII w. charakteryzował się niezwykle brutalnością postępowania wobec książąt ruskich i podległej im ludności. Książęta ruscy i późniejsi carowie przyswoili sobie takie metody działania i uznali je za naturalne, a społeczeństwo się do nich przyzwyczyliło. Z czasem brutalność ta stała się narzędziem w polityce rosyjskiej wobec podbitych ludów, w tym Polaków.

Zadanie 111.

111.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Władze Rosji (car Mikołaj I) pozytywnie odniosły się do likwidacji większości Kościoła unickiego i włączenia jego struktur do Cerkwi prawosławnej. Świadczy o tym napis *Triumf prawosławia* oraz podświetlony promieniami krzyż – elementy te wyrażają radość i poczucie zwycięstwa.

111.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Władze rosyjskie dążyły do unifikacji państwa, a także faworyzowały Cerkiew prawosławną, decyzja o zniesieniu większości struktur unickich wpisywała się więc w ich linię polityczną. Popierane przez państwo działania na rzecz likwidacji Kościoła greckokatolickiego interpretować też należy jako element represji po powstaniu listopadowym oraz dążenia do zmniejszenia wpływu papieża na sprawy rosyjskie.

Zadanie 112.

112.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Walki uliczne (walki na barykadach, udział cywilów w walkach przeciwko wojsku).

112.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Na ilustracjach przedstawiono wystąpienia poddanych przeciwko dotychczasowemu porządkowi (bronionemu przez wojsko), w Petersburgu nie mogło do nich dojść, ponieważ Rosją rządził Mikołaj I, który przy pomocy rozbudowanego aparatu represji dławił wszelki opór w zarodku (w Rosji bardzo żywa była jeszcze pamięć o tym, jak szybko i okrutnie car stłumił powstanie dekabrystów w latach 20. XIX wieku).

Zadanie 113.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Medal mógł być wybitny najwcześniej po wybuchu powstania węgierskiego w okresie Wiosny Ludów (w latach 1848–1849), ponieważ przedstawiono na nim postacie Lajosa Kossutha (przywódcy powstania) oraz Józefa Bema (jednego z wodzów powstania), którzy wspólnie w nim walczyli.

Zadanie 114.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Francuska karykatura z okresu wojny krymskiej krytykuje ekspansję Rosji (symboliczny niedźwiedź) wobec Turcji (napis *Konstantynopol*), zagrażającą interesom Francji i Wielkiej Brytanii.

Interpretacja elementów graficznych:

Niedźwiedź (będący symbolem Rosji) jest spętany i przywiązany do słupa, co oznacza zatrzymanie rosyjskiej ekspansji.

Kobieta symbolizująca Europę (koalicję Francji, Wielkiej Brytanii i Sardynii) pokonuje Rosję (trzyma spętanego niedźwiedzia).

Zadanie 115.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Ilustracja, przedstawiająca marsz trzymających się pod rękę trzech postaci: papieża Piusa IX, Wiktora Emanuela oraz Garibaldiego, sugeruje zgodność ich poczynań, podczas gdy rzeczywistość była inna: Garibaldi działał poza polityką króla (choć ostatecznie w jego interesie), a papież rzucił klątwę na Wiktora Emanuela, broniąc Państwa Kościelnego przed włączeniem do zjednoczonych Włoch.

Zadanie 116.**Prawidłowe odpowiedzi**

1. Fałsz.
2. Fałsz.
3. Prawda.

Zadanie 117.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Wielopolski zdecydował się na współpracę z Rosją, bowiem w carze rosyjskim widział gwaranta ochrony istniejącego porządku społecznego. Uważał, że władze rosyjskie obronią polską szlachtę przed wystąpieniami chłopskimi, o których inspirację oskarżał władze austriackie.

Zadanie 118.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak. W tekście manifestu rozpoczynającego powstanie styczniowe odnajdujemy takie same akcenty – wezwanie skierowane do trzech narodów, nawołujące do jedności w realizacji wspólnych celów.

Zadanie 119.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

W treści pieśni o marszu oddziału powstańców Mariana Langiewicza podano nazwy miejscowości – Skała i Staszów – gdzie toczyły się walki z Moskalami. Z analizy treści mapy wynika, że przedstawia ona szlak bojowy tego oddziału. Zaznaczono na niej wymienione w tekście miejsca powstańczych bitew pod Staszowem oraz pod Skałą.

Zadanie 120.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Przejęcie przez białych władzy nad powstaniem mogło rozszerzyć jego społeczny zasięg oraz zwiększyć środki materialne powstańców, ale jednocześnie mogło osłabić jego dynamikę. Po przystąpieniu białych do powstania objęło ono swoim zasięgiem szlachtę, burżuazję oraz inteligencję wraz z posiadanymi przez te warstwy środkami materialnymi i umiejętnościami – o czym pisze autor opracowania.

Zadanie 121.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Zarówno Prusy, jak i Francja lękały się możliwych następstw powstania. Prusy obawiały się przeniesienia działań zbrojnych na swoje terytorium, a być może w perspektywie utraty niektórych prowincji. Natomiast Francja bała się naruszenia porządku politycznego w Europie i ewentualnego konfliktu między mocarstwami, dlatego domagała się zmiany polityki wobec Polaków i trwałego rozwiązania tego problemu.

Zadanie 122.

122.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Rozwiązania korzystniejsze dla chłopów przewiduje źródło 2. W dokumencie stanowiącym źródło 1. zapisany został obowiązek wykupienia powinności przez chłopów, a zgodnie z dekretem uwłaszczeniowym mieli oni otrzymać ziemię bez konieczności wykupu.

122.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Dokument został wydany w celu nakłonienia chłopów do udziału w powstaniu.

Zadanie 123.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Uwłaszczenie miało różne następstwa. W Galicji i w Królestwie Polskim doprowadziło do zwiększenia stanu posiadania ziemi przez chłopów, na ziemiach zaboru pruskiego – do jego zmniejszenia.

Zadanie 124.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W drugiej połowie XIX w. cele zaborców były różne. Rosja i Prusy dążyły do zniszczenia świadomości historycznej Polaków w celu ich zrusyfikowania i zgermanizowania. Austria pozwalała na pielęgnowanie tradycji historycznej, mając na celu pozyskanie Polaków do współpracy politycznej.

Zadanie 125.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Porównanie struktury ludności w rejencji poznańskiej w roku 1846 i 1910 pokazuje spadek procentowego udziału Polaków w ogólnej liczbie mieszkańców. Wskazuje to na pewien – choć niewielki – sukces wspierania niemczyzny, poprzez popieranie np. napływu urzędników

niemieckich. **Z drugiej strony fakt, że Niemcy sprzedali Polakom więcej ziemi niż od nich kupili**, wskazuje na to, że akcja Komisji – wykup ziemi z rąk polskich – nie powiodła się. Potwierdza to ostatnie zdanie tekstu wyjaśniające porażkę akcji zdecydowanym przeciwdziałaniem polskich chłopów.

Zadanie 126.

126.1.

Prawidłowe odpowiedzi

Tekst 1. – A. Socjaliści.

Tekst 2. – C. Lojaliści.

126.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tekst 1. Frazeologia tekstu jest typowa dla ruchu socjalistycznego pod koniec XIX w. Świadczą o tym charakterystyczne słowa: „wyzyskiwacze”, „wywłaszczenie” oraz opis funkcjonowania mechanizmów społecznych.

Tekst 2. W tekście akcentowany jest jedynie program autonomii, przy jednoczesnym deklarowaniu lojalności wobec władzy i monarchii rosyjskiej.

Zadanie 127.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Najważniejszym przeciwnikiem politycznym Niemiec w osiągnięciu celów scharakteryzowanych w źródle była Wielka Brytania. Z analizy tekstu wynika, że Niemcy za cel swojej polityki przyjęły stworzenie imperium kolonialnego, a takim imperium – posiadającym terytoria o ogromnej powierzchni – była Wielka Brytania. Celem polityki niemieckiej wobec Wielkiej Brytanii było więc zmuszenie tego państwa do uznania korzystniejszego dla Niemiec podziału obszarów kolonialnych. Zwraca uwagę fakt, że autorem cytowanego memorandum był brytyjski dyplomata i scharakteryzowane przez niego cele polityki niemieckiej musiały w nim wywoływać obawy o przyszłość jego własnej ojczyzny.

Zadanie 128.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Źródło 1. jest satyrycznym portretem kanclerza Prus, Ottona von Bismarcka, i pochodzi z okresu trwania wojny francusko-pruskiej (na co wskazują daty powstania karykatury oraz postać Bismarcka stawiająca stopę w miejscu oznaczonym jako *Francja*). Wojna ta została sprowokowana przez Bismarcka za sprawą przeredagowanej przez niego *depeszy emskiej*, o czym sam wspomina w swoich *Pamiętnikach* [źródło 2.]. Przedstawienie Bismarcka na piłce – kuli ziemskiej – może być odczytane jako komentarz do mocarstwowych dążeń Niemiec.

Zadanie 129.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Źródło 1.: Otto von Bismarck został przedstawiony w roli osoby, której polityka doprowadziła do zjednoczenia Niemiec (pierwszego kanclerza zjednoczonych w XIX w. Niemiec).

Źródło 2.: Otto von Bismarck został przedstawiony w roli polityka reprezentującego niemieckie dążenia do zdobycia kolonii w Afryce.

Zadanie 130.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Zakłócenia swobody żeglugi przez Kanał Sueski lub utrudnienia w dostępie do niego stanowiły zagrożenie dla brytyjskiego panowania (brytyjskiej obecności) w Indiach. Jak wynika ze źródła 2, rząd angielski wykupił „lwią część” akcji spółki zarządzającej Kanałem (na rysunku premier Wielkiej Brytanii wręcza Ismailowi Paszy worek z pieniędzmi). W ten sposób Brytyjczycy zagwarantowali sobie kontrolę nad trasą żeglugi do swojej najważniejszej kolonii, co symbolizuje lew trzymający łapę na kluczu z napisem *Indie*.

Zadanie 131.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Brytyjczycy dążyli do otwarcia chińskiego rynku zbytu na swoje towary, stosując metody przymusu, co ilustruje rysunek satyryczny, ukazujący Anglika, który zmusza Chińczyka do kupienia opium. Za jego plecami widać wojsko, jeden z żołnierzy celuje do stojącego Azjaty.

Zadanie 132.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Rozwój sieci kolejowej miał istotny wpływ na integrację Stanów Zjednoczonych, ponieważ:

- dzięki niemu ułatwiono podróżowanie po olbrzymich obszarach Ameryki między Atlantykiem i Pacyfikiem,
- spowodował masową migrację na zachodnie obszary Ameryki, co przyczyniło się do przeniesienia tam osiągnięć cywilizacyjnych ze stanów położonych nad Atlantykiem (postępującej urbanizacji),
- przyczynił się do wywożenia towarów ze wschodnich stanów na tzw. Dziki Zachód i inwestowania tam kapitału (budowy kopalń, inwestycji przemysłowych); stamtąd z kolei wywożono surowce na Wschód.

Zadanie 133.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Rysunek odwołuje się do obaw białej społeczności Stanów Zjednoczonych przed napływem imigrantów z Chin. Na obrazku przedstawione zostały trzy osoby reprezentujące etniczne mniejszości na terenie USA: Indian, Chińczyków i Murzynów. Chińczyk słucha podszeptów Indianina, który zwraca mu uwagę na możliwość zdominowania białej ludności (co sugeruje podpis).

Zadanie 134.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Obietnica obdarzenia Indian wolnością miała charakter propagandowy. Biorąc pod uwagę ich sytuację prawną przedstawioną w źródle 1., można wywnioskować, że celem wyemitowania monety było przekonanie Indian, że nadchodzi chwila ich całkowitego wyzwolenia i równouprawnienia. Wiązało się to z narastającym konfliktem wewnętrznym związanym z kwestią niewolnictwa i chęcią przeciągnięcia Indian na stronę rządu federalnego.

Zadanie 135.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Zdaniem autora tekstu robotnicy amerykańscy bardziej byli zainteresowani postępem technicznym, gdyż ułatwiał on pracę w przemyśle. Można więc domniemywać, że wpływali oni na zwiększanie innowacyjności gospodarki amerykańskiej, która zaczynała dominować nad brytyjską. Tym bardziej, że robotnicy brytyjscy nie byli zainteresowani postępem technicznym i sabotowali próby doskonalenia maszyn.

Zadanie 136.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Źródło 1. zawiera dane dotyczące wzrostu liczby imigrantów napływających do Stanów Zjednoczonych do 1890 r. Autor rysunku uważa, że są oni zagrożeniem dla dotychczasowego porządku i bezpieczeństwa. Imigranci zostali przedstawieni jako zbieranina wyrzutków społeczeństwa, o czym świadczą napisy na czapkach oraz niechlujny i groźny wygląd przybyłych. Wraz z nimi do Stanów Zjednoczonych przeniknęły skrajne ideologie. W efekcie wzrosła przestępczość. Dowodem tego może być kartka upuszczona przez Wuję Sama (postać w cylindrze na głowie i ubraniu uszytym z amerykańskiej flagi, symbolizująca Stany Zjednoczone), na której wypisano problemy, z jakimi musi się borykać.

Zadanie 137.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Opinię zwolenników napływu imigrantów do Stanów Zjednoczonych wyraża rysunek 1. Imigranci zostali na nim przedstawieni w pozytywnym świetle jako ludzie szukający w Stanach Zjednoczonych schronienia przed zagrożeniami czyhającymi w ich własnym kraju (symbolizuje je ciemna postać w chmurach), dla których Stany Zjednoczone oznaczają wolność i możliwość godnego życia. Porządne ubrania imigrantów i ich zdyscyplinowanie w kolejce do arki Wuję Sama, symbolizującego Stany Zjednoczone, miało w zamierzeniu autora rysunku pokazać ich jako przyzwoitych ludzi, którzy nie stanowią dla kraju żadnego zagrożenia i witani są z otwartymi ramionami. Natomiast rysunek 2. wyraża opinię przeciwników masowej imigracji do Stanów Zjednoczonych. Imigranci przedstawieni zostali na nim jako groźni przestępcy i krzewiciele niebezpiecznych ideologii, którzy dla Stanów Zjednoczonych, uosabianych przez patrzącego na nich z niezadowoleniem Wuję Sama, mogą być tylko kłopotem, o czym świadczy upuszczona przez niego lista z wypisanymi problemami.

Zadanie 138.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Autor satyry wyśmiewa propagandę rosyjską, która przedstawia klęski Rosji w wojnie z Japonią jako zaplanowany wcześniej odwrót mający na celu wciągnięcie żołnierzy japońskich w pułapkę. Rysunek ukazuje paniczną w rzeczywistości ucieczkę armii rosyjskiej (symbolizowanej przez niedźwiedzia ubranego w rosyjski mundur).

Zadanie 139.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Karykatura jest wyrazem uhonorowania Pasteura za wynalezienie szczepionki przeciw wściekliźnie, wyjaśnia także znaczenie tego osiągnięcia. Badacz przedstawiony został z anielskimi skrzydłami, co podkreśla wyjątkowy charakter jego dokonania. (Ponadto scena

nawiązuje kompozycyjnie do chrześcijańskiej ikonografii archaniola Michała pokonującego diabła – w tym przypadku zamiast diabła przedstawiono wściekłego psa).

Zadanie 140.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Rysunek ze źródła 2. przedstawia obrady parlamentu japońskiego, który powstał zgodnie z treścią jednego z punktów (1.) proklamacji z 1868 roku.

Zadanie 141.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Rysunek nawołuje do przyznania w Wielkiej Brytanii praw wyborczych kobietom. Świadczy o tym fakt, że jako pozytywne przykłady ukazano na nim Finlandię, Nową Zelandię, Australię i Norwegię, gdzie dokonano tego już wcześniej. Ciastka symbolizujące prawa wyborcze – według słów proszącej o dostęp do jednego z nich Jane Bull (reprezentującej brytyjskie kobiety) – nie szkodzą innym dziewczynkom.

Zadanie 144.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Wielka Brytania przedstawiona jest jako bardzo „odchudzone” państwo. Obrazuje to utratę pozycji mocarstwa kolonialnego. Postaci z tyłu symbolizują USA i ZSRR, a więc państwa, które po II wojnie światowej uzyskały rolę liderów politycznych na świecie, co przyczyniło się do spadku znaczenia Wielkiej Brytanii. Autor rysunku porównał zmianę sytuacji politycznej tego kraju do zmian, które dokonały się w modzie kobiecej w ciągu 50 lat, co ukazuje ulotka umieszczona w dolnym prawym rogu rysunku.

Zadanie 145.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Postać Lecha Wałęsy symbolizowała przemiany polityczne w Polsce, a tym samym w bloku radzieckim. Świadczą o tym nie tylko nagłówki na okładce pisma zachodnioniemieckiego, ale i ukazanie Wałęsy jako siłacza przymierzającego się do podniesienia potężnego niedźwiedzia – symbolu ZSRR oraz zamieszczone na okładce amerykańskiego tygodnika godło ZSRR, w którym młot zastąpiono laską dynamitu z podpalonym lontem, sugerując, że wydarzenia w Polsce mogą doprowadzić do rozsadzenia systemu komunistycznego.

Zadanie 146.

146.1.

Prawidłowa odpowiedź

A.

146.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Oddziały sformowane przez Józefa Piłsudskiego, po wkroczeniu do Królestwa w 1914 r. w celu rozpoczęcia walki o niepodległość, spotkały się z bierną i niechętną postawą społeczeństwa w Królestwie Polskim, znajdującym się pod panowaniem rosyjskim. Mogło to spowodować wśród żołnierzy-ochotników I kompanii kadrowej nastroje rozgoryczenia, które znalazły odzwierciedlenie w pieśni legionów „My, pierwsza brygada”.

Zadanie 147.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Konsekwencją rozpoczęcia I wojny światowej było powoływanie Polaków do armii zaborczych Niemiec, Austro-Węgier oraz Rosji. Udział zaborców w wojnie w przeciwnych blokach spowodował, że Polacy zostali wbrew swojej woli zmuszeni walczyć przeciwko sobie i często ginęli w bratobójczym starciu.

Zadanie 148.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Plakat przedstawia postać kobiety z podniesionym mieczem oraz zaciśniętą pięścią. Napis nawołuje do ukarania winnych storpedowania pasażerskiego parowca. Na dalszym planie widać tonący statek (prawdopodobnie Lusitanię) oraz wynurzające się z morza głowy i ręce rozbitków. Plakat brytyjskiego rysownika wzywa do ukarania niemieckich sprawców tragedii. Można domniemywać, że wezwanie to jest skierowane głównie do USA i ma na celu skłonienie tego państwa do przystąpienia do wojny po stronie ententy.

Zadanie 149.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

O krytycznym stosunku autora do propozycji skierowanych do Polaków w *Akcie 5 listopada* 1916 r. świadczą następujące elementy graficzne:

- kobieta w koronie, symbolizująca odradzającą się Polskę, ma na rękach kajdany i jest przedstawiona w eskorcie dwóch żołnierzy, co wskazuje na niesamodzielność „nowego” państwa polskiego i jego zależność od zaborców,
- zakneblowane usta kobiety przedstawionej na tle obwieszczenia *Proklamacja Królestwa Polskiego* oznaczają, że Polacy nie mają możliwości wyrażenia swoich aspiracji (swojego zdania) oraz że o zapowiedzi powstania zadecydowały decyzje zaborców.

Zadanie 150.**150.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Autor pisze o kampanii prowadzonej przez Polaków przed plebiscytem na Warmii i Mazurach, który miał zadecydować o przynależności państwowej tych ziem. Odbył się on właśnie w lipcu 1920 r.

150.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

W 1920 r. toczyła się wojna polsko-bolszewicka. Przypomnienie mieszkańcom Ełku zwycięskiego dowódcy, który pod Tannenbergiem pokonał Rosjan, miało na celu przekonanie ich, że tylko przynależność państwowa Warmii i Mazur do Niemiec uchroni ludność tych ziem przed bolszewikami.

Zadanie 151.**151.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Wojna polsko-bolszewicka (wojna z Rosją Radziecką w 1920 r.).

151.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Rozkaz bolszewicki zalecał wprowadzenie terroru na ziemiach polskich i ich kolonizację, a na plakacie ukazano stosowanie takich metod wobec polskich chłopów.

Zadanie 152.

152.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. W źródle 2. zostały podane cele dyplomacji niemieckiej na konferencji w Spa. W wierszu jest mowa o Górnym Śląsku, likwidacji długów niemieckich, a także rewizji traktatu wersalskiego.

152.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Delegacja niemiecka udająca się na konferencję do Spa była pewna, że uda jej się renegocjować traktat wersalski: znieść wcześniej nałożone odszkodowania wojenne, obronić armię przed rozbrojeniem, a także zachować cały Śląsk. Rokowania jednak nie powiodły się i delegacja powróciła bez rewizji postanowień traktatu. Tym samym delegacja poniosła klęskę.

Zadanie 153.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski w swoim komunikacie zapowiadał upaństwowienie wielkich majątków ziemskich, lasów, fabryk. Konsekwencją tych zmian gospodarczych miała być likwidacja takich grup społecznych jak szlachta czy burżuazja.

O takim kierunku przemian świadczą punkty – a, i oraz d Komunikatu TKRP.

Zadanie 154.

154.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Według autora rysunku zagrożenie dla systemu wersalskiego stanowiły:

- dążenie bolszewików do wywołania ogólnoeuropejskiej rewolucji,
- dążenie Niemiec do rewizji postanowień traktatu wersalskiego (wyraźne niezadowolenie z decyzji o plebiscycie na Górnym Śląsku czy o polskim korytarzu).

154.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Niebezpieczeństwo, do którego komentarzem był rysunek satyryczny, zostało zażegnane. Ilustrację opublikowano 17 sierpnia 1920 r., dwa dni po bitwie warszawskiej. Odniesione w niej zwycięstwo nad bolszewikami powstrzymało ich pochód na Zachód.

154.3.

Prawidłowa odpowiedź

Postanowienia dotyczące Francji:

- zwrot Alzacji i Lotaryngii,
- odszkodowania wojenne,
- odbudowa Francji i Belgii.

Zadanie 155.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Przyczyną zmian dokonanych w zabudowie placu przedstawionego na fotografiach było odzyskanie niepodległości. Wielka cerkiew (sobór, sobór Aleksandra Newskiego), którą uważano za symbol panowania rosyjskiego w Polsce, została rozebrana.

Zadanie 156.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Na ilustracji przedstawiony został ówczesny (1921 r.) premier Wincenty Witos oraz przedstawiciele ugrupowań politycznych w sejmie. Szef rządu miał problemy z porozumieniem się z przedstawicielami poszczególnych partii i z utworzeniem rządu. Rysunek satyryczny jest komentarzem do problemów politycznych II Rzeczypospolitej w latach dwudziestych XX w.: rozdrobnienia polskiego parlamentu, braku współpracy przedstawicieli ugrupowań wchodzących w skład sejmu, dominacji interesów partii, które realizowały własne partykularne cele, nad interesem państwa. Politycy przedstawieni na ilustracji tańczą każdy w swoją stronę. Rysunek sugeruje negatywną ocenę tej sytuacji politycznej.

Zadanie 157.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie. Wymowa ilustracji nie jest zgodna z oficjalnymi wynikami plebiscytu. Oficjalny wynik plebiscytu na Górnym Śląsku nie był korzystny dla Polski.

Przykład poprawnego uzasadnienia:

Ilustracja sugeruje, że to Polska wygrała plebiscyt. W rzeczywistości jednak wynik plebiscytu był dla Polski niekorzystny.

Zadanie 158.**158.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Dla Polski Niemcy były bardzo ważnym partnerem handlowym, natomiast udział Polski w handlu zagranicznym Niemiec okazał się niewielki.

158.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Przyczyną zmian była wojna celna. Spowodowała ona spadek wymiany handlowej między Polską i Niemcami.

Zadanie 159.**159.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Źródło 1. przedstawia w sposób ironiczny rozwiązanie Sejmu w 1930 r., które Józef Piłsudski wymógł na ówczesnym prezydencie Ignacym Mościckim. Przeciwnicy polityczni BBWR – przywódcy partii opozycyjnych zostali uwięzieni w Brześciu/twierdzy brzeskiej, co potwierdza źródło 2.

159.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Po rozwiązaniu Sejmu w 1930 r. aresztowano i uwięziono przeciwników politycznych BBWR – przywódców konkurencyjnych partii, co przyczyniło się do rozbitcia opozycji. Dzięki temu w tzw. wyborach brzeskich zwycięstwo odniósł BBWR, uzyskując większość mandatów w Sejmie i Senacie.

Zadanie 160.

160.1.

Prawidłowa odpowiedź

Zamach majowy.

160.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Po zamachu majowym Józef Piłsudski odzyskał wpływ na politykę II Rzeczypospolitej. Można się było spodziewać, że rząd polski pozostający pod jego wpływem będzie „bardziej skłonny do porozumienia się z Niemcami”, na czym zależało Anglii, która Niemcy traktowała jako przeciwwagę dla pozycji Francji w Europie. Brytyjczykom odpowiadało także to, że Piłsudski był przeciwnikiem Rosji Radzieckiej.

Zadanie 161.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Źródło 1. przedstawia linię kolejową łączącą Górny Śląsk z portem w Gdyni. Budowa portu w Gdyni związana była z koniecznością uniezależnienia polskiego handlu od portu w Wolnym Mieście Gdańsku (tzw. magistrala węglowa miała szczególne znaczenie po rozpoczęciu w 1925 r. wojny celnej przez Niemcy). Źródło 2. postuluje wzmocnienie pozycji militarnej Polski na morzu. Realizacja tego celu mogła być możliwa tylko w porcie leżącym na terytorium Polski. W Gdyni był zlokalizowany główny port wojenny, dowództwo Marynarki Wojennej i różne instytucje związane z wojskiem.

Zadanie 162.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Celem działań władz odrodzonego państwa polskiego było ujednoczenie sieci kolejowej, szerzej infrastruktury komunikacyjnej, państwa, podlegającej wcześniej odrębnym systemom w trzech zaborach. Działania te polegały między innymi – jak wynika z analizy źródła – na ujednoczeniu prawa oraz taboru kolejowego oraz technicznych parametrów sieci kolejowej.

Zadanie 163.

163.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie. Sieć połączeń lotniczych nie obejmowała wszystkich państw, z którymi sąsiadowała Polska w 1938 r. LOT nie miał połączeń z ZSRR i Litwą.

163.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Pod koniec lat trzydziestych zwiększyła się emigracja Żydów na Bliski Wschód. Wiązało się to z narastającą w Europie falą antysemityzmu, a także z oddziaływaniem syjonistycznej propagandy, która głosiła ideę utworzenia żydowskiego państwa w Palestynie. Uruchomienie linii lotniczej do Lyddy było korzystne dla migrujących do Palestyny zamożniejszych osób, które mogły sobie pozwolić na podróżowanie w taki sposób.

Zadanie 164.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Prześladowanie osób narodowości żydowskiej było szkodliwe dla rozwoju niemieckiej kultury i nauki, bowiem doprowadziło do wyjazdu z kraju wielu wybitnych przedstawicieli tych dziedzin, którzy zostali z Niemiec wypędzeni.

Zadanie 165.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Zmiana w taktyce propagandowej NSDAP służyła zdobyciu poparcia niemieckich przemysłowców. Przemówienie hamburskie jest tego dobrym przykładem, ponieważ Hitler zmienił styl wypowiedzi, zrezygnował z głoszenia haseł antyżydowskich, antyklerykalnych, „dostosował” swój program do oczekiwań wielkiego kapitału i finansjery.

Zadanie 166.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie. Źródło 2. informuje o zajęciu Czechosłowacji przez III Rzeszę, co nastąpiło w marcu 1939 r. Zajęcie przez Polskę Zaolzia nastąpiło w październiku 1938 r., nie może więc być konsekwencją wydarzeń opisanych przez źródło 2.

Zadanie 167.**Prawidłowa odpowiedź**

Wielki kryzys.

Zadanie 168.**Prawidłowa odpowiedź**

D.

Przykład poprawnego uzasadnienia:

Krokodyle symbolizują agresywne państwa, które rozpętały II wojnę światową (III Rzeszę i ZSRR), a kapelusze w wodzie – państwa, które zostały przez nie unicestwione lub zaatakowane: Austrię (w 1938), Czechosłowację (po konferencji w Monachium w 1938 r. i ultimatum w marcu 1939), Polskę (w 1939 r., po pakcie Ribbentrop-Mołotow), Finlandię (w latach 1939–1940; tzw. wojna zimowa). Norwegia jest na rysunku przedstawiona jako państwo, którego los nie jest jeszcze przesądzony, z czego wynika, że rysunek powstał przed agresją niemiecką przeciwko Norwegii, czyli przed bitwą o Narwik.

Zadanie 169.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Na rysunku przedstawiono podpisanie zawieszenia broni przez Francję w 1940 r. pod presją Niemiec i Włoch. Postać kobieca to Marianna symbolizująca Francję (o czym świadczy czapka frygijska), postać z lewej strony to Hitler, a z prawej – Mussolini. Mapa zawiera informacje o ataku Niemiec i Włoch na Francję.

Zadanie 170.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Etapowi e).

Przykład poprawnego uzasadnienia:

Mapa przedstawia granice Wielkich Niemiec z grudnia 1942 r., ale również odnotowuje związane z realizacją Akcji Reinhard powstania w gettach wiosną i latem 1943 r., czyli przedstawia stan z końca 1942 i z lata 1943 r. – po powstaniu wielkich gett, a przed likwidacją obozów zagłady.

Zadanie 171.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Prawo ustanowione przez niemieckiego okupanta (Obwieszczenie Generalnego Gubernatora Hansa Franka) mogło mieć wpływ na postawę *starej wieśniaczki* ukazaną w źródle 1. Polacy udzielający pomocy Żydom wiedzieli, że grozi im kara śmierci. Obawiali się o własne życie i o życie swych rodzin. *Stara wieśniaczka*, pokonując strach, podała Żydówce jedzenie i picie, ale natychmiast oddaliła się.

Zadanie 172.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Hitler podjął się niewykonalnego zadania i przegra wojnę. Droga do Moskwy jest bardzo trudna: wymaga pokonania wysokiej, stromej skały. Zdobycie jej nie doprowadzi do upadku ZSRR ani koalicji antyhitlerowskiej, ponieważ po podboju Moskwy czekają Hitlera jeszcze trudniejsze zadania – wspięcie się na kolejny szczyt, Ural (za którym przetrwa państwo sowieckie), oraz następne góry, których strzelistość symbolizuje niemożliwość pokonania Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych.

Zadanie 173.

Prawidłowa odpowiedź

C.

Przykład poprawnego uzasadnienia:

W 1941 r. Wielka Brytania i Stany Zjednoczone podpisały Kartę Atlantycką zawierającą deklarację dążeń do zapewnienia światu pokoju. Rysunek przedstawia Statuę Wolności przekazującą pochodnię wolności prezydentowi Rooseveltowi i premierowi Churchillowi. Tej wolności pragnie Europa, którą symbolizuje ręka w kajdanach.

Zadanie 174.**174.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Scena symbolizuje wojnę między III Rzeszą a Związkiem Radzieckim, w której Wielka Brytania stanęła po stronie ZSRR.

Inny wariant odpowiedzi:

Scena przedstawiona na rysunku symbolizuje poparcie Wielkiej Brytanii dla Związku Radzieckiego w wojnie z Niemcami.

Inny wariant odpowiedzi:

Scena symbolizuje poparcie Wielkiej Brytanii dla Związku Radzieckiego w wojnie z Niemcami, ale równocześnie przekonanie autora rysunku, że zarówno III Rzesza, jak i ZSRR są państwami niewiarygodnymi i niezasługującymi na poparcie (Hitler i Stalin „ukrywają karty” przed przeciwnikiem); w tej sytuacji wybór dokonany przez Wielką Brytanię jest wyborem mniejszego zła.

174.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Sytuacja strategiczna III Rzeszy pogarszała się, ponieważ – jak wynika ze źródła 1. – ZSRR i Wielka Brytania połączyły swoje siły (postać Winstona Churchilla stojącego za Józefem Stalinem) oraz – jak wynika ze źródła 2 – Stany Zjednoczone znalazły się w stanie wojny z Niemcami.

Zadanie 175.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Rysunek zawiera negatywną ocenę reakcji polskiego rządu na ujawnienie informacji o odkryciu grobów oficerów polskich w Katyniu. Autor rysunku sugeruje nawiązanie współpracy między rządem polskim a Niemcami. Na ilustracji przedstawieni są gen. Władysław Sikorski i Joseph Goebbels, którzy zgodnie współdziałają. Goebbels z pomocą Sikorskiego wbija tytułowy klin w drzewo symbolizujące jedność koalicji antyhitlerowskiej. Postawa Sikorskiego jest uznana za szkodliwą dla koalicji, ale też nie jest korzystna dla Polski (autor określa tę współpracę jako krótkowzroczną; na rysunku Sikorski ma czapkę zsuniętą na oczy).

Zadanie 176.**Prawidłowe odpowiedzi**

- 1 – Prawda.
- 2 – Prawda.
- 3 – Fałsz.
- 4 – Fałsz.

Zadanie 177.**177.1.****Prawidłowa odpowiedź**

Benito Mussolini.

177.2.

Prawidłowa odpowiedź

C.

Przykład poprawnego uzasadnienia:

W tekście jest mowa o nalocie samolotów angielskich na Włochy. Naloty te rozpoczęły się w dopiero w 1943 roku. Na rok 1943 wskazuje także ogólna wymowa wiersza, dotycząca problemów politycznych Mussoliniego. Porażki Włoch w walkach u boku Niemiec doprowadziły wtedy do odsunięcia go od władzy.

Zadanie 178.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Zamieszczanie tego typu napisów na murach było formą walki psychologicznej z okupantem (Niemcami). Napis na obrazku nr 2. zwiastuje rychłą klęskę Niemiec.

Zadanie 179.

Prawidłowa odpowiedź

A. 1 Armii Ludowego Wojska Polskiego.

Przykład poprawnego uzasadnienia:

W tekście ulotki znajdują się wzmianki o „bolszewickich oficerach rosyjskich” służących w tych oddziałach. Mogą to więc być tylko te jednostki, które powstały na terenie ZSRR. Spośród nich w grę wchodzić może jedynie odpowiedź A, bowiem w armii gen. Andersa nie było oficerów z Armii Czerwonej. Ponadto zwrócenie uwagi na brak oficerów z dawnego wojska polskiego (odwołanie do zbrodni katyńskiej) wskazuje, że chodzi o oddziały tworzone z inspiracji radzieckiej.

Zadanie 180.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Rysunek wyraża nadzieję na uwolnienie z obozu koncentracyjnego. Świadczy o tym fakt, że wokół pękniętej skorupki jaja rozpryskują się fragmenty drutu kolczastego, który otaczał obóz, a pisklę trzyma w dziobie napis *wolność*.

Zadanie 181.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Argumenty potwierdzające, że zaprezentowana karykatura jest komentarzem do politycznego położenia Polski z końca 1944 roku.

W centrum karykatury przedstawiono Stalina, który nogą odpycha (kopie) kulę ze swastyką. Stojący obok mężczyzna symbolizujący Polskę był przykuty do kuli łańcuchem. Łańcuch ten został zerwany przez Stalina. Jest to komentarz do roli ZSRR w pokonaniu Niemców i wyparciu ich z terenu Polski.

Druga postać jest symbolem Polski uwolnionej spod okupacji niemieckiej przez ZSRR (Stalina) i ponownie zniewolonej przez system komunistyczny. Dramatyczny los Polski został przedstawiony na rysunku w sposób metaforyczny: symbolizujące komunizm sierp i młot stają się narzędziami zniewolenia. Stalin wypowiada pełne cynizmu słowa: „Ja, Twój zbawca, uwalniam Cię od nazizmu”.

Zadanie 182.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Źródło 1. przedstawia jesień 1943 r., gdy (po lądowaniu na Sycylii i pod Neapolem) alianci (koalicja Wielkiej Trójki) zmusili Włochy do poddania się. Na rysunku Churchill jest ukazany z sympatią jako ten, który wymusza poddanie się następnym państwom popierających dotąd Hitlera (Rumunii, Finlandii, Węgier, Bułgarii).

Źródło nr 2 przedstawia Roosevelta, Stalina i Churchilla na konferencji w Jałcie w lutym 1945 r., deprecjujący polski sztandar z Orłem Białym. Churchill jest ukazany jako uczestnik porozumienia, w efekcie którego Polska znalazła się w strefie wpływów ZSRR.

Przykład poprawnego uzasadnienia:

Autorzy stworzyli swoje obrazy w różnych momentach dziejowych: satyra z 1943 r. pochwała Churchilla jako pogromcę hitleryzmu, natomiast obraz powstały w 1983 r. piętnuje współdziałanie polityka w zniewoleniu Polski.

Zadanie 183.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Zawarte w cytowanym fragmencie ustalenie było sprzeczne z drugą zasadą Karty Atlantyckiej, gdyż na konferencji w Jałcie postanowiono arbitralnie, że nastąpi zmiana terytorialna państwa polskiego – przesunięcie granicy wschodniej na linię Curzona.

Można uznać, pamiętając o podpisaniu Karty Atlantyckiej przez ZSRR, że zmiana wschodniej granicy Polski była sprzeczna także z pierwszą zasadą, gdyż nastąpił rozrost terytorialny ZSRR.

Zadanie 184.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Treść plakatu sugeruje uzasadnienie historyczne, odwołujące się do tradycji. Wielowiekową polską obecność nad Bałtykiem symbolizuje stary okręt wojenny na tle okrętu z XX w. oraz podkreśla napis *POLSKIE MORZE WIECZNIE NASZE*.

Zadanie 185.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Ilustracja jest alegorycznym komentarzem do sytuacji politycznej Polski po II wojnie światowej. Zmiana ustroju została ukazana jako zdjęcie korony z głowy orła w godle państwowym. Dokonuje się ono pod dyktando ZSRR – wyciągnięta nad orłem ręka z symbolami sierpa i młota, przedstawiona na tle sowieckiej gwiazdy, przejmuje koronę z ręki z napisem PPR, oznaczającej polskich komunistów. Przekazanie korony może także symbolizować utratę suwerenności Polski.

Zadanie 186.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Plakat przedstawia postać scharakteryzowaną w źródle 2.

Przykład poprawnego uzasadnienia:

Plakat przedstawia polityka, który w czasie referendum przebywał w Polsce. Spośród scharakteryzowanych postaci tylko ta brała udział w życiu politycznym w kraju w 1946 r.,

tylko ta nie odrzuciła możliwości podjęcia współpracy z komunistami w TRJN. W referendum w 1946 r. tylko PSL propagował głosowanie przeciwko zniesieniu senatu.

Zadanie 187.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Oba plakaty wyrażają poglądy tego samego obozu politycznego, oba zachęcają do głosowania „tak” w referendum. Plakat pierwszy ośmiesza zwolenników PSL, którzy zachęcali do odpowiedzi „nie” na pytanie „Czy jesteś za zniesieniem senatu?”. Plakat drugi zachęca do odpowiedzi „tak” na trzy pytania postawione w referendum i przedstawia przeciwników takiego głosowania jako nazistów i ich zwolenników.

Zadanie 188.

188.1.

Prawidłowa odpowiedź

Referendum ludowe (w 1946 r.).

188.2.

Prawidłowa odpowiedź

A.

Zadanie 189.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie, ponieważ w czasie, kiedy Winston Churchill wygłaszał swoje przemówienie (1946 r.) i mówił o *kurtynie*, która zapadła od Szczecina aż po Triest, kwestia Niemiec nie była jeszcze rozstrzygnięta, natomiast na mapie linia politycznego podziału Europy uwzględnia część Niemiec po stronie państw komunistycznych, czyli źródło 2. dotyczy sytuacji po powstaniu NRD.

Uwaga: zdający może odpowiedzieć, że częściowo uwzględnia i poprawnie uzasadnić.

Zadanie 190.

190.1.

Prawidłowa odpowiedź

A, C i D.

190.2.

Prawidłowa odpowiedź

Niemiecka Republika Demokratyczna.

Zadanie 191.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W województwach wymienionych w tabeli osiedlała się ludność przybyła z Kresów Wschodnich, zajmująca ziemie opuszczone przez Niemców na skutek zmiany granic i decyzji konferencji w Poczdamie. Osiedlali się tam także szukający lepszych warunków życia przybysze z Polski centralnej, których dobytek uległ zniszczeniu. Na terenach województw zachodnich szukali

również schronienia żołnierze podziemia niepodległościowego, licząc na ukrycie się przed represjami ze strony władz komunistycznych.

Zadanie 192.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Zarówno plan, jak i mapa pochodzą z okresu stalinowskiego, o czym świadczą nazwy: Stalinogrodu na Górnym Śląsku (tak przez trzy lata nazywały się Katowice) i Parku Stalina w Poznaniu.

Zadanie 193.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Z okresem stalinizmu, o czym świadczą:

1. portret Bolesława Bieruta,
2. popiersie Józefa Stalina,
3. obecność na uroczystości Bieruta Bieruta,
4. dzieci ubrane w stroje podobne do stroju radzieckich pionierów.

Zadanie 194.

Prawidłowa odpowiedź

Pięćdziesiątych.

Przykład poprawnego uzasadnienia:

Gmach w trakcie budowy udekorowany jest w sposób charakterystyczny dla lat pięćdziesiątych: portretami przodowników pracy i przedstawicieli władz oraz wielkimi plakatami – nawiązującym do walki o pokój i przywołującym plan 6-letni.

Zadanie 195.

195.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tekst ten można uznać za typowy dla socrealizmu, ponieważ:

- gloryfikuje komunistyczną organizację – ZMP,
- propaguje pracę fizyczną (na budowach, w fabrykach, w rolnictwie),
- nawiązuje do dzieła odbudowy kraju.

195.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Autor tekstu twierdził, że młodzież powinna angażować się w pracę fizyczną na rzecz kraju i ludu oraz wspierać narody „wolne” i walczące o „wolność”, (co rozumieć należy jako te, które żyją w „demokracji ludowej” lub do niej dążą).

Zadanie 196.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Na ilustracji zaprezentowano negatywny stosunek do *titowszczyzny*. Świadczą o tym następujące elementy:

- Josip Broz Tito został przedstawiony jako wąż ozdobiony znakami swastyki, wskazującymi na powiązania faszystowskie,

- Josipowi Broz Tito towarzyszą inne węże z napisami: *zdrada, faszyzm, dywersja, terror*, co jest przywołaniem oskarżeń wysuwanych przeciwko niemu przez sowieckich komunistów,
- znaki dolara na wężu symbolizującym Josipa Broz Tito mają sugerować, że pozostaje on na usługach amerykańskiego imperializmu,
- kapelusz (cylinder Wujka Sama), z którego wypływają węże, wskazuje na źródło *titowszczyzny* – USA.

Zadanie 197.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Istvan Bibó oświadczył, że Armia Czerwona interweniowała przeciw dążeniu Węgrów do niezależności i wydostania się spod radzieckiej dominacji. Z kolei żołnierze radzieccy, pozostający pod wpływem komunistycznej propagandy, byli przekonani, że realizują ważną misję, mającą na celu obronę Węgrów przed faszystowską agresją.

Zadanie 198.

198.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Sformułowanie *okres błędów i wypaczeń* – funkcjonujące w PRL jako eufemistyczne określenie stalinizmu – tutaj zostało wykorzystane dla wyrażenia negatywnego stanowiska wobec kierunku w modzie wyznaczonego przez Saint Laurenta.

198.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Ukazanym na rysunku sposobem przenikania do PRL najnowszych trendów mody było sprowadzanie ubrań z państw zachodnich. Nie zawsze działało się to zgodnie z prawem i nie zawsze handel tymi ubraniami był zalegalizowany.

Zadanie 199.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Dane z obu tabel świadczą o zmianie dynamiki kontaktów handlowych między Chinami a ZSRR w latach 1958–1962. Kontakty te intensywnie się zwiększają do roku 1959, ale później wymiana handlowa słabnie. Zmiana wynikała z przemian w stosunkach politycznych między obydwojma państwami. Początkowa intensywna współpraca osłabła w związku z zaistniałym konfliktem politycznym.

Zadanie 200.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Data publikacji rysunku oraz ukazane na nim postaci Fidela Castro i Nikity Chruszczowa wskazują na to, że karykatura jest komentarzem do kryzysu kubańskiego. Chruszczow pod postacią uzbrojonego w obcęgach dentysty z niechęcią, o czym świadczą słowa, wyrывa kubańskiemu przywódcy zęby-rakiety. Scena jest aluzją do tego, że Chruszczow został zmuszony (przez Amerykanów) do demontażu wyrzutni rakietowych instalowanych przez ZSRR na Kubie.

Zadanie 201.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak. Rysunek ukazuje religiopodobny charakter komunizmu w Chinach. Mao Tse Tung został przedstawiony w pozycji charakterystycznej dla Buddy, ponadto jest niesiony jak figura świętego. Ludzie podtrzymujący feretron mają w dłoniach wyglądające jak modlitewniki książki z myślami Mao. Orszak przypomina procesję religijną, a uwielbienie i nabożną cześć dla przywódcy podkreślają złożone jak do modlitwy ręce idącego z przodu żołnierza. Nowa religia, w której Mao zajmuje pozycję Boga, ma swoje korzenie w komunizmie, o czym świadczą symbole sierpa i młota na sztandarach oraz brzuchu Mao.

Zadanie 202.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Źródło 1. nawiązuje do migracji ludności ze wsi do miast (ośrodków przemysłowych) w poszukiwaniu pracy (lepszego życia), a źródło 2. wskazuje, że przyjmowała ona miejski styl życia (ubiór). Treść źródła 2. świadczy o tym, że – w okresach szczególnie nasilonych prac rolnych (żniw) – mieszkańcy miast przyjeżdżali pomagać swoim pozostającym na wsi rodzinom. Wygląd przybyszy świadczy o zmianach kulturowych: o przejęciu przez nich miejskiego sposobu ubierania i nawyku korzystania z różnych osiągnięć cywilizacyjnych – samochodu, telewizora.

Zadanie 203.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Komunistyczna propaganda posłużyła się treścią orędzia do dyskredytowania Kościoła katolickiego w oczach polskiego społeczeństwa. Zarzuciła biskupom zdradę polskiej racji stanu. Treść orędzia stała się pretekstem do rozpętania gwałtownej nagonki na episkopat w roku poprzedzającym obchody tysiąclecia chrztu Polski. Władze chciały wykorzystać tę sytuację do odwrócenia sympatii narodu od Kościoła katolickiego. Z treści listu 1. dowiadujemy się o szerzeniu pogłosek o tym, że biskupami kierowała chęć zysku, a ich czyn przypominał zdradę Judasza. Z treści listu 2. wynika też twierdzenie, że w ten sposób chciano odwrócić uwagę od bieżących problemów i trudności gospodarczych.

Zadanie 204.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Autor znaczka opowiedział się po stronie obchodów tysiąclecia chrześcijaństwa organizowanych przez Kościół katolicki. Świadczy o tym umieszczenie krzyża, symbolu chrześcijaństwa, między datami. Ponadto na znaczku przedstawiono godło państwa polskiego używane w okresie międzywojennym (orzeł w koronie). Sugeruje to, że autor był w opozycji wobec PRL.

Zadanie 205.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Rysunek odnosi się do akceptacji przez rząd RFN uchwały konferencji poczdamskiej, wytyczającej granicę polsko-niemiecką po II wojnie światowej, której przebiegu uprzednio nie uznawał.

Zadanie 206.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Krzysztof Klenczon swoją piosenkę poświęcił ojcu, który w czasie wojny był członkiem AK. W tekście utworu nie ma jednak na ten temat żadnej informacji ani sugestii. Wokalista nie podkreślał zatem rodowodu politycznego swojego ojca, bo w okresie PRL mogłoby to być uznane za demonstrację polityczną. Propaganda komunistyczna umniejszała znaczenie wysiłku zbrojnego AK, nie pozwalano na otwarte demonstrowanie przekonań politycznych niezgodnych z „jedynie słusznymi”.

Zadanie 207.

207.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tytuł ten nawiązuje do postaci mitologicznego herosa, Herkulesa, który słynął z wielkiej siły fizycznej. W tym przypadku imię to zostało wykorzystane w konwencji humorystycznej, dla podkreślenia ciężaru papieru toaletowego dźwiganego przez mężczyznę.

207.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Źródło odnosi się do faktu, że gospodarka PRL była gospodarką niedoboru. Towary do sklepów dostarczano nieregularnie, generalnie ich brakowało, w związku z czym ludzie zaopatrywali się na zapas, gdy mieli taką możliwość.

Zadanie 208.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Źródło 1. przedstawia postulaty wcześniejsze. Świadczy o tym odwołanie się w punkcie 5. do zajęć, w których zginęli robotnicy – do takich wydarzeń doszło na Wybrzeżu w 1970 r. Źródło 2. przedstawia postulaty z 1980 r. W punkcie 5. jest mowa o Międzyzakładowym Komitecie Strajkowym, który powstał właśnie wtedy.

Zadanie 209.

Przykłady poprawnych odpowiedzi

Plakat upamiętnia deprecjonowaną przez władze PRL rocznicę odzyskania niepodległości po okresie rozbiorów. Zrzucenie władzy zaborców autor plakatu uważa za bardzo ważne wydarzenie w historii Polski. Analogiczne znaczenie przypisuje powstaniu „Solidarności”. Zdaniem artysty jest to pierwszy krok uczyniony na drodze do uwolnienia Polski od podległości ZSSR.

Deprecjonowanie przez propagandę komunistyczną rocznicy 11 listopada 1918 r. powodowało chęć przywrócenia jej należnego miejsca w polskiej tradycji; taki stosunek do historii był charakterystyczny dla okresu tzw. I Solidarności, w latach 1980–1981.

Zadanie 210.

210.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Według autora rysunku wystąpienia amerykańskiej młodzieży były inspirowane przez ZSRR. Treść plakatu odzwierciedla zaniepokojenie amerykańskiego rządu (zasepiony Wuj Sam)

sowiecką inspiracją protestów przeciwko wojnie w Wietnamie. Postać w czapce z sierpem i młotem symbolizuje ZSRR, szeroki pas wód – Ocean Atlantycki, „dmuchanie” – prowadzi do rozniecenia fali protestów studenckich w Stanach Zjednoczonych.

210.2.

Prawidłowa odpowiedź

C.

Zadanie 211.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W obu źródłach występują elementy odnoszące się do stanu wojennego. Źródło 1. powstało w związku z pierwszą rocznicą jego wprowadzenia – 13 grudnia 1982 r. Na rysunku przedstawiono milicjanta (zomowca) oraz napis *demokracji rok pierwszy*. Na ironiczny charakter tekstu wskazuje wyróżnienie w słowie *demokracja* liter MO – skrótu nazwy Milicja Obywatelska. Funkcjonariusze MO tłumili wszelkie wystąpienia, których celem było wprowadzenie demokracji w Polsce. W źródle 2. napis *WRON* – Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego – odnosi się do organu rządzącego w Polsce w czasie stanu wojennego. Napis „na wschód” sugeruje powiązania WRON z ZSRR.

Zadanie 212.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak. Obywateli, których działalność była zagrożeniem dla władz starano się inwigilować. Rysunek zawiera elementy świadczące o inwigilacji Lecha Wałęsy. Są to:

- ukryte w pniach drzew oczy szpiegujących,
- zwisające z korony drzew nogi agenta,
- peryskop nad lustrem wody,
- umieszczone na pierwszym planie głowy postaci szpiegujących.

Zadanie 213.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Rysunek jest komentarzem do upadku systemu komunistycznego w ZSRR. Świadczy o tym postać Michaiła Gorbaczowa z wieńcem pogrzebowym w ręku, idąca przed trumną z napisem *komunizm*, za którą niesiony jest symbol ZSRR – sierp i młot. Właśnie za rządów Gorbaczowa doszło do kryzysu zakończony upadkiem ZSRR. Kondukt pogrzebowy obserwują z „komunistycznego nieba” twórcy tego systemu oraz państwa radzieckiego: Marks, Lenin i Stalin, wyrażając swoją dezaprobatę dla tego, co widzą.

Zadanie 214.

Przykłady poprawnych odpowiedzi

Nie. Mur berliński runął (w listopadzie 1989 r.), kiedy wspomniany w przemówieniu Michaił Gorbaczow stał, co prawda, nadal na czele ZSRR, ale prezydentem Stanów Zjednoczonych był już George Bush, a nie wygłaszający przemówienie Ronald Reagan.

Z analizy tabeli wynika, że kiedy runął mur berliński, Michaił Gorbaczow w dalszym ciągu był sekretarzem generalnym KC KPZR, ale Ronald Reagan nie był już prezydentem Stanów Zjednoczonych. Sprawował on swoją funkcję do stycznia 1989 r., a upadek muru miał miejsce pod koniec roku.

Zadanie 215.

215.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Denominacja złotego (wymiana pieniędzy, przeprowadzona w 1995).

215.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Autor znaczka zestawiał ze sobą słowa „Polska a Unia Europejska” z widokiem krajobrazu rolniczego. Mogło to mieć na celu:

- ukazanie typowego polskiego krajobrazu jako symbolu naszego kraju,
- ukazanie roli rolnictwa jako wkładu Polski w rozwój Unii Europejskiej,
- podkreślenie niższego niż w Unii Europejskiej poziomu rozwoju gospodarczego.

[należy uznać każdą z tych trzech odpowiedzi].

Zadanie 216.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Zmiana ta wynikała z dążenia do dekomunikacji nazw ulic w Polsce. Ulica przedstawiona na zdjęciach przestała nosić imię działacza komunistycznego – Juliana Marchlewskiego, a nadano jej imię papieża Polaka – Jana Pawła II.

Zadanie 217.

Przykładowa realizacja zadania

Położenie Morza Śródziemnego między Europą, Afryką i Azją sprawiło, że było ono naturalnym pomostem i najwygodniejszym szlakiem komunikacyjnym między tymi kontynentami. Znaczenie Morza Śródziemnego wzrosło wraz z narodzinami cywilizacji antycznej i przesuwaniem się punktu ciężkości świata starożytnego z Mezopotamii na zachód.

W swojej pracy, na podstawie analizy załączonych źródeł, postaram się wyjaśnić, dlaczego spośród wielu ludów zamieszkujących w starożytności basen Morza Śródziemnego to właśnie Fenicjanie i Grecy zdołali skolonizować jego wybrzeża, docierając do krain odległych o setki kilometrów od swoich pierwotnych siedzib. Interesować mnie będą uwarunkowania geograficzne, polityczne, społeczne i gospodarcze ich morskiej aktywności, kierunki oraz chronologia ekspansji. Ze względu na ramy chronologiczne, wyznaczone przez temat pracy, skupię się głównie na tzw. Wielkiej Kolonizacji przypadającej na okres archaiczny w dziejach Grecji, czyli od VIII do VI w. p.n.e.

Z porównania źródeł A i B wynika, że warunki naturalne Fenicji oraz starożytnej Grecji były bardzo podobne: utrudniająca komunikację góry i bliskość morza wymuszały na mieszkańcach korzystanie z drogi morskiej. Na obu obszarach było też niewiele ziemi nadającej się pod uprawę (aczkolwiek ziemia w Fenicji była urodzajniejsza niż w Helladzie), za to i Grecja, i Fenicja dysponowały surowcami atrakcyjnymi dla mieszkańców innych krain (np. grecka glina, fenickie cedry i purpura). W tej sytuacji wydaje się, że wymiana handlowa, jeszcze zanim stała się źródłem sporych zysków, była dla Greków i Fenicjan po prostu koniecznością. Poza tym Fenicja, położona między silnym Egiptem i mocarstwami obszaru Mezopotamii, nie miała szans na podboje lądowe i morze było dla niej jedynym kierunkiem ekspansji, dzięki czemu Fenicjanie zyskali sławę najlepszych żeglarzy starożytności, z których umiejętności korzystali również władcy innych państw, np. wspomniany przez Herodota w „Dziejach” faraon Naksos.

Górzysty teren przyczynił się też do tego, że ani na obszarze Fenicji, ani Grecji nie doszło do sformowania jednego silnego państwa, dominowały miasta-państwa, co będzie miało wpływ na charakter ekspansji morskiej Fenicji i greckich poleis – z analizy mapy wynika, że żadne z nich nie stworzyło zwartego pod względem terytorialnym imperium. Aktywność Fenicjan i Greków w basenie Morza Śródziemnego polegała raczej na zakładaniu osad w szczególnie atrakcyjnych miejscach wybrzeża. Na podstawie źródeł można sądzić, iż osady fenickie miały nieco inny charakter niż greckie. Źródło B informuje o tym, że w Grecji występował deficyt ziemi ornej, a co za tym idzie zboża, mapa z kolei pokazuje, że znaczną część kolonii greckich założono w miejscach, w których uprawiano je z powodzeniem (np. południowa część Płw. Apenińskiego i Sycylia, czyli tzw. Wielka Grecja, Libia, kolonie nad Morzem Czarnym). We fragmencie 3. z „Dziejów” Herodota [źródło C] wyraźnie zaakcentowano, że to właśnie klęska nieurodzaju spowodowana suszą, zmusiła mieszkańców Tery do założenia kolonii. Co więcej, spośród obywateli losowano tych, którzy mieli udać się w nowe miejsce, wyznaczono też im przywódcę. Mieszkańcy Tery nie zamierzali jedynie kupować zboża od mieszkańców krainy, do której dotarli, najwyraźniej chcieli założyć w niej własną polis. Myślę, że można zaryzykować twierdzenie, iż kolonie greckie miały charakter rolniczy i z całą pewnością nie były tylko faktoriami handlowymi. Losowanie może również świadczyć o innym, wymienianym często przez historyków, powodzie zakładania przez Greków kolonii – konfliktach społecznych, wynikających z przeludnienia i niedoboru ziemi. Zupełnie inny charakter wydają się mieć kolonie zakładane przez Fenicjan. Lokalizowano je głównie w miejscach, w pobliżu których występowały poszukiwane w świecie starożytnym surowce takie jak np. rudy metali (wybrzeża Hiszpanii, Sardynia), które potem można było z zyskiem sprzedać. Dogodne warunki do uprawy zbóż nie były dla Fenicjan aż tak istotne jak dla Greków. Świadczyć o tym mogą fragmenty 1. i 2. z „Dziejów” Herodota [źródło C]. Pierwszy opowiada o tym, że Fenicjanie co prawda zakładali osady, w których uprawiali zboże, ale tylko po to, żeby przetrwać do kolejnych żniw, zebrać plony i ruszyć dalej. Drugi zaś wyraźnie wskazuje na to, że Kartagińczycy (mieszkańcy jednej z kolonii założonej przez Fenicjan) byli zainteresowani przede wszystkim handlem. Nie zamierzali ani podbijać okolicznej ludności, ani zabierać jej ziemi.

Analiza mapy pozwala „wyznaczyć” szlaki, którymi Fenicjanie i Grecy penetrowali basen Morza Śródziemnego. Osady fenickie dominowały na jego południowo-zachodnim wybrzeżu, greckie – na północnym. Z całą pewnością Fenicjanie wyruszyli na podbój tego akwenu pierwsi. Z mapy wynika, że stało się to już w XII w. p.n.e. Jakkolwiek niektórzy historycy podważają tak wczesną datację, to nie mają wątpliwości co do tego, że osady fenickie istniały na wiele lat przed założeniem przez Greków pierwszych kolonii na Płw. Apenińskim. Gdyby połączyć najstarsze kolonie fenickie jedną linią, otrzymalibyśmy szlak wiodący od Cypru (Kiton) po wybrzeża zachodniej Afryki (Utyka), aż za tzw. Słupy Heraklesa, czyli cieśninę Gibraltarską (Lixus i Gades). Taka lokalizacja może świadczyć o tym, że Fenicjanie chcieli zapewnić sobie wyłączność na surowce pochodzące z Hiszpanii oraz cynę sprowadzaną drogą morską z Brytanii. Późniejsze osady fenickie zakładano również głównie wzdłuż tego szlaku (np. Itanos na Krecie, Kartagina w północno-zachodniej Afryce, Malaka na południowym wybrzeżu Hiszpanii), co potwierdza jego duże znaczenie dla Fenicjan. Kiedy w VIII w. p.n.e., po wykształceniu się na terenie Grecji poleis, Grecy rozpoczęli tzw. wielką kolonizację, musieli liczyć się z Fenicjanami, których obecność w zachodniej części Morza Śródziemnego wpływała na ich możliwości osadnicze. W zasadzie w pełni „grecki” był jedynie obszar Morza Egejskiego i Czarnego (skąd sprowadzali głównie produkty żywnościowe, niewolników, a przez osady położone na jego południowym brzegu także rudy metali). Na zachód greckie poleis (z mapy wynika, że nie wszystkie były jednakowo aktywne w procesie kolonizacji) parły przede wszystkim w kierunku południowej Italii i Sycylii, w tych rejonach znajduje się bowiem największe skupisko kolonii założonych przez Greków w VIII w. p.n.e. W VII

i VI w. p.n.e. pierwsze osady greckie pojawiły się w północnej Afryce (Libia i Egipt) oraz na wybrzeżach dzisiejszej Hiszpanii i Francji, niedaleko od ośrodków wydobywania metali. O ile greckie kolonie powstałe w VIII w. p.n.e. leżały stosunkowo daleko od terenów, będących w sferze zainteresowania Fenicjan, o tyle umiejscowienie kolonii z VII, a zwłaszcza VI w. p.n.e. mogło rodzić konflikty. Po pierwsze greckie osady zaczęły powstawać w zachodniej części Sycylii, w bezpośrednim sąsiedztwie osad fenickich. Po drugie, kolonie greckie w Libii znalazły się na morskim szlaku Fenicjan z zachodu na wschód. Po trzecie, powolne posuwanie się Greków w kierunku Cieśniny Gibraltarskiej godziło w interesy Fenicjan, którzy handlowali hiszpańską miedzią, żelazem i cyną. O napiętych stosunkach fenicko-greckich świadczy informacja, którą podał we fragmencie „Wojny peloponeskiej” Tukidydes [źródło D]. W obawie przed coraz bardziej ekspansywnymi Grekami Fenicjanie, którzy przybyli na Sycylię wcześniej, przenieśli się na północny-zachód wyspy, skąd łatwiej było o pomoc ze strony potężnej Kartaginy, która po wchłonięciu Fenicji przez imperium asyryjskie wyrosła na samodzielną siłę polityczną. Było to tym łatwiejsze, że w zasadzie aż do wojen punickich (III–II w. p.n.e.) żadne państwo nie traktowało zachodniej części Morza Śródziemnego jako priorytetu w swojej polityce zagranicznej. Na znaczenie Kartaginy być może wpłynęło też to, że – w przeciwieństwie do innych osad fenickich – położona była w rejonie, gdzie z powodzeniem można było uprawiać zboże, dlatego nie była typową fenicką faktorią handlową i po upadku znaczenia Fenicji przejęła jej rolę.

Do końca okresu wielkiej kolonizacji basen Morza Śródziemnego został właściwie podzielony między Fenicjan, do których należał zachód, i Greków, którzy dominowali na wschodzie. To, że ani jedni, ani drudzy nie zmonopolizowali handlu na Morzu Śródziemnym wynikało z różnych potrzeb oraz tego, że zarówno Fenicja, jak i każde z greckich poleis miały zbyt mały potencjał ludnościowy, żeby zawładnąć całym morzem. Były skazane na współistnienie. Granica wpływów przebiegała przez Sycylię, będącą w zasadzie jedynym obszarem spornym (kolonie greckie na terenie południowej Francji i Hiszpanii były stosunkowo nieliczne). Zamiast walczyć ze sobą Grecy i Fenicjanie woleli czerpać zyski z handlu, tworząc sieć szlaków handlowych, łączących często odległe od siebie tereny i rozpowszechniając wśród ludów, z którymi się zetknęli, największe zdobycze swoich cywilizacji (m.in. fenicki wynalazek pieniądza, greckie wzorce kulturowe, grekę jako międzynarodowy język kupców we wschodniej części Morza Śródziemnego). Bezsprzecznie i Fenicjanie, i Grecy wykorzystali potencjał wynikający z ich specyficznego położenia geograficznego i w końcu VI w. p.n.e. wspólnie panowali nad Morzem Śródziemnym.

Zadanie 218.

Przykładowa realizacja zadania

Kiedy w 476 r. został usunięty z tronu ostatni cesarz rzymski na Zachodzie, Romulus nazwany szyderczo Augustulusem, nikt nie przypuszczał, że data ta zostanie uznana za symboliczny koniec starożytności. Najazdy rozmaitych ludów, postępujący rozkład rzymskiego organizmu państwowego, zmiany gospodarcze, to wszystko spowodowało, że na Zachodzie przemijał czas rzymskiej państwowości. Na jej miejsce stopniowo powstawały nowe państwa, których twórcami byli ambitni wodzowie, głównie germańskich plemion. Po wiekach stopniowo ukształtowała się mapa Europy, Europy zamieszkałej przez ludy, które zachowały w pamięci ślady obecności dawnych Rzymian. W Europie istniało także państwo, które rozwijało dorobek dawnego Rzymu. Było to Cesarstwo Bizantyjskie.

W pejzażu średniowiecznej Europy (i wieków późniejszych) pozostałości rzymskie były cały czas widoczne. Pozostały ruiny rzymskich miast. Część z nich upadła całkowicie, inne skurczyły się do niewielkich rozmiarów. Przetrwały te, które były siedzibami biskupów. Przetrwała też łącząca je sieć rzymskich dróg, których zasięg pokazuje źródło A. Było to prawdopodobnie

najdłużej działające przedsięwzięcie inżynieryjne dawnych Rzymian. Europejczycy przez stulecia mogli się przekonać, że rzeczywiście „wszystkie drogi prowadzą do Rzymu”. Dopiero w wieku XVIII w niektórych krajach europejskich zaczęto ponownie budować drogi. Nawet wtedy żadne z państw europejskich nie było w stanie dorównać Rzymianom.

Obecność rzymskiego komponentu w kształtującej się kulturze europejskiej wynikała przede wszystkim z roli chrześcijaństwa. W IV w. chrześcijaństwo stało się religią panującą w państwie rzymskim i było jedyną w gruncie rzeczy instytucją życia publicznego, która przetrwała jego upadek. Chrześcijaństwo zawarło w sobie wiele elementów charakterystycznych dla kultury rzymskiej. Wśród nich na pierwszym miejscu należy wymienić język. Zdumiewa to, że Kościół przyjął i zachował znajomość języka urzędowego państwa rzymskiego. Niewątpliwie dzięki niemu język ten przetrwał do naszych czasów. Obok języka Kościół ocalił także część wiedzy i kultury świata starożytnego – sztuk pięknych, literatury, prawa. Kościół wyselekcjonował i zachował tylko to, co było mu potrzebne w realizacji jego misji, czyli krzewieniu chrześcijaństwa. Symboliczne było także i to, że ostatecznie główną siedzibą głowy Kościoła zachodniego stała się dawna stolica cesarza – Rzym. Na podstawie dawnej tradycji Rzymu jako ośrodka władzy politycznej zaczął się kształtować nowy wzór – Rzymu jako centrum władzy duchowej.

Język łaciński stał się czynnikiem spajającym Kościół i kulturę duchową średniowiecznej, porzymskiej Europy. I to on, sam w sobie, jest największą spuścizną antycznego Rzymu. Był to język Wulgaty i ojców Kościoła, ale także Wergiliusza, Horacego, czy Tacyta. Kto chciał czytać, musiał czytać po łacinie. Dobitnie mówi o tym źródło D. Jego autor podkreśla, że znajomość języka łacińskiego była niezbędna dla poznania kultury, w tym szczególnie literatury. Należy odnotować, że dzięki znajomości łaciny oraz wspólnego, rzymskiego dorobku, Europa Zachodnia zyskała niezwykłą spójność kulturową. I chociaż z czasem ta jedność została bezpowrotnie utracona, a na miejscu uniwersalnej kultury łacińskiej wyrosły kultury narodowe, to poczucie wspólnoty stało się podstawą do sformułowania pojęcia kultury (cywilizacji) europejskiej.

Tradycja rzymska silnie oddziaływała nie tylko na formujące się państwa Europy Zachodniej. Była także niezwykle ważną częścią dziedzictwa cesarstwa wschodniego. Państwo bizantyjskie było w istocie państwem greckim, choć jego mieszkańcy uważali się za Rzymian. W skład tradycji bizantyjskiej wszedł także duży komponent rzymski. I ten, wraz z chrześcijaństwem w obrządku wschodnim, rozprzestrzenił się na tych obszarach, które przyjęły chrześcijaństwo z Konstantynopola.

Spółeczeństwa zachodniej części Europy różniły się między sobą na wiele sposobów. Część z nich uformowała się dosłownie na gruzach dawnego Cesarstwa. Siła oddziaływania kultury rzymskiej była tak duża, że miejscowa ludność zasymilowała rozmaitych (głównie germańskich) najeźdźców, narzucając im do pewnego stopnia swój własny język. Języki powstałe na bazie łaciny należą obecnie do grupy tzw. języków romańskich. Trzeba zauważyć, że takie procesy asymilacji dokonały się jedynie w Europie. Na innych obszarach dawnego państwa rzymskiego sytuacja uległa zasadniczej zmianie w VII w. Przybycie Arabów, którzy przynieśli ze sobą nową religię – islam, całkowicie zmieniło dzieje Bliskiego Wschodu, Azji Mniejszej oraz Afryki Północnej. I chociaż Arabowie z czasem zapoznali się z kulturą świata starożytnego, a w wielu dziedzinach twórczo ją rozwinęli, to jednak trudno uznać ich za spadkobierców cywilizacji rzymskiej.

Obecność tradycji rzymskiej w kulturze europejskiej (i amerykańskiej) stała się jednym z najważniejszych czynników tworzących naszą tożsamość. Jej obecność może być rozumiana na wiele rozmaitych sposobów. Wiele zależało od epoki historycznej. Różnie była ona pojmowana w średniowieczu, w czasach renesansu, baroku, klasycyzmu, a inaczej obecnie.

Tym niemniej otoczenie, w którym żyjemy nadal nasycone jest śladami kultury rzymskiej. Przede wszystkim funkcjonują one w języku życia publicznego. Takie nazwy, jak: *senat*, *konsul*, *trybun*, *cesarz*, *orator*, *republika*, *kolegium* i mnóstwo innych, wprost odwołują się do łaciny. Niewielu ma tego świadomość. Oprócz samych nazw funkcjonują także przyjęte od Rzymian zasady. Najbardziej jest to widoczne w prawie. Nie bez powodu nauka prawa rzymskiego stanowi fundament studiów prawniczych, bowiem nasz system prawa został wprost wyprowadzony z zasad prawa rzymskiego. Niektóre sformułowania, jak np.: *nullum crimen sine lege* (nie ma przestępstwa bez zakazującego go prawa), *audiatur et altera pars* (należy wysłuchać drugiej strony), *dura lex, sed lex* (twarde prawo, ale prawo), *lex retro non agit* (prawo nie działa wstecz), są znane powszechnie. Zostały one umieszczone na kolumnadzie wzniesionego współcześnie gmachu Sądu Najwyższego w Warszawie (źródło C), która została ozdobiona łacińskimi maksymami prawniczymi. W moim pojęciu lokalizacja ta ma symboliczne znaczenie.

Także w sztuce, przede wszystkim w literaturze, rzeźbie, a także architekturze tradycja rzymska zachowała do dzisiaj swoją żywotność. Zabytki architektury i sztuki wciąż budzą zainteresowanie i nadal stanowią inspirację. Wystarczy wymienić Koloseum, grobowiec Hadriana, Panteon. Bazylika – rzymska budowla użyteczności publicznej – stała się obowiązującym (do dziś!) modelem chrześcijańskiego kościoła. Te inspiracje dobrze oddaje źródło B. Zestawiono w nim dwie budowle, które zostały wzniesione w odstępnie około 1500 lat. Obie powstały w tym samym celu – dla uczczenia zwycięstw odniesionych przez wybitnych władców. Zastanowienie budzi nie tyle fakt ich wzniesienia, lecz czytelność zawartej w nich symboliki. Oczywiście, w czasach Napoleona świadomie nawiązywano do cesarstwa rzymskiego. Nie bez powodu styl panujący w sztuce na przełomie XVIII i XIX w. nazywany jest „empire”. W nazwie tkwi zamierzona dwuznaczność, bowiem owo „cesarstwo” może być zarówno cesarstwem rzymskim, jak i cesarstwem Napoleona I. Miało to niewątpliwie dowartościować cesarstwo napoleońskie.

Stopień inspiracji sztuką rzymską jest zmienny w czasie. W przeszłości i obecnie wielokrotnie sięgano po charakterystyczne dla niej rozwiązania. W XX w. często korzystały z nich państwa totalitarne (Włochy, Niemcy, do pewnego stopnia także ZSRR). Sztuka totalitarna inspirowana antykiem miała uwiarygodnić system, pokazać jego szacowne, bo starożytne korzenie. Oddawała gusty i upodobania polityków, ale także trafiała do przeciętnych odbiorców.

Współczesny odbiór kultury rzymskiej jest zdecydowanie inny niż jeszcze kilkadziesiąt lat temu. Nasza cywilizacja daleko odeszła od swych antycznych korzeni. Bez wątplenia jest to efekt pogłębiającego się procesu sekularyzacji. W odróżnieniu od minionych epok rzadko sięgamy do autorytetu starożytnych. Niemniej jest on nadal ważny, choć nie wszyscy zdajemy sobie z tego sprawę.

Zadanie 219.

Przykładowa realizacja zadania

Tysiąclecie, które w historii Europy zwykło się nazywać wiekami średnimi było epoką, w której religia przeniknęła tkankę rzeczywistości w sposób niemal „organiczny”. Oznacza to przede wszystkim wszechobecność religii niepojętą dla współczesnych Europejczyków nawykłych do „rozdzielenia kościoła od państwa” oraz postrzegania religii jako zjawiska zastrzeżonego dla sfery prywatnej. Jednocześnie należy podkreślić, że chrześcijaństwo, obok stosowanej przez instytucje Kościoła łaciny oraz funkcjonującego ustroju feudalnego, należało do czynników determinujących uniwersalny czy też ponadnarodowy charakter cywilizacji i kultury średniowiecza.

W średniowieczu religia miała monopol na sposób postrzegania i interpretacji zjawisk życia codziennego. Centrum znanego świata stanowiła Jerozolima. Czas liczono od narodzin Chrystusa. Imię, a więc tożsamość człowieka, determinował święty będący patronem dnia narodzin. Rytmem doby i kolejnością zajęć rządził dźwięk dzwonu pobliskiego kościoła. Upływ czasu wyznaczały zmiany pór roku, przypisane im prace polowe oraz święta kalendarza liturgicznego poprzedzone okresami przygotowań i nieodłącznych postów determinujących nawyki żywieniowe. Zjawiska astronomiczne i meteorologiczne, wszelkie anomalie przyrodnicze takie jak komety, szarańcze czy epidemie zwykle się tłumaczyły w kontekście religijnym. W konsekwencji w mentalności ludzi powstawał swego rodzaju „amalgamat” – nierozdzielny związek realnego i nadprzyrodzonego.

Panowało przekonanie, że hierarchiczna organizacja społeczeństwa, z jego podziałem na „pracujących”, „walczących” i „modlących się” [źródło A], była dziełem samego Boga, a więc „porządkiem naturalnym” wyznaczającym miejsce każdej jednostki. Religia nie tylko determinowała porządek społeczny. W oczywisty sposób określała również wzorce osobowe, standardy zachowań, życiowe cele oraz środki ich realizacji. Ogniskowały się one wokół postaci ascety i rycerza.

Życie w służbie bożej, a więc stany duchowny i rycerski, postrzegane były jako wyższe formy powołania niż stan świecki [źródło A]. W przypadku ascetów, zakonników czy kleru kościelnego poprzedzona rezygnacją z „doczesności” kontemplacja Boga i prawd wiary uznawana była za najszlachetniejszą formę wysiłku. Należy zauważyć, że powołanie duchowne, poza obietnicą zbawienia, dawało szansę wykształcenia, względny prestiż społeczny oraz bezpieczeństwo. Z kolei walka w obronie wiary była rzemiosłem „rycerza Chrystusowego”. W konsekwencji w okresie dojrzałego średniowiecza powstanie zakonów rycerskich doprowadziło do „fuzji” obu promowanych wizerunków. Natomiast nienależąca do duchowieństwa czy rycerstwa reszta społeczeństwa zmierzała ku zbawieniu ścieżką, którą wyznaczał rozpowszechniony benedyktyński postulat „modlitwy i pracy”.

Tak jak społeczeństwo państwo również podlegało wpływom religii. Monarchowie dzierżyli swą władzę „z łaski Boga”. Do ich obowiązków należało krzewienie wiary, wspieranie oraz uposażanie Kościoła. Z kolei autorytet religii i Kościoła uprawomocniał i uwiarygadniał władzę podczas ceremonii koronacji czy za sprawą nauk głoszonych przez duchownych. Zawiązany w ten sposób „sojusz ołtarza i tronu” podlegał jednak zmiennym okolicznościom natury ideologicznej i politycznej. W zmaganiach pomiędzy władzą duchowną a świecką decydującą kartą okazywał się nierzadko udzielony Kościołowi „rząd dusz” pozwalający duchownym zwolnić poddanych z obowiązku posłuszeństwa wobec władcy. Z kolei w czasach zgodnego współistnienia Kościół dostarczał państwu urzędników, uczonych i kronikarzy [źródło A]. Na obszarach, gdzie chrześcijaństwo pojawiło się przed powstaniem instytucji państwowych, terenowa organizacja kościoła stanowiła wzór dla rozwoju administracji państwowej.

Nieodzownym elementem funkcjonowania państwa było prawo. I tutaj również zaznaczył się wpływ religii. Zanim usystematyzowano przepisy, istniały rozmaite odmiany prawa zwyczajowego. Znalazły się wśród nich tzw. „sądy boże”. Były to formy rozstrzygania konfliktów lub orzekania wyroku oparte na przeświadczeniu, że Bóg ochroni lub wskaże niewinnego. Innym, pozytywnym przykładem zasady popartej autorytetem religii był słynny „rozejm Boży” zakazujący wyznawcom Chrystusa samosądów oraz wzajemnych walk w określone dni tygodnia oraz w ważnych okresach liturgicznych.

Pod auspicjami Kościoła, a więc w sferze religii, pozostawała nauka, piśmiennictwo i czytelnictwo [źródło A]. Wielkie kompleksy klasztorne były skarbnicami wiedzy, gdzie księgi przechowywano, studiowano i kopiowano. To zakonnicy zakładali pierwsze szkoły.

Wraz z rozwojem miast dołączyły do nich szkoły katedralne. Przez długi czas dostęp do ksiąg pozostawał przywilejem duchownych oraz wykształconych elit. Środowisko, w jakim powstawały księgi, w oczywisty sposób determinowało również ich tematykę. Była to przede wszystkim literatura narosła wokół Biblii, teksty teologiczne i filozoficzne [źródło C]. Dla wąskiego kręgu wysoko urodzonych czytelników sporządzano kunsztownie zdobione „godzinki”, psalterze oraz zbiory żywotów świętych.

Osobną kategorię zagadnień odnoszących się do kulturotwórczej roli chrześcijaństwa stanowią przykłady form manifestowania się religii. Romańskie i gotyckie budowle sakralne były nieodzownymi elementami krajobrazu średniowiecznych miast i prowincji. W ten sposób stawały się nie tylko podstawowymi punktami orientacyjnymi w terenie, ale przede wszystkim materialnymi objawami wszechobecności religii [źródło D]. Do rangi symbolu urosła szczególnie gotycka katedra będąca centrum lokalnego świata, do którego pielgrzymowano, wokół którego świętowano i handlowano. Jej powstawanie było wyrazem ambicji i dostatku okolicznych wiernych. Z kolei jej obecność pełniła szeroko rozumianą funkcję jednoczącą wspólnotę, będąc punktem odniesienia dla lokalnej tożsamości i patriotyzmu. Ale przede wszystkim była ona „mieszkaniem Boga” i „Biblią ubogich”. W jej wnętrzu chrześcijanin obcował ze Stwórcą i relikwiami świętych. To w świątyni za sprawą chrztu rozpoczynało się jego życie i tam też kończyło się mszą żałobną. W świątyniach wysłuchiowano wskazówek i napomnień mających zapewnić zbawienie. Tam pokutowano i uzyskiwano odpuszczenie grzechów, tam poszukiwano pomocy, schronienia i nadziei. Co więcej, wewnątrz i zewnątrz średniowiecznej katedry mieściło w sobie całą wiedzę chrześcijaństwa na temat Boga i stworzenia, całą biblijną historię ludzkości. W ten sposób katedry rozumiano czy wręcz czytano za pomocą ustalonego klucza symboli i znaczeń.

W mniemaniu ludzi średniowiecza chrześcijaństwo i sztukę łączył nierozzerwalny związek. Albowiem sztuka „ucieleśniała” religię, czyniąc ją dostępną i zrozumiałą dla zwykłych śmiertelników. W konsekwencji rzeźba i malarstwo wieków średnich miały charakter stosowany i narracyjny. Natomiast zleceniodawcami i patronami artystów zostawali opaci i wyższe duchowieństwo lub świeccy fundatorzy świątyń. W ten sposób zrodziła się tradycja mecenatu, podjęta w kolejnych stuleciach przez zamożne mieszczaństwo.

Na zakończenie należy również odnieść się do negatywnych przykładów wykorzystywania religii oraz reakcji będących wyrazem opozycji wobec doktryny i duchowieństwa. Jak już wspomniano, religia i instytucja Kościoła sankcjonowały hierarchiczny porządek społeczny oraz wspierały autorytet władzy. Duchowni i zakonnicy nierzadko wiedli tryb życia odbiegający od ewangelicznych postulatów i składanych ślubów. Średniowiecze było również okresem dalszego „krzepnięcia” reguł dotyczących treści i praktyk religijnych. Wszystko to prowadziło do powstawania grup zgłaszających zastrzeżenia i pozostających w opozycji wobec kleru i zasad religii. Krytykowano skostniały, faworyzujący uprzywilejowany porządek społeczny oraz poparcie udzielane przez Kościół niesprawiedliwej lub obcej władzy [źródło B]. Zgłaszano sprzeciw lub wątpliwości wobec zasad i dogmatów ustanowionych przez duchowieństwo, a znajdujących tylko wątłe uzasadnienie w Biblii. Krytykowano symonię, nepotyzm i styl życia kleru. Głoszono potrzebę wszechstronnych reform. W ten sposób powstały ruchy społeczno-ideologiczne określane przez Kościół mianem heretyckich. Nie ulega wątpliwości, że religia była inspiracją lub dogodnym pretekstem dla „wojen za wiarę”, aby wymienić tylko krucjaty do Ziemi Świętej, wyprawy przeciw katarom, europejską rekonkwistę czy pogromy Żydów. Ekspansja dokonująca się pod hasłami chrystianizacji przyniosła zagładę Prusom, motywowała wyprawy przeciw Litwinom i Żmudzinom, a pod koniec XV w. otworzyła drogę iberyjskim konkwistadorom Nowego Świata.

Głosiciele poglądów społeczno-politycznych, religijnych czy naukowych naznaczano piętnem heretyków nie tylko wówczas, gdy ich przekonania pozostawały w sprzeczności z oficjalną doktryną Kościoła, ale również wtedy, gdy zagrażały one ustanowionemu porządkowi społecznemu, uświęconej władzy monarszej czy wpływom i pozycji duchowieństwa. W ten sposób opozycjoniści oraz wolnomyśliciele zyskiwali miano świętokradców i bluźnierców, a religia, za sprawą wywiedzionej z niej doktryny, stawała się narzędziem cenzury i hamulcem zmian [źródło B].

Nie ulega wątpliwości, że zacytowana opinia Johana Huizingi jest słuszna. Z treści zamieszczonych źródeł oraz przytoczonych przykładów wynika, że na przestrzeni dziesięciu wieków chrześcijaństwo kształtowało i definiowało rzeczywistość wszelkich aspektów ludzkiego życia w Europie. Wszechstronnie kształtowało kulturę średniowiecza pojmowaną nie tylko jako sztuki piękne, ale również jako ogół przejawów cywilizacji i funkcjonowania społeczeństw. Stanowiło podstawowy punkt odniesienia zarówno dla rzesz wierzących, jak i grup heretyków, dla wykształconych elit i niewyedykowanych mas. Tworzyło kontekst tak dalece wszechobecny i wielopostaciowy, że bez niego nie sposób zrozumieć ani epoki, ani ludzi w niej żyjących.

Zadanie 220.

Przykładowa realizacja zadania

Temat dotyczy okresu w historii Polski, który zaczął się w II połowie XVI w., kiedy została zawarta unia lubelska, wiążąca Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie w jeden organizm polityczny zwany popularnie i w literaturze historycznej Rzeczpospolitą Obojga Narodów. Należy jednak podkreślić, że już w XIV w. Kazimierz Wielki włączył do Królestwa Polskiego Ruś Halicką, zamieszkałą przez prawosławną ludność ruską. W XV w. Jagiellonowie sprawujący rządy nad ludnością polską, litewską, ruską, niemiecką, żydowską, ormiańską, a nawet muzułmańskimi Tatarami, osadzonymi niegdyś na Litwie przez księcia Witolda, prowadzili politykę tolerancji wobec różnych wyznań. XVI w. skomplikował sytuację terytorialną, wyznaniową i narodowościową państwa polsko-litewskiego. Analiza mapy Rzeczypospolitej [źródło A] w połączeniu z analizą jej składu narodowego i religijnego [źródło C] pokazuje te zmiany. Przyjęcie wyznań zrodzonych z reformacji wzmocniło poczucie odrębności niemieckojęzycznych mieszczan w miastach Prus Królewskich. Podobnie było w przyłączonych do państwa polsko-litewskiego Inflantach, gdzie dominował niemieckojęzyczny żywioł protestancki. Mapa pokazuje też najważniejszą zmianę, która miała tragicznie zaważyć na losach państwa – w 1569 r. Zygmunt August włączył do Królestwa Polskiego Kijowszczyznę, Wołyń, Podole z masami prawosławnej ludności ruskiej. Tak więc można stwierdzić, że po zawarciu unii wieloetniczność rozległego państwa zwanego przez nas Rzeczpospolitą Obojga Narodów była wyjątkowa w ówczesnej Europie.

Czy jednak była to Rzeczpospolita tylko „Obojga Narodów”? Jak wynika z wykresu „Narodowości Rzeczypospolitej po unii lubelskiej” [źródło C] na jej ludność składali się oprócz Polaków Litwini, Rusini, Niemcy, Żydzi oraz przedstawiciele innych narodowości (najlicniejszą grupą byli Polacy, stanowiący 40% społeczeństwa, 33% stanowili Litwini i Rusini, 10% Niemcy i 5% Żydzi). Sytuację wewnętrzną komplikował fakt pokrywania się różnic narodowych z religijnymi, a tych również ze społecznymi. O tym, że opisane tutaj zróżnicowanie odczuwano jako poważne zagrożenie jedności państwa, świadczy tekst z czasu bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta [źródło B]. Mimo, że szlachta uznawała się za naród polityczny posiadający wspólne przywileje, bez zróżnicowania ze względu na pochodzenie etniczne, język czy wyznawaną religię, to jednak w cytowanym fragmencie pisma publicystycznego autor wymienił *Polaka, Litwina, Prusaka* itd. jako przedstawicieli

różnych „narodów”. Obawy związane z wyborem nowego władcy przez przedstawicieli tak zróżnicowanego społeczeństwa autor powiązał z zagrożeniami zewnętrznymi, które mogły wyniknąć z przedłużających się sporów podczas elekcji.

Zebrana na zjazdach po śmierci ostatniego z Jagiellonów szlachta znalazła w tej sytuacji istotne dla późniejszych dziejów rozwiązanie. W akcie Konfederacji warszawskiej (1573 r.) oraz w Artykułach henrykowskich zagwarantowała sobie wzajemną ochronę przed ewentualnymi prześladowaniami z przyczyn religijnych. Przełom XVI i XVII w. przyniósł Rzeczypospolitej Obojga Narodów wiele pozytywnych skutków opisanych przemian.

Rozwój reformacji na ziemiach polskich skutkowało rozwojem szkolnictwa i piśmiennictwa, a także umocnił rolę języka polskiego w literaturze. Wieloetniczność i wieloreligijność społeczeństwa Rzeczypospolitej Obojga Narodów doprowadziła do rozkwitu kultury polskiej w okresie renesansu i baroku oraz do pojawienia się w niej specyficznego zjawiska, jakim był sarmatyzm, mający ogromny wpływ na kształtowanie obyczajowości polskiej szlachty.

Zawarcie unii lubelskiej przyspieszyło proces polonizacji szlachty litewskiej i ruskiej, czego przejawem było upowszechnienie się języka polskiego, kultury polskiej oraz przechodzenie szlachty litewskiej i ruskiej na katolicyzm. Równie ważne były skutki gospodarcze. Posiadanie przez Rzeczpospolitą głównych portów morskich w Prusach Królewskich (Gdańsk) oraz w Inflantach (Ryga) dawało głównemu producentowi zboża – szlacheckiemu folwarkowi – możliwość rozwinięcia eksportu na niespotykaną dotychczas skalę. O tym, że różnice narodowo-religijne nie stanowiły przeszkody we współpracy gospodarczej szlachty i mieszczan przekonuje scena ukazana na obrazie z 1608 r. *Alegoria handlu gdańskiego* [źródło D], na której kupiec i szlachcic podają sobie dłonie na znak zawartego porozumienia. Uważam, że przynależność wyznaniową kupca może określać czarny strój, charakterystyczny dla protestanckich mieszczan. Scena ta symbolizuje również jedność miasta z Polską i jego potęgę gospodarczą.

Pokrywanie się różnic narodowo-językowych z wyznaniowymi i społecznymi tworzyło też zapalne pola konfliktów. Skutkiem kolonizacji Ukrainy był wybuch walk pomiędzy spolonizowaną, najczęściej katolicką szlachtą a prawosławnymi Kozakami oraz masami ruskich chłopów. Spory nasiliły się po unii brzeskiej w 1596 r., kiedy to wyznawcy prawosławia w Rzeczypospolitej Obojga Narodów podzielili się na zwolenników unii (unitów) i jej przeciwników (dyzunitów). Fragment pamiętnika Albrychta Stanisława Radziwiłła [źródło E] zawiera informacje o okrucieństwach popełnianych podczas powstania Chmielnickiego, które wybuchło w 1648 r. Autor pisze o złożoności konfliktu, jego aspektach społecznych (bunt poddanych wobec panów) i aspektach religijnych (prześladowanie księży i niszczenie świątyń). Jednocześnie źródło, podobnie jak fragment pisma publicystycznego z czasu bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta [źródło B], zawiera informacje o zagrożeniu wmieszania się w sprawy Rzeczypospolitej innych państw, np. Turcji. Konsekwencją konfliktów z Kozakami była wojna z Rosją i utrata lewobrzeżnej Ukrainy. Dla porównania wskazać można również na sprzyjanie Szwedom niemieckiego i protestanckiego mieszczaństwa Inflant, które przyczyniło się do utracenia tej prowincji na rzecz Szwecji.

Zatem, Rzeczpospolita... czy tylko Obojga Narodów? Tak, uważam że Obojga Narodów, rozumiana jako państwo szlachty polskiej i litewsko-ruskiej. Jednocześnie Rzeczpospolita wielonarodowa, ponieważ jej społeczeństwo było wieloetniczne. Różnorodność etniczna i religijna oraz stanowość społeczeństwa Rzeczypospolitej Obojga Narodów przyczyniły się do rozkwitu jej kultury i gospodarki. Rzeczpospolita stała się obszarem wymiany wpływów pomiędzy Wschodem i Zachodem Europy. Jednocześnie to właśnie wieloetniczność i wielowyznaniowość przyczyniły się do pogłębiania konfliktów w XVII w. Nawet to, że w II połowie XVII w. (w 1669 r.) wybrano na króla „Piasta”, czyli Michała Korybuta

Wiśniowieckiego, tak jak chciał tego autor wspomnianego już pisma publicystycznego z czasu bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta [źródło B], nie zapobiegło wojnom w przyszłości, jak zresztą przewidywał.

Zadanie 221.

Przykładowa realizacja zadania

Śmierć Piotra I w 1725 r. zakończyła się w dziejach Rosji pewną epokę. Zmarły car w oczach Europy, jak i własnego społeczeństwa, zapisał się nie tylko jako doskonały reformator i przywódca, ale przede wszystkim jako twórca potęgi państwowej, za którego rządów Rosja dokonała ogromnego skoku cywilizacyjnego. Stała się również jednym z największych mocarstw europejskich.

Po śmierci Piotra I Rosja weszła w tzw. okres przewrotów pałacowych, przez co znalazła się w niezwykle trudnej sytuacji wewnętrznej, która została opanowana dopiero w chwili przejęcia władzy w państwie przez Katarzynę II w 1762 r. Ze źródła A dowiadujemy się, że księżniczka Zofia Anhalt-Zerbst poślubiła wnuka Piotra I. Po konwersji na prawosławie przyjęła imię Katarzyna.

Cesarzowa okazała się mistrzynią propagandy. Uchodziła za władczyńnię oświeconą; biegle władając francuskim, korespondowała z encyklopedystami; podziwiał ją sam Wolter; stwarzała pozory reformatorki, dzięki czemu ugruntowała w świecie swój obraz „filozofa na tronie”, „Semiramidy Północy”. Jednak rzeczywistość daleka była od upowszechnionego wizerunku.

Katarzyna II swoje długie panowanie (1762–1796 – źródło A) oparła, podobnie jak Piotr I, na szlachcie, co przyczyniło się do pogorszenia położenia ludności chłopskiej. Cesarzowa, podejmując wielkie dzieło reformowania kraju, wyraźnie dążyła, podobnie jak jej wielki poprzednik, do umocnienia własnej władzy.

Zarówno Piotr I, jak i caryca Katarzyna II przeprowadzali reformy, które miały zerwać z zacofaniem społeczeństwa i otworzyć Rosję na kulturę zachodnią. W tym celu Piotr I nakazał bojarom zgolić brody i przywdziać zachodnie ubrania, a także wprowadził kalendarz juliański. Źródło B świadczy o tym, że ci, którzy nie godzili się na dostosowanie swojego wyglądu do nowych wzorców, musieli płacić rodzaj kary, a świadectwem uiszczenia opłaty był żeton z rysunkiem brody i wąsów. Wprowadzenie takich opłat przez cara świadczy o reformowaniu finansów państwa i pozyskaniu nowych źródeł dochodów skarbowych. Car otwierał szkoły wojskowe, inżynieryjne, medyczne i prawnicze, popierał rozwój tych dziedzin nauki i gospodarki, których osiągnięcia i produkcja były pożyteczne dla armii.

Reformy Piotra I objęły także organy centralne i lokalne. Duma Bojarska została zastąpiona przez Senat Rządzący, a Cerkiew prawosławną sprowadzono do roli służebnej wobec państwa. Katarzyna II to dzieło kontynuowała, wzmacniając kompetencje Senatu. Za panowania Piotra I Rosja została podzielona na gubernie, a w okresie panowania Katarzyny II zwiększono ich liczbę ze względu na rozrost terytorialny państwa.

Doskonałym symbolicznym świadectwem obranego kierunku politycznego jest przedstawiony w źródle C pomnik, który Katarzyna II wystawiła carowi w 1782 r. w Petersburgu – mieście wybudowanym i obranym przez Piotra I na nową stolicę Rosji, położonym u ujścia Newy do Bałtyku (a o dostęp do tego morza walczył właśnie Piotr I). Jak niegdyś Piotr I nadał temu miastu szczególną rangę, sygnalizując w ten sposób, że zrywa z dotychczasowym systemem rządów i przestarzalami wartościami utożsamianymi z Moskwą, tak teraz caryca podkreślała, że nie wycofa się z raz podjętego dzieła reform. Napis na pomniku – Piotrowi I Katarzyna II – został wykonany alfabetem łańskim, co miało podkreślać otwarcie na Zachód.

Piotr I i Katarzyna II, reformując organy centralne i lokalne, doskonale wiedzieli, że sprawnie działająca administracja, wsparta wojskiem i policją, była wręcz nieodzownym instrumentem utrzymania w ryzach ogromnego państwa, a zwłaszcza ziem podbitych, zamieszkiwanych w dużej mierze przez ludy nierosyjskie.

W polityce wewnętrznej Katarzyna II, chcąc zjednać szlachtę dla swoich poczynań, starała się zachować, wzorem Piotra I, jej uprzywilejowaną pozycję w państwie. Szlachta otrzymała samorząd terytorialny, potwierdzenie dawnych przywilejów oraz zapewnienie wyłączności piastowania urzędów w wojsku i administracji. Było to zgodne z reformami przeprowadzonymi wcześniej przez Piotra I, który zniósł szlachcie powszechny obowiązek wojskowy oraz zróżnicował ją wedle rangi w służbie państwowej, wprowadzając hierarchię urzędniczą, tzw. czyny.

Katarzyna II, utrzymując uprzywilejowaną pozycję szlachty, wydała chłopom zakaz wnoszenia skarg przeciw swoim panom, a na koniec potwierdziła też prawo szlachty do zsyłki chłopów „za zuchwałość” na karę katorgi. Taka polityka spowodowała, że chłopci wystąpili przeciw caratowi. Za panowania Katarzyny II wybuchło powstanie Pugaczowa. Przywódca był kozakiem dońskim, który za wystąpienie przeciw władzy został publicznie stracony w Moskwie. Z kolei za czasów Piotra I doszło do buntu strzelców, który car krwawo stłumił. W obu przypadkach widać, że ani Piotr I, ani Katarzyna II nie wahali się użyć siły przeciwko zbuntowanym poddanym, kimkolwiek byli, chłopami czy szlachcicami. Oba przykłady ukazują nam także, na czym tak naprawdę polegała różnica między zachodnioeuropejskim absolutyzmem a rosyjskim despotyzmem.

Przyczyny podbojów prowadzonych przez Piotra I i Katarzynę II miały charakter nie tylko polityczny, ale i gospodarczy. Zarówno Piotr I, jak i Katarzyna II doskonale wiedzieli, że pełny rozwój Rosji był niemożliwy z powodu braku dostępu do mórz Bałtyckiego i Czarnego. Dlatego dążenie do uzyskania takiego dostępu całkowicie zdominowało politykę zagraniczną Rosji w XVIII w. Na przeszkodzie stały jednak Szwecja i Turcja.

Pod koniec XVII w. Piotr I podjął próbę opanowania wybrzeża Morza Czarnego, ale widząc przewagę Turcji w tym rejonie, skoncentrował się na zdobyciu dostępu do Bałtyku. Aby to osiągnąć, zawarł sojusz z elektorem saskim i królem Polski Augustem II przeciw Szwecji, a następnie wypowiedział jej wojnę. Wojnę tę w historiografii nazywamy wielką wojną północną. Ze źródła D wynika, że przyniosła ona Rosji zdobycze terytorialne w postaci Inflant szwedzkich, Estonii, Ingrii oraz części Karelii. Nowe nabytki usankcjonował pokój w Nystädt w 1721 r. W ten sposób Rosja osiągnęła swój cel podstawowy: uzyskała dostęp do Bałtyku, a pokonując Szwecję, ugruntowała swoją pozycję w Europie, czego wyraźnym przejawem było przybranie przez Piotra I tytułu imperatora i proklamowanie Cesarstwa.

Ze źródła E możemy odczytać, jakie kierunki ekspansji przyjęła kontynuatorka polityki Piotra I, Katarzyna II. Karykatura wskazuje, że były nimi Warszawa i Konstantynopol. Pierwszego celu carycy nie udało się zrealizować. Podobnie jak Piotr I chciała kontrolować sytuację w zanarchizowanej Rzeczypospolitej. Zmierzała do osiągnięcia tego celu przez wspieranie kandydatury, a później kontrolowanie rządów króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, a Piotr I udzielał poparcia Augustowi II Mocnemu w okresie wielkiej wojny północnej i wpływał na sytuację w Rzeczypospolitej. Rosja uczestniczyła we wszystkich trzech rozbiorach Polski i, jak wynika ze źródła D, pozyskała znaczną część jej ziem, ale nie zajęła Warszawy, gdyż stolica znalazła się w zaborze pruskim. Jeśli chodzi o opanowanie Konstantynopola (stolica Turcji jest na karykaturze symbolem walki z tym państwem), można uznać, że caryca osiągnęła sukces, ponieważ zdobyła szeroki dostęp do Morza Czarnego. Jak widać na mapie, Turcja musiała odstąpić Rosji ujście Donu i Dniepru oraz rzec się zwierzchnictwa nad Krymem,

który, jak wynika ze źródła D, w 1783 r. ostatecznie znalazł się pod rosyjskim panowaniem wraz z przyległymi chanatami.

Jak ważne dla Rosji były te zdobycze, dowodzi fakt niemal natychmiastowego rozpoczęcia tam wielkiej kolonizacji: przesiedlono dziesiątki tysięcy chłopów oraz założono szereg nowych miast i portów, np. Sewastopol czy Odesę.

Warto zaznaczyć, że przez cały wiek XVIII trwała też kolonizacja rosyjska północnej części kontynentu azjatyckiego.

Podsumowując, można jednoznacznie stwierdzić, że Katarzyna II była kontynuatorką polityki Piotra I. Reformy, które przeprowadzała, niejednokrotnie dotyczyły tych samych dziedzin życia, co reformy Piotra I, lub były ich pogłębieniem. Zaś w polityce zagranicznej, zdobywając dostęp do Morza Czarnego, caryca wieńczyła dzieło swojego wybitnego poprzednika. Oboje władcy rozumieli, że potężne państwo dodaje panującemu splendoru, a z kolei monarcha, zajmując wysokie miejsce na arenie międzynarodowej, może wpływać na politykę państw europejskich w taki sposób, by osiągnąć jak największe korzyści nawet przy niewielkim zaangażowaniu militarnym. Dzięki temu rozwijali dyplomację, prowadzili tajne negocjacje, mieli na dworach obcych państw swoich informatorów (takich jak np. Mikołaj Repnin w Rzeczypospolitej), starających się zgodnie z instrukcjami nadchodzącymi z Petersburga aktywnie oddziaływać na formowanie ładu europejskiego. Jednocześnie także unowocześniali armię, dzięki czemu osiągnęli sukcesy militarne. Warto jednak zaznaczyć, że reformy wewnętrzne tylko pozornie zmieniały oblicze rozległego imperium. Przykładem tego mogą być słynne przenośne wioski wznoszone przez gubernatora Grigorija Potiomkina z okazji przybycia cesarzowej Katarzyny II. Stały się symbolem oszustwa, mającego na celu wywarcie dobrego wrażenia i ukrycia prawdy o nędzy panującej na wsi rosyjskiej w XVIII w.

Zadanie 222.

Przykładowa realizacja zadania

Wydarzenia lat 1788–1793 w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i we Francji można porównywać, ponieważ polegały one w obu krajach na zmianie ustroju politycznego oraz przebiegały równolegle w czasie. Zarówno w Rzeczypospolitej, jak i we Francji zapoczątkowane zostały zwołaniem przez monarchę – w sytuacji kryzysu państwa – przedstawicielstwa stanowego (w Polsce – sejmu, który przejdzie do historii jako Sejm Wielki 1788–1792, we Francji – Stanów Generalnych w maju 1789 r.). W obu przedstawicielstwach wiodącą grupę stanowili reprezentanci myśli oświeceniowej. Pojęciem kluczowym w ich systemie wartości były „prawa natury” z najbardziej „naturalnym” prawem na czele – prawem do wolności. Wolność dla zwolenników oświecenia różniła się od średniowiecznej jej interpretacji: jako zwolnienia przez monarchę określonych jednostek lub grup z obowiązków wobec państwa. Oświecenie pojmowało wolność jako daną rozumnemu człowiekowi przez naturę swobodę decydowania i wyboru w dziedzinie politycznej, gospodarczej i duchowej. Od początku rewolucyjnych wydarzeń w obu krajach graficznym symbolem tej wolności była czapka frygijska (w starożytnym Rzymie nakrycie głowy wyzwolénca, uwolnionego niewolnika) zatknięta na długim drzewcu, włóczni [źródła A i D].

Jednak rozumienie wcielanej w życie wolności w Rzeczypospolitej doby Sejmu Wielkiego i Francji Wielkiej Rewolucji ogromnie się różniło. W Polsce nie było ustroju absolutyzmu monarcharskiego. Król, wybierany przez masy szlachty w wolnej elekcji, poddany był jej kontroli i wykonywał postanowienia sejmu. Mająca pełnię praw szlachta cieszyła się wolnością osobistą, polityczną i gospodarczą, miała też w swoich dobrach swobodę decydowania o swoich poddanych. Rewolucyjna postawa reformatorów ustroju Rzeczypospolitej nie polegała na buncie przeciwko władzy królewskiej. Chodziło im o ratowanie wolności zewnętrznej

w konfrontacji z Rosją, Austrią i Prusami, które w 1772 r. dokonały pierwszego rozbioru. Wolność wewnętrzna narodu politycznego – szlachty – ograniczona była przez ambasadora rosyjskiego narzucającego swą wolę Radzie Nieustającej, przez garnizony rosyjskie ulokowane na Ukrainie, a także przez koterie magnackie sterujące masami szlachty i działające w ich imieniu. Rycina zdobiąca drukowane wydanie diariusza pierwszej kadencji Sejmu Wielkiego [źródło A] obrazuje akt zrywania przez Wolność tych podwójnych kajdan – zewnętrznych i wewnętrznych, a także zniesienie magnackiej potęgi (paw u boku podeptanej postaci). Takie rozumienie symboliki ryciny potwierdza wstęp do Konstytucji 3 maja [źródło B], w którym wskazano jako uzasadnienie zmiany ustroju konieczność uwolnienia się od „obcej przemocy” oraz osiągnięcia „wolności wewnętrznej”. Wiemy, że zmiana ustrojowa, która tę wolność miała zapewnić (Konstytucja 3 maja 1791 r.) polegała na likwidacji wolnej elekcji, odebraniu praw politycznych szlachcie-gołocie, zniesieniu liberum veto, zakazie konfederacji oraz rozszerzeniu uprawnień mieszczan z miast królewskich. Postanowienia te miały wzmocnić pozycję władzy wykonawczej (dziedziczny król wraz ze Strażą Praw) oraz ustawodawczej suwerenny sejm szlachty-posesjonatów i plenipotentów mieszczańskich) i dzięki decyzjom o powiększeniu armii dać możliwość przeciwstawienia się przemocy zewnętrznej i wewnętrznej. Zapis Konstytucji gwarantujący stanowi szlacheckiemu wszystkie dotychczasowe prawa i przywileje [źródło B] pokazuje granicę, której polska rewolucja nie przekroczyła – nie było mowy o wolności chłopów czy mieszczan z miast prywatnych, a tym bardziej o równości praw. Dla magnatów skupionych w stronnictwie tzw. hetmańskim te ograniczone reformy były i tak nie do przyjęcia. W ich opinii właśnie Konstytucja 3 maja była zamachem przeciwko starodawnej wolności: wolności wybierania monarchy, wolności konfederowania się, wolnego głosu każdego szlachcica na sejmie walnym. Zwołanie przez nich konfederacji targowickiej (1792 r.) pod protektoratem wrogiej Polsce absolutystycznej potęgi, Rosji, nie mogło przynieść sukcesu politycznego. Wojna w obronie Konstytucji i drugi rozbiór ostatecznie pogrzebały wolnościowe koncepcje jednego i drugiego stronnictwa.

Tymczasem we Francji przełom ustrojowy dokonywał się znacznie bardziej radykalnie i dynamicznie. 14 lipca 1789 r. zbuntowany lud Paryża zdobył Bastylię, symbol absolutyzmu Burbonów. Stany Generalne, które uznały się za Zgromadzenie Narodowe, już w sierpniu ogłosiły Deklarację Praw Człowieka i Obywatela. Jej pierwszym stwierdzeniem było to, że ludzie rodzą się i żyją wolnymi i równymi wobec prawa. Naturalnymi prawami każdego człowieka są: wolność, własność, bezpieczeństwo i opór przeciwko uciskowi. Deklaracja gwarantowała wolność przekonań, stowarzyszeń, prasy, wyznawania wiary. Została wpisana do konstytucji uchwalonej we wrześniu 1791 r. [źródło C]. Podobnie jak polsko-litewska Rzeczpospolita, Francja w 1791 r. stała się monarchią konstytucyjną. Porównanie zapisów dotyczących ustroju społecznego pokazuje jednak ogromną różnicę rozumienia i realizowania hasła wolności. We Francji zniesiono system stanowy wraz z jego feudalnymi hierarchiami, uwalniając cały stan trzeci – mieszczan i chłopów – od ciężących na nich dotychczasowych ograniczeń i powinności. Wszyscy wolni ludzie płacący podatki otrzymali prawa polityczne.

Wkrótce nastąpiła dynamiczna radykalizacja działań rewolucyjnych – w 1792 r. ogłoszono zniesienie monarchii i stracono Ludwika XVI oraz jego żonę. Zespół naczelnych wartości republiki francuskiej okresu po zniesieniu monarchii pokazuje plakat [źródło D]. W centrum sytuuje się wiązka różeg liktorskich (w republice rzymskiej symbol władzy jej urzędników) z zatkniętą na nich czapką frygijską. Oznacza to panowanie wolności w republice. Napisy na skrzyżowanych proporcach (Wolność, Braterstwo, Równość, Jedność, Niepodzielność Republiki) demonstrują, że „własność” ustąpiła miejsca „równości”. To proklamacja demokracji. Hasło jedności i niepodzielności republiki świadczy o podobnym poczuciu zagrożenia panującym w Polsce i we Francji – zagrożenia interwencją zewnętrzną i rozpadem kraju wskutek kontrewolucji wewnętrznej. Jak wiemy, te dwa zagrożenia pchnęły Francję ku kolejnemu

etapowi rewolucji – Wielkiemu Terrorowi i dyktaturze jakobinów. Wtedy „wolność” uległa zawieszeniu w obliczu „niebezpieczeństwa Ojczyzny”.

Podsumowując należy podkreślić, że w konkretnej rzeczywistości politycznej i społecznej Polski i Francji wolności postulowane i realizowane znacznie się różniły. Konstytucja 3 maja uwolnienie narodu widziała we wzmocnieniu monarchii i pozbawieniu magnaterii narzędzi utrzymywania anarchii w państwie, ale zachowała wszystkie przywileje szlachty. Francuzi zlikwidowali monarchię oraz cały system podziałów stanowych i związanych z nimi przywilejów, tworząc demokratyczną republikę wolnych ludzi.

Zadanie 223.

Przykładowa realizacja zadania

Cesarstwo Napoleona I, aczkolwiek istniało niespełna dziesięć lat (od 1804 r. do 1814 r. i „sto dni” w 1815 r.), odegrało istotną rolę w dziejach nie tylko Francji, ale całej Europy, wywołując kontrowersje i spory, zarówno współczesnych, jak i historyków, skoncentrowanych przede wszystkim wokół problemu, czy Napoleon był kontynuatorem, czy „grabarzem” rewolucji francuskiej. W swojej pracy podejmę próbę odpowiedzi na jedno z pytań tego sporu – czy Napoleon zmierzał do przywrócenia we Francji społeczeństwa stanowego. W oparciu o materiał źródłowy postaram się ustalić, co było dla Napoleona najważniejszym kryterium tworzenia elity, czyli wyróżniania ludzi i stawiania ich ponad innymi w hierarchii społecznej oraz czy i na ile krąg wyróżnionych był hermetyczny.

Wydawałoby się, że decyzja Napoleona o cesarskiej koronacji, dokonanej w grudniu 1804 r., była krokiem w kierunku odbudowy dawnego przedrewolucyjnego systemu. Kiedy jednak przyjrzymy się obrazowi Ingres’a widzimy, że nie jest to takie oczywiste. Koronacyjny płaszcz i okazały tron dalekie są, co prawda, od obrazu skromnego generała, który w barwach Republiki Francuskiej niespełna dziesięć lat wcześniej podbijał Włochy i w miejsce istniejących tam księstw i królestw tworzył republiki, z ustrojem wzorowanym na francuskim, ale wyraźnie widać, że cesarz Francuzów odcinał się tradycji burbońskiej. Świadczą o tym wyhaftowane na płaszczu złote pszczoły Merowingów, które zajęły miejsce burbońskich lilii. Co więcej, na piersi Napoleona zawieszono order Legii Honorowej. Odznaczenie to, ustanowione przez niego jeszcze w okresie, gdy był Pierwszym Konsulem, nadawano za zasługi wojskowe i cywilne w służbie Republiki. Fakt, że Napoleon utrzymał jego znaczenie, gdy został cesarzem, dowodzi tego, że zamierzał budować swoje cesarstwo na ideologii wyrosłej z rewolucji. Sam tytuł przyjęty przez Napoleona również na to wskazywał. Sformułowanie „Cesarz Francuzów”, a nie „Francji” podkreślało, że został nim z woli „narodu”, „obywateli”.

Analiza źródła D wskazuje na to, że Napoleonowi jako cesarzowi zależało na silnej władzy osobistej. Dowodem na to jest nie tylko wysoka pozycja, jaką zajmują w obowiązującym systemie godności i tytułów osoby z jego najbliższej rodziny, ale przede wszystkim to, że o miejscu danej osoby w hierarchii i przyznanym tytule szlacheckim decydował często sam cesarz (np. baronami, hrabiami zostawali mianowani przez Napoleona generałowie i oficerowie). Potwierdzają to informacje płynące ze źródła B, w którym cesarz wprost mówi o tym, że tytuł księcia Gdańska, przyznany marszałkowi Lefebvre’owi, był nagrodą za jego wierną służbę. Także kariera wojskowa i polityczna marszałka Bernadotte’a nie byłaby możliwa bez napoleońskiego poparcia. Ten, jak podano w biogramie [źródło C], syn skromnego adwokata nigdy nie doszedłby do godności króla Szwecji, gdyby nie związał swoich losów z Napoleonem. To dzięki zwycięstwom Napoleona został najpierw ambasadorem w Wiedniu, potem ministrem wojny. To Napoleon nadał mu tytuł marszałka. Oczywiście jest to, że cesarz widział w tych działaniach swój własny interes. Zależało mu na stworzeniu elity władzy, która wszystko zawdzięczałaby jemu i przez to byłaby całkowicie od niego zależna i wierna. Kiedy przypatrzymy

się diagramowi pokazującemu skład zawodowy nowej elity w cesarstwie Napoleona I, zauważymy, że zdecydowana większość, bo aż 59% rekrutowała się spośród wojskowych, a więc ludzi, których lojalność sprawdzana była na polu walki, ludzi którzy często nie posiadali niczego oprócz umiejętności wojskowych. Kolejną grupą zawodową byli urzędnicy stanowiący 22% oraz tzw. notable – 17%, czyli znowu ci, którzy służyli cesarzowi i jego państwu. Uderzające jest to, jak niewielką grupkę wśród nich, bo zaledwie 2% stanowili kupcy, przemysłowcy i przedstawiciele wolnych zawodów, a więc grupy, która de facto była „mózgiem” rewolucji francuskiej. Czy oznacza to, że Napoleon odwrócił się od francuskiej burżuazji? Analiza wykresu przedstawiającego pochodzenie społeczne napoleońskiej elity przeczy takiemu wnioskowi. Ponad połowa miała pochodzenie burżuazyjne. Byli to zapewne drobni i średni kupcy, rzemieślnicy oraz urzędnicy, którzy wybrali dobrze płatną służbę państwową. Najbardziej interesujące jest jednak to, że aż 22% szlachty napoleońskiej wywodziło się z dawnej szlachty ancien régime’u. Byli wśród nowej elity nawet liczniejsi od przedstawiciele ludu, stanowiących 20% ogółu (awans kogoś pochodzącego z ludu odbywał się najczęściej poprzez służbę wojskową i był niemożliwy przed 1789 r.).

Jednak obecność dawnej szlachty wśród elit cesarstwa nie świadczyła o chęci odbudowania jej przedrewolucyjnego znaczenia. Była raczej dowodem na to, że dla Napoleona liczyła się przede wszystkim chęć służenia jemu i jego państwu, a nie pochodzenie. Gdyby cesarzowi zależało na rekonstrukcji społeczeństwa stanowego, oparłby nową hierarchię społeczną właśnie o kryterium urodzenia. Tymczasem z analizy źródeł B i D wynikają inne kryteria: zasługi dla cesarza oraz odpowiednio wysoki majątek. Przy czym ten pierwszy wymóg był dla Napoleona istotniejszy. Tłumaczy też stosunkowo duży procent starej szlachty wśród elit cesarskich – byli to po prostu ludzie, którzy zdecydowali się, z różnych względów, poprzeć Napoleona. Poparcie to miało istotne znaczenie dla utrzymania spokoju wewnętrznego we Francji (osłabiało wpływy rojalistów) i umocnienia władzy cesarza. O nadrzędności warunku zasługi nad dochodem świadczy fragment źródła B, w którym Napoleon ogłasza, że marszałek Lefebvre dostaje tytuł księcia Gdańska „wraz z dochodami z ziem położonych wewnątrz naszych granic”. Można domniemywać, że Napoleon zadbał w ten sposób o odpowiednie uposażenie nowego księcia, żeby ten mógł wykazać się majątkiem odpowiednim do zajmowanej pozycji. Dlaczego to robił? Między innymi po to, żeby dodać splendoru nowej szlachcie, tak samo jak splendoru dodawały jej zewnętrzne oznaki pozycji społecznej w postaci strusich piór zdobiących herbowe birety.

Wprowadzenie monarchistycznej formy rządów i nadanie tytułów książęcych członkom rodziny cesarskiej było niewątpliwie wyłomem w deklarowanej w okresie republiki równości, lecz utworzenie nowej elity w swojej istocie nie pogwałciło zasad ogłoszonych w 1789 r. w *Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela*. Do wybuchu rewolucji w hierarchii społecznej istniała nieprzekraczalna bariera prawna uniemożliwiająca awans i karierę osobom nie posiadającym odpowiedniego urodzenia. Napoleon nie przywrócił tej bariery, co więcej, w swoich działaniach opierał się na ideologii egalitarnej – każdy mógł dostać się do grupy wyróżnionych. Nie musiał być bogaty z domu, mógł być np. synem chłopca, adwokata albo szlachcica. Musiał spełnić w zasadzie tylko najważniejszy wymóg: być zasłużonym lub gotowym do poświęcenia swoich talentów w służbie Napoleona i cesarstwa, dlatego uważam, że Napoleon I nie dążył do przywrócenia we Francji społeczeństwa stanowego.

Zadanie 224.**Przykładowa realizacja zadania**

W konsekwencji dokonanych w XVIII w. rozbiorów Polacy zostali pozbawieni własnego państwa. Polska zniknęła z mapy Europy, zaś naród polski znalazł się pod obcym panowaniem. Zaborcy stosowali różnorodne metody wynaradawiania Polaków. Sposoby ich działania zmieniały się i były zależne od sytuacji politycznej w Europie, jednak celem nadrzędnym nieustannie było podporządkowanie sobie Polaków.

Zakres tematyczny i chronologiczny wypracowania dotyczy działań podejmowanych przez Prusaków w czasie, kiedy ich państwo dążyło do zajęcia mocarstwowej pozycji w Europie (od zjednoczenia Niemiec do wybuchu I wojny światowej). Preludium do wydarzeń, które nastąpiły po zjednoczeniu Niemiec i wpisywały się ostrą antypolską politykę Otto von Bismarcka, była wcześniejsza „noc flottwellowska”. Lata siedemdziesiąte XIX w. upłynęły kanclerzowi na walce z Kościołem katolickim na terenie całego państwa. Kanclerz postanowił wyeliminować lub osłabić wszystkie siły polityczne czy instytucje zagrażające planom umocnienia jedności Niemiec.

Określenie polityki Bismarcka mianem kulturkampfu wynikało z faktu utrzymywania przez kanclerza, że walczy o czystość kultury, o jej laicki charakter, a tymczasem prowadził działania zmierzające do podporządkowania Kościoła katolickiego państwu. Spośród wprowadzonych ustaw najbardziej dotkliwa dla Kościoła katolickiego wydaje się ustawa o obsadzaniu stanowisk kościelnych, ponieważ warunkowała ona dostęp do tych urzędów tylko księżom posłusznym wobec władz niemieckich. Ponadto państwo przejęło kontrolę nad szkolnictwem wraz z seminariami duchownymi, wprowadzając tym samym nie tylko świeckie wychowanie młodzieży, ale również decydując o wykształceniu księży. Polityka Bismarcka doprowadziła do konfliktu z ówczesnym papieżem Piusem IX. W szczególnie trudnym położeniu znalazło się duchowieństwo polskie zamieszkujące obszar zaboru pruskiego, wielu duchownych aresztowano i prowadzono wobec nich represyjną politykę. Źródło A świadczy o represyjnej działalności władz państwowych wobec dostojników Kościoła katolickiego. W *Dodatku nadzwyczajnym do Kuriera Poznańskiego* znajdujemy informacje dotyczące metropolity gnieźnieńsko-poznańskiego Mieczysława Ledóchowskiego, któremu za niepodporządkowanie się zaleceniom władz zagroziło internowanie. Dwa wcześniejsze lata Mieczysław Ledóchowski spędził w więzieniu w Ostrowie Wielkopolskim. Papież nagroził nieugiętą postawę biskupa godnością kardynalską. Walka z Kościołem katolickim okazała się mało skuteczna. Wkrótce władze wycofały się z niektórych wcześniejszych ustaw. Należy podkreślić, że polityka kulturkampfu prowadzona na terenie zaboru pruskiego niewątpliwie przyczyniła się do rozwoju polskiego ruchu narodowego, którego bardzo ważnymi ośrodkami były parafie Kościoła katolickiego.

W politykę germanizacyjną kanclerza Bismarcka wpisują się wysiedlenia Polaków z terenu Prus przypadające na lata 1885–1890. W wyniku akcji wysiedleńczej wyrugowano Polaków nieposiadających obywatelstwa niemieckiego. Byli oni emigrantami ekonomicznymi z zaborów rosyjskiego i austriackiego. Wspomniane działania w historiografii przyjęto określać mianem „rugów pruskich”. Dotknęły one ok. 30 tys. osób i były prowadzone z wielką bezwzględnością oraz związane z antypolską aktywnością Bismarcka. Autor obrazu [źródło B] ukazuje nam dramat wysiedlonych emigrantów zmuszonych do opuszczenia wsi. Wyposażeni w niewielki bagaż pozostawiali swoje domostwa i ziemię, na której praca przez szereg lat pozwalała na utrzymanie rodziny.

Kolejnym etapem wynaradawiania Polaków było utworzenie na mocy decyzji władz Komisji Kolonizacyjnej, która dysponowała funduszem 100 mln marek na wykup ziemi z rąk Polaków

i przekazanie jej Niemcom. Polskie ziemiaństwo w wyniku problemów ekonomicznych (kryzys rolny) sprzedawało majątki. Istniała więc potrzeba podjęcia działań zmierzających do pozostawienia ziemi w rękach polskich. W tym celu utworzono Bank Ziemi w Poznaniu, którego środki finansowe okazały się jednak niewystarczające, aby skutecznie obronić się przed wykupem ziemi. Analiza danych zawartych w źródle C pozwala stwierdzić, że w latach 1891–1897 zmniejszył się areal ziemi oferowanej przez Polaków na sprzedaż (z wyjątkiem 1896 r.). Zmalała również w latach 90. ilość ziemi zakupionej przez Komisję Kolonizacyjną. Na podstawie informacji zawartych w tabeli możemy stwierdzić, że w roku 1893 zrównoważył się areal ziemi oferowanej na sprzedaż przez Polaków i Niemców. Natomiast od roku 1894 Niemcy proponowali zdecydowanie więcej ziemi na sprzedaż niż Polacy. Działalność Komisji Kolonizacyjnej zakończyła się fiaskiem. Potwierdzają to informacje zawarte w treści mapy [źródło D]. Wynika z nich, że Niemcom udało się pozyskać tylko niewielką część ziemi na terenie Wielkopolski. Zatem możemy stwierdzić, że skuteczność działań Komisji Kolonizacyjnej była nieproporcjonalna w stosunku do środków finansowych, którymi dysponowała. Na mapie [źródło D] przedstawiono także lokalizację na terenie Wielkopolski kół Związku dla Popierania Niemczyzny na Kresach Wschodnich. Działalność ich nie przyniosła oczekiwanych rezultatów, ponieważ nie udało się Hakacie zrealizować celu, którym było dokonanie ostatecznej germanizacji ziem polskich w zaborze pruskim. Niestety, innym groźnym skutkiem działań podjętych przez Hakatę było budowanie niechętnego stosunku Niemców do Polaków, kreowanie kłamliwego obrazu Polaków w oczach niemieckiej opinii publicznej. Te zmiany w obrębie świadomości społecznej okazywały się bardziej niebezpieczne dla Polaków.

Jedną z najważniejszych kwestii w procesie germanizacji była walka z językiem polskim. Rozpoczęto ją od usunięcia języka polskiego ze szkół. Konsekwencje wprowadzonego prawa okazały się tragiczne dla polskich dzieci, wobec których niemieccy nauczyciele stosowali kary cielesne za posługiwanie się językiem polskim w szkole. Problem brutalnego traktowania dzieci podjęła Maria Konopnicka w swoim wierszu [źródło E]. Kanwą tego utworu stał się protest dzieci wrzesińskich z powodu nakazu odmawiania pacierza w języku niemieckim.

Na początku XX w. władze pruskie wprowadziły trzy nowe ustawy – budowlaną, kagańcową i wywłaszczeniową – dotyczącą przymusowego wykupu ziemi z rąk Polaków. Spośród wymienionych ustaw trzecia nigdy nie weszła w życie, ponieważ została oprostowana na forum międzynarodowym. Z kolei zakazu posługiwania się językiem polskim w miejscowościach, w których Polacy stanowili mniej niż 60% mieszkańców nie udało się skutecznie wyegzekwować. Zakaz budowy stałych obiektów mieszkalnych Polacy próbowali obejść różnymi sposobami np. mieszkając w domach na palach, czy też w ziemiankach. Najbardziej spektakularnym okazało się działanie Michała Drzymały, który do celów mieszkalnych wykorzystał wóz cyrkowy.

Warto wspomnieć, że polityka germanizacyjna zaowocowała obronnymi działaniami Polaków. Należało do nich zakładanie na terenie zaboru pruskiego szeregu stowarzyszeń realizujących hasła pozytywistyczne: pracy u podstaw i pracy organicznej. Warto wspomnieć, że tego typu działalność podejmowali Polacy już wcześniej. Pobudzano przedsiębiorczość, dążono do unowocześnienia gospodarstw, starano się zwiększyć ich rentowność przez stosowanie nowoczesnych metod upraw i maszyn rolniczych, tworzono kółka rolnicze. W dziedzinie kulturalnej podjęto próbę upowszechniania czytelnictwa, założono Towarzystwa Oświaty Ludowej oraz Towarzystwa Czytelni Ludowych. Zatem możemy stwierdzić, że polityka władz pruskich nie tylko nie przyniosła spodziewanych rezultatów, ale jeszcze doprowadziła do wzrostu solidaryzmu społecznego i narodowego Polaków zamieszkujących ziemie zaboru pruskiego.

Rysunek satyryczny [źródło F] stanowi znakomity komentarz efektów polityki germanizacyjnej w zaborze pruskim. Przedstawiona na nim *maszyna germanizacyjna* symbolizuje aparat władzy pruskiej, która poddaje Polaków licznym zabiegom, np. stanowi dla nich prawa wyjątkowe

lub ogranicza, a następnie ruguje język polski ze szkół, po czym okazuje się, że Polak poddany tym wszystkim działaniom germanizacyjnym pozostaje wzmocniony w swej polskości (symboliczny na rysunku satyrycznym „krakowiaczek”). Z analizy źródła wynika, że polityka wynaradawiania prowadzona przez władze pruskie, aczkolwiek bardzo bolesna dla Polaków, zakończyła się fiaskiem, a nawet przyniosła skutek przeciwny do zamierzonego.

Zadanie 225.

Przykładowa realizacja zadania

Niemcy i USA były państwami szczególnie związanymi z dziejami wielkiego kryzysu Gospodarczego. Kryzys rozpoczął się w Stanach Zjednoczonych i ze względu na dominującą pozycję gospodarki amerykańskiej w świecie objął stopniowo także inne państwa. Niemcy, z racji swego dużego potencjału demograficznego i gospodarczego oraz osłabienia związanego ze skutkami traktatu wersalskiego, były państwem, od którego polityki wewnętrznej i zagranicznej w dużym stopniu zależała trwałość ładu pokojowego w Europie.

W drugiej połowie lat 20. XX wieku gospodarka Stanów Zjednoczonych rozwijała się bardzo dynamicznie. Był to okres wielkiego optymizmu inwestorów amerykańskich, którzy wierzyli w wolny rynek i mieli nadzieję, że każda inwestycja przyniesie pewny zysk. Ich wiara uzasadniona była wielkimi rozmiarami amerykańskiego rynku wewnętrznego, na którym dziesiątki milionów amerykańskich rodzin kupowało wtedy dobra służące zaspokajaniu potrzeb konsumpcyjnych: domy, samochody, sprzęt gospodarstwa domowego. Amerykańscy rolnicy i przemysłowcy kupowali maszyny i urządzenia, budowali hale fabryczne i magazyny, wierząc w to, że poniesione wydatki szybko się zwrócą. Powszechna wiara w pomyślną przyszłość gospodarki skłaniała banki do udzielania nisko oprocentowanych pożyczek i kredytów konsumentom oraz inwestorom. Większość zakupów dokonywano więc na kredyt, a akcje przedsiębiorstw osiągały wysokie ceny, ponieważ łatwo było sprzedać produkty kupowane na kredyt. Już w 1928 r. ekonomiści amerykańscy zdali sobie sprawę, że wartość akcji na giełdzie jest dużo wyższa niż ich wartość realna i wiele przedsiębiorstw przynosi zyski tylko dlatego, że ich produkcja jest dotowana przez banki udzielające kredytu konsumentom. Rozpoczęła się więc cicha wyprzedaż akcji przez wielkich inwestorów, co spowodowało na giełdzie huśtawkę cen. Okazała się ona pułapką dla przeciętnie zarabiających Amerykanów, którzy skuszeni perspektywą dużego zysku zaczęli wtedy, w latach 1928–1929 grać na giełdzie, inwestując niekiedy cały swój majątek. W październiku 1929 r. ceny akcji załamały się jednak gwałtownie, co kosztowało wielu ludzi utratę dorobku życia. Amerykańskich inwestorów i konsumentów opanował skrajny pesymizm: porzucano rozpoczęte budowy, wyprzedawano za bezcen towary, drastycznie ograniczono zakupy. Banki przystąpiły do bezwzględnej egzekwowania rat kredytów, co spowodowało upadek wielu przedsiębiorstw, a farmerzy oddawali bankom swoje gospodarstwa, które następnie licytowano. Konsekwencjami tych wydarzeń były spadek cen, spadek produkcji i bezrobocie.

Kryzys zapoczątkowany w Stanach Zjednoczonych szybko ogarnął cały świat, ponieważ amerykańskie banki zaczęły gwałtownie wycofywać swoje kapitały zainwestowane zagranicą. Wszędzie wielki kryzys miał podobne jak w Stanach Zjednoczonych przejawy: spadek produkcji i cen oraz bezrobocie, ale natężenie tych zjawisk było różne, w zależności od specyfiki danego państwa. Na podstawie interpretacji źródła E można przyjąć, że w Niemczech i Stanach Zjednoczonych kryzys pozbawił pracy co piątego zatrudnionego, a najgorszym dla rynku pracy rokiem był w obydwu państwach rok 1933. W ciągu trzech pierwszych lat kryzysu nigdzie nie udało się znaleźć recepty na spadek cen i produkcji.

Na podstawie źródła A można wysunąć tezę, że przełomowe znaczenie dla walki z kryzysem w Stanach Zjednoczonych miało dojście do władzy Franklina Delano Roosevelta. Jego

przemówienie inauguracyjne zapowiada pakiet środków, które prezydent i kierowany przez niego rząd mieli zamiar wdrożyć dla realizacji „Nowego Ładu”. Z lektury tego źródła wynika, że chodziło nie tylko o zestaw konkretnych posunięć rządu, ale także o zmianę sposobu myślenia o gospodarce. Prezydent zapowiada, że rząd podejmie aktywną politykę w dziedzinie gospodarki, nawet jeśli będzie musiał przewyciężyć opór Kongresu, i żąda dla administracji specjalnych pełnomocnictw. Taka polityka nie była zgodna z dominującą filozofią liberalizmu gospodarczego i zapoczątkowała tak zwany interwencjonizm gospodarczy. Prezydent uzyskał od Kongresu specjalne pełnomocnictwa i w ich ramach podjął działania, które ilustruje źródło B. Wśród tych działań należy wymienić ograniczenie niezależności banków, które zmuszono nawet do czasowego zaprzestania działalności, oraz częściowe zniesienie wymienialności waluty amerykańskiej na złoto.

Ważnym instrumentem w walce z kryzysem było powołanie NRA [źródło C.1.], czyli Administracji do Spraw Uzdrawienia Gospodarki Narodowej. Była to nowa, wielka agenda rządowa, której zadaniem było planowanie i realizacja wielkich inwestycji w całym kraju, przeważnie o charakterze infrastrukturalnym (autostrad, elektrowni, lotnisk, szpitali, szkół, linii kolejowych). Budowa setek tego typu obiektów miała nie tylko służyć potrzebom ludności, ale przede wszystkim pobudzać gospodarkę. Aby jednak NRA mogła skutecznie realizować swoje zadania, potrzebne były ogromne sumy, których brakowało w budżecie. Rząd więc zdecydował się finansować NRA poprzez druk pustego, inflacyjnego pieniądza i do tego potrzebne mu były specjalne pełnomocnictwa i niezależność od banków. Po kilku latach okazało się, że działania rządu przyniosły pożądany efekt. Inflację udało się utrzymać w ryzach, a inwestycje pobudziły gospodarkę, zmniejszyły bezrobocie [źródło E], nie mówiąc już o korzyściach płynących z wybudowania setek obiektów służących do dziś amerykańskiemu społeczeństwu. Konsekwencją sukcesu gospodarczego Roosevelta i jego metod działania jest przekonanie, do dziś obecne w polityce gospodarczej rządów, że całkowite zaufanie mechanizmom gospodarki rynkowej może doprowadzić do głębokiego kryzysu, że państwo powinno od czasu do czasu interweniować w gospodarkę oraz że najbardziej sprzyjająca rozwojowi gospodarczemu i zaspokajaniu potrzeb ludzi jest umiarkowana, pozostająca pod kontrolą inflacja (a nie polityka twardego pieniądza).

Na podstawie źródeł C.2. i D można wysnuć wniosek, że działaniom administracji amerykańskiej towarzyszyła wielka akcja propagandowa oraz że amerykańscy artyści docenili przełomowe znaczenie „New Dealu” i osobiste zasługi prezydenta. Akcja propagandowa [źródło C.2.] polegała na przewycięzeniu panującego pesymizmu i ukazaniu nadziei wiążącej się z realizacją planów rządu. Sięgnięto po wypróbowaną metodę, czyli użycie fotografii dzieci, noszących sukienki z emblematami NRA. Wykorzystano tu naturalną u ludzi sympatię dla dzieci, a także – w podtekście – zawarto sugestię, że przyszłość tych dzieci zależy od sukcesu planu. Inną konsekwencją wielkiego kryzysu w Stanach Zjednoczonych było więc docenienie przez rząd roli propagandy własnej polityki i jej celów. Można w tym widzieć początek tak charakterystycznej dla współczesnego świata tabloidyzacji polityki. Wielu późniejszych kandydatów na urząd prezydenta Stanów Zjednoczonych usiłowało przekonać elektorat, że początek ich rządów będzie początkiem nowej ery, podobnie jak początek rządów Roosevelta. Wymyślano podobnie brzmiące hasła, np. „Nowe Otwarcie”. Ogromna, osobista popularność Roosevelta spowodowała, że trzykrotnie wybierano go na najwyższy urząd w Stanach Zjednoczonych.

Wielki Kryzys rozpoczął się w Niemczech w 1930 r. i był drugim, głębokim kryzysem gospodarki niemieckiej w okresie międzywojennym. Podobnie jak w Stanach Zjednoczonych kolejne gabinety w latach 1930–1932 nie zdołały znaleźć skutecznego rozwiązania antykryzysowego. Dodatkowym czynnikiem pogłębiającym kryzys w Niemczech były zobowiązania tego państwa wynikające z traktatu wersalskiego. I to właśnie uczynili głównym

hasłem swej propagandy naziści, którzy przekonywali społeczeństwo niemieckie, że padło ono ofiarą międzynarodowego spisku i cierpi niezasłużenie. Nic więc dziwnego, że popularność NSDAP i jej przywódcy Adolfa Hitlera w czasach kryzysu szybko rosła. Jak dowodzi źródło E, naziści obiecywali Niemcom pracę i chleb, czyli skuteczną receptę na wyjście z kryzysu gospodarczego. Podobne hasła głosiły wtedy wszystkie starające się o wejście do parlamentu partie w Niemczech, z tym że naziści bardzo silnie wiązali swój program z odrzuceniem siły i cynicznych gier politycznych budowę III Rzeszy, państwa totalitarnego, odpowiedzialnego za śmierć kilkudziesięciu milionów ludzi, w tym milionów własnych obywateli. Można zatem uznać, że połączenie głębokiego kryzysu gospodarczego i skrajnej, jak się początkowo wydawało, pozostającej na marginesie ideologii politycznej może doprowadzić do powstania niezwykle groźnego państwa, zdolnego wywołać światową pożogę. Jest to ważne ostrzeżenie i jednocześnie lekcja płynąca z doświadczeń wielkiego kryzysu gospodarczego. Jak się okazuje, społeczeństwa mogą dla obrony swego poziomu życia zagrożonego przez kryzys udzielić poparcia skrajnym, szowinistycznym ideologiom i populistycznym przywódcom, nie cofającym się przed niczym.

II wojna światowa wybuchła w 1939 r. Przez sześć lat III Rzesza i jej przywódca musieli zmierzyć się z wielkim kryzysem gospodarczym i przekonać niemieckie społeczeństwo, że znają receptę na jego przezwyciężenie. Źródło G informuje nas, że od 1934 r. bezrobocie w Niemczech zaczęło spadać, a w latach 1937–1938 osiągnęło minimalne wartości, dużo niższe niż w tych samych latach w Stanach Zjednoczonych. Analiza tych danych nie potwierdza, że Hitler znalazł sposób na walkę z kryzysem. Równie dobrze można je interpretować jako przejaw ogólnego polepszenia się sytuacji gospodarczej na świecie w związku z polityką Roosevelta w Stanach Zjednoczonych. Gwałtowny spadek bezrobocia w Niemczech w latach 1937–1938 związany jest zaś z wprowadzeniem powszechnego obowiązku służby wojskowej i wcieleniem setek tysięcy (potencjalnie bezrobotnych) mężczyzn do armii. Ze źródła F można byłoby wyciągnąć wniosek, że w Niemczech stosowano politykę interwencjonizmu podobnie jak w Stanach Zjednoczonych, ponieważ państwo finansowało budowę autostrad. Jest w tym część prawdy, tyle że program budowy autostrad zapoczątkowano przed dojściem Hitlera do władzy, a ponadto ogromna część niemieckich inwestycji służyć miała rozbudowie sił zbrojnych. Wyraża to słynne hasło „armaty zamiast masła”. Wynikałoby z tego, że podstawową receptą Hitlera na przezwyciężenie kryzysu była rozbudowa armii i dążenie do ekspansji. W niektórych opracowaniach można też spotkać opinię, że niemieccy przemysłowcy również zainteresowani byli uprawianiem przez rząd takiej polityki i w pewnym stopniu ponosili za nią odpowiedzialność. Konsekwencją wielkiego kryzysu w Niemczech było więc nie tylko dojście do władzy zwolenników totalitarnego państwa, ale też przestawienie gospodarki na tory produkcji zbrojeniowej i dążenie do rozpętania wojny.

Wielki kryzys gospodarczy był jednym z najważniejszych procesów w najnowszej historii. Walka z kryzysem uświadomiła, że istnieje pozytywny i negatywny scenariusz rozwoju wydarzeń. Kryzys gospodarczy nie musi doprowadzić do powstania reżimu totalitarnego i wojny, jeśli rząd ma na celu dobro społeczeństwa i potrafi prowadzić elastyczną politykę, nie wiążąc jej kurczowo z jakąkolwiek doktryną ekonomiczną czy polityczną (np. z liberalizmem).

Zadanie 226.

Przykładowa realizacja zadania

Po zakończeniu I wojny światowej mocarstwa Ententy zdecydowały, żeby Gdańsk wraz z najbliższymi okolicami przekształcić w Wolne Miasto. Było to kompromisowe rozwiązanie bardzo trudnego problemu. Z jednej strony większość ludności (zgodnie z danymi ze źródła B Gdańsk zamieszkiwało ok. 90% Niemców) pragnęła przynależności Gdańska do Niemiec. Z drugiej strony Polska wysuwała żądanie przyłączenia Gdańska do Polski, co było zgodne z tradycją historyczną oraz interesami gospodarczymi naszego państwa. Decydujące

okazało się stanowisko Wielkiej Brytanii, której przedstawiciele w Wersalu podkreślali, że przyłączenie Gdańska do Polski – wbrew woli ludności – poważnie zagrozi stabilności ładu pokojowego i będzie zarzewiem wojny.

Wolne Miasto Gdańsk istniało w latach 1920–1939. Źródło A przedstawia gdańską walutę (napisy w języku niemieckim), która była jednym z najważniejszych atrybutów suwerenności. Miasto miało także własny parlament i rząd, policję, prawa, system szkolny. Interesy Ligi Narodów reprezentował w nim Wysoki Komisarz tej organizacji. Polsce przysługiwało prawo do obrony terytorium Wolnego Miasta i z tej racji istniała w nim polska placówka wojskowa na Westerplatte. Teoretycznie Polska mogła bez przeszkód i nadzwyczajnych opłat korzystać z portu gdańskiego, a także objąć jego terytorium siecią placówek pocztowych, ale w praktyce władze WMG utrudniały korzystanie z tych uprawnień. Z polskiego punktu widzenia istnienie Wolnego Miasta było krzywdzącym dla naszego kraju ograniczeniem dostępu do morza, tworzyło stan napięcia w stosunkach z Niemcami oraz zagrażało naszym interesom ekonomicznym. Dlatego stosunek polskich władz do Wolnego Miasta był niechętny. Podjęto wiele działań mających wzmocnić polską obecność nad morzem, egzekwowano stanowczo wszystkie polskie uprawnienia w mieście, popierano działalność Poczty Polskiej, traktując ją jako symbol obecności naszego kraju w Gdańsku. Źródło C.1. przedstawia demontaż przez Niemców polskiej skrzynki pocztowej w 1939 r., co wynikało także z długiej tradycji rozładowywania przez Gdańszczan antypolskich emocji poprzez demolowanie tych skrzynek. W 1922 r. sejm RP podjął decyzję o budowie portu w Gdyni, aby w ten sposób uzyskać całkowitą suwerenność w gospodarce morskiej i zapewnić flocie wojennej RP nowoczesną bazę dla okrętów. Rząd popierał także działalność polskich organizacji społecznych w Gdańsku. Polska nigdy nie wyrzekła się tego miasta, traktując je – tak jak w czasach pierwszej Rzeczypospolitej – jako naturalne polskie okno na świat. Wymownym tego dowodem jest stanowczy sprzeciw władz II RP wobec żądań niemieckich dotyczących włączenia Wolnego Miasta Gdańska do III Rzeszy oraz długotrwała, heroiczna obrona polskiej placówki na Westerplatte we wrześniu 1939 r.

W 1945 r. Gdańsk został po krwawych walkach zajęty przez Armię Czerwoną oraz oddziały Ludowego Wojska Polskiego. Na podstawie źródła C.2. można stwierdzić, że miasto zostało zniszczone. W Jałcie i Poczdamie podjęto decyzję, że teren byłego Wolnego Miasta Gdańska zostanie włączony do Polski. Władze komunistyczne stanęły przed poważnym wyzwaniem. Trzeba było zorganizować – zgodnie z decyzjami mocarstw – deportację ludności niemieckiej. Zadanie to przeprowadzono (jak informuje źródło B) w latach 1945–1947, a równocześnie do miasta zaczęła napływać ludność z centralnej Polski oraz repatrianci z terenów przyłączonych do ZSRR. W ten sposób Gdańsk uzyskał niemal całkowicie polski charakter narodowościowy, co oznaczało jednak konieczność stworzenia zupełnie nowej tożsamości miasta, którego poprzednia społeczność i kultura zostały zniszczone. Gdańsk nie był już miejscem krzyżowania się różnych kultur: Niemcy zostali deportowani, Żydzi zostali deportowani lub zabici przez nazistów [źródło B], Kaszubów i autochtonów w czasach komunistycznych pozbawiono prawa do pielęgnowania własnych tradycji.

Pierwszą próbą wykreowania nowej tożsamości miasta przez władze była pieczołowita odbudowa gdańskich zabytków, a właściwie całego założenia urbanistycznego Starego Miasta. Starano się upodobnić współczesne miasto do jego wyglądu w XVI–XVII w., a więc w czasach przynależności do Rzeczypospolitej. Rozpoczęto odbudowę i budowę w mieście ciężkiego przemysłu, przede wszystkim stoczniowego. Bohater źródła D, Lech Wałęsa, pochodzący z chłopskiej rodziny z Kujaw, zamieszkał w Gdańsku, ponieważ znalazł pracę w przemyśle. Podobni mu ludzie zasilali populację miasta, które w latach 60. i 70. zaczęło być kilkusettyśięcną metropolią. Symboliczne znaczenie miało stworzenie pojęcia Trójmiasta: władze liczyły na powstanie wielkiej konurbacji reprezentującej różne tradycje, łączącej Gdańsk, Sopot i Gdynię.

W grudniu 1970 r. w Gdańsku (podobnie jak w Gdyni, Szczecinie i Elblągu) doszło do bardzo gwałtownych zająć ulicznych i strajków okupacyjnych po ogłoszeniu przez rząd podwyżki cen podstawowych artykułów żywnościowych. Władze podjęły decyzje o użyciu broni wobec demonstrantów [źródło C.3.]. Padło kilkudziesięciu zabitych, były setki rannych. Kilka tygodni później wszyscy Polacy mogli obejrzeć w telewizorach nowego przywódcę PZPR, Edwarda Gierka, który zadaje strajkującym robotnikom Stoczni im. Lenina w Gdańsku słynne, ale retoryczne pytanie: „Pomożecie ?”. Myślę, że w tych miesiącach narodziła się szczególna pozycja i rola miasta we współczesnych dziejach Polski. Z jednej strony haniebne postępowanie władz wobec protestujących robotników i ich rodzin stworzyło ideał heroicznego miasta, przeciwstawiającego się czynnie polityce komunistycznych władz. Z drugiej strony, to właśnie w Gdańsku Edward Gierek ogłosił powstanie „drugiej Polski”, która miała być lepszą wersją komunistycznego państwa.

W pierwszej połowie lat 70. wszystko wskazywało na to, że rany się zblizniają i Gdańsk korzysta, tak jak większa część Polski, z dobrodziejstw polityki ekonomicznej Gierka. Rosła szybko stopa życiowa, miasto zostało doinwestowane. Jednakże od połowy dekady, od kiedy mit „dziesiątej potęgi przemysłowej świata” zaczął się załamywać, Gdańsk stał się jednym z najaktywniejszych centrów działalności opozycyjnej. To nie przypadek, że ośrodkiem działania Wolnych Związków Zawodowych stała się Stocznia Gdańska. Kiedy sytuacja gospodarcza stała się trudna, a półki sklepowe świeciły pustkami, w Gdańsku podjęto strajk z żądaniem powstania niezależnych od władz związków zawodowych. Idea taka rodziła się już wcześniej w różnych częściach kraju, ale determinacja robotników Gdańska i innych miast Wybrzeża spowodowała, że władze komunistyczne uznały ten (i 20 innych postulatów, źródło D), podpisując tak zwane porozumienia społeczne. Dyktatura partii robotniczej symbolizowana w źródle D przez popiersie Lenina musiała się ugiąć przed wolą robotników. Polegli w 1970 r. zostali dziesięć lat później upamiętnieni przez pomnik [źródło C.4.]. Powstanie „Solidarności” było jednym z czynników, który przesądził o upadku systemu komunistycznego w Polsce.

Rola Gdańska w dążeniach niepodległościowych Polaków była znacząca, ponieważ to właśnie w tym mieście narodziła się organizacja, ruch społeczny, a także idea, które pozwoliły odzyskać Polsce pełną suwerenność. Świat docenił te przemiany. Wyrazem zrozumienia ich roli było przyznanie Lechowi Wałęsie pokojowej Nagrody Nobla. Sformułowanie zawarte w temacie pracy („w strumieniu historii oraz współtworząc historię”) można rozumieć w ten sposób, że Gdańsk był z jednej strony przedmiotem, a z drugiej podmiotem historii XX w. Mieszkańcy miasta nie mieli żadnego wpływu na wielkie procesy historyczne tego burzliwego stulecia i nie mogli obronić miasta przed zniszczeniami, migracjami ludności, zmianami na mapach politycznych. Pod koniec jednak stulecia potrafili stworzyć ruch społeczny i polityczny, który miał znaczący wpływ na historię Polski i świata.

Zadanie 227.

Przykładowa realizacja zadania

Lata sześćdziesiąte XX w. to w Stanach Zjednoczonych okres głębokich zmian społecznych. Rok 1968 stanowi symbol młodzieżowej rebelii nie tylko w tym państwie, lecz także w wielu innych, zwłaszcza w Europie Zachodniej – najbardziej znany przykład stanowią protesty studenckie w Paryżu. Cała problematyka jest jednak zbyt złożona, aby rozważania nad nią można było ograniczyć tematycznie do działalności ruchów młodzieżowych, a chronologicznie do tego jednego roku.

Bardzo istotnym elementem przemian lat 60. była walka z dyskryminacją rasową. Mimo że niewolnictwo zostało ostatecznie zniesione w USA po wojnie secesyjnej, nie rozwiązało

to problemu dyskryminacji, z którym borykała się ludność czarnoskóra. W dalszym ciągu obowiązywały różnego rodzaju przepisy sankcjonujące segregację rasową, poza tym silne były rasistowskie uprzedzenia żywione przez białą ludność. Zmienić ten stan rzeczy miał ruch walki o prawa obywatelskie ludności czarnej, którą zaczęto nazywać Afroamerykanami. Działalność taka przybrała masowy wymiar już w latach 50., a jej ideowym przywódcą został baptystyczny pastor Martin Luther King, sam należący do dyskryminowanej czarnej mniejszości. Źródło A to przypinka stworzona z okazji zorganizowanego przez Kinga w 1963 r. marszu na Waszyngton, który był wielką manifestacją antyrasistowską. Wyraźnie widocznym elementem są dwie trzymające się dłonie – biała i czarna, co oznaczać miało braterstwo przedstawicieli obu reprezentowanych przez nie grup. Istotnie, w kierowany przez Kinga ruch walki o prawa obywatelskie Afroamerykanów i sprzeciwu wobec rasizmu zaangażowani byli także biali. Stanowili oni dużą część uczestników omawianej manifestacji. Co ważne, antyrasistowskie działania przyniosły oczekiwany rezultat w postaci przyjęcia ustaw likwidujących segregację rasową.

Jak wskazuje źródło B, pod hasłami równości występowano w USA lat 60. także walcząc o prawa innych grup – w tym przypadku mniejszości seksualnych. Trzymane przez manifestanta tabliczki odwołują się do wartości, którą jest powszechna równość, deklarowanej przez władze USA, a jednak w ocenie przynajmniej części amerykańskiego społeczeństwa tej dekady nie w pełni realizowanej. Postulaty równościowe głosił również działający wówczas ruch feministyczny.

Najbardziej charakterystycznym amerykańskim ruchem społecznym lat 60. byli hipisi. Stanowili oni subkulturę młodzieżową, która – jak wskazuje źródło C – uznawała się za głos całego pokolenia, dysponującego „nowym wyjaśnieniem”. Sformułowanie to rozumieć należy jako wyraz odrzucenia dotychczasowych, uznawanych za konserwatywne wartości, wyznawanych przede wszystkim przez rodziców zbuntowanych młodych ludzi. Powstał wówczas nurt zwany kontrkulturą, który według definicji sformułowanej przez Theodore’a Roszaka [źródło E] w tak radykalny sposób odrzucił dotychczas funkcjonujące ramy społeczne, dominujące wartości i wzorce, że był on postrzegany jako zagrożenie dla istniejącego porządku porównywalne z inwazją barbarzyńców. Hipisi, obok wspomnianych już przy okazji innych ruchów haseł równości, bardzo duży nacisk kładli na wolność, zwłaszcza wolność jednostki i jej swobodnej ekspresji. Manifestowała się ona już w samym ich wyglądzie. Noszenie długich włosów także przez mężczyzn, kolorowe ubrania i motywy kwiatów (jak śpiewał Scott McKenzie, wpinanych we włosy) stanowiły cechy rozpoznawcze grupy, a jednocześnie zrywały z dominującymi wzorcami ubioru. Lekceważący stosunek hipisów do norm społecznych oraz poszukiwanie przez nich nowych doznań wyrażały się też nierzadko w zażywaniu narkotyków, zwłaszcza marihuany i LSD. Stworzyli oni manifestującą się m.in. w muzyce kulturę alternatywną, stojącą w kontrze do kultury masowej. Szczególnym jej przejawem był wielki festiwal w Woodstock w 1969 r. Jednym z elementów wyzwolenia jednostki, na który hipisi kładli nacisk, była też wolność seksualna. Ten aspekt przełomu społecznego lat 60. w istotny sposób wpłynął na zmiany obyczajowe i mentalne. Jako przykład można podać fakt, że to właśnie wówczas wprowadzono na rynek pigułki antykoncepcyjne.

Nie należy zapominać o szerszym kontekście rewolucji kontrkulturowej lat 60. Był to okres zimnej wojny, kiedy USA i ZSRR rywalizowały o wpływy w świecie, chociażby angażując się w konflikty polityczne w państwach tzw. Trzeciego Świata. Dobrym przykładem jest tutaj kwestia wietnamska. W konflikcie między wspieranym przez ZSRR komunistycznym Wietnamem Północnym a Wietnamem Południowym Stany Zjednoczone wsparły ten drugi i w 1965 r. wysłały tam znaczne siły. Długotrwały udział USA w krwawych walkach spotkał się ze sprzeciwem amerykańskiej opinii publicznej. W odpowiedzi na interwencję w Wietnamie

powstał silny ruch antywojenny. Bardzo wielu młodych mężczyzn nie godziło się na wysłanie na wojnę, w czym znajdowali poparcie szerokich mas społeczeństwa. Pacyfizm, a tym samym sprzeciw wobec służby wojskowej, był jedną z najważniejszych idei głoszonych także przez hipisów. Źródło D pokazuje bardzo wymowną scenę z demonstracji przeciwko wojnie wietnamskiej, w której manifestantka daje kwiat ochraniającym Pentagon funkcjonariuszom Policji Wojskowej. Ten sposób przeciwstawienia z jednej strony idei pokojowych, a z drugiej siły militarnej, dobrze pokazuje charakter i symbolikę ruchu „dzieci-kwiatów”. Źródło F z kolei jest dowodem funkcjonującego w społeczeństwie przekonania, że amerykańscy żołnierze szli na śmierć. USA przegrywały wojnę w Wietnamie pod względem propagandowym i moralnym, a ostatecznie pod naciskiem opinii publicznej władze zdecydowały o wycofaniu stamtąd wojsk amerykańskich w 1973 r.

Jednocześnie warto zauważyć, że trzymana przez jednego z demonstrantów sprzed Pentagonu tabliczka wyraża poparcie dla żołnierzy sprzeciwiających się wojnie, lecz także dla działaczy komunistycznej młodzieżówki. Sympatia dla różnego rodzaju idei lewicowych była również typową cechą amerykańskiej kontrkultury lat 60. Popularne były wówczas takie postacie, jak przywódca Chińskiej Republiki Ludowej Mao Tse-tung, który wykorzystując zindoktrynowaną, fanatyczną młodzież (hunwejbiniów) dokonał „rewolucji kulturalnej”, czy też latynoamerykański rewolucjonista Ernesto „Che” Guevara. Co ważne, obaj działacze postrzegani byli jako ciekawsi i bardziej charyzmatyczni niż przywódcy radzieccy. Nie ulega wątpliwości, że popularność tego typu poglądów musiała prowadzić do potępienia amerykańskiego imperializmu i militarizmu, co zresztą – jak wskazuje nazwa wspomnianej młodzieżówki Światowej Partii Robotniczej – łączono z antyfaszyzmem.

Amerykańska kontrkultura lat 60. XX w. była zjawiskiem złożonym i trudno ją uznać za monolit. Jej naczelnymi hasłami były równość wszystkich ludzi oraz szeroko pojmowana wolność jednostki. Wpisywała się ona w programy lewicowe, dla których walka o prawa różnych mniejszości stała się w świecie zachodnim stałym elementem. Za trwale zdobycze omawianych ruchów uznać można zniesienie segregacji rasowej, zwiększenie stopnia równouprawnienia kobiet i mężczyzn, swobodniejsze podejście do seksualności, wreszcie rozkwit kultury młodzieżowej, która wprawdzie narodziła się jako zbuntowana alternatywa, później jednak stała się najważniejszym elementem głównego nurtu kultury masowej. Doraźnym sukcesem ruchów kontrkulturowych było także wycofanie wojsk amerykańskich z Wietnamu.

Łatwo zauważyć w głoszonych wówczas ideach i hasłach pewne niekonsekwencje. Wydawać by się mogło, że trudno pogodzić umiłowanie wolności jednostki ze stawianiem za wzór postaci takich jak Mao. O ile zgadzam się z wieloma postulatami amerykańskiej rewolucji kontrkulturowej, o tyle uważam, że na część zaangażowanych w nią osób i organizacji kładzie się cieniem uznawanie za ikonę zbrodniarza. Sądzę jednak, że jest to element doskonale ukazujący młodzieżowy, z jednej strony idealistyczny, a z drugiej często niedojrzały i naiwny charakter dużej części tych ruchów.

5. Wykaz umiejętności ogólnych i szczegółowych sprawdzanych zadaniami

Zadanie 1.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń: 4) identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy. 3. Ekspansja w świecie greckim i rzymskim. Uczeń: 3) charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 6) identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy.</p>

Zadanie 2.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>I. Starożytność. 3 Ekspansja w świecie greckim i rzymskim. Uczeń: 3) charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego.</p>

Zadanie 3.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>I. Starożytność. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 3) opisuje zmiany w położeniu religii chrześcijańskiej w państwie rzymskim (od religii prześladowanej, poprzez tolerowaną, do panującej).</p>

Zadanie 4.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p>
------------------	--

Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń: 4) identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy.
-----------------------	--

Zadanie 5.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; [...] buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 1. Cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu. Uczeń: 1) charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie.

Zadanie 6.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji [...] oraz z III etapu edukacji 4. Cywilizacja grecka. Uczeń: 2) porównuje [...] organizację społeczeństwa w Sparcie i Atenach peryklejskich.

Zadanie 7.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń: 2) wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis.

Zadanie 8.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń: 2) wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis.

Zadanie 9.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń: 2) wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis.

Zadanie 10.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń: 2) wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis; 4) identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy [...] oraz z III etapu edukacji 4. Cywilizacja grecka. Uczeń: 2) umiejscawia w czasie i porównuje system sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Sparcie i Atenach peryklejskich.

Zadanie 11.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 3. Ekspansja w świecie greckim i rzymskim. Uczeń: 2) charakteryzuje wojny grecko-perskie [...].

Zadanie 12.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń: 3) rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami.

Zadanie 13.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń: 3) rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami.

Zadanie 14.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń: 1) charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej.

Zadanie 15.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację [...].
------------------	--

Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 3. Ekspansja w świecie greckim i rzymskim. Uczeń: 3) charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego.
-----------------------	---

Zadanie 16.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 3. Ekspansja w świecie greckim i rzymskim. Uczeń: 3) charakteryzuje ekspansję rzymską [...].

Zadanie 17.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim.

Zadanie 18.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 3. Ekspansja w świecie greckim i rzymskim. Uczeń: 3) charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim.

Zadanie 19.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń [...] dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
------------------	--

Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim.
-----------------------	---

Zadanie 20.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim.

Zadanie 21.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim.

Zadanie 22.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 4. Społeczeństwo, Życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 5) rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian [...]; 6) identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy.

Zadanie 23.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń: 3) rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury.

	4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 3) opisuje zmiany w położeniu religii chrześcijańskiej w państwie rzymskim (od religii prześladowanej, poprzez tolerowaną, do panującej).
--	--

Zadanie 24.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń: 1) charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej; 3) rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki [...]; 4) identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 5) rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie prawa, literatury, nauki, architektury i techniki.

Zadanie 25.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 5) rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian [...]; 6) identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy.

Zadanie 26.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 3. Ekspansja w świecie greckim i rzymskim. Uczeń: 3) charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego.

Zadanie 27.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].
------------------	--

Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 4) prezentuje najważniejsze stanowiska historiografii dotyczące przyczyn upadku państwa rzymskiego; 5) rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie [...] literatury, nauki [...].
-----------------------	---

Zadanie 28.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	I. Starożytność. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 6) identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy. II. Średniowiecze. 1. Bizancjum i Zachód a świat islamu. Uczeń: 2) opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego. 2. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: 2) charakteryzuje i porównuje ideę cesarstwa karolińskiego z ideą cesarstwa Ottonów.

Zadanie 29.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 4. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 5) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy X–XII w.

Zadanie 30.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...].
------------------	--

	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>II. Średniowiecze. 5. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich [...].</p>

Zadanie 31.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>II. Średniowiecze. 7. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej.</p>

Zadanie 32.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>II. Średniowiecze. 1. Bizancjum i Zachód a świat islamu. Uczeń: 3) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską.</p>

Zadanie 33.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń [...] dostrzega [...] ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
------------------	---

Wymagania szczegółowe	<p>I. Starożytność.</p> <p>4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń:</p> <p>5) rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie [...] nauki [...];</p> <p>6) identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy.</p> <p>II. Średniowiecze.</p> <p>1. Bizancjum i Zachód a świat islamu. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje kręgi kulturowe: łaciński [...] i arabski;</p> <p>4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji islamskiej w zakresie [...] nauki.</p>
-----------------------	---

Zadanie 34.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>II. Średniowiecze.</p> <p>4. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń:</p> <p>1) prezentuje główne stanowiska historiografii dotyczące etnogenezy Słowian.</p>

Zadanie 35.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>II. Średniowiecze.</p> <p>2. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń:</p> <p>4) opisuje proces powstawania państw w Środkowo-Wschodniej Europie, z uwzględnieniem wpływu cywilizacji [...] bizantyjskiej.</p> <p>8. Kultura średniowiecza. Uczeń:</p> <p>3) identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa [...] i sztuki [...].</p>

Zadanie 36.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację [...].</p>
------------------	---

Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 1. Bizancjum i Zachód a świat islamu. Uczeń: 2) opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego.
-----------------------	---

Zadanie 37.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 2. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: 5) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym.

Zadanie 38.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 2. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków.

Zadanie 39.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 2. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: 2) charakteryzuje i porównuje ideę cesarstwa karolińskiego z ideą cesarstwa Ottonów.

Zadanie 40.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.
------------------	---

	III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 3. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 1) wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny rywalizacji papieża z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą.

Zadanie 41.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 1. Bizancjum i Zachód a świat islamu. Uczeń: 1) charakteryzuje kręgi kulturowe: łaciński, bizantyjski i arabski.

Zadanie 42.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 3. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej [...].

Zadanie 43.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 3. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty.

Zadanie 44.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźnych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki [...].
------------------	--

Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 3. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty.
-----------------------	---

Zadanie 45.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 2. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej, 5) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym [...] oraz z III etapu edukacji 11. Społeczeństwo średniowiecznej Europy. Uczeń: 1) rozpoznaje typowe instytucje systemu lennego; 2) wyjaśnia pojęcie stanu i charakteryzuje podziały społeczne w średniowieczu [...].

Zadanie 46.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 4. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 4) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w.

Zadanie 47.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
------------------	--

Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 5. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 4) charakteryzuje proces przewyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła [...] oraz z III etapu edukacyjnego 14. Polska dzielnicowa i zjednoczona.
-----------------------	---

Zadanie 48.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystrych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 5. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 4) charakteryzuje proces przewyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła.

Zadanie 49.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 5. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 4) charakteryzuje proces przewyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła.

Zadanie 50.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
------------------	--

Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 6. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 2) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu.
-----------------------	--

Zadanie 51.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 8. Kultura średniowiecza. Uczeń: 3) identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie [...] architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza.

Zadanie 52.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 5. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim.

Zadanie 53.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 6. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 3) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w.

Zadanie 54.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].
------------------	---

Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 6. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza.
-----------------------	--

Zadanie 55.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 5. Polska w okresie rozbitcia dzielnicowego. Uczeń: 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich [...].

Zadanie 56.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 7. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej [...]; 5) ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski [...].

Zadanie 57.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 7. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 5) ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski; 6) synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w. [...] oraz z III etapu edukacji 14. Polska dzielnicowa i zjednoczona. Uczeń: 5) ocenia dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej (system obronny, urbanizacja kraju, prawo, nauka) oraz w polityce zagranicznej.

Zadanie 58.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźtych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 5. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego.

Zadanie 59.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń [...] dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 7. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich.

Zadanie 60.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźtych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 7. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie [...].

Zadanie 61.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 7. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w.

Zadanie 62.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dokonuje selekcji [...] oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 8. Kultura średniowiecza. Uczeń: 1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej; 3) identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie [...] sztuki [...].

Zadanie 63.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 7. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami [...] w XIV–XV w.; 6) synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.

Zadanie 64.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 7. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej. III. Dzieje nowożytne. 3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Uczeń: 2) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim [...].

Zadanie 65.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].
------------------	---

Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 7. Polska XIV–XV w. Uczeń: 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej.
-----------------------	---

Zadanie 66.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 7. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej. III. Dzieje nowożytne. 3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Uczeń: 2) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych [...] i modelu życia gospodarczego [...].

Zadanie 67.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźstych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 3. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty.

Zadanie 68.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	II. Średniowiecze. 6. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 4) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyńskiego dla Europy.

	<p>III. Dzieje nowożytne.</p> <p>2. Europa w XVI–XVII w. Uczeń:</p> <p>5) opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego.</p>
--	---

Zadanie 69.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>II. Średniowiecze.</p> <p>2. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń:</p> <p>3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej, z uwzględnieniem najazdów Arabów, Normanów i Węgrów.</p> <p>3. Europa w okresie krucjat. Uczeń:</p> <p>2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty.</p> <p>6. Europa późnego średniowiecza. Uczeń:</p> <p>3) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w.;</p> <p>4) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyńskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.</p>

Zadanie 70.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>II. Średniowiecze.</p> <p>6. Europa późnego średniowiecza. Uczeń:</p> <p>4) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyńskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.</p> <p>III. Dzieje nowożytne.</p> <p>2. Europa w XVI–XVII w. Uczeń:</p> <p>6) charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w., z uwzględnieniem roli Turcji w Europie Środkowo-Wschodniej.</p>

Zadanie 71.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].</p>
------------------	--

Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Uczeń: 1) opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce [...].
-----------------------	--

Zadanie 72.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Uczeń: 1) opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce, w tym sejmików, sejmu, senatu i sejmu elekcyjnego [...].

Zadanie 73.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w. Uczeń: 1) wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego.

Zadanie 74.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w. Uczeń: 7) charakteryzuje specyfikę okresu jakobińskiego rewolucji francuskiej; 9) ocenia znaczenie rewolucji francuskiej [...] z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.

Zadanie 75.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 2. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.

Zadanie 76.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 1. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń: 4) ocenia długofalowe konsekwencje wielkich odkryć geograficznych dla Ameryki [...].

Zadanie 77.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźtych, dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależność pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Uczeń: 3) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w.

Zadanie 78.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźtych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.
------------------	---

	<p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>III. Dzieje nowożytne. 2. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego oraz wskazuje czołowych twórców i ich dzieła; 9) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w. i rozpoznaje główne dokonania epoki baroku.</p>

Zadanie 79.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]</p>
Wymagania szczegółowe	<p>III. Dzieje nowożytne. 3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Uczeń: 7) identyfikuje dzieła polskiego renesansu [...].</p>

Zadanie 80.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>III. Dzieje nowożytne. 2. Europa w XIV–XVII w. Uczeń: 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.</p>

Zadanie 81.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>II. Średniowiecze. 7. Polska w XIV–XV w. Uczeń: 5) [...] ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów.</p>

	<p>III. Dzieje nowożytne.</p> <p>2. Europa w XVI–XVII w. Uczeń:</p> <p>5) opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego.</p> <p>3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Uczeń:</p> <p>3) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w.</p>
--	--

Zadanie 82.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>III. Dzieje nowożytne.</p> <p>3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Uczeń:</p> <p>3) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w.</p>

Zadanie 83.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźtych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>III. Dzieje nowożytne.</p> <p>4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura.</p> <p>Uczeń:</p> <p>1) opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej [...];</p> <p>2) opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej ze Szwecją [...]; wyjaśnia ich następstwa [...].</p>

Zadanie 84.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźtych [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>III. Dzieje nowożytne.</p> <p>3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Uczeń:</p> <p>3) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w.</p>

Zadanie 85.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>III. Dzieje nowożytne. 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Uczeń: 1) opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej [...]; 2) opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej ze Szwecją [...]; wyjaśnia ich następstwa [...].</p>

Zadanie 86.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>III. Dzieje nowożytne. 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Uczeń: 5) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi.</p>

Zadanie 87.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>III. Dzieje nowożytne. 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Uczeń: 4) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.;</p> <p>5) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi.</p>

Zadanie 88.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...]; integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
------------------	--

Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 2. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.
-----------------------	---

Zadanie 89.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dokonuje selekcji [...] oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Uczeń: 2) opisuje główne etapy konfliktów [...] militarnych Rzeczypospolitej z [...] państwem moskiewskim/Rosją [...] w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa; 4) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.

Zadanie 90.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń [...] dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Uczeń: 2) opisuje główne etapy konfliktów [...] militarnych Rzeczypospolitej ze Szwecją, państwem moskiewskim/Rosją i Turcją w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa; 4) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.

Zadanie 91.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Uczeń: 6) charakteryzuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia polskiej szlachty [...]. 6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Uczeń: 6) wyjaśnia specyfikę polskiego oświecenia [...].

Zadanie 92.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 2. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 4) wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego.

Zadanie 93.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Uczeń: 1) opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.; 2) opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej [...] z Turcją w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa.

Zadanie 94.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Uczeń: 6) charakteryzuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia polskiej szlachty [...].

Zadanie 95.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].
------------------	--

Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Uczeń: 6) wyjaśnia specyfikę polskiego oświecenia; ocenia dorobek kulturowy okresu stanisławowskiego, z uwzględnieniem reformy szkolnictwa [...].
-----------------------	--

Zadanie 96.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźstych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne 5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w. Uczeń: 6) porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i francuskiej. 6. Rzeczpospolita w XV.III w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Uczeń: 6) wyjaśnia specyfikę polskiego oświecenia [...]; 7) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie [...].

Zadanie 97.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźstych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w. Uczeń: 2) charakteryzuje [...] główne dokonania [oświecenia] w [...] nauce [...]. 6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Uczeń: 6) wyjaśnia specyfikę polskiego oświecenia; ocenia dorobek kulturowy okresu stanisławowskiego [...]; 7) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami [...] w Stanach Zjednoczonych. IV. Wiek XIX. 6. Europa i świat w XIX w. Uczeń: 6) rozpoznaje dorobek kulturowy XIX w.

Zadanie 98.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.
------------------	---

	III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w. Uczeń: 6) porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i francuskiej.

Zadanie 99.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Uczeń: 2) charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej i walkę zbrojną o utrzymanie niepodległości w drugiej połowie XVIII w. [...] oraz z III etapu edukacyjnego 26. Rzeczpospolita w dobie stanisławowskiej. Uczeń: 2) sytuuje w czasie obrady Sejmu Wielkiego oraz uchwalenie Konstytucji 3 maja; wymienia reformy Sejmu Wielkiego oraz postanowienia Konstytucji 3 maja.

Zadanie 100.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	III. Dzieje nowożytne. 6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Uczeń: 3) charakteryzuje i ocenia dzieło Sejmu Wielkiego, odwołując się do tekstu Konstytucji 3 maja.

Zadanie 101.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych, dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależność pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].
Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XIX. 1. Europa napoleońska. Uczeń: 4) wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona.

Zadanie 102.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XIX. 1. Europa napoleońska. Uczeń: 6) charakteryzuje decyzje kongresu wiedeńskiego, z uwzględnieniem sprawy polskiej.</p>

Zadanie 103.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej. Uczeń: 2) charakteryzuje rozwój terytorialny, gospodarczy oraz przemiany społeczno-kulturowe w Stanach Zjednoczonych w XIX w.</p>

Zadanie 104.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach.</p>

Zadanie 105.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p>
------------------	---

Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XIX. 1. Europa napoleońska. Uczeń: 4) wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona.
-----------------------	--

Zadanie 106.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...]; integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XIX. 1. Europa napoleońska. Uczeń: 2) wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej.

Zadanie 107.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XIX. 1. Europa napoleońska. Uczeń: 2) wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej.

Zadanie 108.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
------------------	--

Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XIX. 1. Europa napoleońska. Uczeń: 2) wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej.
-----------------------	--

Zadanie 109.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XIX. 5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. [...] oraz z III etapu edukacji 34. Społeczeństwo dawnej Rzeczypospolitej w okresie powstań narodowych. Uczeń: 3) rozróżnia bezpośrednie i długofalowe następstwa powstańczych ruchów narodowych.

Zadanie 110.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XX. 6. Europa i świat w XIX w. Uczeń: 2) charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie.

Zadanie 111.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń [...] dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XIX. 4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Uczeń: 1) charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej;

	<p>3) wyjaśnia [...] skutki powstań narodowych.</p> <p>5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Uczeń:</p> <p>2) analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach, z uwzględnieniem mniejszości narodowych i wyznaniowych [...].</p>
--	--

Zadanie 112.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX.</p> <p>3. Ideologie XIX w. Uczeń:</p> <p>2) [...] omawia powstanie o niepodległość Grecji, Wiosnę Ludów, zjednoczenie Włoch i Niemiec.</p>

Zadanie 113.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...]; integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX.</p> <p>3. Ideologie XIX w. Uczeń:</p> <p>2) [...] omawia powstanie o niepodległość Grecji, Wiosnę Ludów, zjednoczenie Włoch i Niemiec.</p>

Zadania 114.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX.</p> <p>6. Europa i świat w XIX w. Uczeń:</p> <p>2) charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie.</p>

Zadanie 115.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 3. Ideologie XIX w. Uczeń: 3) porównuje cele i charakter [...] zjednoczenia Włoch i Niemiec.</p>

Zadanie 116.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 3. Ideologie XIX w. Uczeń: 3) porównuje cele i charakter oraz ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec.</p>

Zadanie 117.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Uczeń: 1) charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej.</p>

Zadanie 118.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń [...] dostrzega [...] ciągłość procesów historycznych [...].</p>
------------------	--

	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dokonuje selekcji [...] oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX.</p> <p>4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Uczeń: 2) rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej; 3) wyjaśnia przyczyny [...] powstań narodowych.</p> <p>5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Uczeń: 2) analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach, z uwzględnieniem mniejszości narodowych [...].</p>

Zadanie 119.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX.</p> <p>4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych [...].</p>

Zadanie 120.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z [...] dziejów ojczyźtych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega [...] wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX.</p> <p>4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych.</p>

Zadanie 121.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p>
------------------	---

	<p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Uczeń: 1) charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej.</p>

Zadanie 122.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach; 2) analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach [...].</p>

Zadanie 123.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Uczeń: 1) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach; 2) analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach [...].</p>

Zadanie 124.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p>
------------------	--

	<p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Uczeń: 1) charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej; 2) rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej.</p>

Zadanie 125.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Uczeń: 1) charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej; 2) rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej.</p>

Zadanie 126.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Uczeń: 4) porównuje programy ruchu narodowego, ruchu ludowego oraz partii socjalistycznych.</p>

Zadanie 127.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p>
------------------	--

	<p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 6. Europa i świat w XIX w. Uczeń: 3) opisuje zasięg i ekspansję kolonialną Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Rosji i Stanów Zjednoczonych.</p>

Zadanie 128.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 3. Ideologie XIX w. Uczeń: 3) porównuje cele i charakter oraz ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec.</p>

Zadanie 129.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 3. Ideologie XIX w. Uczeń: 2) [...] omawia [...] zjednoczenie [...] Niemiec. 6. Europa i świat w XIX w. Uczeń: 3) opisuje zasięg i ekspansję kolonialną [...] Niemiec [...].</p>

Zadanie 130.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p>
------------------	---

	<p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 6. Europa i świat w XIX w. Uczeń: 3) opisuje zasięg i ekspansję kolonialną Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Rosji i Stanów Zjednoczonych.</p>

Zadanie 131.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych, dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 6. Europa i świat w XIX w. Uczeń: 3) opisuje zasięg i ekspansję kolonialną Wielkiej Brytanii [...]; 4) analizuje polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny oraz następstwa podbojów kolonialnych państw europejskich w Azji i Afryce.</p>

Zadanie 132.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 6. Europa i świat w XIX w. Uczeń: 1) charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych i w Japonii [...] oraz z III etapu edukacyjnego 36. Europa i świat na przełomie XIX i XX w. Uczeń: 1) przedstawia skutki przewrotu technicznego i postępu cywilizacyjnego, w tym dla środowiska naturalnego.</p>

Zadanie 133.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu</p>
------------------	--

	historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XIX. 2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej. Uczeń: 2) charakteryzuje rozwój terytorialny, gospodarczy oraz przemiany społeczno-kulturowe w Stanach Zjednoczonych w XIX w.

Zadanie 134.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XIX. 2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej. Uczeń: 2) charakteryzuje rozwój terytorialny, gospodarczy oraz przemiany społeczno-kulturowe w Stanach Zjednoczonych w XIX w.

Zadanie 135.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XIX. 2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej. Uczeń: 1) charakteryzuje proces uprzemysłowienia państw europejskich i Stanów Zjednoczonych.

Zadanie 136.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	IV. Wiek XIX. 2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej. Uczeń: 2) charakteryzuje rozwój terytorialny, gospodarczy oraz przemiany społeczno-kulturowe w Stanach Zjednoczonych w XIX w.

Zadanie 137.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej. Uczeń: 5) charakteryzuje rozwój terytorialny, gospodarczy oraz przemiany społeczno-kulturowe w Stanach Zjednoczonych w XIX w.</p>

Zadanie 138.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 6. Europa i świat w XIX w. Uczeń: 1) charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych i w Japonii.</p>

Zadanie 139.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń [...] dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 6. Europa i świat w XIX w. Uczeń: 5) [...] rozpoznaje największe osiągnięcia nauki i techniki XIX w.</p>

Zadanie 140.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p>
------------------	--

	<p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 6. Europa i świat w XIX w. Uczeń: 1) charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych i w Japonii.</p>

Zadanie 141.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację [...]; dokonuje selekcji [...] oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV. Wiek XIX. 6. Europa i świat w XIX w. Uczeń: 1) charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich [...]. V. Wiek XX. 3. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń: 1) charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem [...] przemian cywilizacyjnych [...].</p>

Zadanie 142.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację [...]; integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 3) opisuje główne ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej, ich aktywność w życiu politycznym oraz przywódców.</p>

Zadanie 143.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźnych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację [...].</p>
------------------	--

Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Uczeń: 3) wskazuje podobieństwa i różnice w polityce obu okupantów wobec narodu polskiego.
-----------------------	--

Zadanie 144.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Uczeń: 2) rozpoznaje zmiany polityczne na mapie Europy i świata po II wojnie światowej.

Zadanie 145.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 16. Polska w latach 1980–1989. Uczeń: 1) wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce.

Zadanie 146.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 1. I wojna światowa i rewolucje w Rosji. Uczeń: 5) omawia polskie orientacje polityczne oraz działalność polskich formacji wojskowych w okresie I wojny światowej.

Zadanie 147.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>1. I wojna światowa i rewolucje w Rosji. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę I wojny światowej i opisuje charakter działań wojennych; 5) omawia polskie orientacje polityczne oraz działalność polskich formacji wojskowych w okresie I wojny światowej [...].</p>

Zadanie 148.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>1. I wojna światowa i rewolucje w Rosji. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę I wojny światowej i opisuje charakter działań wojennych.</p>

Zadanie 149.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>1. I wojna światowa i rewolucje w Rosji. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę I wojny światowej i opisuje charakter działań wojennych; 5) omawia polskie orientacje polityczne oraz działalność polskich formacji wojskowych w okresie I wojny światowej [...] oraz z III etapu edukacyjnego</p> <p>39. Sprawa polska w I wojnie światowej. Uczeń: 1) charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej oraz opisuje poglądy zwolenników różnych orientacji politycznych.</p>

Zadanie 150.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>1. I wojna światowa i rewolucje w Rosji. Uczeń: 4) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej [...] oraz z IV etapu edukacyjnego – zakres podstawowy</p> <p>2. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 1) opisuje odrodzenie państwa polskiego oraz jego granice i sąsiadów.</p>

Zadanie 151.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej, w tym powstanie wielkopolskie i powstania śląskie oraz plebiscyty, a także wojnę polsko-bolszewicką.</p>

Zadanie 152.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>3. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka i kultura. Uczeń: 2) charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej, przemian cywilizacyjnych, w tym kultury masowej.</p> <p>4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 6) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskimi.</p>

Zadanie 153.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej, w tym powstanie wielkopolskie i powstania śląskie oraz plebiscyty, a także wojnę polsko-bolszewicką.</p>

Zadanie 154.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej, w tym powstanie wielkopolskie i powstania śląskie oraz plebiscyty, a także wojnę polsko-bolszewicką.</p>

Zadanie 155.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej [...]. 5. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń: 3) charakteryzuje dorobek kulturowy II Rzeczypospolitej.</p>

Zadanie 156.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
------------------	---

Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 4) wyjaśnia przyczyny kryzysu demokracji parlamentarnej w II Rzeczypospolitej; charakteryzuje przyczyny i konsekwencje przewrotu majowego.
-----------------------	--

Zadanie 157.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźtych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej, w tym powstanie wielkopolskie i powstania śląskie oraz plebiscyty, a także wojnę polsko-bolszewicką.

Zadanie 158.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń [...] dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 5) II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń: 1) charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej.

Zadanie 159.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźtych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 3) opisuje główne ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej, ich aktywność w życiu politycznym oraz przywódców; 4) wyjaśnia przyczyny kryzysu demokracji parlamentarnej w II Rzeczypospolitej; charakteryzuje przyczyny i konsekwencje przewrotu majowego.

Zadanie 160.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
------------------	--

Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 4) wyjaśnia przyczyny kryzysu demokracji parlamentarnej w II Rzeczypospolitej; charakteryzuje przyczyny i konsekwencje przewrotu majowego.
-----------------------	--

Zadanie 161.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 5. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń: 1) charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej.

Zadanie 162.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 5. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń: 1) charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej.

Zadanie 163.1.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 5) wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej.

Zadanie 163.2.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 5. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń: 2) analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, w tym strukturę narodowościowo-wyznaniową oraz charakteryzuje politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania.</p>

Zadanie 164.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 2. Kryzys demokracji i systemy totalitarne. Uczeń: 2) wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania rządów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej, faszystowskiego i nazistowskiego i nazizmu [...]. 7. Europa pod okupacją niemiecką i Holokaust. Uczeń: 1) charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec społeczeństw okupowanej Europy, w tym nazistowski plan eksterminacji Żydów oraz innych narodowości i grup społecznych.</p>

Zadanie 165.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 2. Kryzys demokracji i systemy totalitarne. Uczeń: 2) wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania rządów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej, faszystowskiego i nazistowskiego oraz charakteryzuje aktywność międzynarodową Włoch i Niemiec w latach trzydziestych XX w.</p>

Zadanie 166.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 2. Kryzys demokracji i systemy totalitarne. Uczeń: 5) ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego i komunizmu; wyjaśnia genezę II wojny światowej.</p>

Zadanie 167.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 3. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń: 2) charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego oraz porównuje sposoby przewyżczenia jego skutków w Stanach Zjednoczonych i w Europie.</p>

Zadanie 168.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 2. Kryzys demokracji i systemy totalitarne. Uczeń: 5) ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego i komunizmu; wyjaśnia genezę II wojny światowej. 6. Europa i świat podczas II wojny światowej. Uczeń: 1) opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu.</p>

Zadanie 169.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 6. Europa i świat podczas II wojny światowej. Uczeń: 1) opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu.</p>

Zadanie 170.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźstych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 7. Europa pod okupacją niemiecką i Holokaust. Uczeń: 1) charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec społeczeństw okupowanej Europy, w tym nazistowski plan eksterminacji Żydów [...]; 2) opisuje postawy Żydów wobec polityki eksterminacji, w tym powstanie w getcie warszawskim [...].</p>

Zadanie 171.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczyźstych [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 7. Europa pod okupacją niemiecką i Holokaust. Uczeń: 1) charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec społeczeństw okupowanej Europy, w tym nazistowski plan eksterminacji Żydów oraz innych narodowości i grup społecznych; 2) opisuje postawy Żydów wobec polityki eksterminacji, w tym powstanie w getcie warszawskim, a także opisuje postawy społeczeństwa polskiego wobec Holokaustu.</p>

Zadanie 172.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 6. Europa i świat podczas II wojny światowej. Uczeń: 1) opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu.</p>

Zadanie 173.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 6. Europa i świat podczas II wojny światowej. Uczeń: 1) opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu.</p>

Zadanie 174.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
------------------	--

Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 6. Europa i świat podczas II wojny światowej. Uczeń: 1) opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu.
-----------------------	---

Zadanie 175.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Uczeń: 2) opisuje międzynarodowe uwarunkowania działalności polskiego rządu na wychodźstwie.

Zadanie 176.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 6. Europa i świat podczas II wojny światowej. Uczeń: 2) wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939–1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej. 8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Uczeń: 1) opisuje [...] następstwa wojny obronnej Polski w 1939 r.

Zadanie 177.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 2. Kryzys demokracji i systemy totalitarne. Uczeń: 2) wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania rządów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej, faszystowskiego i nazistowskiego oraz charakteryzuje aktywność międzynarodową Włoch i Niemiec w latach trzydziestych XX w.

Zadanie 178.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Uczeń: 4) opisuje organizację polskiego państwa podziemnego oraz różne formy ruchu oporu, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Armii Krajowej.

Zadanie 179.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Uczeń: 3) wskazuje podobieństwa i różnice w polityce obu okupantów wobec narodu polskiego.

Zadanie 180.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 7. Europa pod okupacją niemiecką i Holokaust. Uczeń: 1) charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec społeczeństw okupowanej Europy [...]. 8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Uczeń: 3) wskazuje podobieństwa i różnice w polityce obu okupantów wobec narodu polskiego.

Zadanie 181.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
------------------	--

Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>12. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowytyzacji i stalinizacji [...]</p> <p>oraz z IV etapu edukacyjnego – zakres podstawowy</p> <p>7. II wojna światowa. Uczeń:</p> <p>7) charakteryzuje bezpośrednie skutki II wojny światowej, wyróżniając następstwa polityczne [...] w Europie Środkowej.</p> <p>9. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń:</p> <p>3) ocenia politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej.</p>
-----------------------	--

Zadanie 182.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>6. Europa i świat podczas II wojny światowej. Uczeń:</p> <p>1) opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu;</p> <p>3) charakteryzuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki oraz ich ustalenia.</p> <p>8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Uczeń:</p> <p>7) synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata.</p>

Zadanie 183.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację [...]; integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>6. Europa i świat podczas II wojny światowej. Uczeń:</p> <p>3) charakteryzuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki oraz ich ustalenia.</p>

Zadanie 184.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].</p>
------------------	--

Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 13. Polska w latach 1944–1948. Uczeń: 1) porównuje terytorium Polski powojennej z terytorium II Rzeczypospolitej oraz analizuje polityczno-społeczne i gospodarcze skutki zmiany granic.
-----------------------	--

Zadanie 185.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 13. Polska w latach 1944–1948. Uczeń: 2) charakteryzuje główne etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce, z uwzględnieniem działań opozycji legalnej i podziemia antykomunistycznego [...].

Zadanie 186.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 13. Polska w latach 1944–1948. Uczeń: 2) charakteryzuje główne etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce, z uwzględnieniem działań opozycji legalnej i podziemia antykomunistycznego; opisuje represje stosowane przez radziecki i polski aparat bezpieczeństwa.

Zadanie 187.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację [...]; integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 13. Polska w latach 1944–1948. Uczeń: 2) charakteryzuje główne etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce [...].

Zadanie 188.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 13. Polska w latach 1944–1948. Uczeń: 2) charakteryzuje główne etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce, z uwzględnieniem działań opozycji legalnej i podziemia antykomunistycznego [...]; 3) rozpoznaje charakterystyczne cechy okresu odbudowy i przebudowy gospodarki, z uwzględnieniem reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu.

Zadanie 189.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Uczeń: 2) rozpoznaje zmiany polityczne na mapie Europy i świata po II wojnie światowej; 3) wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi; 4) charakteryzuje problem niemiecki po II wojnie światowej.

Zadanie 190.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Uczeń: 2) rozpoznaje zmiany polityczne na mapie Europy i świata po II wojnie światowej; 4) charakteryzuje problem niemiecki po II wojnie światowej.

Zadanie 191.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację, [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
------------------	---

Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 13. Polska w latach 1944–1948. Uczeń: 1) porównuje terytorium Polski powojennej z terytorium II Rzeczypospolitej oraz analizuje polityczno-społeczne i gospodarcze skutki zmiany granic.
-----------------------	--

Zadanie 192.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 14. Polska w latach 1948–1956. Uczeń: 2) charakteryzuje system polityczny i społeczno-gospodarczy Polski w okresie stalinowskim, z uwzględnieniem Konstytucji z 1952 r.

Zadanie 193.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 14. Polska w latach 1948–1956. Uczeń: 2) charakteryzuje system polityczny i społeczno-gospodarczy Polski w okresie stalinowskim [...].

Zadanie 194.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 14. Polska w latach 1948–1956. Uczeń: 4) charakteryzuje zjawisko socrealizmu w literaturze i sztuce. 15. Polska w latach 1956–1980. Uczeń: 5) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.

Zadanie 195.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 14. Polska w latach 1948–1956. Uczeń: 2) charakteryzuje system polityczny i społeczno-gospodarczy Polski w okresie stalinowskim [...]; 4) charakteryzuje zjawisko socrealizmu w literaturze i sztuce.

Zadanie 196.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Uczeń: 3) wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi. 12. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej. Uczeń: 1) charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowietyzacji i stalinizacji.

Zadanie 197.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego [...]; integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 12. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej. Uczeń: 1) charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowietyzacji i stalinizacji [...] oraz z IV etapu edukacyjnego – zakres podstawowy 10. Świat po II wojnie światowej. Uczeń: 4) charakteryzuje państwa będące w strefie wpływów ZSRR, z uwzględnieniem wydarzeń na Węgrzech w 1956 r.

Zadanie 198.

Wymagania ogólne	I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych [...]. II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego.
------------------	--

Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>12. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej. Uczeń:</p> <p>6) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej [...] oraz Polski.</p> <p>15. Polska w latach 1956–1980. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje [...] etapy: 1956–1970 [...];</p> <p>5) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.</p> <p>19. Przemiany cywilizacyjne w drugiej połowie XX w. Uczeń:</p> <p>2) rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury masowej i elitarnej oraz przemiany obyczajowe drugiej połowy XX w.</p>
-----------------------	---

Zadanie 199.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>11. Chiny po II wojnie światowej. Uczeń:</p> <p>1) opisuje główne etapy w dziejach komunistycznych Chin;</p> <p>3) charakteryzuje międzynarodową pozycję Chin w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych oraz po rozpadzie ZSRR.</p>

Zadanie 200.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Uczeń:</p> <p>8) charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: wojny koreańskiej, kryzysu kubańskiego, wojny w Wietnamie i wojny w Afganistanie</p>

Zadanie 201.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX.</p> <p>11. Chiny po II wojnie światowej. Uczeń:</p> <p>2) charakteryzuje maoistowską odmianę komunizmu.</p>

Zadanie 202.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dokonuje selekcji [...] oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 15. Polska w latach 1956–1980. Uczeń: 1) charakteryzuje i porównuje etapy: 1956–1970 i 1970–1980; 5) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.</p> <p>18. Przemiany cywilizacyjne w drugiej połowie XX w. Uczeń: 1) charakteryzuje społeczno-gospodarcze [...] skutki rewolucji naukowo-technicznej, rozpoznając osiągnięcia [...] techniki drugiej połowy XX w.; 2) rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury masowej [...] oraz przemiany obyczajowe drugiej połowy XX w.</p>

Zadanie 203.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 15. Polska w latach 1956–1980. Uczeń: 4) charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym [...] oraz z IV etapu edukacyjnego – zakres podstawowy</p> <p>11. Polska w systemie komunistycznym. Uczeń: 5) ocenia polityczną i społeczną rolę Kościoła katolickiego w PRL-u.</p>

Zadanie 204.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 15. Polska w latach 1956–1980. Uczeń: 4) charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym.</p>

Zadanie 205.

Wymagania ogólne	<p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Uczeń: 4) charakteryzuje problem niemiecki po II wojnie światowej.</p>

Zadanie 206.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 15. Polska w latach 1956–1980. Uczeń: 5) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.</p>

Zadanie 207.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń [...] dostrzega [...] ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego [...].</p>
Wymagania szczegółowe	<p>I. Starożytność. 4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 6) identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy.</p> <p>V. Wiek XX. 14. Polska w latach 1948–1956. Uczeń: 3) rozpoznaje charakterystyczne cechy gospodarki centralnie planowanej i ocenia jej skutki.</p> <p>15. Polska w latach 1956–1980. Uczeń: 5) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.</p>

Zadanie 208.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń [...] dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację [...]; integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 15. Polska w latach 1956–1980. Uczeń: 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: 1968 r., 1970 r., 1976 r., 1980 r.</p>

Zadanie 209.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 16. Polska w latach 1980–1989. Uczeń: 1) wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce.</p>

Zadanie 210.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Uczeń: 3) wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi;</p>

	8) charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: wojny koreańskiej, kryzysu kubańskiego, wojny w Wietnamie [...].
--	---

Zadanie 211.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację [...]; integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 16. Polska w latach 1980–1989. Uczeń: 2) charakteryzuje państwo i społeczeństwo w czasie stanu wojennego oraz ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne skutki stanu wojennego.

Zadanie 212.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną [...]; dostrzega problem i buduje argumentację [...].
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 16. Polska w latach 1980–1989. Uczeń: 2) charakteryzuje państwo i społeczeństwo w czasie stanu wojennego [...].

Zadanie 213.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 12. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej. Uczeń: 4) wyjaśnia przyczyny rozpadu ZSRR i bloku wschodniego.

Zadanie 214.

Wymagania ogólne	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne [...]. III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
Wymagania szczegółowe	V. Wiek XX. 9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Uczeń: 2) rozpoznaje zmiany polityczne na mapie Europy i świata po II wojnie światowej; 4) charakteryzuje problem niemiecki po II wojnie światowej.

Zadanie 215.1.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 17. Narodziny III Rzeczypospolitej. Uczeń: 2) charakteryzuje proces reformowania gospodarki polskiej.</p>

Zadanie 215.2.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 17. Narodziny III Rzeczypospolitej. Uczeń: 3) ocenia dokonania III Rzeczypospolitej w polityce zagranicznej.</p>

Zadanie 216.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń [...] dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] dostrzega wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń [...] integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>V. Wiek XX. 12. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej. Uczeń: 5) [...] rozpoznaje charakterystyczne cechy procesu dekomunizacji w państwach bloku wschodniego po 1989 r.</p>

Zadanie 217.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony</p> <p>I. Starożytność.</p> <p>1. Cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie; 3) rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich [...]. <p>2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej [...]. <p>3. Ekspansja w świecie greckim i rzymskim. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) porównuje kolonizację grecką z fenicką w basenie Morza Śródziemnego.

Zadanie 218.

Wymaganie ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony</p> <p>I. Starożytność.</p> <p>4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5) rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie prawa, literatury, nauki, architektury i techniki; 6) identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy [...] <p>oraz z III etapu edukacyjnego</p> <p>6. Dziedzictwo antyku. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2) podaje przykłady osiągnięć cywilizacyjnych antyku, które mają wpływ na cywilizację współczesną.

Zadanie 219.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony</p> <p>II. Średniowiecze.</p> <p>3. Europa w okresie krucjat. Uczeń:</p> <p>2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty.</p> <p>8. Kultura średniowiecza. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej;</p> <p>3) identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza.</p>

Zadanie 220.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony</p> <p>III. Dzieje nowożytne.</p> <p>3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Uczeń:</p> <p>1) opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce, w tym sejmików, sejmu, senatu i sejmu elekcyjnego; ocenia demokrację szlachecką;</p> <p>2) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi;</p> <p>6) ocenia sytuację wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w., w tym tolerancję wyznaniową oraz unię brzeską;</p> <p>7) identyfikuje dzieła polskiego renesansu oraz ocenia dorobek polskiej myśli politycznej okresu odrodzenia i reformacji.</p>

	<p>4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Uczeń:</p> <p>1) opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.;</p> <p>4) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.;</p> <p>6) charakteryzuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia polskiej szlachty; rozpoznaje dzieła sztuki polskiego baroku.</p>
--	--

Zadanie 221.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony</p> <p>III. Dzieje nowożytne.</p> <p>5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w. Uczeń:</p> <p>4) charakteryzuje program modernizacji Rosji i rosyjską ideę imperium;</p> <p>8) wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy [...] w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny.</p> <p>6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje politykę Rosji [...] wobec Rzeczypospolitej [...];</p> <p>4) opisuje i wyjaśnia uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe kolejnych rozbiorów Polski, a także analizuje zmiany granic.</p>

Zadanie 222.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...].</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
------------------	--

Wymagania szczegółowe	<p>IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony</p> <p>III. Dzieje nowożytność.</p> <p>5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w. Uczeń:</p> <p>9) ocenia znaczenie rewolucji [...] francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.</p> <p>6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Uczeń:</p> <p>3) charakteryzuje i ocenia dzieło Sejmu Wielkiego, odwołując się do tekstu Konstytucji 3 maja [...]</p> <p>oraz z III etapu edukacyjnego</p> <p>22. Formy państwa nowożytnego. Uczeń:</p> <p>4) wyjaśnia, na czym polegała specyfika ustroju Rzeczypospolitej Obojga Narodów na tle Europy.</p> <p>26. Rzeczpospolita w dobie stanisławowskiej. Uczeń:</p> <p>2) sytuuje w czasie obrady Sejmu Wielkiego oraz uchwalenie Konstytucji 3 maja; wymienia reformy Sejmu Wielkiego oraz postanowienia Konstytucji 3 maja;</p> <p>3) wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i ocenia jej następstwa.</p> <p>28. Rewolucja francuska. Uczeń:</p> <p>3) opisuje główne zasady ideowe rewolucji francuskiej zawarte w Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela.</p>
------------------------------	---

Zadanie 223.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony</p> <p>IV. Wiek XIX.</p> <p>1. Epoka napoleońska. Uczeń:</p> <p>1) opisuje kierunki i etapy podbojów Napoleona; charakteryzuje napoleońską ideę imperium;</p> <p>2) wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej;</p> <p>3) wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie.</p>

Zadanie 224.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu</p>
-------------------------	--

	<p>historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony</p> <p>IV. Wiek XIX.</p> <p>4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej; 2) rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej [...] <p>oraz z III etapu edukacyjnego</p> <p>35. Życie pod zaborami. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia cele i opisuje metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej; 2) charakteryzuje i ocenia zróżnicowane postawy społeczeństwa wobec zaborców; 3) porównuje warunki życia społeczeństwa w trzech zaborach w II połowie XIX w., uwzględniając możliwości prowadzenia działalności społecznej i rozwoju narodowego.

Zadanie 225.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony</p> <p>V. Wiek XX.</p> <p>3. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2) charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego oraz porównuje sposoby przezwycięzania jego skutków w Stanach Zjednoczonych i w Europie.

Zadanie 226.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu</p>
------------------	--

	<p>historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony</p> <p>V. Wiek XX.</p> <p>4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń:</p> <p>1) opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej;</p> <p>5) wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej.</p> <p>5. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej.</p> <p>8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Uczeń:</p> <p>1) opisuje przebieg i następstwa wojny obronnej Polski w 1939 r.</p> <p>13. Polska w latach 1944–1948. Uczeń:</p> <p>1) porównuje terytorium Polski powojennej z terytorium II Rzeczypospolitej oraz analizuje polityczno-społeczne i gospodarcze skutki zmiany granic;</p> <p>3) rozpoznaje charakterystyczne cechy okresu odbudowy i przebudowy gospodarki, z uwzględnieniem reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu.</p> <p>15. Polska w latach 1956–1980. Uczeń:</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: 1968 r., 1970 r., 1976 r. i 1980 r.;</p> <p>3) charakteryzuje działalność opozycji w PRL.</p> <p>16. Polska w latach 1980–1989. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce.</p>

Zadanie 227.

Wymagania ogólne	<p>I. Chronologia historyczna.</p> <p>Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej [...]; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.</p> <p>II. Analiza i interpretacja historyczna.</p> <p>Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; [...] ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego.</p> <p>III. Tworzenie narracji historycznej.</p> <p>Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>IV etap edukacyjny – zakres podstawowy</p> <p>10. Świat po II wojnie światowej. Uczeń:</p> <p>4) charakteryzuje państwa będące w strefie wpływów ZSRR [...];</p> <p>7) charakteryzuje konflikty zimnej wojny, w tym wojny [...] w Wietnamie [...];</p> <p>11) opisuje zmiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej.</p> <p>IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony</p> <p>V. Wiek XX.</p> <p>9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Uczeń:</p> <p>2) rozpoznaje zmiany polityczne na mapie [...] świata po II wojnie światowej;</p> <p>3) wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi;</p> <p>8) charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: [...] wojny w Wietnamie [...].</p>

5. Wykaz umiejętności ogólnych i szczegółowych sprawdzanych zadaniami 405

	<p>11. Chiny po II wojnie światowej. Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none">2) charakteryzuje maoistowską odmianę komunizmu. <p>18. Przemiany cywilizacyjne w drugiej połowie XX w. Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none">2) rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury masowej [...] oraz przemiany obyczajowe drugiej połowy XX w.;3) charakteryzuje zjawisko kontrkultury i ruchy młodzieżowe w kulturze zachodniej.
--	---